TITU MAIORESCU

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

PUBLICATE

DE

I. RĂDULESCU-POGONEANU

II

(1881—1886)

EDITURA LIBRĂRIEI
SOCEC & Co., S. A.
BUCUREŞTI

TITU MAIORESCU

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

PUBLICATE CU O INTRODUCERE, NOTE, FAC-SIMILE ŞI PORTRETE

DE

I. RĂDULESCU-POGONEANU

II

(1881—1886)

EDITURA LIBRĂRIEI
SOCEC & Co., S. A.
BUCUREŞTI

INTRODUCERE

Acest al doilea volum din „jurnalul" lui Titu Maiorescu cuprinde însemnările din anii 1881—1886, scrise în caietele nr. 6, 6 bis, 7, 7 bis, 3, 5[1] şi 8.

I

Pe când în însemnările anterioare ni se înfăţişa bogata vieaţă de studii a adolescentului, cu extraordinara energie şi stăpânire de sine şi cu avântul timpuriu spre înăţimile cugetării, — apoi câteva lumini de fulger din vieaţa de familie a tânărului şi din cariera sa publică, cu mari lovituri ale soartei în amândouă, — acum, în răstimpul acestor şase ani, avem în faţa noastră pe bărbatul matur, de la 40 de ani înainte, mai închis în sine, în urma înverşunatelor atacuri cu care invidia, mediocritatea îngâmfată şi patriotismul rău înţeles răspunseseră, de la început şi repetat, la curajoasa şi binefăcătoarea sa acţiune de trezire a spiritului public spre o mai bună judecată.

Acum ne apare mai mult stând de o parte, rezervându-se şi retrăgându-se în vieaţa unui cerc restrâns şi în munca liberei profesiuni căreia se dedicase de nevoie, — par'că în aşteptarea unei nouă întorsături a soartei.

---

[1]. În acestea două, în foile ce rămăseseră nescrise din anii de mai înainte.

Căci, prin straniile împrejurări ale unei vieţi publice desorientate, cârmuită mai mult de pasiuni fără frâu şi par'că oarbă pentru adevăratele valori ale naţiunii, asupra lui Titu Maiorescu se abătuseră în deceniul precedent cele mai perfide şi mai neaşteptate lovituri.

Fusese cel mai pregătit şi mai înţelept îndrumător şi animator al culturii naţionale, ca scriitor şi ca profesor universitar: purtători ai opiniei publice îl acoperiseră cu injurii şi calomnii, iar oficialitatea răspunsese la superioara lui activitate profesorală, înlăturându-l din învăţământ, cu călcarea legilor, tăindu-i astfel nu numai mijloacele materiale ale existenţei, ci — ceea ce era *mai* greu sufleteşte pentru dânsul — posibilitatea de acţiune asupra tinerimei şi de realizare a sa însu-şi în domeniul în care îşi vedea vocaţiunea principală a vieţii sale.

Fusese cel d'intâiu ministru de instrucţie al ţărei cu o pregătire pedagogică superioară, de o activitate şi o corectitudine exemplară, cu concepţii şi iniţiative fericite, cu grijă deosebită de viitorul culturii naţionale, trimeţând sau susţinând la studii în streinătate o strălucită echipă de tineri talentaţi (Eminescu, Slavici, Lambrior, Meissner, G. Dem. Teodorescu, Haret ş. a.) şi prezentând Corpurilor legiuitoare cel d'intâiu proiect de reformă a învăţământului în noua eră a Statului român: parlamentul propriului său partid, condus de interese de culise, îi respinsese proiectul şi provocase astfel demisiunea lui din guvern; iar curând după aceea, Camera următoare, a partidului advers, îl pusese subt acuzare „pentru răsipă şi deturnare de bani publici" (subvenţiile acordate studenţilor trimeşi în streinătate)! Absurda acuzare îi paralizase ani de zile activitatea publică; iar după părăsirea acuzării de către chiar cei care o ridicaseră, lunga guvernare a partidului liberal, prelungită în toată această perioadă, şi dincolo de ea, îi închide căile pentru o lucrare politică efectivă în serviciul patriei.

De aceea, în amândouă aceste laturi ale vieței naționale — învățământul universitar și guvernarea țării — în care în perioada precedentă arătase o chiemare excepțională, Titu Maiorescu este acum dat la o parte.

Ca urmare a acestor tratamente, — care, cu toată natura lui tare, vor fi adus în sufletul său oarecare descurajare, — este o relativă încetinire și în activitatea sa literară din acest timp.

După strălucita campanie din cei 15 ani precedenți, cu efecte așa de adânci ale *Criticelor* sale, deșteptând o nouă direcție în spiritul public și grupând în jurul său și al „Convorbirilor literare" o excepțională pleiadă de mari talente, — acum e în scrisul său ca o pauză de concentrare și de privire a rezultatelor.

Prin faptele amintite, Titu Maiorescu este adus astfel a se consacra, în acest răstimp, mai mult advocaturei (și, ca deputat, în oarecare măsură și politicei) și a afla interesul vieței mai mult în acel cerc — de relații prietenești și sociale pe de o parte, literare pe de alta —, ce și-l formase în cei trei-patru ani de când se mutase din Iași la București.

II

Într'o scrisoare din Noemvrie 1881 către Iacob Negruzzi, Titu Maiorescu stabilește astfel hierarhia preocupărilor și a sentimentelor sale din acest timp :

„Întâi relațiile omenești, apoi literatura, în al treilea rând politica, — așa merge scara intereselor sufletești ale subscrisului".

„Jurnalul" său corespunde într'adevăr acestei perspective a vieței. Relațiile sociale și ocupația profesională iau în el un loc întins, alături de literatură și de politică.

Prin structura sa dinamică și prin concepția sa despre rostul vieței, Titu Maiorescu era dintre acele suflete care nu

se pot bucura de vieață, dacă nu o împărtășesc cu alții. Pentru dânsul, vieața sa nu avea nici un farmec, dacă nu oferea altora ceva din cultura și din experiența sa, din lecturile și din simțul său despre frumos, din bucuriile și din înlesnirile ce avea.

Este în vieața lui Titu Maiorescu o neliniște, ca o continuă căutare de a prinde acel „ideal irealizabil" după care tânja în 1873: a face pe alții să intre împreună cu dânsul în vieața intelectuală, să fie transportați de el acolo, să simtă sufletește împreună cu el, să năzuiască spre ceva împreună cu dânsul. „Neroada mea imposibilitate de a mă bucura de ceva singur", zice el și mai târziu.

Încă la Theresianum, tânărul de 18 ani își notase, împreună cu altele, aceste două cugetări ale lui Goethe:

> Ni se duce tot câștigul vieței, când nu ne putem împărtăși altora, și tocmai în lucrurile cele mai delicate, la care așa de rar găsești părtași, îi dorești mai arzător.
>
> *
>
> Întâlnirea cu femeile în societate este elementul bunelor moravuri.

Amintindu-și de ele, sau nu, Titu Maiorescu pare a le fi luat ca norme de conducere în toată vieața sa.

„Jurnalul" din acest timp ni-l arată aflându-și „părtași" într'un duplu cerc de prieteni și de cunoscuți.

Cercul mai larg era alcătuit, în genere, din vechii prieteni de la „Junimea", din colaboratori mai noi ai „Convorbirilor" sau oaspeți la întrunirile literare din casa sa, une-ori oameni din lumea-mare, alături de tineri scriitori, jurnaliști, profesori, magistrați.

Cercul mai restrâns, al reuniunilor mai dese, al lecturilor în comun de opere literare, filosofice, științifice, al prânzurilor, al muzicei și al excursiilor împreună, închidea înlăuntrul său pe vechii și intimii prieteni literari și politici — Teodor Rosetti, I. A. Cantacuzino (Zizin), Nicu Burghele (fin muzicant), apoi Iacob Negruzzi, Carp, Gane,

Gheorghieş Racoviţă, când veneau la Bucureşti; — pe lângă aceştia, modestul şi devotatul Chibici şi cei trei scriitori fruntaşi ai generaţiei mai tinere: mai des (până la mutarea acestuia la Sibiiu) sociabilul Slavici; mai rar solitarul Eminescu, şi nestatornicul Caragiale; La aceştia se adăogau, ca un element pentru ţinerea unui contact direct cu lumea occidentală, membri ai corpului diplomatic, mai ales Germani, unii dintre ei fini literaţi, ca un Grisebach în epoca precedentă, un Bothmer acum. Apropierea dintre aceşti oaspeţi din lumea diplomatică şi membrii români ai cercului (aceştia mai toţi stăpâni pe limba şi cultura germană) se făcea prin întâlnirea lor în casa lui Maiorescu şi în cea a cumnatului său, Dr. Wilhelm Kremnitz, medic al Palatului, soţul seducătoarei Mite Kremnitz, colaboratoarea literară a Carmen Sylvei.

Prin aceşti oaspeţi streini intră uneori în acest cerc şi o notă de vieaţă de societate germană („Julklapp", Maitrank").

Dar prezenţa înalţilor demnitari nu face de loc pe Titu Maiorescu să considere cumva mai puţin decât pe aceştia pe tinerii săi prieteni scriitori: fără nici o deosebre ei iau parte de o potrivă cu acei distinşi streini la reuniunile sau la invitările la masă în casa sa.

Neapărat, în acest cerc nu putea lipsi farmecul ce l-aduce totdeauna între bărbaţi graţia inteligenţelor feminine vioaie, cultivate, rafinate prin vieaţa de societate, prin gustul pentru artă şi literatură: pe lângă soţia şi fiica sa, sânt încă Mite Kremnitz (până la un timp), Ana Rosetti, Pulcheria Rosetti (soţia lui Teodor Rosetti), Maria Negruzzi, şi alte câteva.

Prin prezenţa oaspeţilor de care am amintit, pasiunea lui Titu Maiorescu pentru excursiuni are acum şi un alt obiectiv: a arăta acelor reprezentanţi diplomatici, în compania unor Români cultivaţi, frumuseţile ţării şi ale monumentelor artistice din trecutul ei; de aceea, repetate excursii cu aceştia la Curtea-de-Argeş şi în Carpaţi, organizate şi conduse de el.

III

Însă relațiile cu acele personagii oficiale sânt mai mult sociale și trecătoare, cu toată întinderea ce o au une-ori în „jurnal". Cele statornice și cu rădăcini adânci în suflet sânt cele cu vechii prieteni din aceeași generație și cu tinerii prieteni scriitori.

Acest înțelept cu aparență rece — fiindcă păstra distanță față de obicinuitele relații curente — era, în realitate, o inimă caldă, un pasionat al relațiilor intime; avea cultul prieteniei ca un antic. Și tot astfel și al poeziei; poate nimeni dintre Români n'a prețuit, n'a gustat literatura și arta, nu le-a-adus atât de mult în cadrul și în substanța vieței sale, ca Titu Maiorescu, și n'a avut, ca dânsul, o iubire părintească, un devotament mai activ pentru tinerii scriitori de talent.

Dintre prietenii vechi, se vede a păstra o deosebită afecțiune pentru Teodor Rosetti (prieten încă din tinerețe, din timpul studiilor universitare la Paris) și pentru Zizin.

Când Petre Carp îi aduce la cunoștință propunerea Primului-ministru Brătianu de a colabora cu el la guvern, gândul lui Maiorescu este îndată la Teodor Rosetti: îi spune lui Carp că, fără Teodor Rosetti, el nu intră în minister; apoi se duce atunci noaptea la acesta, cu el împreună la Carp; în cele din urmă, fiindcă Rosetti nu primește, nu primește nici Maiorescu.

Când se produce tragica manifestare a boalei lui Eminescu, cel d'intâiu la care se duce să-i aducă la cunoștință marea nenorocire este Teodor Rosetti; iar când e vorba de pregătit un loc de odihnă pentru Eminescu, după amăgitoarea însănătoșire, — la moșia lui Teodor Rostti îi e oferit.

Când lui Maiorescu, nu-i ajunge ce avea dânsul disponibil ca să ajute Eforia școalelor române din Brașov la cumpărarea unei moșii, la Teodor Rosetti se adresează.

Despre Zizin, însemnează în „jurnal" cu o vădită bucurie de câte ori acesta vine la București; se întâlnesc des,

prânzesc împreună, sânt împreună în excursii; citesc împreună opere de ştiinţă şi filosofie; Maiorescu revede cu el traducerea în franţuzeşte a operelor lui Schopenhauer ce întreprinsese Zizin, după sfatul lui, şi obţine de la Socec să editeze traducerea operei principale a lui Schopenhauer. Probabil la terminarea traducerei acesteia, Maiorescu îl felicită telegrafic:

Tenebrosi lucem salutant et auctorem. Amor et delicies generis humani.

Iar când Maiorescu are drum prin Moldova, îi telegrafiază, de la Viena, de la Cernăuţi, şi se duce să-l vadă la moşia din judeţul Botoşani, unde locuia Zizin, ceea ce nu mai face cu nimeni altul.

Caracterizând pe participanţii la o excursie, zice de Zizin: „ganz famos, stets lebedig und voll Geist". Altă dată, când acesta e în Bucureşti, notează: „în fiecare zi cu Zizin".

Tot în această categorie, dar cu o altă nuanţă, având în vedere nu numai diferenţa de vârstă, ci şi marea personalitate naţională a poetului, este şi relaţia sa cu Vasilie Alecsandri.

E cunoscută înalta stimă ce Titu Maiorescu avea pentru cel care în scrisul său dedese cea mai caldă expresie aspiraţiilor naţionale, care luase parte cu un nobil avânt la întreaga mişcare de renaştere naţională, şi desgropase nepreţuita comoară a poeziei populare.

În „jurnal" sânt notate două momente ale acestei legături dintre poet şi critic.

Unul e acela al răsunetului ce produce în Maiorescu, cunoscător şi iubitor al antichităţii clasice, vestea ce-i dă Alecsandri că-şi propune să scrie o tragedie „Ovidiu"; e o mişcare sufletească surprinzătoare pentru ceea ce ştim despre Maiorescu ca scriitor: trimete poetului o foarte amănunţită schemă dramatică.

Faptul e interesant din două puncte de vedere.

Întâiu, fiindcă ne arată, subt o altă lature, cât de familiar era Maiorescu cu antichitatea clasică. Știam din studiul „Contra Școalei Barnuțiu", cât de adânc cunoștea Maiorescu istoria romană (fusese numit, întâiu, profesor de istorie la Universitatea din Iași). Știam de asemenea din disertația despre limba latină publicată în „Anuariul Gimnaziului și Internatului din Iassi", iar acum în urmă din însemnările de la Theresianum, că era tot așa de sigur cunoscător al literaturii clasice. Dar acum, pe lângă larga cunoaștere a societății romane din timpul lui August, avem înainte, ca un fel de încercare de puteri sau ca un joc de artă într'un câmp strein, un întreg scenariu de dramă.

Apoi ar fi interesant de comparat această schemă cu opera poetului. Firește, Alecsandri avea singur mijloacele pentru crearea operei ce-și propusese. Studiase serios el însu-și în tinerețe, la Paris, literatura antică, cu profesorul Cotte, iar acum, afectat de moartea unor prieteni scumpi și de boala fratelui său, găsea mângâierea în lectura, în original, a lui Horațiu și a lui Ovidiu (din această lectură, probabil, i-a venit idea ultimelor sale opere dramatice, *Fântâna Blanduziei* și *Ovidiu)*. Dar, oricum, schema lui Maiorescu îi va fi dat, poate, oarecare suggestii în țesătura dramei, cu deosebire în desnodământul ei.

Un al doilea moment, consemnat în „jurnal", din relațiile cu Alecsandri — care arată în acelaşi timp și neobosita veghiare a lui Maiorescu pentru Eminescu, și noblețea lui Alecsandri —, este, la invitarea lui Maiorescu, conferența ținută de Alecsandri în scopul măririi fondului pentru întreținerea lui Eminescu la sanatoriul de la Viena [1].

[1]. Conferența e anunțată astfel în *România liberă* dela 12 Oct. 1883 (și în numerele dela 14 și 15 Oct., cu schimbările necesare): „D. Vasile Alecsandri a sosit ieri în capitală venind dela Sinaia.

D-sa va ținea Vineri la 14 curent, la 3 ore după amiază, o conferință literară în sala Ateneului, cu care ocaziune va ceti și noua d-sale lucrare: *Fôntâna Blanduziei.*

Poate şi această solicitare a lui Maiorescu va fi contribuit (împreună cu studiul *Poeți și critici)* să îndemne pe Alecsandri a răspunde — în felul său, senin şi conştient de partea sa în desvoltarea literaturii române — celor care, comparându-l cu Eminescu, căutau să micşoreze valoarea întregei sale opere literare:

E unul care cântă mai dulce decât mine?
Cu-atât mai bine ţărei şi lui cu-atât mai bine!
Apuce înainte ş'ajungă cât de sus, —
La răsăritu-i mândru, se'nchină-al meu apus.

IV

Dintre prietenii mai tineri, acela pentru care Maiorescu are, precum era firesc, nu numai o deosebită afecţiune, ci încă, după nenorocirea ce-l doborîse, o grijă de părinte, — este Eminescu.

La această relaţie a sa se pot aplica spusele marei poete engleze Elisabeth Barett-Browning:

> Orice simpatie mi-este foarte preţioasă şi scumpă; dar aceea a unui poet, şi a unui astfel de poet, e pentru mine simpatia prin excelenţă... Din tot schimbul care se face în lume, de la Tyr la Cartagina, schimbul simpatiei şi al gratitudinei este cea mai regală dintre transacţiuni.

Iubirea şi grija lui Maiorescu pentru Eminescu au fost de o discreţie într'adevăr regală.

Din însemnările ce „jurnalul" ne-a păstrat despre relaţia sa cu Eminescu, sânt două momente de o deosebită impor-

---

Produsul bănesc al acestei conferinţe e destinat pentru ajutorul material al nenorocitului nostru confrate Em.

Preţul biletelor de intrare este 2 lei noi; biletele se găsesc la librăriile D-lor Socec, Graeve şi Szölösy, iar în zioa conferinţei la cassa Ateneului.

Suntem siguri că publicul se va grăbi să facă o binefacere şi să asculte o operă de mare valoare".

(După ortografiarea „zioa", particulară lui Titu Maiorescu, s'ar putea ca notiţa să fi fost dată de dânsul la ziar).

tanţă : cel privitor la ivirea necruţătoarei boale a poetului şi cel al relativei sale însănătoşiri.

Despre cel d'intâi, e de relevat că Maiorescu observase cu câtva timp înainte semne neliniştitoare. În ziua fatală a izbucnirei alienaţiei depline — *28 Iunie/10 Iulie 1883* —, avem notarea precisă a cutremurătoarei apariţii a lui Eminescu în casa lui Maiorescu şi a măsurilor ce dânsul ia îndată pentru îngrijirea nefericitului prieten ; după aceea, peste câteva luni, însemnarea datei plecărei lui Eminescu la sanatoriul de la Viena : *20 Octomvrie/1 Noemvrie 1883.*

Despre cel de al doilea moment, avem neasemănata scrisoare din 10/22 Fevruarie 1884 către Eminescu. E una din cele mai impresionante scrisori ce s'au scris vre o dată în limba românească. E în ea o mişcare sufletească de o delicateţe şi de o pătrundere psihologică la înălţimea celui căruia-i era adresată.

În prezentarea boalei ca un proces fiziologic care s'a terminat, ca un vis ; în înfăţişarea ca ceva de la sine înţeles a grijei ce prietenii au avut de dânsul (trecând uşor, cu o notă de glumă, asupra procurării mijloacelor materiale pentru căutarea în sanatoriu şi pentru călătoria în Italia); în presupunerea aceleiaşi procederi din partea lui Eminescu, dacă ar fi fost cazul ; în arătarea perspectivei că, la venirea în ţară, va avea existenţa asigurată prin munca sa proprie, ca bibiliotecar al Univensităţei din Iaşi ; şi sfârşind cu acea caldă şi înaltă apreţiare a personalităţii poetului — este o fină gradaţie a mijloacelor de încurajare a celui deprimat sufleteşte, o profundă intuiţie a căii celei mai potrivite spre a-i cruţa susceptibilitatea şi a-l ajuta să-şi capete din nou încrederea în sine şi sentimentul demnităţii personale.

Şi toate acestea spuse în cea mai simplă formă, desfăşurându-se de la sine din sinceritatea inimei, spontan : de aceea aşa de profunda impresie, efectul, necăutat, al marei arte :

Vezi, Domnule Eminescu, diagnoza stărei D-tale trecute este astăzi cu putinţă şi este absolut favorabilă...

Ei! acum ai ieşit din vis, precum trebuia să ieşi...

Nici griji materiale nu trebue să ai...

Dar vreai să ştii cu ce mijloace eşti susţinut deocamdată?

Bine, Domnule Eminescu, suntem noi aşa de străini unii de alţii? Nu ştii D-ta iubirea şi (dacă-mi dai voie, să întrebuinţez cuvântul exact, deşi este mai tare) admirarea adeseori entusiastă ce o am şi eu şi tot cercul nostru literar pentru D-ta, pentru poeziile D-tale, pentru toată lucrarea D-tale literară şi politică?

Dar a fost o adevărată exploziune de iubire, cu care noi toţi prietenii D-tale (şi *numai* aceştia) am contribuit pentru puţinele trebuinţe materiale ce le reclama situaţia.

Şi n'ai fi făcut şi D-ta tot aşa din multul-puţinul ce l-ai fi avut, când ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoarea D-tale?

Aşa dar, fii fără grijă, redobândeşte-ţi acea filosofie impersonală ce o aveai întotdeauna, adaogă-i ceva veselie şi petrecere în excursiunea prin frumoasa Italie, şi la întoarcere mai încălzeşte-ne mintea şi inima cu o rază din geniul D-tale poetic, care pentru noi este şi va rămânea cea mai înaltă incorporare a inteligenţei române...

Este, cred, unic în istoria culturei noastre cazul acestei solicitudini frăţeşti, organizate de Maiorescu, imediat şi discret.

Ca sentiment, se poate găsi o analogie în afecţiunea duioasă a lui Alecsandri şi a Mariei Cantacuzino pentru eroicul Bălcescu, — cu deosebirea că, potrivit temperamentului fiecăruia, la cei d'intâi e mai multă căldură în expresiune; dar la Maiorescu — la care totdeauna raţiunea domina sentimentul — afecţiunea este însoţită, în schimb, de o organizare largă şi de lungă durată a mijloacelor de îngrijire, care, dacă va fi încetat, în această formă (nu o pot afirma ; din acte nu se vede), va fi încetat numai după ce decăderea morală a poetului [1] va fi făcut-o impracticabilă ; dar a fost din

[1]. Cf. scrisoarea din Iaşi, 14 Maiu 1886, a lui Miron Pompiliu către Titu Maiorescu, în „Convorbiri literare", Noemvrie 1906 şi însemnarea din 27 Oct./5 Noem. 1885.

nou aplicată la internarea sa ultimă în ospiciu, la moartea lui, şi apoi pentru demna îngrijire a mormântului său.

Nu ştiu dacă şi în alte ţări, în împrejurări analoge, s'a îngrijit vre o dată undeva, de către o grupă de prieteni literari, de un mare scriitor lovit de nenorocire, aşa cum s'au îngrijit Titu Maiorescu şi amicii săi de la „Convorbiri" de marele lor prieten.

Cu ce devotament şi cu ce grijă de păstrarea neştirbită a purităţii şi a înălţimei literare atinsă de marele poet, îi editează Maiorescu poeziile, — ediţia rămasă clasică a *Poeziilor* lui Eminescu ! Cu ce muncă febrilă face ca volumul să apară cât mai curând, spre a putea aduce fără întârziere iubitului poet, care începea a-şi căpăta iarăşi conştiinţa de sine, vestea apariţiei volumului şi a imensului succes ce l-a avut !

Potrivit caracterului său, Maiorescu ţinea ca o obligaţie morală ca îngrijirea pentru marele poet şi prieten, cel mai strălucit membru al „Junimei" şi al cercului „Convorbirilor literare", să se facă *numai* prin contribuţia *prietenilor*, fără nici un apel prin ziare la contribuţia publică.

La Alecsandri s'a adresat să ţină conferenţa, fiindcă era şi el dintre prietenii de la „Convorbiri literare". In afară de aceştia, nu cred să fi acceptat contribuţii de la altcineva decât doar de la Regina Elisabeta, a cărei donaţie spontană, fireşte, nu putea fi refuzată[1]; apoi într'un fel, şi Carmen Sylva era în legătură literară cu mişcarea de la „Convorbiri":

[1]. Ştirea o aflăm din *România liberă* din 6 Oct. 1883: „Regina Elisabeta, aflând că amicii eminentului nostru poet E. adună un fond pentru a-i veni în ajutor în greaua suferinţă de care este atins, a binevoit a contribui cu 500 [de] franci".

Iar *România liberă* dela 23 Oct. 1883 dă următoarea informaţie despre produsul conferinţei lui Alecsandri şi despre plecarea lui Eminescu la Viena :

„Verificându-se socotelile cheltuelilor şi veniturilor conferenţei de binefacere ce a ţinut-o d. V. Alecsandri săptămâna trecută la Atheneu, a rezultat un venit curat de 1900 l. n., afară de biletele trimese redacţiunii noastre.

Nenorocitul nostru poet şi publicist E. e transportat deja de Joi la Viena".

dedese şi dânsa, la rugămintea lui Maiorescu, o bucată literară (tradusă în româneşte de Maiorescu împreună cu Eminescu) în *Almanahul literar* din 1883 al „României june", alcătuit aproape în întregime (prin Maiorescu, cf. însemnările din Noemvrie—Decemvrie 1882) din bucăţi literare ale scriitorilor de la „Convorbiri".

Şi fiindcă se publicase o informaţie neexactă din care se înţelegea că se face apel la subscripţie publică pentru îngrijirea lui Eminescu [1], Maiorescu rectifică îndată [2].

> Notiţa luată după „Naţiunea", în care spuneam că mai mulţi oameni de bine au contribuit să ajute pe iubitul şi nenorocitul nostru Eminescu, ne facem o plăcere modificând-o în sensul adevărului, căci nu *oameni de bine contribuesc*, ci *prieteni, şi numai prieteni*, şi 'ndeplinesc o datorie către o fiinţă iubită. In adevăr, ne-am asigurat că nimeni, or cât de mare sumă ar da, nu este îngăduit a subscrie pe listă, dacă n'a fost dintre *prietenii* lui Eminescu.
>
> Cu ocaziunea aceasta facem şi rectificarea unei erori tipografice strĕcurate în acea notiţă. Cu incasarea banilor e însărcinat d. Chibici-Râvneanu, iar nu Râmniceanu, cum a apărut în ziar. (*România liberă* 6 Septemvrie 1883).

Şi ce ironie a soartei! Cu toate că s'au publicat de 30 de ani şi mai bine actele care arată grija aceasta a prietenilor lui Eminescu pentru dânsul, iar o elementară onestitate literară cere să cercetezi bine starea lucrurilor despre care vorbeşti, — totuşi atâţia oameni gata la acuzare a altora şi la eftină compătimire publică (numai prin scris sau prin discursuri) au continuat şi nu încetează nici astăzi de a declama

---

[1]. „Naţiunea" ne spune că mai mulţi oameni de bine s'au asociat pentru susţinerea nenorocitului poet şi confrate M. Eminescu.

Suntem siguri că subscripţiile nu vor lipsi. Casier este d. Chibici-Râmniceanu, a(d)vocat şi impiegat la direcţia căilor ferate. (*România liberă*, 2 Septemvrie 1883).

[2]. Judecând după ortografiarea expresiei „or cât" şi după oltenismul „străcurate" (despre oltenisme la Maiorescu, care se născuse şi-şi petrecuse copilăria la Craiova, cf. *Insemnări zilnice* vol. I, p. 31, 39 şi 41) e probabil că rectificarea e redactată chiar de Maiorescu.

pe tema „mizeriei" în care a fost lăsat Eminescu de către prietenii săi.

Ba încă — pentru ca şi cu această acţiune a lui Maiorescu să se împlinească soarta de care aveau deocamdată parte acţiunile lui: răsturnarea sfruntată a realităţei —, tocmai unul dintre cei care fuseseră mai apropiaţi de Maiorescu şi de Eminescu, şi care ştia prea bine ce făcuse Maiorescu (şi doară se bucurase şi el însu-şi de generozitatea lui Maiorescu, dar acum era furios că acesta nu-l sprijinise în satisfacerea unei ambiţii streine de literatură), curând după moartea nefericitului poet nu se sfia a scrie (cu evidente aluzii la pasagii din studiul lui Maiorescu „Poetul Eminescu"):

> Îmi vine destul de greu să contrazic nişte autorităţi în materie literară, ştiind bine cât le irritează contrazicerea şi cât de primejdioasă e iritaţia lor pentru soarta şi reputaţia unor simpli muritori ca noi...
>
> S'a susţinut că dispreţuia averea... E un neadevăr...
>
> S'a zis că era risipitor şi că orice sume ar fi trecut prin mână-i, el tot nefericit ar fi fost, de vreme ce nefericirea lui era de un fel curat moral. Minunată judecată, dar *eftină scuză pentru cei ce l-au lăsat totdeauna în lipsă, deşi-l puteau ajuta* cu toată dignitatea, deşi apropierea lui le-a făcut cinste şi... *profit* — şi încă le face.

Şi sfârşeşte articolul cu o nedemnă insinuare:

> „...ieri deabia avea ce mânca,... şi *astăzi* se *mănâncă mulţi bani, direct cu opera lui, indirect sub numele lui;* ieri deabia haine şi hrană, astăzi statue şi monumente de bronz, de marmură [aluzie la monumentul lui Eminescu, făcut prin grija lui Maiorescu], de... hârtie velină [ediţia Poeziilor lui Eminescu, făcută de Maiorescu]...
>
> *Atât de desăvârşită necunoaştere şi părăsire în vieaţă,* ş'apoi într'o clipă atâta sgomot, atâta solicitudine şi închinăciune după moarte!" [1].

---

[1]. Sublinierile şi parentezele sânt ale noastre.

(Nu mai vorbim de uşurateca afirmare dintr'un alt articol că Eminescu ar fi schimbat, de silă, unele expresii prea tari din anume versuri ale sale).

Aşa sânt unele caractere de artişti! Genus irritabile vatum, s'a zis. Une-ori sânt mai mult decât atât![1]

Ca şi faţă de atâtea alte neadevăruri spuse pe seama sa, Titu Maiorescu a despreţuit şi faţă de acestea de a le desminţi. Numai târziu după moartea poetului, în 1906, a lăsat să se publice corespondenţa şi unele acte privitoare la îngrijirea lui Eminescu; iar din scrisori ale sale către sora sa, publicate abia acum, vedem că grija sa pentru Eminescu mergea mult mai departe decât se vedea din acele acte şi scrisori publicate în 1906 şi decât ne-o arată fugitivele însemnări din „jurnal".

Şi se uită încă o mare grijă a lui Maiorescu, — grijă pentru care neamul românesc trebue să-i poarte o vecînică recunoştinţă : *el* ne-a păstrat cu pietate nepreţuita comoară a manuscriselor lui Eminescu, pe care le-a dăruit apoi Academiei române.

Şi a respectat atât de mult voinţa şi amintirea marelui poet, care nu dedea în publicitate decât ceea ce desăvârşise sau considera el însu-şi ca atare, încât, deşi a avut la sine ani de zile manuscrisele lui Eminescu, Maiorescu n'a publicat din ele nimic din ce nu dedese spre tipar Eminescu însu-şi (doară, la editarea volumului, câteva poezii „aflate în manuscript pe la unele persoane particulare", deci puse în circulaţie de poet însu-şi).

După predarea manuscriselor la Academie[2], pe lângă puţinul ce se putea tipări din ele, pentru marele public, fără a arunca o lumină confuză asupra purei imagine a poetului

---

1. Cf. şi I. A. Basarabescu, articolul *Titu Maiorescu şi „Gura Lumii"*, în publicaţia *Comemorarea „Junimei" la Iaşi [în] Maiu 1936*, Iaşi, 1937.

1. La 24 Ianuarie 1902, prin scriitorul acestor rânduri.

aşa cum se desina din ce voise el însu-şi să dea la tipar — s'au publicat de către unii, lipsiţi şi de pietate, şi de bun gust (adesea cu mare reclamă, şi pentru profit material personal) din acele manuscrise multe lucruri informe, sau încercări din tinereţe, fără valoare, pe care autorul lor nu le-ar fi dat niciodată în lume.

Relativ la Eminescu sânt şi alte ştiri, de interes literar. Se poate stabili, de exemplu, mai precis, data când a apărut întâia ediţie îngrijită de Maiorescu a poeziilor lui Eminescu: la *21* sau *22 Decemvrie 1883* (prefaţa e datată fără zi: „Bucureşti, Decemvrie 1883").

La 2 Decemvrie Maiorescu începuse, cu hotărîrea şi disciplina sa obicînuită, corectura tiparului:

> corectând aproape zilnic până la orele 2—3 noaptea la repedea tipărire a poeziilor lui Eminescu.

La 13 Decemvrie:

> am făcut aseară ultima corectură la prefaţa şi la arătarea cuprinsului la volumul poeziilor lui Eminescu.

În aceeaşi zi scrie lui Vasilie Alecsandri:

> Volumul poeziilor lui Eminescu apare peste 8 zile. Vi-l voiu trimete îndată.

La 21 (sau poate la 22, mai puţin probabil la 23) Decemvrie (cf. nota de mai jos), înseamnă lista persoanelor cărora le-a trimes volumul. Ştiind, la Maiorescu, deprinderea de a executa neîntârziat cele ce-şi propunea, volumul trebue să fi eşit de sub tipar în întâia sau în a doua din aceste zile[1].

---

[1]. Lista aceea urmează după scrisoarea către Kotzebue. Scrisoarea este datată „23 December 1883 / 4 Jänner 1884"; Maiorescu trebue să fi început însă a o scrie la 20 Decemvrie, după însemnarea din acea zi; dar, după ce a scris adresa şi câteva rânduri, s'a întrerupt, iar a doua zi a continuat în restul paginei însemnarea zilnică de la *21 Decemvrie* (vezi pagina respectivă în facsimile); lăsând apoi două pagini libere pentru continuarea

Avem apoi data sosirei lui Eminescu în ţară, după călătoria în Italia cu credinciosul Chibici: *27 Martie (st. v.) 1884*. După aceea data plecării lui la Iaşi: *7 Aprilie 1884*.

Aflăm apoi data când a apărut în 1885 ediţia a doua a *Poeziilor* lui Eminescu: în Septemvrie. La 7/19 Septmvrie e însemnarea:

> Multă corectură de tipar Eminescu, ediţia a 2-a. Acum, vreo 4 coale de tipar zilnic. Astăzi întâia corectură a celor din urmă coale!

---

scrisorii, a însemnat — la 21 sau la 22 Decemvrie — pe o a treia pagină lista persoanelor cărora le trimesese sau avea să le trimeată volumul lui Eminescu. La 23 Decemvrie s'a întors la scrisoare, a terminat-o pe cele două pagine lăsate libere pentru aceasta, şi i-a pus data; nu sus, însă, unde nu mai avea loc, ci la o margine, pieziş. Lista în chestiune, de şi urmează în „jurnal" după scrisoarea datată 23 Decemvrie, *credem că a fost scrisă la 21 sau 22 Decemvrie* (şi după trăsăturile scrisului pare mai curând a fi fost scrisă odată cu însemnarea zilnică de la 21 Decemvrie decât odată cu scrisoarea către Kotzebue).

Prin urmare, *Poeziile* lui Eminescu trebue să fi apărut în ziua de *21* sau de *22 Decemvrie 1883*.

Data de 21 Decemvrie ar corespunde cu data anunţată lui Alecsandri în scrisoarea de la 13 Decemvrie: „Volumul poeziilor lui Eminescu apare peste opt zile.

' La aceeaşi concluzie ne duc şi informaţiile din ziarele timpului, (semnalate şi de G. Ibrăileanu, în „Viaţa românească, a XIX (1927), p. 92 sq. şi, după el, de Perpessicius, în întroducerea la marea ediţie critică M. E m i n e s c u, *Opere*, vol. I, 1939). *Românul* cu data de *Jo(u)i 22 Decemvrie 1883* anunţă la „Ştiri d[e]-ale zilei": „A (sic!) apărut în editura librăriei Socec din Bucureşti *Poeziile* lui *Mihail Eminescu*, într'un splendid volum de 300 pagine..." *România liberă* cu data de *Vineri 23 Decemvrie 1883* dă aceeaşi ştire (după stil, poate e dată de Duiliu Zamfirescu, redactor la acel ziar, sau de D. Aug. Laurian, directorul ziarului — amândoi din cercul din jurul lui Maiorescu) în capul rubricei „Cronica zilei" pe pagina I: „Poeziile eminentului nostru poet Eminescu au apărut. Puterea de gândire ce hrăneşte fiecare vers din această carte, şi suavitatea ce se găseşte în mai toate poeziile sale de dragoste — chiamă luarea aminte a ori-cărui iubitor de literatură senină şi în adevăr originală. Recomandăm cu stăruinţă cetitorilor noştri volumul apărut astăzi în libăria d-lui Socec, o perlă fără preţ a poezi[e]i române". In acelaşi număr, volumul e anunţat din nou (în pagina III) la „Bibliografie": „Au apărut *Poezíele* (sic!) *lui M. Eminescu*. Se află depuse la toate librăriile din Capitală, pe preţul [de] 4 lei". Acest anunţ e repetat în numărul următor, *Sâmbătă 24 Decemvrie*.

Dacă şi atunci ziarele noastre antedatau cu o zi numerele lor, urmează că volumul apăruse (după *Românul)* la *21* sau (după *România liberă)* la *22 Decemvrie*.

Un amănunt, caracteristic pentru consecvența absolută ce o punea Eminescu în convingerile sale, e un gest care arată profunda sa aversiune pentru cei ce întrupaseră pe la 1870—76, tipic, procederile uşuratice — primejdioase pentru desvoltarea şi educația țărei — ale partidului liberal. La una din serile literare ale „Junimei" în casa lui Maiorescu, văzând între cei veniți acolo pe Candiano-Popescu (cel cu proclamarea republicei la Ploeşti în 1871), Eminescu, cum îl zăreşte, se întoarce de la uşă şi pleacă. Nu mai vine pe urmă încă mult timp la acele întâlniri, ca să nu se expună a-l vedea pe Candiano.

(De comparat, pentru deosebirea de caracter de artist şi de concepție de vieață a doi scriitori — unul privind cu strângere de inimă scăderile ce constata în vieața patriei, altul luând totul în zeflemea şi râzând pe socoteala lor — acest gest al lui Eminescu, în concordanță cu toată atitudinea lui ca poet şi gazetar, cu felul cum se răsfrânge în scrisul lui Caragiale aceeași republică de la Ploeşti).

V

Tot în linia relațiilor personale — se înțelege, pe alt plan şi încrucişându-se cu domeniul politic — sânt convorbirile sale cu Regele şi cu unii diplomați streini.

Aflăm din ele amănunte de interes istoric şi unele mărturisiri de reținut şi de meditat, căci pot fi de o teribilă actualitate pentru țara noastră.

Dintre conversațiile cu Regele, e una care relatează un fapt de un comic clasic, analog cu o scenă din comediile lui Caragiale, oglindind, ca şi acelea, o tristă nepăsare: o scrisoare, cuprinzând un concept al Regelui, trimeasă de la Sinaia cu adresa „Chancellerie royale, Bucarest", e înapoiată de la poştă, — „adresantul" fiind necunoscut!

O alta cuprinde foarte interesante amănunte despre vizita Regelui la Berlin şi la Viena în 1883 (în ajunul încheierii tractatului de alipire a României la Tripla-Alianţă). Avem în ea şi relatarea unui epilog al incidentului diplomatic provocat de intempestivul toast al lui Petre Grădişteanu la banchetul ce se ţinuse după desvelirea statuei lui Ştefan-cel-mare la Iaşi. E aici o dovadă de tactul fin al regelui Carol I în situaţii delicate: La mirarea împăratului Wilhelm I că Regele a dat lui Grădişteanu mâna după un asemenea toast, Regele a răspuns că, dând mâna celorlalţi vorbitori din aintea lui Grădişteanu, i-a dat-o deopotrivă şi acestuia. Tocmai dacă nu i-ar fi dat-o, ar fi arătat că atribue o însemnătate deosebită cuvintelor lui Grădişteanu şi ar fi făcut vâlvă împrejurul spuselor lui; pe când aşa, a arătat că nu a acordat nici o atenţie teatralei declamaţii, care n'ar fi meritat să i se dea atâta importanţă la Viena şi la Berlin. Împăratul s'a declarat mulţumit de explicarea Regelui [1].

Din alte conversaţii cu Regele, aflăm de o comunicare făcută de Principele Carol lui Bismarck, după o conversaţie a sa cu Napoleon III; de asemenea, ştiri despre principele Alexandru Battenberg: jignirea adusă de el ţarului Alexandru III, şi proclamarea unirei Rumeliei cu Bulgaria, cu ştirea Angliei, dar fără ştirea Austro-Ungariei; despre extravaganţe ale nefericitului Ludovic II al Bavariei, şi altele.

Dar poate cea mai plină de învăţăminte pentru noi, spre vecînica înveghiare a celor care, după vremuri, cârmuesc ţara, este însemnarea despre o conversaţie cu ministrul Germaniei la Bucureşti, contele Wesdehlen (la 5/17 Oct. 1882).

---

1. E foarte instructiv paralelismul între această apreţiare a Regelui şi aceea cu care comentează Eminescu cuvintele lui Grădişteanu, în strălucitul său articol din *Timpul* de la 18 Iunie 1883, unde — numai cu 10 zile înainte de fatala întunecare a prodigioasei sale inteligenţe — Eminescu este aşa de lucid şi aşa de stăpân încă pe toate coardele geniului său.

Maiorescu, îngrijorat de viitorul României în jocul de şah al marilor Puteri, exprimându-şi părerea că acum, când avem un Hohenzollern pe tron, e o chestiune de prestigiu pentru Germania de a-l susţinea, — primeşte, în tonul acelei sincerităţi brutale a diplomaţiei germane din epoca lui Bismarck, neaşteptatul răspuns că prezenţa pe tronul României a unui Hohenzollern n'ar fi nici o piedică pentru Germania să consimtă la o eventuală împărţire a României între Rusia şi Austro-Ungaria, dacă circumstanţele generale i-ar părea că indică acest lucru. Eram numai la 4 ani după Congresul de la Berlin, în care, deşi ne câştigasem îndependenţa cu armele în mână şi ajutasem la salvarea onoarei armatelor ruseşti, marile Puteri, la cererea celei ajutate de noi; dispuseseră de ţara noastră cu aceeaşi nepăsare de dreptul popoarelor mici la vieaţa şi la pământul lor, cu care la 1864 unele din ele se gândiseră să ne dea drept compensaţie Austriei, dacă aceasta ar fi convenit să cedeze Italiei, de bună voie, provincia Veneţiei.

VI

Un loc destul de întins îl ocupă în jurnalul din această perioadă din vieaţa lui Maiorescu însemnările de ordin politic.

Precum în perioada precedentă Titu Maiorescu deschisese prin *Criticele* sale o nouă cale orientării spiritului public, în limbă, în literatură, în judecata asupra formelor şi fondului culturei noastre, şi, trezind minţile, lămurind gustul, înlăturând prejudecăţile, lăsase câmp liber pentru înflorirea marilor talente ce au venit să se grupeze în jurul său, — tot astfel acum el deschide o cale nouă în politica noastră internaţională, prin articolul de la 1 Ianuarie 1881 din *Deutsche Revue*. Articolul — primit, la început, ca şi *Criticele*, de adversari, cu insulte pentru autorul lui: „vândut streinilor" etc., iar de prieteni cu rezervă — arăta necesitatea, în îm-

prejurările de atunci ale configuraţiei europene, a unei orientări politice a României spre Puterile din centrul Europei, ca asigurare contra primejdiei ruseşti (ceea ce s'a şi făcut oficial peste doi ani, după întrevederea de la Gastein între Bismarck şi Ioan Brătianu).

La trei săptămâni după apariţia acelui articol, primul-ministru Ioan Brătianu — poate văzând justeţea ideii politice a lui Titu Maiorescu, sau poate având de la sine aceleaşi convingeri; pe lângă aceasta, îngrijat de corupţiunea din cadrele partidului său, şi, pe de altă parte, dorind (probabil după o suggestie a Domnitorului) ca proclamarea regatului să fie făcută de un guvern care să reprezente amândouă partidele de guvernământ ale ţării, — vine cu propunerea către Petre Carp de a intra în guvern împreună cu încă doi conservatori : un prieten politic al său (Teodor Rosetti sau Maiorescu) şi un alt membru, neînregimentat, al partidului conservator (George Cantacuzino). Vroia astfel să asocieze la noua vieaţă politică a ţării cel puţin ramura junimistă a partidului conservator.

În introducerile la *Discursurile* sale *parlamentare*, şi de mai multe ori în cuvântările sale din Cameră, Titu Maiorescu a vorbit despre acele tratative cu Ioan Brătianu şi a arătat motivele pentru care înţelegerea nu s'a putut face (cf. în deosebi vol. III, p. 56—58 şi 491 sq. şi vol. IV p. 234). „Jurnalul" ne dă acum amănunte despre această încercare repetată a lui Ioan Brătianu (întâi în 1881, înainte de proclamarea regatului, apoi a doua oară în 1884, după revizuirea Constituţiei).

Intâia oară, propunerea cade din cauza unei chestiuni de amor-propriu a şefului partidului conservator.

A doua oară, când se adresează numai Junimiştilor, apropierea nu se poate face din cauza — fundamentală — a deosebirei profunde de concepţii şi de practice de guvernământ între Brătianu de o parte, Carp şi mai ales Maiorescu de altă parte.

Nici Petre Carp, nici Titu Maiorescu, nu erau oameni care să intre într'un guvern numai din vanitatea de a fi miniștri ; nu puteau intra decât dacă erau în situația de a pune în aplicare programul lor de reforme necesare pentru întărirea Statului, precum şi metodele lor de guvernământ, pentru însănătoșirea vieței țării [1], — aceleași care însănătoşiseră limba şi literatura națională.

Sfârşitul tratativelor a arătat că Brătianu, deşi declarase lui Carp în amândouă rândurile că primeşte principiile de administrație ale Junimiştilor (v. însemnarea din 25 Ianuarie 1881 şi cea din 28 Martie/7 Aprilie 1884), urmărea mai mult prelungirea guvernării partidului său decât o reală curățire a atmosferei politice, spre binele țărei, cu sacrificarea partizanilor influenți, dar de moralitate dubioasă.

La Carp şi Maiorescu, ca în toată cariera lor publică, au precumpănit preocupările de interes obştesc. Mai ales la Maiorescu, în care instinctul și vocația de *educator* erau tot aşa de vii şi în omul politic, ca şi în acțiunea criticului şi a profesorului, ajungerea la guvern nu putea fi dorită sau acceptată, decât dacă îi permitea o acțiune de educare a maselor şi în ordinea politică. Fără putința aplicării ideilor şi a procederilor lor de onestitate politică, intrarea în guvern nu-i putea ademeni ; iar stăruind asupra principiilor lor de guvernământ, erau incomozi tovarăşi de guvern ai oamenilor politici din amândouă vechile partide.

De aceea, atunci şi în viitor, spre nemăsurata pagubă a unei desvoltări sănătoase a vieței noastre publice, țara a fost lipsită de o participare mai îndelungată şi mai liberă, la cârmuirea ei, a unor capacități şi a unor caractere de valoarea excepționlă a unui Maiorescu şi a unui Carp. În locul lor, țara a fost condusă şi *educată*, cum a fost, mai mult de oameni preocupați în primul rând de satisfacerea ambițiilor şi a inte-

[1]. Cf. scrisoarea din 4/16 Oct. 1883 către sora sa, la T o r o u ț i u, *Studii şi documente literare*, vol. VI, p. 39—42.

reselor de partid şi de prosperitatea partizanilor, decât de întărirea şi de educarea ţării ; de cârmuitori mai puţin pregătiţi ca experienţă şi cultură europeană, adesea mediocri, uneori complet incapabili sau fără cel mai elementar simţ moral, slăbind astfel resorturile adânci ale naţiunei.

Maiorescu prevedea că guvernarea lui Brătianu, cu corupţiunea şi lipsa de scrupule a unor membri influenţi ai partidului, va exaspera ţara şi va trebui să urmeze în curând un guvern de oameni nestăpâniţi de patimi, care să îndrepteze şi să liniştească ţara, împiedecând reacţiunea urei şi a răzbunării ce era de aşteptat. Un asemenea guvern nu-l puteau da decât Junimiştii, cum l-au şi dat. Maiorescu nu s'a înşelat în privinţa desfăşurărei evenimentelor, ci numai în privinţa duratei guvernării lui Brătianu şi în privinţa credinţei sale că opinia publică va susţinea mai mult timp un guvern pur junimist sau cel puţin un guvern conservator în care ei să aibă pentru mai mult timp o influenţă hotărîtoare în toate domeniile importante ale treburilor publice.

Această credinţă a sa, că mersul vieţei publice va face necesară în curând o chiemare la guvern a Junimiştilor, ne explică de ce găsim şi acum în jurnalul său o nouă listă de prieteni politici şi de alte persoane ce le credea vrednice de a fi ţinute în seamă. Acest fapt, care se repetă a treia oară în însemnările sale, e caracteristic pentru grija de viitor a lui Maiorescu, pentru disciplina sa de a se gândi din vreme la oameni la care s'ar putea adresa sau pe care ar trebui să-i sprijine la o eventuală venire la guvern.

E interesant a constata, de exemplu, că în lista de acum, începută în 1881 şi continuată, la intervale, până în 1884 (vezi nota la însemnarea din 10/22 Maiu 1883), pe lângă vechii prieteni din cele două liste anterioare (din 1870 şi 1876), sânt trecuţi mulţi intelectuali din tânăra generaţie. La Nr. 51, subliniat, este Spiru Haret, cu menţiunea „[bun ca] director ministerial“, numele pe atunci al secretarilor generali de minister ;

ceea ce a şi devenit în curând Haret, dar subt lunga guvernare a partidului liberal (în 1885; apoi în 1897, ca membru al acestui partid — înscris în el în 1889 — a fost numit ministru al instrucţiunii publice)[1].

Între cei notaţi mai departe în anii următori (1882—84) pe acele pagine din jurnal, sânt încă: profesorul de chimie din Viena Nicolae Teclu, Alexandru Vlahuţă, Barbu Ştefănescu(-Delavrancea), Duiliu Zamfirescu[2]; pentru teatru: Caragiale, D. Rosetti(-Max), Jipescu (cu menţiunea: „advocat, Opincarul, minunat talent de imitaţie"); ca „buni actori": Iulian, Hagiescu, Mateescu, Manolescu; „buni studenţi în Paris, se spune că sânt fiul lui Hiotu, al lui Costică Grădişteanu şi Jony Creţeanu". După multe alte nume, cele din urmă sânt următoarele patru: „Valeria Micle, în Ianuarie 1884 de 17 ani[3], foarte simpatică voce, viitoare cântăreaţă de operă". Caterina Constantinide[4], conservatorul din

---

[1]. Pe Spiru Haret, Maiorescu îl cunoştea încă de la Iaşi când „Junimea" a tipărit, ca cea dintâi carte eşită din tipografia ei (tipografie ce o cumpărase spre a tipări fără plată „scrierile ce se păreau trebuincioase pentru împlinirea culturei noastre"), traducerea făcută de Haret a *Elementelor de astronomie* de Quetelet (cf. Gh. Adamescu, *Vieaţa şi activitatea lui Spiru C. Haret*, Cartea Românească, Bucureşti 1936, p. 16 şi 343, şi Soveja, *Titu Maiorescu*, p. 60, — unde însă e dat ca autor Arago în loc de Quetelet. — Cartea începuse a fi tipărită în 1868, dar a fost gata abia în 1873: cf. prefaţa ei). În 1874 apoi, Titu Maiorescu fiind ministru de instrucţie a publicat, la cererea lui Haret, un concurs de bursă pentru studiul matematicelor la Paris, bursă pe care Haret o ia. Întors în 1878 în ţară doctor în matematici, Haret venea cu sora sa, prietena Liviei Maiorescu, în casa lui Maiorescu (cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 334). În 1909 fiind Haret ministru al Instrucţiunii publice, Titu Maiorescu îşi dă demisia de la Universitate, jignit de o necuviincioasă adresă a ministerului, redactată de secretarul general D. A. Teodoru, fost socialist (Maiorescu combătuse socialismul). Haret a intervenit pe lângă Maiorescu să-şi retragă demisia, ceea ce, fireşte, la un om de reflexia şi hotărîrea lui Maiorescu nu se putea aştepta.

[2]. Cei trei din urmă scriau atunci (prin 1883) la „România liberă"; cei doi din urmă luau parte la întruniri politice la Maiorescu (cf. însemnarea din 1 Oct. 1884); Barbu Stefănescu şi la aniversarea „Junimei" la Iaşi (cf: însemnarea din 24 Oct. 1884).

[3]. Era atunci elevă în pensionatul d-nei Humpel, unde o auzise cântând (vezi însemnarea din 7/19 Ianuarie 1884).

[4]. Vezi însemnarea din 15/27 Aprilie 1881 şi cea din 4/16 Martie 1882.

Viena". „Bârseasca (Burgtheater)". „Teodorina (Opera Madrid)".

Pe aceeaşi pagină sânt câteva alte însemnări, probabil despre lucruri ce-şi propunea să facă la guvern : „De tipărit din nou *Biblia* de la 1688 şi de împărţit pe la biserici". „Repararea Tismanei cu vre o 35.000 de lei. De trimes acolo arhitectul Mandrea" — şi alte câteva.

O altă parte din amăgitoarea şi zadarnica frământare politică din acei ani (1881—2) este cea privitoare la încercarea sa, împreună cu Teodor Rosetti, de a da partidului conservator un ritm mai viu.

Dintre foştii miniştri junimişti din cabinetul Lascăr Catargi (1871—1876), ei doi (în deosebire de Petre Carp) rămăseseră în Clubul conservator din Capitală şi fuseseră aleşi între membrii comitetului central al partidului subt prezidenţia lui Lascăr Catargi, iar Maiorescu condusese câtva timp şi ziarul partidului, *Timpul*.

Această atitudine politică a lor urma, poate, dintr'un sentiment de delicateţe şi de solidaritate faţă de foştii colegi de minister puşi, ca şi ei, subt acuzare, de Camera liberală; poate încă dintr'un sentiment de disciplină politică, inherent firii amândorora; poate, în sfârşit, din convingerea că e mai folositor pentru ţară încercarea de a întări vechiul partid conservator cu tânăra ramură junimistă şi de a-i da o îndrumare mai potrivită timpului şi noilor împrejurări politice internaţionale (cf. însemnarea din 26 Fevr. 1884).

De aceea, Titu Maiorescu întreprinde în sânul comitetului dirigent al partidului conservator o acţiune de „reformare a partidului conservator", de modernizare a conducerii lui ; neizbutind, îşi dă demisia din clubul conservator (împreună cu Teodor Rosetti şi cu toţi junimiştii din Iaşi). Însemnările sale din 1881—82 notează fazele curajoasei sale sforţări pentru o *eră nouă*, completând cu unele amănunte

expunerea ce a dat-o despre aceasta în volumul III (pag. 3—20) şi în volumul IV (pag. 320—344, discursul din şedinţa Camereí de la 14 Decemvrie 1889) din *Discursuri parlamentare.*

VII

În ce priveşte relaţiile literare, însemnările se mărginesc mai mult a nota scurt zilele şedinţelor literare (de regulă săptămânale, în casa sa), cu citarea persoanelor care luau parte la ele (une-ori, multe streine „Junimei", cum era şi firesc: Ispirescu, Gaster, Jipescu ş. a., chiar Hasdeu şi Urechie), şi adesea a lucrărilor citite; apoi drumurile la Iaşi pentru tradiţionala aniversare a „Junimei", cu veselul ei banchet; data unora din articolele ce a scris (între acestea, unele neştiute: articole despre România în „Conversations-Lexicon" al lui Brockhaus), şi a traducerilor ce a făcut în acest timp; interesul pentru lucrările altora.

Se ştie iniţiativa ce a luat pentru editarea *Poeziilor* lui Eminescu. Am văzut ce răsunet a găsit la dânsul anunţarea intenţiei lui Vasilie Alecsandri de a scrie o dramă despre Ovidiu. Însemnările ne mai arată că traducerea în româneşte a *Schiţelor din Moldova* şi a romanului *Lascăr Viorescu* a fost făcută din îndemnul şi cu colaborarea sa. Cât de bucuros era să ajute la orice străduinţă literară, chiar a unui modest începător, o vedem din osteneala ce-şi dă la remaniarea *Fetei de la Cozia* a lui Iuliu Roşca. Scrisorile sale către Kotzebue şi cea către Alarcon, cu interesantele lor amănunte şi cu lumina ce o aruncă asupra pasiunei lui Titu Maiorescu pentru literatură şi a grijei şi iubirei lui pentru „Convorbiri", aduc contribuţii preţioase pentru urmărirea mişcărei literare însufleţite de dânsul.

Un moment deosebit de important din această mişcare se cuvine să fie înprospătat pentru semnificaţia ce o are,

fiindcă reprezentă adeziunea completă a tinerimei române de peste Carpaţi la noua direcţie literară inaugurată în cultura noastră de Titu Maiorescu şi susţinută de întreaga mişcare literară de la „Convorbiri". A fost aceasta o dată istorică, fiindcă însemna stabilirea definitivă a *unităţii culturale a tuturor Românilor,* unitate spre a cărei înfăptuire Eminescu jertfise un an din vieaţa sa de student, prin organizarea memorabilei *Serbări de la Putna.*

Acest moment istoric este fixat, de o parte, prin serbarea dată în cinstea „Convorbirilor literare" de către tinerii de la „România Jună" din Viena — serbare la care răspunde telegrama din 6/18 Iunie 1882 a lui Titu Maiorescu —, şi de altă parte (ca un răspuns la acea serbare), de contribuţia fruntaşilor literaturei române din Ţară la întâiul Almanah al „României June".

Cu 11 ani înainte, ca un reflex al luptei dintre cele două direcţii de atunci în cultura română, izbucnise şi în sânul „României June", abia constituite, acelaşi conflict, cu aceleaşi insulte şi bârfiri în privinţa lui Titu Maiorescu [1].

Atunci, Eminescu, Slavici, Teodor Nica, Chibici, Ştefurea, care reprezentau noua direcţie între membrii „României June", erau în minoritate. În timp de un deceniu însă, în generaţiile de Ardeleni şi Bucovineni care se succedaseră în sânul acelei societăţi, se desfăşurase de la sine, prin înceata dar sigura lucrare a adevărului asupra capetelor inteligente, acelaşi proces de transformare radicală ce se săvârşise în timp de un an (în 1870) în convingerile lui Eminescu faţă de lupta lui Maiorescu : fuseseră cuceriţi de puterea adevărului şi a unei sănătoase îndrumări în cultură.

---

[1]. Vezi articolul despre memoriul lui Eminescu *Naţionali şi cosmopoliţi,* în „Convorbiri Literare" Aprilie 1903 (retipărit în I. Rădulescu-Pogoneanu, *Studii* 1910) şi I. Slavici, articolul *Serbarea de la Putna,* în „Convorbiri literare" Decemvrie 1903 şi Ianuarie 1904 (retipărit în ale sale *Amintiri).* Cf. I. Grămadă, *Mihail Eminescu,* contribuţii la studiul vieţii şi operei sale, 1914 p. 22—30, şi id. *„România jună" din Viena,* monografie istorică, 1912 p. 52—58.

Această totală schimbare de atitudine era înfăptuită încă din 1875, precum se vede din scrisoarea ce Maiorescu o adresează „Domnilor membri ai Societăţii academice *România jună* la Viena", ca răspuns la proclamarea sa ca membru de onoare al ei.

Se cuvine să fie adusă în actualitate acea scrisoare, pentru caracterizarea ce o dă Maiorescu însu-şi scopului şi tonului criticei sale literare şi sociale:

Bucureşti 2/I 1875.

Domnilor,

Primesc cu bucurie a lua parte la Societatea D-voastră sub forma propusă prin adresa No. 31/1874/5 şi Vă mulţumesc pentru onoarea ce mi-aţi făcut-o.

Lucrările mele literare, la care binevoiţi a Vă referi şi despre care din parte-mi aşi dori să fie mai însemnate, nu sunt născute dintr'un spirit de blândeţă. Ele sunt o critică, adese ori amară, în contra unor direcţiuni în literatura şi în ştiinţa română, pe care le-am crezut primejdioase pentru naţiunea noastră. Căci misiunea cea mai mare a acestei naţiuni este astăzi de a-şi ocupa un loc în mijlocul popoarelor de cultură ale Europei. O asemenea sarcină însă cere de la oamenii publici o minte aspru disciplinată şi o inimă pururea onestă. Unde aceste însuşiri lipsesc şi se înlocuesc prin simulări, acolo este datoria criticei de a lovi răul pentru a pregăti binele. Astfel acele lucrări au intrat în luptă cu timpul prezent şi prin urmare nu puteau avea speranţă decât în viitor.

Viitorul începe cu D-voastră, Domnilor. De aceea sunt fericit, când văd că tinerimea studioasă — deşi împotrivindu-se, poate, la cutare sau cutare idee izolată — recunoaşte în totalitatea acelor lucrări o luptă sinceră pentru ceea ce trebue să fie obiectul celei mai înalte îngrijiri în viaţa publică a unui popor: pentru adevăr!

Titu Maiorescu

(Publicată în I. G r ă m a d ă, „*România Jună*", din Viena, p. 140—1).

Dacă despre această adeziune de atunci a tinerilor de la „România Jună" scepticii ar putea zice că va fi fost cumva determinată şi de alte consideraţii (Maiorescu era la acea dată ministru), — nu mai rămâne nici o îndoială despre adân-

cimea acestei transformări sufleteşti la generaţia din anii 1882—83, când Maiorescu nu mai avea nici o situaţie oficială.

Adeziunea era acum atât de completă, încât tinerii de acolo ţin să o mărturisească public, cu prilejul unui moment important din vieaţa „Junimei" şi a revistei ei: în 1882 „România Jună" crede de a sa datorie de a ţinea o şedinţă solemnă cu prilejul împlinirei a 15 ani de apariţie a „Convorbirilor".

Chiar fără privire la întreaga revoluţie ce o aduseseră „Convorbirile" în cultura românească, însu-şi simplul fapt al apariţiei lor neîntrerupte timp de 15 ani constituia atunci un *eveniment istoric* în vieaţa naţiunei române: *era întâia oară în istoria noastră,* când o revistă literară română ajunsese a număra atâţia ani, şi încă cu perspectiva sigură a continuărei. Acest semn de cultură serioasă — stăruinţă în întreprinderi şi în planuri de vieaţă, devotament desinteresat pentru scopuri ideale, — ceea ce trebuia să dea mai ales tinerimei universitare un sentiment de încredere în viitor — era datorit întemeietorilor „Junimei".

Nu e de mirare dar, că tinerii Români dintr'un centru de cultură ca Viena îşi dau seama de semnificarea naţională a unui astfel de moment şi ţin să sărbătorească pe cei cărora naţiunea datora această faptă de cultură.

Rând pe rând, ţin cuvântări şi conferenţe de omagiu şi recunoştinţă, urmate de lecturi din *Criticele* lui Titu Maiorescu, membri fruntaşi ai societăţii: Dr. Constantin Popazu, Solomon Haliţa, I. T. Mera, I. C. Panţu, Septimiu Albini. Unul dintre aceştia scrie după 28 de ani, amintindu-şi cu emoţie de acea zi:

> Printre frumoasele lucrări cetite în acea solemnă zi de Iunie, s'a cetit prin mine un capitol din „Cartea" d-lui Maiorescu, capitolul „în contra direcţiei de astăzi în cultura română", ca semn de aprobare şi recunoaştere sărbătorească faţă de „noua direcţie", tocmai în mijlocul acelei societăţi care odinioară combătuse pe marele critic[1].

[1]. I. C. Panţu, articolul „Cartea lui Maiorescu", în *Gazeta Transilvaniei,* 1910, nr. 35, apud I. Grămadă, *op. cit.*

Redactorul „Convorbirilor", Iacob Negruzzi, fusese înştiinţat oficial de această serbare şi răspunsese din timp printr'o scrisoare de mulţumire.

În ziua serbării (5/17 Iunie 1882), „România Jună" primeşte următoarea depeşă din Iaşi:

> Societatea „Junimea" trimete salutările sale „României June", şi-i urează traiu şi prosperitate.
>
> Negruzzi, Pogor, Gane, Culianu, Naum, Vârgolici, [Miron] Pompiliu, Lambrior, Creangă, Misir —

la care „România Jună" răspunde prin telegrama:

> „România Jună", serbând victoria luminei ce aţi făcut în literatura noastră, vă urează mulţi ani, şi vă roagă să spuneţi acelei valoroase „Junimi", astăzi bătrână prin fapte, că junimea română din patru părţi o admiră şi o urmează.
>
> Popazu, preşedinte.

La această manifestare a tinerilor de la Viena, se asociază şi membrii din Braşov ai „României June", prin telegrama din aceeaşi zi:

> „Salutăm pe cei adunaţi în onoarea „Junimei" din Iaşi. Mai curând sau mai târziu lumina trebue să iasă învingătoare. Trăiască „Convorbirile"!
>
> Piltia, Voina, Dr. Baiculescu, [Ciprian] Porumbescu, Socaciu, Chelariu, Budiu, [Andreiu] Bârseanu".

E marele merit al tinerimei ardelene din acei ani de a fi contribuit astfel la deplina unitate culturală a tuturor Românilor, luând drept conducători în limbă şi literatură, şi pentru Ardeal, pe Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, Creangă, Slavici, Negruzzi şi ceilalţi colaboratori ai „Convorbirilor". Aceşti tineri de la „România Jună" au deschis astfel în Ardeal drum liberei desfăşurări, peste câţiva ani, a splendidelor creaţiuni literare ale lui Coşbuc şi după el ale lui Goga şi unei prese de un mai mare efect în lupta naţională, fiindcă începe a se rosti în limba reală a poporului, părăsind pe cea artificială de mai înainte a gazetelor ardelene.

Se împlinea astfel unitatea culturală cerută de Apelul din 1870 al tinerimei universitare române din Viena (redactat, probabil, de Eminescu) pentru serbarea de la Putna:

> Naţiunea română voieşte cultură, şi cultura ei trebue să fie una, omogenă la Prut şi la Someş, omogenă în sânul Carpaţilor cărunţi şi pe malurile Dunării bătrâne.

Cazul acesta arată cât de mult poate contribui la buna îndrumare a culturii naţionale o tinerime bine inspirată.

La rândul său, Titu Maiorescu, cu spiritul său organizator şi iubitor de tinerime, ţine să răspundă în felul său la această caldă manifestare de recunoaştere a operei de cultură întreprinsă de el şi de „Junimea": printr'o contribuţie literară a fruntaşilor scrisului românesc, prietenii săi de la „Convorbiri", la un *Almanah literar* al „României June". „Jurnalul" său din acest timp ne dă ştiri despre această acţiune a sa, dusă la capăt cu obicĭnuita sa stăruinţă şi repeziciune.

Şi astfel în acest Almanah se publică *întâia oară* unele din cele mai bune creaţiuni ale literaturei române (dintre care câteva, poate, nici n'ar fi fost scrise, fără solicitarea şi stăruinţa lui Maiorescu): *Luceafărul* lui Eminescu, *Iarna vine* şi *Isvorul* (Hora din Mirceşti) de Alecsandri, *Ion Roată şi Cuza-Vodă* de Creangă, *Despre progresul adevărului* de Maiorescu, *Un drum la Cahul* de I. Negruzzi. Pe lângă acestea, *Vremea* şi *Iubirea de* Carmen Sylva (tradusă de Maiorescu; cele două poezii din această alegorie le-a tradus împreună cu Eminescu, în aceeaşi noapte).

VIII

„Jurnalul", fireşte, ne dă încă ştiri şi despre părţi mai personale din vieaţa sa.

Una din acestea, mai puţin cunoscută, este preocuparea sa, în acest timp, de fenomene mai curioase din vieaţa sufletească — cele de hipnotism. Asistă la experimente de

hipnotism la spital, întreprinde călătorii spre a se lămuri ştiinţificeşte în privinţa lor. Scrisoarea sa din 14/26 Noemvrie 1885 către profesorul de fiziologie Rudolf Heidenhain ne descopere o lature aproape necunoscută din personalitatea lui Titu Maiorescu.

Şi însemnări anterioare ne arătaseră viul său interes pentru fenomene de la limita între fiziologie şi psihologie şi pentru cercetări experimentale în legătură cu ele: problema vorbirei, a naşterii graiului omenesc şi a formărei noţiunilor, problema somnului şi a visului, problema hipnotismului [1].

În Fevruarie—Martie 1880 ţinuse patru conferenţe, toate cu subiect din acest domeniu [2].

Articolul său despre manualul de psihologie al herbartianului I. Popescu (în „Convorbiri literare" Octomvrie 1881) arată familarizarea sa cu cercetările oamenilor de ştiinţă în privinţa substratului fiziologic al fenomenelor sufleteşti [3].

În Fevruarie 1881, îi umblă în gând să scrie un articol

despre centrul vieţei sufleteşti, un postulat psihologic pentru cercetări fiziologice, à propos de articolul lui Varigny „Sur les localisations du cerveau".

Interesul pentru cercetările ştiinţifice în privinţa unor fenomene ca cele de hipnotism era mărit atunci şi prin şedinţele date de unii hipnotizatori cu „mediurile" lor, cum erau în Aprilie 1881 în Bucureşti şedinţele lui Donato, la

---

1. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 125 sq. (Oct. 1866), p. 165 (Oct. 1870), p. 328—332 (Noemv. 1879—Martie 1880); cf. şi *Logica*, notele de la p. 23 şi 25 (la „Teoria noţiunilor").

2. Vezi *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 331 sq.

3. „Teoria psihologică a lui Herbart, ori cât de slabă ar fi în unele părţi, are... meritul... de a fi servit de bază psihologică la cercetările fiziologice moderne asupra aşa numitului „suflet"... Cine a cetit eminenta schiţă psihologică din „Patologia şi terapia boalelor mentale" de Griesinger, cine a urmărit cu viul interes ce-l merită lucrările „psihofizice" ale lui Fechner, cine a cetit „Psihologia fiziologică" a lui Wundt şi a văzut lumina ce se aruncă prin asemenea lucrări asupra atâtor părţi, până atunci ascunse, ale vieţei sufleteşti, va recunoaşte împreună cu noi nemărginita însemnătate a cercetărilor fiziologice asupra sufletului şi partea de merit ce se cuvine unora din teoriile lui Herbart în aceste cercetări.

care Titu Maiorescu asistă şi are apoi corespondenţă cu acesta.

În 1882, „jurnalul" ne dă multe mărturii de o intensă cugetare a sa despre astfel de probleme.

La 11/23 Fevruarie expune într'un cerc intim „Fiziologia" plăcerei a lui Mantegazza.

La 14 Fevruarie, de asemenea într'un cerc familiar (de faţă şi Eminescu) pune în discuţie un chestionar asupra particularităţilor de caracter ale oamenilor (despre Eminescu, observaţia: „spiritual şi bine").

La 20 Fevruarie:

> Vreau să încep în sfârşit să pregătesc conferenţa mea de mâine „Limba şi Inteligenţa". Dar am citit şi am cugetat atât de mult asupra fiziologiei şi psihologiei, încât gândurile se încheagă îndată în cristale şi din starea latentă se rotunjesc spre o expunere.

La 10/22 Martie,

> discuţie cu Zizin Cantacuzino, Gane şi Burghele asupra nouei mele idei despre excitarea explosiv de violentă în noua pătură specific omenească a substanţei cenuşii cu celulele abstracţiunei, din care s'a născut ca décharge nécessaire graiul...

Revine asupra acestei idei în însemnarea de la 22 Martie:

> Încep a-mi descătuşa iarăşi cugetarea:
>
> 1. Întâiul cuvânt! (uriaşă forţă latentă a celulelor abstracţiunei specific omeneşti, care găsesc în cuvânt o descărcare...).
>
> 2. Explicări psihologice privitoare la hipnotism: a) somn b) suggestiune (şiruri de reprezentări succedându-se mecanic, în vis), c) vedere de stafii...

La 30 Martie:

> Am început să fac planul despre întâiul cuvânt,... trebue prealabil să studiez încă mult mai multă anatomie şi fiziologie a creerului.

În Aprilie—Maiu ţine cele patru conferenţe (Hipnotismul, Darvinismul, Temperamentele, Originea limbagiului),

al căror rezumat l-a publicat într'o broşură M. Brăneanu-Hermes.

Câteşi patru conferenţele, dar mai ales întâia şi ultima, arată adâncirea lui Maiorescu în cunoştinţele de fiziologie în legătură cu fenomenele sufleteşti. În cea dintâi întâlnim chiar numele lui Heidenhain:

> Numele de *magnetism animal* datează de la Mesmer... Mai târziu... aceleaşi fenomene se prezentară sub alt aspect, şi ştiinţa s'a ocupat de ele... Astfel James Braid în Englitera, D-rul Charcot la Paris, profesorul de fiziologie Heidenhain la Breslau şi alţii au repetat experimentele, cu scop de a le cerceta ştiinţificeşte, şi au constatat că diferitele fenomene hipnotice stau în legătură cu cestiuni psihologice şi fiziologice de cel mai mare interes.

Iar în conferenţa „Originea limbagiului", arătând că o explicare deplină a problemei nu e posibilă, ci numai o încercare de lămurire prin analogie, printr'o analiză psihologică şi fiziologică a formărei limbagiului la copiii mici, — o notă la acest pasagiu spune (din partea editorului) :

> Cum s'a putut constata în conferenţele precedente şi în conferenţele d-lui Maiorescu din alţi ani, toate temele pertractate au una şi aceeaşi metodă : de a da substratul fiziologic pentru explicări psihologice, de a pune în armonie, de a lumina reciproc, ştiinţa noastră cea abstractă, cea psihologică, cu datele câştigate din lumea fiziologică, din ştiinţele exacte.

Analizând apoi întâiele strigăte ale copilului şi observând că, la început, glasul copilului e un strigăt nearticulat, fără ton şi fără expresie emoţională, se adaogă:

> În cazurile constatate de însuşi d. Maiorescu, în a cincea săptămână pentru prima oară se poate deosebi în strigătul copilului dacă e un strigăt de durere sau de bucurie.

Citatele acestea arată nu numai interesul şi larga informare ştiinţifică a lui Maiorescu pentru fenomenele sufleteşti de care se ocupa, ci chiar studiarea directă a unora din ele asupra copiilor săi, prin metodele de observare, ale omului de ştiinţă.

Păcat că întreruperea, atâția ani, a activității sale universitare și atragerea sa în vieața politică au îndepărtat o minte așa de ageră de la astfel de cercetări științifice din câmpul psihologiei și, în genere, de la lucrări sistematice de filosofie mai întinse!

Însemnările citate și conferențele publice din anii 1881—83; scrisoarea sa către profesorul Heidenhain, desvăluind dorința de a încerca însu-și experimente de hipnotism; călătoria la acesta la Breslau, apoi la profesorul Hering la Praga, spre a se iniția de aproape în tehnica experimentelor de hipnotism, ne arată că, la un moment din această perioadă, Titu Maiorescu se îndrepta spre astfel de cercetări. Dar, lipsind încă la noi un larg mediu intelectual care să susțină, să provoace și să însuflețească, prin interes de specialitate și prin emulație, o stăruință exclusivă în lucrări personale de psihologie și în genere de filosofie, activitatea sa a fost absorbită de ocupații în alte direcții.

Fiind dată în natura lui Titu Maiorescu (ca și la tatăl său) fibra educativă ca ceva esențial în ființa sa, ca o aplecare, ași zice, organică, ce se cerea să fie pusă în funcțiune, cu necesitatea imperativă a unui instinct (se arătase ca atare, încă în tânărul de 17—18 ani de la Theresianum și apoi în studentul de la Berlin) — ea trebuia să-și afle alte căi de punere în lucrare, în această perioadă în care Maiorescu nu mai era profesor universitar. Erau căile libere pe care le găsise încă de la venirea sa în țară: curs public la București, despre educațiunea în familie, conferențe publice la Iași, cu organizarea vestitelor „Prelecțiuni populare" ale „Junimei", ani de-a-rândul, cursuri într'un cerc intim, cum făcuse la Berlin.

Ca și în anii precedenți, ține conferențe publice (din când în când la Iași, în serie sistematică la București) despre probleme de psihologie de interes general.

Încă din toamna 1880 începuse lecţii de Logică, odată pe săptămână, acasă, cu cercul feminin din jurul său (soţia şi fiica sa, d-ra Nina Haret, Mite Kremnitz, Anna Rosetti) şi în acelaşi timp la Universitate prelegeri publice despre Logică şi aplicările ei, pe care le continuă regulat în anii următori.

Succesul larg al acelor conferenţe şi al acestui curs universitar neoficial va fi îndemnat, poate, pe unii miniştri de atunci să se gândească la reintegrarea lui Maiorescu la Universitate. Intenţia aceasta, manifestată de Dimitrie Sturdza în 1882, se traduce în fapt abia în 1884, prin ministrul de instrucţie publică Craioveanul Gheorghe Chiţu.

Din anul următor, avem foarte documentatul răspuns al lui Maiorescu (din 17/29 Iunie 1885) la o adresă a ministerului instrucţiei (ministru, Dimitrie Sturdza ; secretar general, Spiru Haret). Răspunsul cuprinde datele privitoare la numirea sa la Universitatea din Iaşi şi la măsura arbitrară a ministrului Tell de a-l considera demisionat din învăţământ, fiindcă refuzase a renunţa la exercitarea mandatului său de deputat.

Este prilejul, cu aceasta, să privim o lature ciudată a acestui fapt.

E unul din straniile aspecte ale vieţei publice româneşti că un asemenea abuz revoltător a putut fi lăsat să se petreacă şi apoi să dureze atâta timp.

Eleganţa morală a lui Titu Maiorescu de a nu se reintegra şi pe sine la catedră la venirea sa la minister (cum făcuse cu adversarul său politic Nicolae Ionescu, atins de aceeaşi ilegalitate) şi de a nu solicita reintegrarea de la nici unul din miniştrii următori — este în linia personalităţii sale.

Dar ceea ce este de nepriceput e pasivitatea cu care Camera şi Primul-ministru (care ia curând pe Maiorescu în guvern, în locul generalului Tell) primesc ilegalitatea săvâr-

şită faţă de un fruntaş al partidului şi al culturii ţării. Şi mai stranie e pasivitatea Junimiştilor din Cameră, în deosebi a lui Carp. Urmând lui Maiorescu la minister, el nu găseşte de datoria sa să anuleze ilegala măsură, care nu numai lipsea Universitatea românească de un profesor de pregătirea şi de forţa educativă a lui Maiorescu, ci suprima brutal amicului său dreptul la salariul cuvenit, temeiul mijloacelor materiale pentru existenţa familiei sale.

IX

Însemnările din acest timp ne mai ajută — dacă ar mai fi nevoie (şi poate este: aţi observat că nimic nu e crezut şi răspândit mai lesne decât ceea ce poate micşora o mare personalitate, ori cât de absurd ar fi lucrul?) — ne ajută, zic, la risipirea a două neadevăruri, care s'au afirmat (şi unele minţi uşuratice le repetă şi acum) despre Titu Maiorescu.

Unul e neroada legendă că el învăţa pe din afară (ba încă în faţa oglinzei!) cuvântările ce avea să ţină! Celălalt, că era adeptul filosofiei pesimiste a lui Schopenhauer.

Ce împrejurare a putut face să se nască acea ridiculă legendă? De bună seamă, oameni simpli, din marea mulţime a auditorilor lui Maiorescu, la Cameră, la Universitate, în sale de conferenţe sau în adunări publice, văzând desfăşurarea armonioasă a cuvântărilor sale, construcţia perfectă a frazei, argumentarea impecabilă, efectul lor impresionant, — nu-şi puteau închipui că o astfel de expresiune perfectă a cugetărei se naşte chiar atunci, în faţa ascultătorilor, spontan şi liber; ci, judecând după puterile proprii, prin care nu erau în stare să ţină cu înlesnire o cuvântare ce n'ar fi fost învăţată pe din afară, cum şcolarii mărginiţi învaţă o lecţie, şi-au închipuit că numai astfel se poate explica uimitoarea siguranţă a planului şi a desfăşurării cuvântărilor lui Titu Maiorescu. Şi astfel s'a creat şi s'a răspândit amintita neghiobie.

Nu e nevoie să fi auzit aievea pe Maiorescu vorbind, la curs sau în adunări, și mai ales în convorbirile sale zilnice cu prieteni sau cunoscuți, spre a vedea cum naște dintr'o dată în fața ta — nu numai asupra unei teme la care meditase, ci și asupra unui subiect de discuție adus de mersul neprevăzut al convorbirei — cea mai elegantă, adesea cea mai profundă și mai poetică expresie de cugetare, găsind de la sine forma, ca un produs organic al naturei. Cine are cea mai elementară pătrundere psihologică, știe bine că o impresie profundă asupra ascultătorilor (cum o aveau totdeauna cuvântările și lecțiunile de la Universitate ale lui Maiorescu) nu poate fi produsă decât de o vorbire care se elaborează din adâncul minței în chiar acel moment, fie că este improvizată pe de-a-'ntregul, fie că desfășură un plan la care autorul a reflectat, — dar, în amândouă cazurile, născându-se atunci *întâia oară* ca întreg, iar nu reproducând a doua oară, pasiv, o cugetare ce fusese elaborată deplin mai înainte de a fi fost rostită. Ce era de mirare că un om, de înzestrarea cu totul superioară a inteligenței, de cultura întinsă și adâncă și de aleasa lectură de fiecare zi a lui Titu Maiorescu, putea găsi oricând, fără nici o sforțare, cea mai distinsă și mai impresionantă înfățișare a cugetărei sale ? Oare numai pentru Maiorescu să fi fost imposibil ceea ce s'a arătat așa de strălucit de atâtea ori la alte inteligențe de aceeași înălțime și de o cultură egală ? Numai în poporul nostru să fi fost cu neputință fenomenul, rar de sigur, dar realizat de multe ori la alte popoare în inteligențe de aceeași factură ? Se uită prea des că în cultura noastră Maiorescu a fost unul dintre puținii oameni la înălțimea culturii occidentale, și ca ereditate intelectuală și ca pregătire de cultură. Iată, chiar în aceste scurte însemnări în fuga, unde nu putea fi vorba de nici o pregătire pentru public și de nici o căutare de efecte, îi vin une-ori subt condeiu expresii de cea mai neașteptată frumusețe.

Notând ce-i spusese Alecsandri, că Regina, bolnavă, de credea că moare, își zicea mereu versurile populare:

Aşterne-te drumului,
Ca şi iarba câmpului,
La suflarea vântului —

el adaogă observarea:

Dovadă de puterea şi farmecul poeziei simţite... *Par'că deschide o legănare în infinit.*

Fireşte că un om de disciplina intelectuală a lui Maiorescu cugeta de mai înainte la ceea ce avea să vorbească [1].

Cum cugeta? Ne-o spun însemnările:

Mercuri 17 Fevr. 82.... Astăzi (acum la ora nouă dimineaţa) soare, frumos şi cald. La [ora] 10, clienţi, la 11 Mandrea, apoi ½ de oră [citit] Taine, „[De l'] intelligence" şi ¼ de oră meditat asupra conferenţei mele de la Iaşi şi schiţat canavaua ei.... La ora 7, masă la Wesdehlen...".

Sâmbătă 20 Fevr. 82. Vreme foarte frumoasă, aer limpede, cald, soare.... Luat chinină. Stat în cameră, lânced, întins, citind cu încântare scrisori şi „jurnalul" de mai de mult, trimes la Iaşi [unde avea să ţină conferenţa a doua zi] 3 telegrame pentru mâine, iar acum, la 3½, vreau să încep în sfârşit să pregătesc conferenţa mea de mâine „Limba şi inteligenţa".

Dar am cetit şi am cugetat atât de mult asupra fiziologiei şi psihologiei, încât gândurile se încheagă îndată în cristale, şi, din starea latentă, se rotunjesc spre o expunere.

Duminecă 21 Martie 82. Toate zilele astea Academie, Cameră.... Conferenţa mea „Magnetismul animal" fixată pentru azi a fost amânată, spre a plasa mai multe locuri şi a strânge mai mulţi bani pentru incendiaţii din Moldova. De altminteri eu o pregătisem ieri noapte...

---

[1]. Dar, la nevoie, putea şi improviza tot aşa de impresionant, când, în desbaterile parlamentare, era cazul pentru aceasta.

Aşa a fost, de exemplu, cu discursul său din şedinţa de la 4 Decemvrie 1913 a Senatului, când a răspuns pe loc, ca prim-ministru, la o interpelare a lui Ion I. C. Brătianu. D-l Ioan C. Filitti, atunci directorul său de cabinet la Ministerul de externe, care era de faţă la acea şedinţă, mi-a comunicat, plin de admiraţie, că acea cuvântare ţinută fără nici o notiţă în faţa sa, şi care a durat ¾ de oră, a făcut cea mai puternică impresie.

Duminecă 25 Aprilie [1882]... Dimineața la 6½ băut cafeaua pe terasă... Acum e ora 8, trebue să mă gândesc la conferența mea — pe cât va vrea capul meu să se aplice la asta....

Conferența a fost bine.

Vineri 12/24 Noemvrie 82, mi-a venit rândul să vorbesc, înaintea Camerei pline..., o oră și ½....; cel mai izbitor, mai straniu succes. Însă în această Vineri, de la ora 8 dimineața până la 1½, am cugetat necurmat, în felul meu, în zigzag, la ceea ce aveam de vorbit, la 2 [am fost] la Cameră, înaintea mea a vorbit ministrul de interne Chițu, la ora trei mi s'a dat cuvântul, până la 4½ în cea mai mare încordare sufletească am vorbit; până la 6 am așteptat votarea, [am] plecat acasă cu familia și Annette, la masă Slavici și Eminescu, seara după masă încă Theodor Rosetti și Nicu Burghele...

Tot astfel stă lucrul și cu cealaltă afirmare: că era adept al filosofiei lui Schopenhauer — ceea ce, după părerea celor care-l combăteau cu astfel de mijloace, ar fi constituit un motiv de discalificare a unui om public!

Lasă că n'ar fi fost nimic reprobabil, chiar dacă Maiorescu ar fi admis întru totul principiile concepției pesimiste despre lume a lui Schopenhauer. Dar lucrul nu era exact, cum a spus-o el însu-și, răspunzând la asemenea acuzații puerile (cf. *Discursuri parlamentare,* vol. IV, p. 180). Nu se potrivea cu temperamentul său. Maiorescu, într'adevăr, avea mare admirație pentru talentul literar al lui Schopenhauer; dar, prin natura sa, și prin toate convingerile și actele sale, el era un *optimist,* și pentru neamul său, și pentru soarta omenirei în genere. De altfel, din Schopenhauer tradusese nu opera fundamentală a filosofului — la aceasta l-a îndemnat și l-a ajutat pe prietenul său Zizin, care într'adevăr era un pesimist —, ci, pe lângă capitole de estetică și alte câteva de interes popular, Maiorescu tradusese din Schopenhauer tocmai lucrarea care privește vieața omenească din obicinuitul punct de vedere al majorității omenirei: *Aforisme asupra înțelepciunii în vieață.*

În „Prefața traducătorului", el spune anume:

Arthur Schopenhauer este aristocratul gândirei filosofice în secolul nostru...

Idealist în toată puterea cuvântului, Schopenhauer nu găsește altă fericire omenească decât în contemplarea artelor frumoase și altă menire etică decât în cea mai desăvârșită abnegațiune.

Din această îndoită convingere, susținută de un spirit liber de orice prejudecăți sociale, religioase și naționale, se explică particularitățile lucrării sale literare care au surprins mai mult pe cetitorii cei de rând: sarcastica biciuire a convenționalismului societății moderne..., despreţul pentru nivelarea democratică și aversiunea în contra Ovreilor, cărora nu le poate ierta decadența etică și estetică în care au aruncat civilizația europeană prin Testamentul cel Vechiu.

Schopenhauer este filosoful pesimismului. Unul din fundamentele acestei filosofii se află formulat și în Aforismele de față, în următoarea propoziție:

„Orice plăcere e negativă, pe când durerea e pozitivă".

Noi credem această propoziție neîntemeiată și prin urmare pesimismul nu ne pare a fi un adevăr general. El corespunde însă unei dispoziții subiective a multor oameni de cultură și chiar de geniu (Lord Byron, Leopardi, etc.) și formează în orice caz o parte integrantă a marilor concepțiuni omenești..., și mișcarea deșteptată prin teoriile lui Schopenhauer este un antidot la platitudinea materialistă spre care inclină epoca actuală.

De altminteri toate operele izvorîte din puternica genialitate și prin urmare originalitate a filosofului nostru se disting prin o admirabilă limpezime și frumusețe de stil, și studiarea lor va fi totdeauna de cel mai mare folos, indiferent de se primesc sau nu concluziunile lor".

În „jurnalul" său se află conceptul unei scrisori din 15/27 Noemvrie 1883 către d-ra Zoe Bălăceanu, domnișoară de onoare a Reginei (vezi pag. 208, nota 2). Un pasaj din acea scrisoare (subliniat de dânsul la o lectură mai târzie a „jurnalului") e interesant, fiindcă exprimă încă odată în termeni foarte clari poziția lui Maiorescu față de doctrina filosifică a lui Schopenhauer:

„Les grandes pensées de Schopenhauer se lisent mieux au milieu des grandes montagnes.

Quel admirable écrivain que Schopenhauer ! Je ne partage pas du tout son pessimisme, mais je ne peux lire ses œuvres — toutes empreintes de son grand coeur et d'une intelligence hors ligne — sans un véritable sentiment religieux. Peut-on jamais avoir trop d'égard pour un adversaire de bonne foi?

Si nous avions l'occasion de reprendre notre controverse! Pour ma part, j'en serai heureux. Une bonne discussion sur les grands problèmes est une jouissance exquise de la vie intellectuelle, et nous autres optimistes naturellement... (scrisese întâi „et les optimistes comme moi, naturellement...").

X

Înlăturarea din învățământ tăindu-i mijoacele de existență, ce-și asigurase, Maiorescu e silit acum să se consacre advocaturei. De aceea, în însemnările din această perioadă, sânt multe mențiuni despre procesele ce i se încredințau.

Între acestea, e unul de caracter național : însărcinarea din partea guvernului român de a duce la capăt, juridicește, vânzarea drepturilor Statului român asupra unor moșii din Bucovina aparținând unor mănăstiri din Moldova, moșii asupra cărora ridica pretenții în fața tribunalelor austriace Patriarhia din Constantinopole.

Această însărcinare obligă pe Maiorescu de a se duce des la Cernăuți. Astfel avem din „jurnal" multe știri despre societatea românească de acolo; între altele, însemnarea despre o frumoasă serbare cu teatru de diletanți, în care „tânărul jurist (Tudor) Flondor dirija orchestra, un frate mai mic (Iancu) toba mare, un mic și încântător băiat Isopescu (Constantin?) violina", iar între cei care jucau remarcabil rolurile, în „Florin și Florica", Aglae Drogli, sora lui Eminescu, „excelentă și în unele pasagii de o ștrengărească drăgălășie".

În această însărcinare e de relevat grija lui Titu Maiorescu și neobosita osteneală ce-și dă spre a face ca acele moșii din Bucovina să încapă în mâinile unei respectate familii românești, a Hurmuzăcheștilor, aceea la care, cu opt ani înainte,

în chiar ziua când fusese numit întâia oară ministru, venise el însu-şi să ia şi să expedieze la Bucureşti preţioasele documente prin care a pus temeiul marei Colecţiuni Hurmuzachi.

În aceeaşi linie a sentimentului naţional tradus în acţiuni fără sgomot, este şi interesul său pentru Eforia bisericei Sf. Nicolae de la Braşov cu şcoalele întreţinute de ea. El acordă acelei Eforii (la care, între efori, era şi unchiul său Constantin Popazu) sprijinul său la cumpărarea unei moşii din judeţul Buzău, şi, împreună cu cel mai de aproape prieten al său, Theodor Rosetti, împrumutul de care avea nevoie Eforia [1].

XI

Pe lângă aceste însemnări de interes mai larg, „jurnalul" cuprinde, se înţelege, şi altele, curente, din vieaţa sa. Aşa este, de pildă, deprinderea constantă, intrând ca o notă caracteristică în disciplina vieţei sale de om de cultură occidentală, de a nota zilnic temperatura aerului şi starea timpului.

Este într'asta, la dânsul, ca o nevoie sufletească de a lua în fiecare dimineaţă contact cu natura, de a se simţi una cu ea. Se bucură de o zi senină, de un răsărit de soare, de un joc de lumină, de un apus frumos, de o noapte cu lună, de întâiele flori ale primăverei; se întristează de o zi posomorîtă.

La o privire grăbită, repetarea stăruitoare a unor asemenea mărunte notări zilnice ar părea una din acele curiozităţi care stăruesc în vieaţa multor oameni superiori. Punându-le însă în legătură cu o altă deprindere constantă a lui Titu Maiorescu (care ca şi aceasta era nelipsită din programul vieţei sale) — cu deprinderea de a face regulat primblări afară din oraş, excursii, călătorii, spre a se bucura de ori-

---

1. Despre întreaga acţiune a lui Titu Maiorescu pentru şcoalele române de la Braşov, vezi *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 239.

zontul larg şi de frumuseţea şi măreţia naturei —, ni se pare că aceste notări cer altă interpretare.

La oameni cu un fond sufletesc adânc, aşi zice cu o fibră metafizică, la care unitatea profundă a universului şi comunitatea fiinţei lor cu întregul cosmos e simţită nu numai prin reflexiune filosofică ori prin credinţă religioasă, ci oarecum instinctiv, prin încadrarea vieţei personale ca un fenomen al naturei în mersul global al universului, — la asemenea făpturi umane, cum era a lui Titu Maiorescu, astfel de notări sânt semnul nu numai al unei curiozităţi intelectuale şi al unei supuneri zilnice la o disciplină de fier, care dă fiecărei clipe locul ei în programul stabilit al vieţei, ci ele sânt încă şi expresiunea unei necesităţi subconştiente de a lua cunoştinţă de pulsul acestei vieţi universale, de a răsfrânge în sine ritmul ei, de a se confunda în valul larg al desfăşurărei acestei minuni zilnice care e vieaţa naturei.

În această împărtăşire zilnică cu natura e pentru ei o parte esenţială din bucuria lor de vieaţă, din fericirea lor.

> Mă scol foarte de dimineaţă, supra-emoţionat de orice nou peisagiu, şi cel dintâiu sentiment al meu este să deschid fereastra...

notează el într'o călătorie prin Elveţia.

Psihologia vieţei lui Titu Maiorescu, este într'adevăr mult deosebită de a cărturarilor obicĭnuiţi. Ceea ce altora le-ar părea lucru inutil ori fastidios — cum sânt, de exemplu, acest fel de notări despre starea timpului —, se vede că pentru dânsul avea alt coeficient de valoare.

Psihologia sa se înrudeşte, în această privinţă, cu psihologia ţăranului român — creatorul incomparabilei poezii populare —, care în fiecare zi simte nevoia de a vedea cerul, soarele, câmpul, muntele şi pădurea; pentru el frigul şi căldura atmosferei, vântul şi ploaia, tunetele şi fulgerele nu sânt ceva strein adâncurilor sufletului său, ci puteri ale lui Dumnezeu, în care se arată aceeaşi vecĭnică minune ca şi în existenţa sa,

a cugetului şi a graiului său. El nu s'ar simţi trăind, dacă nu ar lua zilnic cunoştinţă de starea naturei; de aceea, o caută, se simte una cu forţele ei, frate cu ele, le iubeşte, le cântă.

Dar la Maiorescu, pe de altă parte, în această intimitate cu natura, pe lângă imboldul primitiv, atavic (de la moşii şi strămoşii ţărani, din Carpaţi şi poate din Pind) intră un element de înaltă cultură, căpătat încă din adolescenţă, în mediul de la Theresianum, prin lectura inteligentă a clasicilor antici (Virgiliu, Horaţiu) şi după aceea prin excursiile dese în timpul studiilor la Berlin.

Apoi, în acea evadare regulată din vieaţa de oraş şi chiar din ţară, trebue să vedem la dânsul şi o nevoie de compensaţie pentru păstrarea neştirbită a uimitorului său echilibru sufletesc. Acea vieaţă de necurmată încordare — cu munca intensă pentru studiare şi pledări de procese, pentru pregătire de prelegeri, conferenţe şi discursuri, cu preocupările aduse de întâlniri zilnice cu prieteni şi cunoscuţi, cu frământarea şi decepţiile vieţei politice, cu acea coborîre în atâtea mărunţişuri şi agitări ale lumei care ne înconjoară —, trebuia să facă loc din când în când unei vieţi de destindere, de contemplare liniştită a frumuseţilor naturei şi ale artei, a căror prezenţă constantă intra ca un element esenţial în vieaţa sa.

XII

În ce priveşte vieaţa de familie, criza începută în 1876 pare câtva timp a se fi atenuat. O parte din timp, soţia şi fiica sânt la Berlin, în familie. În timpul cât sânt în ţară, iau parte activă la vieaţa socială şi literară din casa lor, la lecturile în comun, la şedinţele literare şi serile muzicale (amândouă sânt desăvârşite pianiste, fiica şi cu o frumoasă voce), la primblări şi excursii.

Mai ales Livia Maiorescu, înainte de a fi chiemată ca domnişoară de onoare a reginei, este o asiduă colaboratoare a tatălui său, copiind, ajutându-l la tipărirea cuvântărilor şi a lucrărilor sale literare, traducând ea însă-şi pentru iubitele „Convorbiri" (schiţe de ale lui Mark Twain, „Un caracter de artist" de Mite Kremnitz, novele de ale lui Slavici în nemţeşte), alcătuind muzica la unele serbări în familie, la reviste şi comedii de Rosetti-Max şi Iacob Negruzzi. Ei îi dedică Ion Creangă „Amintirile din copilărie" (1881), iar Alecsandri tinereasca şi splendida „Iarna vine" (1882), citită de el la o şedinţă a „Junimei" şi trimeasă de Maiorescu la „România Jună" pentru Almanah.

Cu toată acea criză latentă, Titu Maiorescu păstrează o constantă atenţie pentru soţia sa, înştiinţându-o telegrafic pe unde se află în călătorii, iar la vestea ce dânsa îi dă din Berlin despre neliniştitoarea stare a sănătăţii sale, el pleacă îndată acolo şi apoi cu dânsa la Londra pentru operaţie (însemnările despre şederea acolo şi despre înturnarea în ţară, după trei luni, ocupă mare parte din jurnalul din anul 1882).

Totuşi, deplina şi reciproca încredere şi afecţiune nu se mai pot reface. În cele din urmă, dânsa se resignează a conveni ca soţul să dispună liber de vacanţele sale, iar la măritişul fiicei lor să se despartă definitiv. Din cauze ce nu le cunoaştem, finalul se precipită : în Decemvrie 1886, Titu Maiorescu introduce la tribunal cererea de despărţenie. Soţia părăseşte ţara, înapoindu-se în familia sa la Berlin, unde, peste câţiva ani, se stinge din vieaţă.

Livia Maiorescu îşi dă demisia de la Palat şi însoţeşte pe mama sa în Germania.

Astfel se închieie această perioadă din vieaţa intimă a lui Titu Maiorescu, lăsând să urmeze peste un an, într'o nouă tovărăşie de vieaţă, cea de a doua parte a vieţei sale.

XIII

Să-mi fie îngăduit a repeta o observare asupra naturei acestor „Însemnări".

Cu toate că atrăsesem luarea-aminte asupra caracterului de „jurnal", iar nu de „memorii" a celor cuprinse în această publicație, și mi'nchipuiam că prevenisem astfel o falsă interpretare a lor, s'au aflat totuși comentatori care n'au vrut (sau nu s'au priceput) să țină seamă de natura cu totul fragmentară a acestor însemnări, făcute cu necesitate în fuga, ci le-au luat ca expresiunea completă și definitivă a scriitorului Maiorescu, în chestiuni despre care el și-a arătat lămurit cu alte prilejuri sentimentele și opiniunile (de exemplu, despre Eminescu). De aceea, mă cred dator să repet observarea ce am făcut-o la volumul I al acestor *Însemnări.*

Cititorul nu are înaintea sa memorii, redactate de autor pentru cunoștința și informarea publicului (despre sine și despre epoca în care a trăit), ci simple note repezi pentru uzul personal, îndestulătoare pentru sine spre a-i evoca dintr'o frază eliptică, adesea dintr'un singur cuvânt sau o simplă dată, tot cortegiul timpului, al oamenilor, al locurilor, al sentimentelor și al opiniunilor, — întreaga realitate trăită, ce putea fi înviată dintr'o dată pentru el, la lectura acelor scurte însemnări.

Îndestulătoare pentru dânsul, ele sânt însă cu totul neîndestulătoare pentru ori care altul, dacă ar vrea să le socotească — ceea ce nu sânt și nu puteau fi — ca înfățișare literară reflectată a lui Titu Maiorescu, despre oameni și evenimente. Ele înfățișază doar clipa trecătoare, cu impresia ei adesea fugitivă și necompletă, având nevoie de verificare și de completare, de multe ori de rectificare, pentru însu-și cel care le scria.

Caracterul acesta de scurte note pentru sine, spre aducere-aminte, de cugetări sau opiniuni ce trebuiau reluate sau

desvoltate mai târziu (şi multe au rămas fără aceasta), răsare la fiecare pas. Ce păcat, de exemplu, că nu ştim pe larg hipoteza ce făcea despre apariţia graiului în omenire, schiţată desigur suggestiv pentru dânsul, dar, din puţinul ce spune, cu totul de nereconstituit pentru alţii, din însemnarea de la 10/22 Martie 1882!

Acelaşi caracter reiese şi din compararea însemnărilor din „jurnal" cu expunerea ce o face despre aceleaşi fapte, când e vorba să informeze despre ele pe alţii. Să se compare, de pildă, scurta menţiune ce face aici despre aşa de importantul articol al său din *Deutsche Revue*, — ori notarea incidentală (într'o convorbire cu Carp) despre alipirea României la Tripla-Alianţă, — cu desvoltarea ce dă acestor chestiuni în introducerile la *Discursurile* sale *parlamentare* [1]; sau concisa telegramă din 6/18 Aprilie 1884 către sora sa, vestindu-o despre plecarea lui Eminescu la Iaşi, cu întinsa scrisoare ce-i scrie ei în aceeaşi zi (publicată acum la T o r o u ţ i u, *Studii şi documente literare* vol. VI), cuprinzând amănunte despre starea lui Eminescu, recomandări pentru buna lui îngrijire acolo, şi ştiri despre asigurarea discretă a întreţinerii lui, — spre a se vedea cât de nedrept ar fi să luăm însemnările din „jurnal" ca expresie reflectată şi completă a sentimentelor lui Maiorescu despre valoarea faptelor sau a persoanelor de de care e vorba. (Tot aşa, pentru vol. I al *Însemnărilor*, trecerea aproape subt tăcere a războiului Independenţei, — şi calda, clasica expunere a luptelor glorioasei noastre armate şi a conducerei lor de către înţeleptul Domnitor, în introducerea la volumul II al *Discursurilor*).

---

1. Editate apoi, postum, într'un volum deosebit, sub titlul *Istoria contemporană a României* (titlu, de bună seamă, nepotrivit, şi pe care autorul lor în nici un caz nu li l-ar fi dat, dacă le-ar fi publicat şi separat. Socotim că mai corespunzător cu cuprinsul unui astfel de volum, şi în spiritul său, ar fi fost titlul ce l-a dat însu-şi Maiorescu: *Priviri asupra desvoltării politice a României sub domnia lui Carol I* sau, cel mult, „Contribuţii la istoria politică a României sub domnia lui Carol I").

Acest caracter strict personal, explică, pe de altă parte, şi notiţe fără nici un interes pentru alţii, ba părând chiar pedante, ca, de exemplu, itinerariul căilor ferate pentru localităţi spre care călătorea; costul călătoriei; numele şi calitatea hotelurilor în care descindea, cu însemnarea numărului camerei ocupate; sau numele proprietarului trăsurei cu care a făcut cutare drum în ţară sau în Elveţia şi de care fusese foarte mulţumit: erau, toate, foarte importante pentru dânsul, care-şi propunea să vină din nou prin aceleaşi locuri, în altă călătorie. Cu admirabila sa disciplină a vieţei, vroia să ştie dinainte unde e bine să tragă, la cine să se adreseze, etc. — spre a consacra cât mai puţin timp pentru instalare şi alte aranjamente materiale şi a putea avea cât mai mult pentru partea ideală a vieţei: primblări în plină natură, vizitare a ceea ce era de văzut, redactare a ceea ce avea de scris. Multe din articolele sale şi, cred, toate introducerile la *Discursuri* au fost scrise în tihna ce şi-o alegea în astfel de călătorii în timpul vacanţelor universitare.

Am redat une-ori şi aceste amănunte fără nici un interes actual, fiindcă ele sânt (ca şi notarea vremei şi a temperaturei zilnice) aşa de caracteristice pentru arta vieţei ce şi-o crease Titu Maiorescu.

Aşa cum sânt, şi însemnările din acest al doilea volum aduc un bogat material de informaţie şi de reflecţie, nu numai pentru cunoaşterea vieţei şi a psihologiei unuia din cei mai mari oameni ai neamului nostru, ci şi pentru istoria ţărei.

I. R.-P.

Septemvrie 1939.

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

[Anul 1881].

Marți 6/18 Ianuarie 1881 [1].

De 2 zile, a căzut multă neauă. Astăzi [la] ora 8 dimineața la termometrul meu din partea din spre soare a casei, — 17⁰ Réaumur = 21⁰ Celsius. Aseară negură groasă, ieri la ora 3 ziua + 4⁰ R, la soare palid.

Dar chiar astăzi Miercuri 7 Ianuarie la ora 8 dimineața, numai — 4⁰ R.

Vineri 16/28 Ianuarie 1881.

De 4—5 zile nu prea bine. Febră intermitentă? Lâncezeală, dispepsie, din când în când dureri de cap. Acum, ora 8 seara, migrenă. Trebue să mă așez la pat.

În răstimp, [la] 12/24 Ianuarie, cuvântarea mea la Cameră în favoarea lui Lecomte du Nouy [2] (ultimul credit pentru restaurarea *exterioară* a bisericei Curtea-de-Argeș, care a durat 5 ani și a costat vre-o 700.000 de franci).

---

1. În continuare în ultimele șapte fețe din caietul nr. 6 (început în Ianuarie 1879; cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 319). Caietul e notat: „Jurnal No. 6. Ian. 1879—Mart. 1881".

Textul continuă, aproape în întreg caietul, în limba germană.

2. Cf. T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. II, p. 458—466. Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii publice care cerea Camerei votarea acestui credit era Vasile Conta. — Pentru chestiunea restaurărei bisericei Curtea-de-Argeș, cf. încă însemnările și telegramele de la 3, 4, 10, 11, 12 și 13 Oct. 1886.

Miercuri 14/26 Ianuarie, început din nou, după vacanță, prelegerile mele de Logică, cu a 7-a prelegere, despre clasificare [1].

Toate aceste 3—4 zile, numerele „Românului" pline de atacuri contra mea, din cauza articolului din „Deutsche Revue" [2]. Vreme de furtună! Prudență și liniște!

Marți [3] *20 Ianuarie 1881*, 8 ore dimin[eața].

Ieri întrevorbiri cu Carp și Lahovari în Cameră, pentru a readuce pe Carp în partid.

Pogor a fost pe aici Joi și Vineri. Pentru procesul său contra Styrcea la Casație. S'a dus întâi pe la judecători, la unul cu scrisori din Iași, și așa a făcut pe Degre să decidă pentru el, pe când mai înainte fusese contra. Furia lui Mandrea contra Pogor — begreiflich.

Pogor (ca și Zizin [4]) contra articolului meu din „[Deutsche] Revue": „Une faute". Dar ce însemnează copilărosul Pogor în politică? Și unde a ajuns Zizin în politică? Sânt vindecat de greșala tinereței de a pune prea mult preț pe opinia prietenilor *în contra* mea.

Eu mereu încă nu [sânt] bine, [iau] într'una chinină. Pe lângă asta, pledând și nefiind bine...

---

[1]. Cursuri libere la Universitate, începute în toamna 1880 (cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 339. Abia peste patru ani de la începerea acestor cursuri libere va fi reintegrat ca profesor: cf. însemnările de la 23 Sept./5 Oct. și 12/24 Oct. 1884.

[2]. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I. p. 339. Articolul din *Deutsche Revue* de la 1 Ianuarie 1881, cu titlul *Zur politischen Lage Rumäniens*, exprima opinia că politica externă a României, în fața politicei de cotropire urmată de Rusia, trebue să se orienteze spre Puterile Europei centrale, spre Germania-Austro-Ungaria. — A fost tradus și publicat de Eminescu în *Timpul*. In timpul svonurilor despre alipirea României la Tripla-Alianță (după întrevederea Primului-ministru Ioan Brătianu cu cancelarul Bismarck la Gastein) a fost reprodus în *România liberă* din 4 Septemvrie 1883. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III p. 6-9 și 39-40, și vol. IV 335-37 și 639.

[3]. Rândul acesta și următoarele, până la „begreiflich", în românește; apoi, continuarea, din nou în nemțește.

[4]. I. A. Cantacuzino, traducătorul lui Schopenhauer în franțuzește. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 127 nota 1, și 328, 330, 335, 340.

Temperatura [la] ora 8 dimineața 0⁰ R. Dar în săptămâna trecută surprinzător de mulți dintre cunoscuții mei au suferit de lâncezeală, friguri, dureri de cap ș. a. m. d.

Sâmbătă $\frac{24 \text{ Ianuarie}}{5 \text{ Fevruarie}}$ 1881.

Ieri la clubul conservator discuție până noaptea târziu despre articolul meu din „Deutsche Revue". General Florescu contra, din cauza formei (ci-că ar fi trebuit să întreb Comitetul), tot astfel gen[eral] Mano, Lahovari totdeauna ceva în contra mea, cred că și Las[căr] Catargi. Pentru mine, numai Theodor Ros[etti], Pĕucescu, Triandafil. Știrbey lipsea.

Vroiam să-mi dau demisia, când primiiu astăzi invitare la o conferență ministerială din partea lui Carp.

Duminecă 25 Ianuarie 1881.

La Guță Triandafil (pe lângă asta, ziua lui onomastică) Carp, T. Rosetti, Lahovary, Nicu Gane, Pĕucescu și eu.

Propunere a ministrului-prez[ident] I. Brătianu către Carp: Nu mai merge cu Camera, partidul îi crește peste cap, cu exploatarea bugetului; vrea să lepede de la partidul său coada bolnavă, și zice să facem și noi același lucru la al nostru. Ar vrea să ne ofere 3 ministere: Carp, George Cantacuzino, și unul din noi (probabil, ar vrea pe Th. Rosetti, dar zice să designăm noi). Imediată disolvare a acestei Camere (adică, după votarea bugetului), alegeri nouă, și, cu acest nou minister, proclamare a regatului și reformă administrativă după principii conservatoare, desvoltate mai amănunțit de Carp.

A doua zi, Luni seara, am fost aceiași la Lahovary. Nouă consfătuire. Condiția noastră a tuturor către Carp a fost: că noi, fiind partid organizat, trebue să înștiințăm de aceasta clubul nostru și numai cu consimțimântul lui L. Catargi, prezidentul clubului, ne putem gândi la această combinație.

Marți 27 Ianuarie 1881, ședință la club. Eu și Rosetti prezentat combinația ca de discutat (cu cerere de garanții). Lui Florescu îi păru lucrul neserios, dar totuși de discutat. Absolut contra, ca și mai nainte, Pĕucescu. Violent contra, Tĕulescu, mai mult decât oricine însă general Mano, care [e] jignit că ruda sa Carp nu i s'a adresat lui. Contra, și la votare, Triandafil și Știrbey. L. Catargi atitudine neutră, dar în fond în contra, fiindcă nu vrea să ceară nici o audiență Domnitorului. Astfel, s'a hotărît: „Propunerea D-lui Carp se poate pune în discuțiune, când se va adresa întregului partid conservator, așa cum este reprezintat prin Comitetul său“ [1].

A doua zi am comunicat aceasta lui Carp. El a interpretat-o ca refuz și a spus-o îndată ca atare lui Brătianu.

[*Fevruarie 1881.*]

Luni 2/14 Fevr. 1881 seara, apoi Marți, foarte tare guturaiu, Miercuri la prelegerea de Logică răgușală, Joi mai tare, cu febră, seara cerc literar (lectură a elegantei comedii a lui Jean Cerchez [2], citită a doua oară de mine), în urma acestora acută laringită noaptea de Joi spre Vineri și acum *Vineri 6/18 Fevr.* dimineața puternice dureri în gât, înțepături spre trompa lui Eustache etc. Să notez, spre a stabili odată statistica progresivei stări de indispoziție odată cu înaintarea în vârstă. Poate și primejdie de surzire [3].

Vineri seara, Sâmbătă și Duminecă n'am fumat. Încă Sâmbătă seara mult mai bine, Duminecă aproape bine, n'am eșit din casă. În toate nopțile comprese reci.

---

[1]. Cuvintele dintre semnele citației, în românește. — Pentru toate acestea, cf. *Discursuri parlamentare* vol. III, p. 5-21 și vol. IV p. 328-344.

[2]. Probabil *O s[e]ară la Curte*, în două acte, în versuri, publicată în nr. de la 1 Aprilie 1881 al „Convorbirilor literare“; sau, poate, *Nino*, comedie într'un act, în versuri, publicată în nr. de la 1 Fevruarie.

[3]. Explicabilă grija și teama; T. Maiorescu pierduse încă din 1870 auzul de la urechea stângă; cf. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 128, nota 4,

15/27 Fevr. 1881. la ziua mea de naştere, frumoasă biografie glumeaţă[1] cu portret şi text de Slavici, muzica de Livia. (Mai erau de faţă şi Mite, d-ra Haret[2], M-lle Hedwig Clair, baby[3], şi Burghele). Seara toţi (d-ra [Anna] Rosetti, al-de Negruzzi, al-de Rosetti, Gane ş. a. m. d.).

Noaptea, pus în gând să redactez, în sfârşit, articolul: *Despre centrul vieţei sufleteşti. Un postulat psihologic pentru cercetări fiziologice*, à propos de articolul lui Varigny „Sur les localisations du cerveau" (Revue des deux mondes, Oct. 1880) şi de proasta biografie a lui Hume de Huxley.

De la 15 Fevr. până pe la 2 Martie, unul din cele mai încordate răstimpuri pentru mine cu advocatura; pledat mult, procese mari, scris rezumat de concluzii. Dar fiziceşte foarte bine, mereu luat în toate zilele $^{1}/_{4}$ de gram chinină în 2 pilule.

Totuşi Joi 5/17 Martie iarăşi cu guturaiu, Vineri febră, durere în gât...

Din nou consfătuiri ministeriale ale fermecatului de vanitate Carp.

La sfârşitul lui Fevruarie moartea bătrânului Laurianu şi a lui Bolliac. — Atentat asupra ţarului rusesc Alex[andru] II şi moartea lui; aflat Duminecă seara 1 Martie.

În tot acest timp n'am vorbit de loc la Cameră. Numai ţinut Miercurea prelegerile mele de Logică la Universitate, cu aceeaşi afluenţă şi succes neschimbat.

---

1. În text: An meinem Geburtstag schöne Jahrmarkts-biographie — expresie amintind „Jahrmarktsfest zu Plundersweilen. Ein Schönbartspiel" de Goethe.

2. Nina Haret, sora lui Spiru Haret (măritată apoi Gold), prietenă (fostă colegă de şcoală) a Liviei Maiorescu. Cf. mai departe însemnările de la 5 Aug. 1882, 19/31 Martie 1883, 9/21 Iunie 1884, şi *Însemnări zilnice* vol. I, p. 334 şi 340.

3. Micul Kremnitz; d-ra Clair, guvernanta copilului.

[*Martie 1881.*]

Joi 5 Martie, la noi, experiment cu fonograful de către Pinkowicz.

La nouăle conciliabule despre minister, Brătianu a venit iarăşi cu propunerea, şi anume Joi 26 Fevruarie. Aceeaşi propunere, noi acelaşi răspuns, cu modificarea că pasul mai departe să fie făcut din partea Domnitorului, care să vorbească despre aceasta cu L. Catargi.

În acest scop, dacă L. Catargi ar şti dinainte că Domnitorul vrea să vorbească cu el despre asta, el — L. C[atargi] — îi va cere audienţă (Nu a mai fost la el de 4 ani)[1].

Carp a cerut audienţă la Principe şi a fost primit Marţi 3 Martie seara. I-a povestit el însu-şi Domnitorului acestea din fir a păr (istoria tratativelor noastre) şi condiţia noastră cu L. C[atargi]. Domnitorul a zis că vrea să aibă prealabil convorbire cu Brătianu în privinţa aceasta. Carp înştiinţase pe Brătianu despre această audienţă a sa şi despre obiectul ei.

La 4/16 Martie 1881 încă neauă, astăzi 8/20 Martie în sfârşit, la ora 8 dimineaţa, soare şi 15 ^{0} R la soare.

În răstimp, prinţul George Bibescu venit la mine, spre a se amesteca în administrarea [eforiei] Doamna Bălaşa, ca urmaş al Brâncovencei. Somaţie şi protest în contra dărâmării bisericei Doamna Bălaşa de către Mitropolitul Calinic şi administratorii Colonel N. Bibescu şi mareşalul Curţii Theod. Văcărescu[2].

---

[1]. De la darea în judecată a ministerului L. Catargi de către Camera liberală în 1876 (vezi Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. II, p. 24 — 47, vol. III, p. 10 sq., nota, şi *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 257-259 şi 271-275), Lascăr Catargi nu mai ceruse audienţă: era profund afectat de faptul că Domnitorul nu căutase a opri pătimaşa dare în judecată a ministerului prezidat de dânsul, fostul Locotenent domnesc, din mânile căruia Principele primise cârmuirea ţărei şi care apoi, în 1871, îl determinase să nu abdice, şi, într'o epocă de sterilă şi primejdioasă agitaţie a partidelor politice, izbutise să impună ordine şi să ofere Domnitorului şi ţărei cel dintâiu guvern de durată mai lungă. Cf. mai departe însemnarea de la 13/25 Martie 1881.

[2]. Cu aceasta se termină caietul nr. 6.

Duminecă 8/20 Martie 1881[1]

În sfârşit, timp pentru răspuns la scrisori la care am întârziat cu răspunsul. La al-de Volkmar, d-na Margareta Bennewiz, născută Wölfel[2], ş. a. m. d. Soare! În sfârşit s'a dus neaua. 15° R la soare la ora 8 dimineaţa.

Marţi 10 Martie 81 seara. Alaltăieri, Duminecă seara, la joc cu Baby la al-de Kremnitz, mi-am scrântât aşa de rău piciorul stâng, trântind piciorul la dans, încât a trebuit să mă odihnesc un minut scăldat în sudori. Din jenă, n'am cerut nimic mai departe, ci [am] citit noul roman al Mitei, cartea I, până pe la [ora] 11. Dar noaptea spre Luni dureri, Luni imposibil să pun piciorul în pământ, glezna umflată (exsudat), dimineaţa chiemat pe Wilhelm, bandaj, la prânz la Curtea de Casaţie (câştigat, Warschawsky), pe la ora 3 întins la pat şi pungă cu ghiaţă. Astăzi mai bine.

Ieri, în mijlocul acestora, ziua de naştere a Clarei, plăcut, al-de Rosetti şi al-de Kremnitz la masă, Slavici şi I. Popazu[3].

Astăzi, Marţi, [s'a] deschis sesiunea generală a Academiei. Cald, chiar înnăbuşitor.

Miercuri 11/23 Martie 1881. Dar astăzi din nou 0° R şi viscol. Ieri seară club până târziu noaptea, la ora 2. (Pe când aici la noi a fost vreme frumoasă alaltăieri, la Iaşi, ca şi la Turnul-Severin şi la Braşov, a fost viscol, Vineri şi Sâmbătă).

Vineri 13/25 Martie 1881, la ora 1 proces Mendelovici la Curtea de Casaţie pledat şi câştigat, apoi interpelarea

---

1. Cu aceasta începe caietul nr. 6 bis (notat pe verso al copertei: „Jurnal 6 bis, 8 Mart. 1881 — 10 Febr. 1882"; apoi, pe întâia pagină: „1881 Fortsetzung. *Tagebuch-Notizen*".— Textul din acest caiet, aproape tot, în nemţeşte.

2. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 319 ş. u.

3. Alt văr al său, care locuia, se pare, la Bacău. Cf. însemnarea de la 26 Aprilie 1881 şi telegrama din 7/19 Ianuarie 1885 către el.

mea către ministrul-prezident I. Brătianu despre procesul Pietraru[1] şi mişcarea socialistă din Iaşi. El răspuns îndată. Despre aceasta, *Monitorul* de a doua zi (Sâmbătă) şi *Timpul* de Duminecă 15 Martie [18]81. Eu liniştit, rece, impunând efect prin politeţe. Brătianu, C. A. Rosetti, Stolojanu, Fleva răspuns. — Parat totul. Şedinţa Camerei a durat până la ora 7 seara. La 8 1/2 am venit cu trăsura la Cameră şi am făcut corectura stenogramei până la 1 1/2 noaptea, luptând foarte cu obositul meu cap.

În aceeaşi seară însă roşiii aveau adunare a majorităţii [din Parlament]. Simţeau înfrângerea şi hotărîră, spre a para lovitura, să proclame a doua zi regatul. Aceasta se şi făcu, din iniţiativa Camerei (General Lecca!! propunător[2]), Sâmbătă 14/26 Martie [18]81, şi Lecca a motivat cu cuvântarea mea de ieri. Votat în unanimitate, şi eu împreună; apel nominal. La ora 4 ne-am dus la Senat, care a votat de asemenea în unanimitate. La ora 6 am fost cu toţii la Palat (Lascăr Catargi şi General Florescu însă n'au venit; cu L. Catargi vorbisem eu înainte; n'a vrut[3]). Noul rege (cu regina Elisabeta—damele de onoare Olga Mavrogeni, d-ra Grădişteanu şi Romalo cea mai mică) a subscris legea în prezenţa noastră. (Condeiu şi călimară date Academiei, al cărei prezident John Ghica). Eu [am fost] salutat peste tot, cu veselie, ca făcător de rege.

Ieri, Sâmbătă, vreme caldă, frumoasă, 25° R la soare. Seara iluminaţie ş. a. m. d.

---

[1] Pietraru, un institutor care încercase un atentat la vieaţa Ministrului-prezident I. Brătianu. Vezi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. II, p. 467-514.

[2]. Semnele de mirare, probabil fiindcă socotea cu totul neîngăduit sau nepotrivit să fie însărcinat a face această propunere tocmai cel care, ca maior, comandant al gardei Palatului, luase parte activă la detronarea Domnitorului Cuza, călcându-şi jurământul de ostaş, şi fusese numit a doua zi ministru de războiu. Cf. T. Maiorescu, *op. cit.* vol. I, p. 7.

[3]. Vezi p. 8, nota 1.

Miercuri 18/30 Martie 81.

Cald, prea cald de pe-acum.

Ieri noapte, când să adorm, am avut iarăşi „halucinaţiile hypnagogice“, reţinute cu voinţă câteva secunde, pentru mine foarte interesante şi plăcute.

Club şi necesitatea de a insufla curaj lui Lascăr Catargi şi General Florescu şi de a prezenta [proclamarea] regatul[ui] ca un triumf al cauzei conservatoare.

Îndată după aceea, articolul meu în *Timpul* despre [proclamarea] regatul[ui] [1].

Duminică 29 Martie 81. Eu la Iaşi, ţinut pentru Societatea de binefacere a doamnelor conferenţă despre *Trecutul şi viitorul* [2]. Sală plină. Peste 1000 de lei câştig net. Cu o seară înainte „Junimea“ la Pogor şi lectura Satirei [3] lui Eminescu cu Mircea şi actualul „liberal“. Panu contra [4]. Marţi îndărăt la Bucureşti.

În răstimp, mereu Academie, unde în sfârşit a fost ales membru Jacques Negruzzi. A trecut noul proiect ortografic, ce-i drept cu ŭ şi é, ó în loc de ea şi oa. Totuşi s'a făcut ruptoarea şi [s'a realizat] un progres [5].

[*Aprilie 1881*].

Luni [6] *6 Aprilie* dineul lui Alecsandri (premiat cu Năsturel-Herescu 12000 fr[an]ci) în Hôtel Boulevard, numai 8: el, Ion Ghica, Sion, Odobescu, Alex. Papadop[ol]-Calimach, I. Negruzzi, Urechia şi eu. — La sfârşit, convorbire despre răsturnarea lui Cuza la 11/23 Fevr. 1866. Despre care de aflat ştiri la Gen[eral] Florescu, A. Beldimanu şi

[1]. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 13 ş. u.

[2]. Titlul conferenţei, în româneşte.

[3]. Adaos mai târziu, cu creionul: „3te“ (Satira a treia).

[4]. Cf. *Discursuri parlamentare* vol. V, p. 86 sq., nota.

[5]. Raportul respectiv al lui Maiorescu (v. *Critice*, vol. II), urmat de foarte interesante observări ale lui Lambrior, a fost publicat în „Convorbiri Literare“ de la 1 Maiu 1880, sub titlul *Chestiunea ortografiei la Academia română.*

[6]. De aici până la „şi eu“ inclusiv, în româneşte.

la (mincinosul) Papadop[ol]. Toast al lui Urechia pentru mine (de care, zice el, e aşa de amorezat, cu toată opoziţia mea, încât, de ar fi femeie, ar fi încă de mult gravidă de mine).

Miercuri 7/19 Aprilie (săptămâna Patimelor). Ministeriu Dimitrie Brătianu şi plecare mânioasă a lui Ion Brătianu la via sa Florica lângă Piteşti[1].

Joi 8 Aprilie. Emilia în Bucureşti, locuind la noi până Sâmbătă 18/30 Aprilie seara. Venit şi Humpel cu ea, locuind la Hôtel Boulevard.

În răstimp, eu făcut excursie de 4 zile la Braşov, pentru întremare, din cauza febrei...

Duminecă 12/24 Aprilie seara în sala Bossel — seară de magnetizare a lui Donato şi a d-rei Lucile. Scrisoarea lui către mine.

Marţi 14/26 Apr. 81 [la ora] 7,40 dimineaţa [plecarea] din Bucureşti, ora 12 1/4 Sinaia, ora 1 la Predeal, ora 2 1/4 la Braşov. Clasa I Bucureşti-Ploeşti 7 fr. 20 c., Ploeşti-Braşov 16 franci, în aur. [Tras] la „Pomul verde", îndoelnic... Seara [la] unchiul[2], unde [am] aflat proiectata logodnă a verei mele Maria cu profesorul de teologie Andrei Ghidiu, trimes de la Caransebeş de episcopul, şi peste 2 zile văzut pe acest tânăr. Nu urît, dar tăcut şi mână grozavă, însă om cum se cade.

Călătoria: Îndată după Câmpina defileu prin stâncă (neimpresionant) în albia Prahovei. Între Comarnic şi Sinaia drum interesant, 2 tunele, îndată după al 2-lea vedere a Bucegilor, la stânga, iar la dreapta, sus, şosea cu vale prăpăstioasă şi capete de pod. Abia spre Sinaia încep brazii.

---

1. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 23 ş. u.
2. Constantin Popazu („nenea Costache", din însemnări anterioare, cf. vol. I, 78), frate cu mama sa şi cu Ioan Popazu, protopopul ortodox al Braşovului şi, după aceea, episcopul Caransebeşului.

Ioan Maiorescu (1811—24 August 1864)
(După copia portretului făcut în 1846 la Craiova, de C. Lecca, dată Facultății de Filosofie și Litere din București de T. Maiorescu).

Maria I. Maiorescu, născută Popazu (1819—23 Noemvrie 1864)
(După portretul făcut în 1846 la Craiova, de C. Lecca. Originalul în posesiunea d-nei Livia Dymsza ; o reproducere în colori a fost dată în *Artă şi tehnică grafică,* caietul 8, Iunie—Septemvrie 1939).

Imediat după Predeal, 1 tunel mic şi apoi 1 foarte lung spre Timiş. Ieri ninsese proaspăt.

Miercuri 15/27 Aprilie, în Braşov, prânz la unchiul Costache cu Costache cel mic[1], cu bătrâna Viţa şi cu cele 3 verişoare, Maria, Elena şi Emilia. La ora 2 primblare cu trăsura (pentru 3 fiorini) la Stâncile lui Solomon, din sus de Tocile, cu Costache cel mic şi cu cele 3 verişoare. Frumos. Acolo „Junii". [La] ora 6, privit de la restaurantul „Schützenhaus" defilarea „Junilor" călări.

Seara, la Maria Constantinides[2], unde era şi sora ei Cleopatra Athanasiu, la căsătoria celei de-a 3-a surori [a lor] cu un drăguţ locotenent (Ceh). Interesante convorbiri cu cele două fiice ale Constantinidei, Irina şi Caterina şi o prietenă a acesteia... Foarte deşteaptă, barocă, dar interesantă Caterina, de 17 ani. Atentă, degajată, independentă în judecată („Kraft und Stoff"?).

Joi seara tot acolo, afară de ele erau încă doamna şi d-ra Pruncu şi d-ra Mureşanu.

Joi 16 Aprilie pentru 3 fiorini la Weidenbach (Ghimbav), $^{3}/_{4}$ de oră de la Braşov...

Vineri. Vizită la Mureşanu, convorbire cu fiul său Dr. Aurel M[ureşanu], nu mi-a făcut rea impresie, slab ca temperament. Prânz la „Pomul verde" cu Costache cel mic şi Ghidiu; la ora 3,20 plecare la Bucureşti, unde sosit la miezul nopţii. Mereu foarte frig, relativ.

Bucureşti. Luni $\frac{20\ Apr.}{2\ Maiu}$ În sfârşit, cald. La Zoe Costaforu convorbire despre procesul ei şi despre literatura germană, care, zice ea, e proastă. „Goethe bine, dar universal; Heine bine, dar franţuzit ca sentiment; Mozart de asemenea franţuzit". Din contra, frumos François Coppée şi Sully Prudhomme. Ceartă de cuvinte.

---

[1]. Vezi *Însemnări zilnice* vol. I, p. 78, 104, 230 şi 304; vezi mai departe însemnările de la 31 Dec. 1883 şi 1/13 Ianuarie 1884.

[2]. Cf. însemnările de la 14/26 Ianuarie şi 23 Sept./5 Oct. 1884

Duminecă 26 Aprilie 1881. Excursie la Cernica și la Paserea cu Eugène Schuyler, Eduard Grisebach[1], d-ra Annette Rosetti, Mite, Clara, Livia, Slavici și vărul I. Poppasu. (Trăsura noastră, cu 4 cai înaintași, 35 de lei).

[*Maiu 1881*].

Marți 5/17 Maiu 1881 ar fi fost să mă duc seara la al-de Brăiloiu-Costaforu, le-am scris însă tăios că nu mă duc, iar Vineri seara i-am înștiințat prin A[hile] Bengescu[2] că nu pot duce mai departe procesele doamnei Zoe Costaforu, Sâmbătă i-am scris chiar ei o scrisoare în chestiunea aceasta, la care [mi-]a răspuns. Multe ocări ale întregei familii în contra mea din cauza asta.

Duminecă 10/22 Maiu 1881, cortegiul încoronărei, seara iluminație (cu Livia, Culianu și Melik privit, pe jos).

Luni 11 Maiu, cortegiul festiv al orașului București. Amândouă zilele, reușite, emoționante și înălțătoare.

Luni privit cortegiul festiv din locuința lui Eugen Schuyler (deasupra lui Capșa), la care am prânzit cu al-de Kremnitz, cu delegatul francez în Comisiunea dunăreană Barrère, și cu secretarul particular al lui Schuyler, Hunt.

Vinerea trecută dineu la Grisebach cu noi (fără Livia), al-de Kremnitz și Schuyler.

Marți 12/24 Maiu dineu la noi (16 persoane), General Cerchez,[3] Aurel și Sevastia Mureșanu, Culianu, Melik, Gane, al-de Negruzzi, d-ra Rosetti, al-de Kremnitz, Bur-

---

[1]. Despre acesta, v. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 335. Schuyler, ministrul Statelor Unite la București.

[2]. Fratele lui George Bengescu, fostul ministru plenipotențiar, autorul bibliografiei lui Voltaire. Soția sa, Zoe Bengescu („Juca"), fostă doamnă de onoare a reginei Elisabeta.

[3]. Mihail („Miluță") Cerchez, membru al „Junimei": v. *Însemnări zilnice*, I, 134 și 236; și, mai departe, însemnările de la 4/16 Martie și 25 Iunie 1882 și 1/13 Ianuarie 1884.

ghele, ş. a. m. d. Seara, lectură cu Eminescu, Slavici, al-de [Teodor] Rosetti ş. a. m. d. Plăcut şi familiar.

...Până la 8/20 Iunie destul de frig, plouat mult. Dar apoi dintr'o dată căldură mare. La 12/24 Iunie şi şì azi 15 Iunie, vizibilă cometa, dar mai slab.

28 Maiu până la 1 Iunie 1881 inclusiv, excursiune cu d-na Zoe Bengescu, Marie Negruzzi, Annette Rosetti[1], Clara, Livia, Jacques Negr[uzzi], Gane şi eu.

Din Bucureşti, *Joi* 28 Maiu 1881, la 7,40 dimineaţa, prin Ploeşti la Comarnic, cu trenul; acolo, din cauza întreruperei căii ferate, cu trăsura până la Sinaia (6 franci de persoană). În Sinaia sosiţi pe la 1 $^{1}/_{2}$. („Noul Hôtel" cere 12 franci pe zi de persoană, pensiune complectă).

Vineri 29 Maiu, primblare pe la Castelul regal, pe lângă cascade în sus, ultima frumoasă, apoi pe cărare la dreapta la Stână.

La ora 3, plecat cu trenul la Braşov, la 6 în Braşov. Hôtel No. 1. Seara, repetiţii ale unei societăţi corale ungare.

Sâmbătă 30 Maiu, în două trăsuri la Zaizon, à 4 florini. Acolo în Hôtel Concordia angajat pentru Clara şi Livia camera No. 7 în etajul I, cu 2 paturi, à 2 fiorini pe zi, dar numai pe 3 săptămâni, până începe stagiunea principală, de atunci încolo mai scump.

Duminecă 31 Maiu (Rusalii). La ora 6 dimineaţa în 2 trăsuri la Bran, à 6 fl. (Clara şi Livia rămase la Braşov, spre a se instala în aceeaşi zi la Zaizon, pentru cele 3 săptămâni). Sosiţi la ora 9 dimineaţa, destul de frumos, dar răcoare.

În ajun, trimesesem acolo un Trocar, pentru 2 fl., la notariul comunal Ioane Raţiu (Branul de sus)[2], un

---

[1]. Câte trele surori.
[2]. Cuvintele dela „notariu" până aici, în româneşte.

grăsuliu simpatic, să aibă bunătatea de a ne procura cai (şi primarul *Stoian* e acolo, om prietenos) şi casă pentru mas noaptea. Şi restaurantul de mai de vale, spre casa lui Puşcariu, are o singură cameră bună pentru mas. Szolgăbirău (sub-prefect) e acolo, de altfel, *Turcea*, la care, de asemenea, te poţi adresa.

Am prânzit foarte cu haz cu Puşcariu, cu primarul Stoian, cu notarul Raţiu şi cu încă un judecător din Braşov, şi la 11 am pornit de acolo călări. 7 cai, un al 8-lea pentru o călăuză călare, afară de asta 2 călăuze pe jos. De cal, 1 fl. De om tot 1 fl. În total deci 10 fl., cu bacşişuri însă 16 fl., de la Bran până la Rucăr.

La $1^1/_2$, sus la vama austriacă[1] (Pajura). Mai înainte, în urcuş, frumoasă vedere peste clopotniţa roşie a bisericei satului, spre Piatra-Craiului, la dreapta, iar la stânga spre Buceci. Amândoi [munţii] acoperiţi de neauă. La vameşul austro-ungar, cafele negre şi [prăjitură] Baumkuchen. N'a vrut să primească plată. I-am lăsat o sticlă de vin şi 1 pachet de ţigarete. La $2^1/_2$, de acolo mai departe, nu drumul la stânga care duce direct la Rucăr, ci [cel de] la dreapta, spre Dâmbovicioara, coborîş prin pietriş stâncos, apoi peste pârâu suiş drept în sus, apoi [drumul] mai greu de găsit. Merge la dreapta în curmeziş peste fâneţe, prin împrejmuiri cu despărţitoare. La această trecere prin fâneţe înalte, foarte frumoasă vedere. Curând vezi jos, înaintea ta şi la stânga, pereţii drepţi de stâncă, printre care curge Dâmbovicioara. Apoi mai departe la vale, mereu călare, iar la ora 7 în Rucăr, prin

---

[1]. Amândouă cuvintele, în româneşte. Exact trebuia „vama ungurească" sau „austro-ungară" (cum zice îndată despre vameş); dar deprins, înainte de dualismul de la 1867, să considere Transilvania ca provincie austriacă, zice astfel şi după aceea: şi articolul său din 1868 despre limba ziarelor româneşti din Transilvania şi Ungaria poartă titlul „Limba jurnalelor româneşti din *Austria*".

Vama. Văzut pe Bunea [1] şi soţia (admirat un splendid costum naţional al acesteia, cel mai frumos şi cel mai bogat, complect 350 de franci!).

În curtea lui Bunea am găsit gata cele 2 trăsuri cu patru cai, pe care eu le comandasem din Braşov telegrafic la Câmpulung la excelentul birjar *Dumitru Sêrbu* din Câmpulung (birjarul din Piteşti se numeşte Solomon Nachmann). Acesta ne-a încurajat să pornim mai departe, şi de la 7 $^{1}/_{2}$ seara până la 9 $^{1}/_{2}$ am mers cu trăsura straşnic de bine, suind şi coborînd, până la mănăstirea Nămăeşti, unde iarăşi mas bine. De la Rucăr, pe malul Dâmboviţei, până la Dragoslave, drum foarte rău. De acolo înainte însă, bună şosea până la Piteşti.

[*Iunie 1881*].

Luni 1 Iunie 1881, [la] 8 $^{1}/_{2}$ dimineaţa plecat din Nămăeşti, [la] ora 9 [la] Câmpulung, acolo (maramă de borangic brodată, 20 de franci) aşteptat 1 oră din cauza vizitei Zoei, apoi la 12 $^{1}/_{2}$ în Stâlpeni, unde făcut popas şi la 4 $^{3}/_{4}$ am şi sosit la Piteşti. La ora 6, pornit de acolo cu trenul, la ora 9 seara în Bucureşti [2].

Dumitru Sêrbu a cerut pentru fiecare trăsură câte 60 de franci, pentru cele 2 zile, amândouă deci 120 de franci.

Marţi 16/28 Iunie 1881 iarăşi ploaie mare, pe vreme de zăpuşală. În noaptea de Marţi spre Miercuri, ora 2 $^{1}/_{2}$, un fulger puternic şi fulgere într'una până spre 4 $^{1}/_{2}$, când s'a înseninat.

Duminecă 21 Iunie 81, [la] 7,40 dimineaţa, plecat la Braşov-Zaizon, să-mi aduc familia; încă tot întreruptă calea ferată între Comarnic şi Sinaia, deci sosit la Braşov abia pe la 6. Acolo, cu Clara şi Livia în braşoveancă [3]

---

1. Moise Bunea, fost primar în Rucăr, moşnean fruntaş; trăia încă prin 1890—1900. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 229.
2. Cf. excursia de la 16-19 Maiu 1882, în parte prin aceleaşi locuri.
3. Cuvântul, în româneşte.

la Zaizon (Hôtel Concordia, unde fuseseră ele, foarte bun şi curat, stăpânii oameni cum se cade), a doua zi, Luni, la Braşov, şi, la 10,23 dimineaţa, cu trenul la Predeal, acolo oprit, spre a vedea mănăstirea Predealul, chilii şi femeia de serviciu murdare, stareţul Pantelimon — rea impresie. Deci pe jos înapoi la staţiunea Predeal (1/2 de oră), acolo, ca totdeauna, şeful staţiei (Dudescu) şi Frâncu foarte îndatoritori, luat de la restauratorul Banciu, cu 12 franci, trăsură la Sinaia, mers cu trăsura de la Predeal la Sinaia prin satul Buşteni, splendid aşezat la picioarele Carpaţilor, 2 ore (cu bagaj şi ceva oprire).

La „Noul Hôtel Sinaia" (proprietar Kirchner), prânzit şi mas, ca totdeauna, foarte bine. Apoi luat, pentru 18 franci, trăsura lui, bună calească, până la staţia Comarnic (1 1/2 oră) şi astfel Marţi 9 1/2 seara în Bucureşti, unde Clara şi Livia au ajuns foarte bine dispuse. La plecarea din Sinaia, pe ploaie cu găleata, vizitat încă pe contesa Wesdehlen[1], căreia i-am dus pesmeţi de Braşov, precum şi pe domnul şi doamna Duca[2] (de la C[alea] F[erată]) în villa Guilloux. El mi-a povestit multe anecdote despre Cuza şi altele, bun mimic. Eu stăruit, la dânsul şi la soţia lui, născută Canta, să scrie memorii.

Bucureşti, Joi $\frac{25 \text{ Iunie}}{7 \text{ Iulie}}$ 1881, ora 5 după amiazăzi, la umbră, 28° Réaumur.

[*Iulie-August-Septemvrie 1881*].

Iulie 1881, călătorie Posen, Berlin, Wartburg, Cassel, Meiningen, 2 săptămâni Kissingen (Würzburg)[3], apoi acasă şi încă 4 zile fericite, în August, la mănăstirea Suzana.

---

1. Soţia ministrului Germaniei la Bucureşti.

2. Inginerul George Duca, directorul căilor ferate şi al Şcoalei de poduri şi şosele, tatăl fostului prim-ministru I. G. Duca. Ar fi interesant de ştiut, dacă au urmat îndemnul lui Maiorescu.

3. Un rând şters cu creionul: „Darüber Reisenotizenbüchlein", şi scris de-asupra: „Siehe gleich Folgendes". Într'adevăr, acele notiţe despre această călătorie de o lună prin Germania (cu scurte opriri prin Transilvania), pe care, întâi, avea de gând să le consemneze

Marți[1] *4/16 August 1881*, la 7,40 dim. din București cu Annette, Clara și Livia, 9 ½ Ploiești (trenul 28 fr.

într'o cărticică deosebită, le scrie îndată, pe scurt, tot în acest caiet, E mai mult o simplă enumerare a localităților vizitate, a timpului întrebuințat pentru fiecare, a costului drumului, a persoanelor cu care s'a întâlnit. Textul, în nemțește; iată câteva extrase:

„Sâmbătă $\frac{28\ \text{Iunie}}{10\ \text{Iulie}}$ 1881, la 7 dimineața, plecat din București (Luat cu mine: 2800 franci în Napol[eoni], 100 de mărci, 100 de fiorini în hârtie). Între Ploești și Băicoiu, începutul construirei căii ferate la salina Slănic (37 km.)". Se oprește câteva ore în Sighișoara: („Frumoasă vedere spre Schulberg. Primblare până sus și înapoi, 1 oră. De văzut chivotul în biserică"); apoi *Luni 11 Iulie*, prin Mediaș, cu trăsura la băile Basna („frumos suiș pe munte, vii bogate; peste drum de ele tristă regiune"); a doua zi, prin Mediaș cu trenul, la Cluj („*Marți 12 Iulie 81*, la 4 ½ dimineața, cu trăsura prin Cluj și Mănăștur. Nimic vrednic de văzut. La 6,23 dimineața, cu trenul...; la 10 în Oradia-Mare... În 2 ore vizitat cele 2 biserici episcopale românești — unită și neunită —, residența catolică, și suit, pe jos, pe dealul Calvarului. Seara, ascultat la teatru 1 act din „Frou-frou", ungurește"); apoi *Miercuri 13 Iulie 81*, la ora 1 noaptea, mai departe, prin Oderberg, Breslau, ajunge *Joi 2/14 Iulie* la 5 ½ în Posen (unde vizitează familia Prêtre). *Vineri 15* Iulie, prin Binschen („la 12 ore, unde Clärchen [soția sa] cu Mina Prêtre") la Berlin („pe o căldură nebună 24° R la umbră, la 7 seara. În Berlin papà, Georges, Ernst [cumnații săi], Bardeleben [tatăl Mitei Kremnitz, însurat, în a 2-a căsătorie, cu Helene Kremnitz, deci acum cumnat cu ginerele său, bărbatul Mitei, și cu Maiorescu], cu încântătorul lui băiat Heinz). *Duminecă* 5/17 Iul. cu trenul, descins la Corbetha, de unde, „auf Milchkarren", la Lützen („monumentul lui Gustav Adolf † 1632"); de acolo, „la frumosul Naumburg", *Luni 6/18 Iulie* la Weimar, Eisenach, cu trăsura pe Wartburg („sala Tannhäuser și camera lui Luther"). *Marți 7/19* Iulie în Cassel, cu al-de Volkmar [v. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 231, 259, 260, 269 ș. a.], excursie zădărnicită din cauza zăpușelei (29° R. la umbră!!"). *Miercuri* 8/20 Iulie, cu trăsura la Wilhelmshöhe („vizitat frumoasa galerie de tablouri — Rembrandt-i și Franz Hals"). *Joi* 9/21 Iul. la Meiningen („splendid orășel, parc"... Seara la al-de v. Westhofen și Ida Ulrici"). *Vineri 10/22* Iulie în Kissingen, unde rămâne 2 săptămâni, la cură („*foarte* plictisit"), de unde de câteva ori la Würzburg („frumos"). *Vineri* 24 Iul./5 Aug., prin Bamberg la Nürnberg („iarăși 2 ore"). *Sâmbătă dimineața* în Viena („Fürsttheater, Hizing u. s. w."), *Duminecă* 26 Iul./7 Aug., plecat din Viena („până la Pesta, Alexiu și doamna, între Czegled și Brașov un profesor de la Institutul de cadeți din Lichterfelde, la copiii lui G. Cantacuzino"). *Luni* 27 Iul./8 Aug. la Brașov, Zaizon, Elöpatak; *Marți* cu cele trei verișoare Popazu („Mariți, Leni, Mili") și cu Ghidiu (soțul Mariței) la Stejăriș și îndărăt, prin „ulița Furcoaia". *Miercuri* 29 Iul./10 Aug., seara, înapoi la București.

[1]. Data și întâiele patru rânduri în românește; mai departe apoi în nemțește,

80 c.). Birjă 4 cai am angajat la gară (din Ploeşti-Văleni[i] de munte 20 [de] fr., din Pl. la Susana 60 [de] fr.)... Am plecat dela Ploieşti la 11 şi am fost la ora 2 în Văleni. Hanul Toma Buzescu, cu umbrar de viţă de vie, îndărătul casei, la ceardac (*nu* de mas noaptea). Prânzit. La 4 ½ mai departe, la 6 în Mâneciul-Pământeni, după isvoare, acolo dormit la tânărul Primar Ghiţă Boştinescu...

Miercuri 5/17 Aug. 1881, la ora 6, din Mâneciu, prin Valea-Largă, la 9¼ dimineaţa în Susana, minunat de idilic aşezată...

Şedere[1] la Maica Agapia (din Sibiiu), cu 2 fete călugăriţe, gentile. Odăi curate...

În Susana, de Miercuri 5/17 Aug. 81 până Luni 10/22 Aug., când plecat, la ora 7 dimineaţa, 1 oră până la Mâneciu, la ora 12 la Văleni (2 ½ ore de odihnă), la ora 5 în Ploieşti. Seara, în Bucureşti. Cheltuit în toată călătoria 330 de franci. — La Susana, citit Wundt, Physiologische Psychologie şi recensat Psihologia lui I. Popescu[2] şi cu aceasta început iarăşi literatură. Timp fericit. — Dat stariţei 20 de franci, Agapiei 40...

De la[3] Susana, la 7,20, pe jos, 10,20 la mon[ăstirea] Cheia. Acolo 4 cai (2 de la hangiu, 2 din sat), à 2 fr. (omul 3 fr.). Dejun la vameşul Manolescu (vama Bratocea). 2,10 din Cheia, 3,45 sus pe Babeş, [la] 5 la stâna Bobului mic, [la] 7,10 seara îndărăt la Susana.

Sâmbătă 29 Aug. stil vechiu *1881* (sărbătoare), cu Annette, Clara şi Livia, [la] 6¼ dimineaţa, cu trăsura până

---

1. În româneşte aceste două rânduri, textul continuând apoi în nemţeşte.

2. Recensia a apărut în „Convorbiri literare", nr. de la 1 Oct. 1881. N'a retipărit-o în *Critice*. La recensia acestei cărţi a luat hotărîrea de a scrie un articol *În contra neologismelor* pe care curând l-a şi scris şi publicat în „Convorbiri literare" nr. din 1 Noemvrie 1881.

3. De aici până la „Bobului mic" inclusiv, textul în româneşte, apoi mai departe în nemţeşte.

la casa Laptew[1], apoi pe jos până la Măgurele, în 2 $^1/_2$ ore. Acolo prânzit, citit ş. a. m. d. La 4 $^1/_2$ [pornit] înapoi, la ora 7 [ajuns] la gara Filaret, la 7 $^1/_2$ acasă. Cam prea obosiţi. Marţi după aceea, eu puţină ameţeală dimineaţa. Miercuri 2/14 Sept. după prânz, al-de Kremnitz [plecaţi] la Sinaia, şi Viena, Zell-am See mai departe. Duminecă 6/18 Sept. seara, eu iarăşi, după lungă întrerupere, puternic acces de friguri, de Luni seara încolo chinină...

Alaltăieri Joi 10/22 Sept. 81, întâia zi de toamnă, 9^0 R. Astăzi [zi de] toamnă răcoroasă, [la] ora 10 dimineaţa 4^0 R.

De atunci încoace, mereu rece (ninsese la Sinaia, Iaşi, Focşani, Turnu-Severin, Bacău ş. a. m. d.) Astăzi, *Miercuri 16/28 Sept. 81* ploaie rece de toamnă, termometrul 5^0 R.

Eu încă mereu nu bine...., acum cu friguri....

Sâmbătă 19 Sept. 81, guturaiu straşnic, *Duminecă 20 Sept. 81,* pe vreme rece şi posomorîtă, la Sinaia, spre a mă prezenta prinţesei Iosefina de Hohenzollern[2], care e aici pentru 6 săptămâni. Dânsa e cu bătrâna Frl. v. Lindheim şi baronul Merkel. E aproape complect surdă, în genere arătând la faţă nu prea bine, dar mişcătoare mulţămirea sa de a fi văzut pe fiul său în mediul ţărei lui. Prânzit acolo şi luat încă cu ei ceaiul în casa de vânătoare. Regele şi regina excepţional de amabili cu mine. Regele mi-a arătat urcioarele lui transilvănene săseşti. Regina mi-a citit al său „Ewiger Jude". La prânz şi la ceaiu era şi Ulbach[3] cu C. A. Rosetti (ministru de interne). Ulbach supărat că i-am lăudat al său „M-r et M-e Fernel", fiindcă, vezi bine, a scris după aceea lucruri mai bune (?), a povestit însă plăcut şi fără patimă din

1. Vezi *„Însemnări zilnice"* vol. I, p. 280.
2. Mama regelui Carol I.
3. Scriitor francez, autor a numeroase romane (182[illegible]-1889).

timpul asediului Parisului. Carnea de măgar ar fi având un gust excelent.

Luni 21 Sept 81, în Bucureşti, guturaiul meu turbat, dar [am] aplicat energic coryzarium Hager-Brand şi Marţi deja mai bine, Miercuri sănătos. Dispărut şi febra şi guturaiul, prevenit durerea în gât.

Vineri $\frac{25 \text{ Sept.}}{7 \text{ Oct.}}$ *81,* Schuyler la mine la masă, cu prietenul său Fiske (American bogat, diletant priceput în artă, interes pentru arhitectură), de asemenea Callimaki-Catargi, al-de Sevescu[1]. Seara, Styrcea, Nicolae Hormuzachi şi Umlauf v. Frankenwell.

Sâmbătă 26 Sept. dineu la Mite, cu aceiaşi Americani (care, a doua zi, plecau, prin Belgrad, la New-York) şi domnul şi doamna v. Bothmer, consul german. Doamna v. Bothmer simpatică şi deşteaptă.

Citit mult Fritz Reuter, cu Annette şi Burghele. De la [şederea la] Susana, iarăşi scris româneşte mult, 3 articole în „Convorbiri" (Psihol[ogia] Popescu, *Neologismele,* Literat[ura] rom[ână] şi critica străină[2]. Încă ex-

[1]. Panait Sevescu, consilier la Curtea de compturi; soţia sa, Coralia născută Rosetti (foarte frumoasă; avea scrisori şi poezii autografe de la Vasile Alecsandri; ce se vor fi făcut?), soră cu d-na Maria Negruzzi, cu d-na colonel Budişteanu, cu viitoarea doamnă Maiorescu („Annette", „Anicuţa"), cu d-na Zoe Bengescu („Juca"), doamnă de onoare a reginei Elisabeta, şi cu Dimitrie („Mitică"), R. Rosetti („Max", ca gazetar: tatăl scriitorului Radu D. Rosetti). În cercul lui Titu Maiorescu, şi poate auzind neobositul său îndemu la scris, către oricine arăta că ar putea avea o cât de mică îndemânare la aceasta, a prins şi bătrânul Panait Sevescu (scris astfel, dar rostit „Săvescu"; tot din această epocă sânt şi grafiile Peucescu, Seulescu — de la „Saul", nu de la „seu" — ş. a.) gustul de a scrie; a publicat în *Convorbiri literare* două descrieri de călătorie, sub pseudonimul *Pas.*

Cf. scrisoarea din 15/27 Sept. 1890 a lui Titu Maiorescu către Iacob Negruzzi, ap. I. C. Torouţiu şi G. Cardaş, *Studii şi documente literare,* vol. I, p. 29.

[2]. Apărute în *Convorbiri literare,* nr. din 1 Noemvrie 1881, 1 Ianuarie şi 1 Fevruarie 1882; cel din urmă cu titlul „Literatura română şi străinătatea". V. *Critice* vol. II şi III. — Cf. scrisorile din 18 Aug. şi 23 Sept. 1881 către Iacob Negruzzi, ap. Torouţiu şi Cardaş, *op. cit.* p. 13-15.

cerptat, pentru un articol, statistica sinuciderilor a lui Morselli[1].

[*Octomvrie—Decemvrie 1881*].

Joi 15/27 Octomvrie 1881, întâia neauă în Bucureşti, încă Vineri însă nu mai era nici urmă, iar astăzi Duminecă 18/30 Oct. + 14° R.....

De atunci încoace, frământări politice, încercarea noastră în comitetul clubului conservator de a numi ca prezident pe prinţul Al[exandru] Ştirbey[2]. L. Catargi îşi dă demisia; i-o scriu eu, poziţia echivocă a lui Lahovary şi a lui Peucescu, mai ales stupida extaziare a lui Peucescu faţă de Florescu şi Catargi. Teulescu taler cu două feţe şi obraznic-linguşitor. Şedinţă a comitetului Vineri seara 6/18 Noem. 1881, în care alegem pe Ştirbey, însă [general] Mano se declară că e bolnav, Lahov[ari] şi *Theod*[*or*] *Rosetti* (!) nu vin, numai Ştirbey, Peucescu, Triandafil, Teulescu şi eu. Eminescu de faţă[3]. Lahov[ari] şi Theod. Rosetti semnează după aceea. Demisiunea în scris a lui Florescu, spre a ne ataca perfid în adunarea generală. Această adunare Luni 9 Noem. Theod. Rosetti deschide şedinţa, Florescu, gen[eralul] Tell, Grandea (!) Mura, Hiotu ş. a. m. d. în atittudine amenințătoare. Eu vorbesc o oră înaintea adunărei pe care o simţeam ostilă

---

[1]. Cf. şi însemnarea din 1 Maiu 1882. S'a publicat în nr. de la 1 Iulie 1885 al „Convorbirilor literare", semnat cu iniţialele T. M. E un rezumat al constatărilor din cartea lui Morselli, profesor de psihiatrie la Universitatea din Turin, „Sinuciderea, un capitol din Statistica morală". Brockhaus. 1881 (volum din „Biblioteca ştiinţifică internaţională").

[2]. Cf. Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, III, 3-20, IV 328-343, 638-40, şi id. *scrisorile* din 18 Aug., 23 Sept., 6 şi 16 Noemvrie 1881 către Iacob Negruzzi, ap. I. C. Torouţiu şi G. Cardaş, *op. cit.*, vol. 1, 17—19.

[3]. În calitate de prim-redactor al ziarului *Timpul*, oficiosul partidului conservator. — Pentru felul cum concepea Eminescu situaţia sa la *Timpul*, cf. scrisoarea sa din 16 Febr. 1883, ap. I. Torouţiu *Studii şi doc. lit.*, vol. III, 114.

mie, Ştirbey ia prezidenţia, într'o atitudine de ghiaţă [a adunărei]. Tacian, ca un căţeluş obraznic, contra. Şi general Tell. Florescu aplaudă şi a vorbit demonstrativ de alianţă cu Vernescu, care [e] mai importantă decât Carp şi Laurianu [1]. Nu [s'a] luat nici o hotărîre, Tell propune, triumfând, ca adunarea să invite pe L[ascăr] C[atargi] să vină şi să arate motivele demisiunei sale. — Sfârşitul [adunărei] la $11^1/_2$, mie curgându-mi sudoarea, de istovit ce eram, — un animal bătut şi hărţuit, fără nici o vină, în cea mai curată intenţie.

Miercuri seara plecare la Brăila (proces Iacovachi-Rizo-Primărie), Joi pledat [la] Brăila şi amânat, Vineri plecare la Iaşi, Vineri seara ceaiu la d-na Negruzzi, primire extrem de amabilă la Iaşi, *Sâmbătă 14/26 Noem.* întrunire politică la N. Drossu asupra situaţiei noastre, Const. Suţu [2] şovăind, Carp prea personal tăios, seara de la 6—12 banchetul „Junimei", mai numneroşi decât oricând, cu V. Alecsandri, Sâmbătă ora 4 plecat cu Carp, Luni la mine în Bucureşti încercări de ajungere la înţelegere de către Lahov[ari] şi Pĕucescu. Pĕucescu stupid, Laho[vari] nehotărît, eu iuebranlabil în contra Clubului...... Sâmbătă 21 Nov. desvelirea statuei lui Heliade.....

Ziarele care fac politica Tell-Florescu *Poporul* şi *Rĕsboiul*, atacându-mă violent: spion austriac, slăninar [3] ş. a. m. d. Şi pe Rosetti (Theod.), pe el ca spion prusac, Prinţul Ştirbey prezentat ca păpuşă în mâna mea, din toate părţile atacuri ameninţătoare în contra mea. — L. Catargi vine, primeşte din nou prezidenţia şi mă ocoleşte.

Venură, în sfârşit, şi Gane şi Jacques N[egruzzi] de la Iaşi, pas *decisiv*, când, Marţi 24 Noem., furăm chiemaţi

1. Dimitrie August Laurian, atunci directorul ziarului (devenit din 1885 oficial junimist) *România liberă*. Cf. *Discursuri parlamentare* vo. III p. 59.

2. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 128, 143, 146 ş. a.

3. Cuvântul în româneşte; poreclă dată Braşovenilor.

totdeodată la vechiul Club şi din iniţiativa mea la prinţul Ştirbey. La prinţul Ştirbey veniră : el, Carp, eu, M[enelas] Ghermani, Negruzzi, Arist[ide] Papadop[ol]-Callim[ach], Gane, C. Ghica, Bobeica, Triandafil, Laurian şi Mihăilescu[1]; la vechiul club se duseră: Florescu, Mano, Lahov[ari] — şi aceştia rămaseră în ridiculă izolare. Theod. Rosetti nu a venit nici la club, nici la Ştirbey, s'a scuzat însă la Ştirbey şi a declarat în scris că e de acord cu noi. Citirăm proiectul meu de răspuns la Adresă, fu subscris de 7 deputaţi, între care Bobeica, Aristide Papadop[ol]-Calimach şi *Triandafil* şi aprobat de toţi (şi de senatorii Ştirbey, Ghermani, Rosetti).

Lahov[ari] violent şi fără tact în potriva Moldovenilor, încercat să aducă pe Ştirbey la club, nu izbuteşte însă din cauza influenţei mele.

Vinerea după asta, 27 Noem., seara, convocare a vechiului comitet la club, pentru încheierea socotelilor financiare. L. C[atargi] a prezidat, eu rece..., am cerut [ca] socoteala datoriilor [să privească] pe *toţi* membrii clubului, care trebue să fie buni nu numai pentru votat, ci şi pentru plătit. A rămas aşa. Mi-am dat demisia din club, a doua zi şi Theod. Rosetti. Cu mine împreună, toţi Ieşenii, în scris. Lascăr Catargi plecă în ziua urmă-

---

[1]. Profesorul Ştefan C. Michăilescu („Stemil"), fost director şi inspector general în ministerul instrucţiunii, prim-redactor al ziarului „România liberă", autor al volumelor: *Influenţa luminei asupra vi(u)eţii* (1871), *Sociologia, Industria şi rezbelul* (1878), *Introducere la psihofizică, Încercări critice asupra învăţământului primar* ş. a. — Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p 263 şi 268. Lui îi dedica Mihai C. Brăneanu (Hermes) broşura cuprinzând rezumatul celor *Patru conferenţe* ale lui Titu Maiorescu, ţinute în 1882 la Ateneul român. (la a cărei redactare îl ajutase Ştefan Mihăilescu). — Despre felul omului avem o înfăţişare în scrisorile sale (într'un stil glumeţ, afectând o vorbire familiar-arhaică) către N. Pătraşcu, ap. I. C. Torouţiu, *op. cit.* vol. VI, 307-313; imaginea ce ne-o lasă acele scrisori se potriveşte cu caracterizarea ce o schiţase despre el T. Maiorescu *(loc. cit.)*: „foarte inteligent, de sigur cam fals, faiseur, dar, ori-cum, bun la pusul în scenă". — Cf. mai departe telegramele către el, Noem. 1884.

toare. Noi lansarăm în Cameră Adresa noastră de răspuns Tronului subscrisă de cei 7 deputaţi, iar „România liberă“, şi şi *Timpul*, au publicat-o.

După aceea, Miercuri 2/14 Dec. adunare la general Mano *numai* de deputaţi şi senatori, fără nici unul din membrii comitetului nou ales al clubului (Peucescu, Jean Lahovary, Gr. Alexandrescu [1], Al. Catargi, Ciuflea şi Teulescu, care însă fu pus în situaţia de a se retrage). Era şi gen[eral] Florescu, changement à vue! Foarte blajin, politicos, plecat. Şi Carp. Încercări de ajungere la înţelegere ş. a. m. d. Se concede că acţiunea e numai în Cameră şi în Senat şi că nu clubul reprezentă partidul. Discuţie numai în ce priveşte prezidentul clubului şi al partidului. Noi, după cele întâmplate, nu mai putem avea pe L. Catargi.

Fapta i-a constrâns să se adapteze la adevărata stare a lucrurilor.

Joi 3/15 Dec. cuvântarea mea în Cameră în chestiunea noului program [2], cuvântarea lui Carp în chestiunea Dunărei. Despre ele [vezi] ziarele şi „Monitorul“.

Succes!

Joi 26 Noemvrie 1881, stil vechiu, întâia neauă durabilă, de atunci încoace iarnă, frig până la — 7° R până acum.

În această Joi, seara teatru, piesa prelucrată a lui Ventura *„Cămătarul“*, proastă. Noi baignoire-le de lângă scenă, 2 şi 4, cu d-na v. Bothmer (o încântătoare femeie inteligentă), d-na Negruzzi, d-na Rosetti, Mite, d-ra Annette, Clara, Livia. Multe vizite în lojă, şi Lahovari şi Ventura, Gane, ş. a. m. d.

---

1. Zis „Categi-başa“. Casa (cu marea grădină) în care e acum legaţia engleză, în strada Jules Michelet, era proprietatea sa.

2. V. Titu Maiorescu, *op. cit.*, vol. III 88-114.

Luni 7/18 Dec. 81, cină la Mite cu contele Leyden, al-de Negruzzi, al-de Rosetti.... Eu, la 10 3/4 seara, plecat la Brăila, acolo Joi dimineaţa [la] 5,23, pledat proces Iacovachi contra Primăriei, câştigat, seara la 11 1/2 plecat îndărăt, astăzi *Miercuri 9 Dec.* la 6 1/2 dimineaţa înapoi în Bucureşti, Sfânta Anna; cină la noi şi seară literară. Eu deplin sănătos, în sfârşit.

Vineri 11/23 Dec. 81, cuvântarea mea la Cameră, asupra publicaţiei Callimaki-Catargi [1].

Sâmbătă 12/24 Dec. [Dr.] Davila la mine, în chestiunea Azilului! Ciudată ironie a soartei.

Duminecă 13/25 Dec. 81. Vizită la George Gr. Cantacuzino, cu Carp. Ne-am sărutat şi [ne-am] împăcat; [el era supărat] din pricina cuvântărei mele din Cameră în potriva lui, în Fevr. sau Martie 1876 [2]. Seara plăcută societate cu al-de v. Bothmer. Dineu şi toate cu mult tact. O încântătoare femeie, un forate simpatic bărbat.

Marţi 15/27 Dec. Iarăşi întrunire la prinţul Ştirbey Laurianu, Ghermani, [Ştefan] Mihăilescu, Negruzzi, T. Rosetti, Carp, şi Pĕucescu.

Duminecă. Cină la mine cu al-de Bothmer şi al-de Kremnitz. Seară de scat [3].

---

1. Appendice au Livre vert roumain sur la question du Danube, publié par N. Callimaki-Catargi, Paris, 1881. Cf. T i t u M a i o r e s c u, *op. cit.*, vol. III, p. 27, 29 şi 115-128. — Callimaki-Catargi fusese în două rânduri (28 Noem. 1869 - 2 Febr. 1870 şi 18 Dec. 1870 - 11 Martie 1871) ministru de externe. Ca ministru de externe în cabinetul Ion Ghica, el condusese la Palat pe consulul german Radowitz în faimoasa noapte de 10/22 Martie 1871 (cf. T i t u M a i o r e s c u, *op. cit.*, vol. I p. 33-4). Fiind numit în Iulie 1881 ministru al ţării la Paris, fusese destituit după câteva luni (cf. nota la însemnarea din 4/16 Aug. 1882) şi, în urma acestui act violent al ministrului de externe Eugeniu Stătescu, publicase broşura citată.

2. Cf. i d., *ib* .vol. I, 551-566.

3. Joc de cărţi.

Luni 21 Dec. 1881 / 2 Ian. 188. Iarăşi dineu la mine. Contele şi Contesa Wesdehlen, secretarul de legaţie contele Leyden, Alex. Ştirbei, singur (nevastă-sa în doliu, după mamă-sa), Teod. Rosetti şi doamna, al-de Negruzzi, al-de Kremnitz, Anette — în totul 14. A fost bine, după aceea chiar dansat fără pretenţii.

Joi 24 Dec. Pom de Crăciun la al-de Kremnitz, Julklapp[1], vioiu şi spiritual. Încântători D-na Rosetti ş. Teodor, Annette şi Chibici[2], Slavici (adus novelele lui), din potrivă Eminescu şi Caragiali, certându-se unul cu altul.

---

[1]. *Julklapp* este, la popoarele germanice din miază-noapte şi prin unele părţi din nordul Germaniei (Mite Kremnitz era din părţile acelea: născută, la 2 Ianuarie 1852, la Greifswald) o formă glumeaţă a darurilor de Crăciun (care corespund darurilor de Anul nou de la noi) rămasă din vechile credinţe şi datine din vremea păgânismului: era un farmec de începutul noului an. *Julklapp* este un schimb de glume şi de daruri trimise prin mesageri mascaţi care vin pe neaşteptate, bat în uşă, o deschid strigând „*Julklapp!*", şi aruncă repede în cameră un pachet; acesta este legat aşa de complicat şi de comic (mai multe pachete unul într'altul), încât trece timp până să se ajungă la deslegarea lui; în pachetul cel mai lăuntric este înfăşurat darul trimes, — adesea ceva de haz sau chiar nimic.

Obiceiul acesta stă în legătură cu un întreg şir de alte datine — Julbrot, Julfest, — toate alcătuind, în vremurile străvechi ale popoarelor germanice, practice la marea sărbătoare de iarnă întru cinstirea zeului luminei şi al căldurei, Freyr, — serbare pentru înturnarea soarelui şi a fertilităţii pământului.

Tot o rămăşiţă, foarte vie, din acele străvechi credinţe şi datine germane este şi serbarea „Pomului de Crăciun" cu acele cântece de invocare către bradul gătit cu lumini aprinse, şi cu dans în jurul lui (printr'o imitaţie uşuratecă practicată şi la noi în lumea oraşelor şi, din nenorocire, şi în lumea statelor, prin serbări şcolare, deşi e cu totul *streină* de credinţele noastre populare şi de fondul culturei noastre. Cf. P. Ispirescu, *Despre Pomul Crăciunului*, Din poveştile unchiaşului sfătos, în „Convorbiri literare" a. XVI, nr. din 1 Decembre 1882).

[2]. Cf. *Însemnări zilnice*, I, 311. Bucovineanul Chibici-Râvneanu, bun prieten al lui Eminescu, fost coleg cu el la Viena, în „România Jună". La el a făcut apel Maiorescu să conducă pe Eminescu la sanatoriul de lângă Viena şi, apoi, după relativa însănătoşire, să-l însoţească în Italia. Despre el: Constantin Nastasi *Alexandru Chibici Revneanu, amicul lui Eminescu* (extras din Buletinul „Mihai Eminescu" VI, 1935).

Vinèri 25. Aceleaşi persoane la noi, la cină. Livia cântat al 2-lea Trio al lui Barghiel cu doi instrumentişti de coarde.

Marţi 29 şi *Miercuri* 30 Decemvrie, cu Clara, Livia şi Annette la Sinaia. La Hôtel Kirchner, 45 de fr. pe zi pensiune complectă şi 3 camere. Admirabilă primblare în pădure la castelul regal, încă destul verde în pădure, geranium ş. a. m. d.; cu toate astea, afară frig, cu vânt tăios. Petrecut seara de Anul nou cu şampanie şi ghicitori făurite de noi. Annette încântătoare şi spirituală la acestea.

*

[Anul 1882]

La 1/13 Ianuarie 1882, eu la ora 12 [plecat] la Braşov, damele mai târziu la Bucureşti... Seara la al-de Mureşanu, cu tânărul Bologa, dr. Neagoe..., simpaticul dr. Baiulescu, şì bun violonist, pe lângă asta.

Eu la 3 Ianuarie îndărăt. Apoi nesfârşite tratative penibile cu Braşovenii Const. Popazu, Petric şi Stravoiu [1] şi încă Marathea şi cumnatu-său. Făcut contract provizoriu, încă încasat 3000 de fr. şi iarăşi revenit şi restituit. Greci incorecţi. Eu o zi şi o seară sdrobit...

Miercuri $\frac{20\ Ian.}{1\ Fevr.}$ *1882*. Cu Clara şi Livia prin Braşov la Viena, petrecut acolo câteva ore, văzut expoziţia Muncaczy şi King-fu, prânzit bine la „Stadt Frankfurt", seara la ora 8, prin Tetschen la Dresda, acolo vizitat galeria de tablouri şi pensionul Liviei, apoi [la] 2,23 spre Berlin, unde sosit la 6 $^1/_2$. Eu.... [la] ora 10 seara cu trenul spre Lehrter mai departe, [la] ora 5,20 dimineaţa în Dortmund şi la ora 7 dimineaţa în Witten, *Sâmbătă 4 Fevruarie*, stil nou, 1882, în afacerea Preda, cu Cae-

[1]. Probabil, efori ai Bisericei Sf. Nicolae.

merer şi Brickenstein în potriva lui Brener de la „Westf[ällischer] Kohlen-Ausfuhr-Verein" din Bochum[1]. Sâmbătă,

---

[1]. În caietul numerotat 7 bis (cf. nota 2 de la p. 113) sânt conceptele următoarelor telegrame şi scrisori în această afacere Preda:

Telegramm

1. Witten 4 Febr. [stil nou] 1882.

Director Brener, Bochum.

In Sachen Preda Bucarest bitte mich heute abend zu Besprechung erwarten.

Majoresco

*

2. Witten, Sonnabend 4 Febr. 1882.

S[eine]r Wohlgeboren dem Herrn F. Caemerer,
Director der Waffenfabrik in Witten.

Sehr geehrter Herr,

Von H[errn] Preda in Bucarest in seiner Angelegenheit mit dem Westf[ällischen] Kohlen-Ausfuhr-Verein bevollmächtigt, habe ich Sie heute zu sprechen versucht und zu meinem Bedauern erfahren, dass Sie erst Montag aus London zurückkommen. Ich würde Ihnen sehr verbunden sein, wenn Sie mir gleich Ort und Zeit einer Zusammenkunft mit Ihnen bestimmen wollten. Adresse Dortmund, [Hôtel] römischer Kaiser.

Mit vorzügl[ichen] Hochachtung.

T. Majorescu.

*

3. *Telegramm.*

Preda, Paris, Hôtel Bellevue, Avenue Opéra.
Arrivé. Adresse Dortmund, Poste restante.

Majorescu.

*

Bochum. Samstag, 4. II. 1882, 6 Uhr Abends.
Hôtel Hemmer. Zimmer No. 21.

S[einer] Wohlgeb[oren] dem Herrn Dr. Brener,
Director des Westfällischen Kohlen-Ausfuhr-Vereins.

Dr. T. Majorescu aus Bucarest bittet, im Auftrage des Herrn Predas, den Herrn Director Brener, ihm ein Viertel Stunde für heute Abend oder morgen vormittags bestimmen zu wollen, um über die Angelegenheit mit dem projectirten Kohlen-Export nach dem Orient zu sprechen und sie womöglich zu irgend einem friedlichen Abschluss zu bringen.

*

Dumînecă, Luni, Marți și Miercuri — între Witten, Bochum, Dortmund și Essen și pentru 3 ore [la] Cassel, petrecut la al-de Volkmar. Încălzire proastă cu sobe de fier, pâne neagră la cafea, aer plin de [praf de] cărbuni, neauă de loc — infinită plictiseală. Discutat [despre] proces cu Justizrath Sack din Essen an der Ruhr.

Miercuri 8 Fevr. [stil nou] 1882, [la] 6½ seara, în Magdeburg, Hôtel Schulz lângă gară, încercat teatru, totul plicticos... Joi, ora 5 dimineața, mai departe, la 7½ dimineața în Berlin cu flori și bomboane pentru doamnele mele. Căutat zadarnic locuințe, [în] Taubenstrasse, 4, pentru 2 camere 150 de mărci pe lună, mai mult sau mai puțin mobilate, dar cam murdar, deși [altfel] casă cum se cade.

Joi seara ora 5½, prin Tetschen din nou la Viena. *Vineri*, 10 Fevruarie de la ora 9 dimineața în Viena Hôtel „Gold[enes] Lamm" în [cartierul] Wieden, ajuns prost, umblat ceasuri întregi după cumpărat bomboane și altele pentru cei din București, și la ora 2, mort de obo-

---

Telegramm
Dortmund, Dimanche 5 Févr. 1882, midi.

Preda, Paris.
Hôtel Bellevue, Avenue Opéra.

Procès nécessaire. Envoyez trois cents francs par télégraphe, Dortmund, Hôtel [zum] römischen Kaiser.

Majoresco.

*

Preda 3 Briefe geschrieben: 1 aus Witten, 1 aus Bochum, 1 aus Dortmund.

*

Telegramm.
Essen. Lundi 6 Févr. 1882. 8 heures soir.

Director Brickenstein, Witten.

Bin morgen früh Witten, muss laut Rücksprache mit Justizrath Sack Conferenz mit Ihnen im Laufe des Tages erbitten [in] Sachen Preda zur Vermeidung Process.

Majoresco.

sealǎ, sosit la garǎ sǎ mǎnânc. La ora 3 ½ plecat din Viena, *Sâmbătă 11 Fevr.* la ora 7 dimineaţa în Caransebeş, unde unchiu-meu episcopul a fost înduioşător de afabil şi drăguţ cu mine, [mi-a dat] 300 de fiorini ca dar pentru Livia. Ghidiu cu soţia, Bartolomeiu (secretar) cu sgripţuroaica lui, protosinghel Mustea, rectorul seminarului teologic.

Duminecă 12 Fevr. [*stil nou*] *1882* [la] ora 7 plecat din Caransebeş, ora 9 seara în Bucureşti, la al-de Kremnitz, unde întâlnit pe Bothmer şi doamna, Theodor Rosetti şi doamna, Gane, Burghele, Slavici.

[*Fevruarie 1882*].

Luni 1/13 Fevr., dineu la al-de Kremnitz cu Dr. Lucae din Berlin; şi contele Leyden. Dr. Lucae, specialist de urechi, din Berlin, chiemat de Wilhelm şi Dr. Theodori (medicul Curţii) din cauza boalei Reginei.

Marţi, idem, iar seara al-de Kremnitz, Lucae şi Burghele la mine la ceaiu şi cântat la pian [1]. Lucae cântat din gură şi la pian compoziţii proprii.

Miercuri, dineu la al-de Kremnitz cu aceiaşi, Anicuţa, contele Leyden; v. Bothmer a venit după aceea seara.

Joi 4 Fevruarie, Pogor, Grig[ore] Cogălniceanu, N. Drossu; Pogor şi Carp cu Theod. Rosetti seara la mine, discuţie politică. (Eu cinat mai înainte la Th. Rosetti, cu Donici). Cei de mai sus veniseră de la Iaşi ca deputaţie la Rege în chestiunea legei tocmelilor agricole. Neprimiţi de Rege ca deputaţie.

---

[1]. Nicu Burghele (1831-1908) studiase în Germania (liceul la Dresda, universitatea la Berlin); cânta foarte bine la pian. Titu Maiorescu era nu numai cunoscător şi iubitor de muzică, dar cânta însu-şi la flaut şi violoncel, şi, la serile de muzică ce se făceau des în casa sa, pe lângă soţia şi fiica sa (pianiste desăvârşite, mai ales cea din urmă) participa el însu-şi cu partiţiunea pentru flaut, alături de ceilalţi parteneri, în executarea bucăţilor scrise pentru trei sau patru instrumente.

Vineri şi *Sâmbătă*, mâncat la al-de Kremnitz şi seara conversaţie plăcută.

Duminecă. Mâncat la al-de Bothmer; şì Anicuţa acolo. Numai lectură. Traducerea de doine a lui Bothmer.

Luni 8 Fevr. La Anic[uţa]; seara [la] 10 3/4 plecat la Galaţi spre a pleda pentru Donau-D[ampfschiff]fahrts[-gesellschaft contra Sgrumalla.

Marţi 9 Fevr. [la] ora 7 dimineaţa în Galaţi; câştigat procesul. Prânz la prefectul Răşcanu şi soţia sa, Costică Suţu şi bătrânul Privilegi, în casa lui Cuza. Seara [la] 8 1/2 ceaiu la Etienne şi soţia sa. Seara [la] ora 10, plecat din Galaţi (trimes rahat la Berlin la al-de Clara) şi

Miercuri 10 Fevr. în Bucureşti, [la] ora 6 1/2 dimineaţa. Pledat proces Prawatke în contra lui Lazăr Nicolescu [1].

Joi[2] *11/23 Fevr. 1882*. Bucureşti.

Dimineaţa, d-na Maria Rizo, apoi Alex. Stirbey şi Carp.

La Cameră, Kogălniceanu în contra legei tocmelilor agricole.

Căutat locuinţe pentru al-de Kremnitz.

La ora 6, cină la al-de Sevescu, cu Mitică Rosetti, apoi seara trecut timpul în conversaţie plăcută cu ei, Annette Rosetti şi Gane. Eu le-am expus „Fiziologia plăcerei“ a lui Mantegazza. Drept vorbind, numai d-ra Rosetti a priceput complect chestiunile despre care am vorbit, Mitică numai pe jumătate.

Întreg începutul lui Fevruarie cald, afară de o singură zi cu ninsoare.

---

1. Cu aceasta se termină caietul 6-bis.

2. Cu aceasta începe un nou caiet, notat pe faţa copertei: „7. Fevr.—Sept. 1882 (Operaţia la Londra)“, iar pe verso al scoarţei interioare: „Jurnal 7. 11/23 Fevruarie — 1 Sept. 1882“. — Textul în acest caiet, mai tot în nemţeşte.

Vineri 12/24 Fevr. 1882. Dimineaţa, C. Suţu, tot felul de clienţi, hărţuire. La Curtea de casaţie 2 procese, la tribunal unul. Unul câştigat, unul (cu Şabeki) divergenţă, altul amânat. La Cameră nu mai ajung, din cauza supraoboselei... La cină, la al-de Kremnitz, dar la ora 9 la mine acasă Costică Suţu, Alex. Stirbey, Gane şi Theod. Rosetti. Discuţie politică până la ora 12 noaptea asupra atitudinei lui Carp şi a noastră. Convenit cu toţii că înţelegerea ar fi bună cu Lascăr Catargi, dar generalul Florescu ar trebui să fie exclus[1].

Sâmbătă 13 Fevr. 1882. Dimineaţa, clienţi, apoi Carp, Vandory cu deputatul din Pesta Endé. I-am lăsat cu Carp şi m'am dus la Theodor Rosetti (ziua lui), i-am adus d-nei Rosetti liliac proaspăt şi violete. Procesul Ehrlich, amânat. Prânzit la restaurant. Cinat la al-de Rosetti cu Annette şi Gane, apoi cu toţii mers cu trăsura la noi, unde încă al-de Kremnitz, Burghele şi Slavici. Stat până la 12... A fost animat şi drăguţ, cu toată durerea de cap a lui Rosetti, a Mitei şi a lui Wilhelm, şi lâncezeala lui Slavici din cauza frigurilor, şi ceva indispoziţie a doamnei Rosetti. Mite nu amabilă...

---

[1]. Tot din această zi e şi scrisoarea următoare (conceptul în caietul nr. 7 bis):

Bucureşti, 12 Fevruarie 1882.

D-sale D-lui Preşedinte al Societăţii de Istorie şi Arheologie din judeţul Mehedinţi,

la Turnu Severin.

D-le Preşedinte, Am primit adresa din 19 Ian. a. c., prin care binevoiţi a mă înştiinţa, că adunarea generală a Societăţii ce prezidaţi m'a proclamat ca membru de onoare al ei. Am primit asemenea şi statutele Societăţii.

Vă rog să aveţi bunătatea a exprima Societăţii, din parte-mi, adânca mea recunoştinţă pentru onoarea ce mi-au făcut.

Sper că-mi va fi dat în viitor să pot contribuì şi eu întru câtva la ajungerea frumosului scop ce vi l-aţi propus.

Primiţi, Domnule Preşedinte, Vă rog, încredinţarea înaltei mele stime.

T. M.

Duminecă 14 Fevr. 1882. Sculat la ora 7 $^1/_2$, clienţi,... Caragiali un moment la mine. La ora 10 la Ştirbey, şi până la 1 acolo, cu Costică Suţu, Lascăr Catargi, general Mano, Th. Rosetti, Lahovary şi Gane. Convorbire asupra reorganizărei conservatorilor şi reintrărei noastre în partid. Lahovary cuminte, Mano ceva mai plecat, Lascăr Catargi încă iritat, ţinând la general Florescu, a cărui nealegere în comitetul conducător o ceream noi. Gane apoi a prânzit la mine, a venit în urmă şì Rosetti, până la 2 $^1/_2$... De la 6 $^1/_2$ până la 11 la Mite la masă şi seara, cu al-de Polyzu, al-de Bothmer, Annette, contele Leyden şi Gane. După aceea au venit încă şì al-de Th. Rosetti şi Eminescu. Chestionar asupra particularităţilor de caracter ale oamenilor. Eu [am fost], cred, prea tăios în opiniunile mele, Mite foarte animată în contra mea, bărbatu-său secundând-o cam grosolan. La sourde guerre contre moi. Gentili şi inteligenţi în acelaşi timp contele Leyden, doamna v. Bothmer. Spiritual şi bine Eminescu. Prosteşte contrazicătoare d-na Polysu.

Între acestea eu încă tot mereu nu bine cu sănătatea, vecînica febră nevoind să-mi treacă de-a binele. Probabil, încă 8 zile de pătimit de asta. Şi, în aceste împrejurări, nici măcar o oră timp să cuget la conferenţa mea de la Iaşi!

Luni 15/27 Fevr. 82. Ziua mea de naştere. Dimineaţa, pungulıţă chineză, dar de la Annette, apoi o măsuţă cu placă de marmură neagră şi flori de la al-de Kremnitz, care veniră la 8 $^1/_2$ cu „urarea“ lui baby, dar şì plecară îndată; în genere, la dreptul vorbind, n'a fost o sărbătoare de ziua naşterei. Mulţi clienţi. Depeşi de la Cassel [1], de la Wölfel şi şì de la fiica lui, [din] Halle, doamna Benewitz, de

[1]. De la Thea (sora Mitei) şi soţul ei Wilhelm Volkmar.

la Antonia Volkmar[1] şi înainte de toate de la Wallstrasse[2], Berlin. Chiar de dimineaţă, scrisori drăguţe de la Clara şi Livia. Eu la Cameră, la prânz la al-de Kremnitz, fără nici un aparat festiv, nimeni altul decât noi. Seara la teatru, concert al faimosului violonist Sarasate, lojă-baignoire 50 de franci, [în] lojă împreună cu domnul şi doamna v. Bothmer, care era încântătoare, Wilhelm şi eu. Mite rămas acasă, din cauza migrenei de ieri. Concert foarte amuzant, concertul lui Mendelssohn cu acompaniament de orhestră, finalul splendid; foarte picante 2 dansuri spaniole cu acompaniament de pian, frumoasă în toate privinţele un fel de elegie dată pe de-asupra (Ernst? Vieuxtemps? Chopin).

Îmbucurătoare buna situaţie de advocatură.

Şi azi a fost cald şi soare ca primăvara.

Marţi 16 Fevr. 82. Clienţi dimineaţa, prânzit la Th. Rosetti, apoi îndată [la] Curtea de casaţie, unde pledat şi câştigat, apoi [la] Curtea de apel, unde aplicat art. 151, apoi [la] Cameră 2 ore (neabilă interpelare a lui Kogălniceanu în privinţa târgului de la Strehaia în contra Turnu-Severinului)... Încep a fi deprimat şi fără bucurie de vieaţă, din cauza stărei mele bolnăvicioase. La ora 5, d-na Cleop[atra] Lecca[3]...., d-na Zisu, apoi la Ştirbey la masă, unde, înainte de masă, a citit Cost. Suţu umflatul său proiect de organizare a partidului conservator. La 7 la masă, cu prinţesa [Ştirbey], cele 2 guvernante cu încântătorii copii, Cost. Suţu şi Const. Ghica-Deleni. După masă, desbătut cu Ştirbey şi Halfon asupra proiectului lor de a organiza aici un liceu francez pentru copiii lor. Halfon fantastic de uşuratec în privinţa aceasta. La 10 1/2 pentru 3/4 de

---

1. Cf. vol. I, 231.
2. Strada din Berlin, unde locuiau soţia şi fiica sa (Nota doamnei Livia Dymsza.)
3. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, pag. 78 şi 334.

oră la teatrul românesc pentru „Uite popa, nu e popa“ [1], nostimă farsă a lui Mitică Rosetti. Acum, la 11 $^1/_2$, culcat. Fără plăcere de vieaţă, din pricina indispoziţiei mele fizice.

Miercuri 17 Fevr. 82. Ieri $^3/_4$ de oră plouat puţin, apoi din nou frumos; astăzi (acum, la ora 9 dimineaţa) soare, frumos şi cald.

La [ora] 10, clienţi, la 11 Mandrea, apoi $^1/_2$ de oră citit Taine, „[De l']intelligence“, şi $^1/_4$ de oră meditat asupra conferenţei mele de la Iaşi şi schiţat canavaua [ei]... La ora 7 masă la Wesdehlen cu copiii lui şi guvernanta, al-de Bothmer, al-de Kremnitz şi contele Leyden. La [ora] 10, a venit să mă ia de la ei trăsura lui Suţu, [la] hotel Brofft, unde [erau] L. Catargi, Ştirbey, Rosetti, C. Suţu, mai târziu general Mano. Întâia discuţie a proiectului de organizare a partidului conservator, până la 12 $^1/_2$ noaptea. Vecinica maşină de ameţeală a vieţei bucureştene.

Joi 18 Fevr. 82. Primit de la Livia, de la Berlin, un frumos ecran de fereastră, pe care-s lipite plante uscate. Sosit cu ţeava termometrului spartă....

Cinat la al-de Sevescu, cu al-de Cozadini, Annette, Tinculina Florescu, seara al-de Bengescu şi Jipescu [2]. Acesta [ne-a] arătat iarăşi neîntrecutele sale imitări ale [vorbirei] ţăranilor şi altele. Foarte amuzant şi un talent care trebue scos la iveală. Sânt nerăbdător... şi vieţuesc numai pe jumătate.

Vineri 19 Fevr. Jacques Negruzzi a fost pe la mine; a sosit ast'dimineaţă cu nevastă-sa. După aceea am fost

---

1. Comedie într' un act de D. R. Rosetti, publicată în „Convorbiri literare“ a. XVI, nr. de la 1 Iunie 1882. (Titlul „comedie“ e dat la „Tabla de materii“; în corpul revistei e numită „glumă într'un act“; în josul paginei, nota: „S'a reprezentat întâi la Bucureşti pe scena Teatrului Naţional la 28 Ianuarie 1882. Rolurile au fost astfel împărţite: Caciarma. — Panu, Ionel Tăbăcel — Iulian, D-na Caciarma—D-na Frosa Sarandi, Iriniţa, fiica lor — d-şoara A[ristiţa] Romanescu.

2. Autorul „Opincarului“.

la tribunal, la 12 1/2 Academie, apoi Cameră pâuă la 3 1/2, apoi acasă până la 5 1/2; am iarăşi ceva febră, sânt cu totul deprimat... Incapabil de a gâudi. La 6, cinat la al-de Kremnitz, apoi Mite citit mie romanul ei, Wilhelm m'a cercetat cu de-a mănuntul, şi mi-a dat iarăşi puţin curaj, totuşi îmi repugna atât de mult să plec la Iaşi, încât rămăseiu noaptea tot aici, şi mai bine să telegrafiez mâine că sosesc Duminecă.

Seara ploaie, dar cald.

Sâmbătă 20 Fevr. 82. Vreme foarte frumoasă, aer limpede, cald, soare... Luat chinină. Stat în cameră lânced, întins, citit cu încântare scrisori şi „jurnalul" de mai de mult, trimes la Iaşi 3 telegrame pentru mâine, iar acum [la] 3 1/2 vreau să încep în sfârşit să pregătesc conferenţa mea de mâine „Limba şi inteligenţa"[1]. Dar

---

[1]. Titlul în româneşte. — Despre această conferenţă sânt în caietul nr. 7 bis conceptele unei scrisori şi a unei telegrame:

D-sale D-nei Maria Roset[ti-]Roznovanu,
Prezidenta Comitetelor - Unite,
Iassi.

Bucureşti, 7/19 Ianuarie 1882.

Prea stimată Doamnă,

Vă rog să mă iertaţi că răspund aşa de târziu la adresa din 14 Dec. 1881, cu care m'aţi onorat. Dar înainte de începerea noului an nu eram în stare de a prevedea cu oarecare siguranţă zilele în care să fiu disponibil pentru o călătorie la Iassi.

Acum, când sânt mai fixat în această privinţă, îmi cer voie a Vă propune pentru conferinţa în chestie ziua de Duminecă 21 Fevruarie de la 3-4 ore. Titlul conferinţei va fi „Despre Limbă şi inteligenţă".

Dacă nu voiu primi de la D-voastră vre o altă încunoştiinţare, admit că timpul ales vă convine şi voiu fi pentru ziua arătată în Iassi şi la dispoziţia D-voastră.

Primiţi, Doamna mea, Vă rog, încredinţarea înaltei considerări, în care sânt

al D-voastră prea devotat
T. Maiorescu

(În josul paginei, ca puncte de orientare pentru acea conferenţă, însemnările: „Aphasie. Bemerkung v. Lotze. Egger. Thier-Intelligenz Vignoli. — Titlul conferenţei fusese scris întâi „Despre originea limbei

am citit şi am cugetat atât de mult asupra fiziologiei ş psihologiei, încât gândurile se încheagă îndată în cristale şi din starea latentă se rotunjesc spre o expunere.

şi a inteligenţei". Conferenţa trebue să fi avut cam aceeaşi temă ca „Originea limbagiului", ultima din cele patru conferenţe ţinute în lunile următoare la Ateneul din Bucureşti, al căror rezumat l-a publicat Mihai C. Brăneanu sub titlul: T. Maiorescu, *Patru conferinţe*, resumate de Mihai C. Brăneauu (Hermes), cu un apendice de D-l Angel Demetriescu, Bucureşti, 1883. — Cf. mai departe însemnările de la 10, 22 şi 30 Martie 1882.)

(Cu acest prilej, credem că e bine să atragem luarea-aminte asupra acelei broşuri, cu totul uitate, spre paguba culturei noastre. Atât în rezumatul celor patru conferenţe, cât şi în „Apendicele" scris de Angel — citeşte Anghel — Demetriescu, sânt înfăţişate, într'o formă distinsă, probleme şi consideraţii de o permanentă valoare educativă. În „apendice", Anghel Demetriescu schiţează — într'o elegantă formă literară, de o ţinută obiectivă străbătută de simpatie şi admiraţie — un portret al personalităţei lui Titu Maiorescu şi o analiză a marelui său rol în îndrumarea vieţii şi culturei noastre naţionale. — Anghel Demetriescu lua parte, pe atunci, la întrunirile literare şi la cele politice de la Titu Maiorescu ale „Junimei": cf. însemnările din 5 şi 12 Martie 1882, 18/30 Maiu şi 23 Oct. 1883. 29 Martie/10 Apr. şi 1 Oct. 1884.

Pentru consideraţia ce avea pentru el, cf. *scrisoarea* din 31 Maiu 1898 a lui Titu Maiorescu către Anghel Demetriescu, publicată de Radu D. Rosetti în *Universul* din 2 Oct. 1930.

A publicat în „Convorbiri literare" din 1 Iulie 1903 o întinsă şi interesantă dare-de-seamă despre „Domnia lui Cuza-Vodă" de A. D. Xenopol.)

Telegramă

Bucureşti, Sâmbătă 20 Fevr. 1882.

Madame Maria Rosetti — Roznovano

Iassi.

Etant obligé rester Samedi Bucarest, j'arrive demain Dimanche Jassy et commencerai conférence à 3 heures précises conformément annonce.

Majoresco.

Tot acolo sânt trecute, îndată după această telegramă, următoarele două, expediate în acelaşi timp:

Emilia Humpel

Iassy.

Vin mâne Duminecă Iassi şi ţiu conferinţa între 3 şi 4.

Titu.

Eodem datu.

Pogor, Iassy.

Arrive demain Iassy, après conférence 3 heures suis à votre disposition politique.

Juvenis.

Din advocatură în această lună Fevruarie până acum incasat 3550 de franci, deci binişor. Numai să mă fac odată bine, şi voiu putea atunci şi să gândesc mai proaspăt.....

Sâmbătă 20 Fevr. [la] 10 $^{3}/_{4}$ seara plecat din Bucureşti,

Duminecă 21 Fevr. la ora 1 la prânz în Iaşi, acolo hotel Binder, dela 3 până la $4^{1}/_{2}$ conferenţă în salonul bătrânei Maria Rosetti-Roznovanu, paralizate, ţinut conferenţa despre „Limba şi inteligenţa“ [1], în folosul fondului „Comitelor unite“, intrarea 6 franci, sala plină. Conferenţa mediocră. După aceea cinat la Pogor, seara cu Gane la văduvita d-na Greceanu, cu cele 3 drăguţe fiice ale sale, frumoase şi vioaie, mai ales cea mai mare (de 19 ani, cred), blondă, numită Gretchen. Apoi la ora 12, acasă, dormit prost...

Splendidă vreme, soare şi lumină de lună, cald.

Luni, 22, luat masa la prânz la Emilia, de la Buiucliu acte, la $1^{1}/_{2}$ întrunire politică la Pogor, cu Costică Suţu, Alex. Balş, Leon Negruzzi. La 4 fără 5 minute plecat cu trenul; la gară Melik, Lambrior şi Misir, şi la Bucureşti sosit

Marţi 23 Fevr. 1882 la ora $6^{1}/_{2}$ dimineaţa. Cafeaua la al-de Kremnitz, proces amânat, la ora 1 deschiderea sesiunei generale pentru 1882 a Academiei, în absenţa prezidentului Ion Ghica, care e ministru plenipotenţiar la Londra. Cinat la al-de Bothmer, numai cu al-de Kremnitz, după masă scat. Puţintică ploaie spre seară.

Miercuri 24 Fevr. Proces Stoianovici, dimineaţa Carp, apoi dela 2-4 odihnit, după aceea lucrat la Brockhaus[2], la

[1]. Titlul în româneşte.

[2]. E vorba de articolele privitoare la România, ce scria pentru *Conversations-Lexicon* al lui Brockhaus. Cf. mai departe însemnările de la 30 Aprilie şi 12/24 Sept. 1882, 15/27 Aprilie şi 21 Aug./2 Sept. 1884 şi *Însemnări zilnice* vol. I, 125 şi 307, precum şi scrisoarea din 29 Noem. 1874 şi cea din 4 Noem. 1877 ale lui T. Maiorescu către Iacob Negruzzi, ap. Torouţiu şi Cardaş, *op. cit.* vol. I, p. 2 şi 8.

ora 6 luat masă cu al-de Rosetti la al-de Mandrea, la $8^1/_2$ ședință de noapte a Academiei . . . Eu iarăși mai vesel și mai mobil.

Joi 25 Feor., dimineața Academie $9\text{-}10^1/_2$, apoi 4 procese, 3 amânate, pledat pentru secfestru [procesul] Doicescu în contra Bulgarilor. Masă la al-de Sevescu, cu al-de Negruzzi și al-de Bengescu, apoi a venit și simpaticul prim-procuror Culoglu . . , și, pentru scurt timp, arogantul tânăr D. Ionescu[1], însurat cu o Englezoaică, și, din cauza asta, în proces cu tată-său. Început de carieră! Mai târziu au venit și [Nicu] Negri și soția lui, eu însă am șters-o după $10^1/_2$. —

Timp admirabil . . . .

Vineri 26 Feor. 82. Dimineața scris lui W. v. Kotzebue[2],

---

1. Adaos pe margine mai târziu (cu altă cerneală): Take[Ionescu].
2. Autorul romanului „Lascăr Viorescu" și al „Schițelor din Moldova", traduse în românește de A[na Rosetti, măritată apoi Maiorescu], traducere revăzută de T. Maiorescu. Cf. însemnările din 29 Martie, 31 Martie, 5 Aprilie 1882 și *Critice*, ed. 1928, vol. III p. 8, 17-24, 159-163.

Iată conceptul acelei foarte interesante scrisori (în caietul nr. 7 bis):

S[eine]r Excellenz W. v. Kotzebue,
Kaiserl[ich] russ[ischen] Gesandten
a[usser] D[ienst].
Dresden
Kaiserl[ich] russ[ische] Gesandtschaft.

Bucarest $\frac{\text{26 Februar}}{\text{10 März}}$ 1882

Hochgeehrter Herr,

Vor einigen Tagen hatte ich die Ehre, Ihnen zwei Nummern der rumänischen Revue „Convorbiri literare" zuzusenden, worin ein Artikel von mir dem verspäteten, aber um so wärmeren Dank, den Ihnen das geistige Rumänien schuldet, zum Ausdruck zu bringen sucht. Was ich da ausspreche ist der Reflex der Ueberzeugung aller jüngeren Rumänen, die sich mit der rumänisch-deutschen Literaturbewegung zu beschäftigen im Stande sind.

Die in jenem Artikel in Aussicht gestellte Uebersetzung Ihrer moldauischen Skizzen und des Lascar Vioresku ist von Mehreren in Angriff genommen. Die Uebersetzung wird von mir und unserem literar[ischen] Kreis auf das genaueste controlirt

apoi Academie şi Cameră, făcut vizite la Beldimano şi D-na Ghyca, născută Balş, şi fiica sa. Nu [erau] acasă. Cina la al-de Kremnitz, [cu] al-de Negruzzi, Annette şi contele Leyden. Eu aşa de deprimat din cauza stărei mele de sănătate care nu se îndreptează, încât după masă m'am dus în camera întunecoasă şi acum, ora 10, am plecat pe furiş acasă . . . Am îmbătrânit oare, merg la vale, nu mă mai pot bucura de nimic, când nu sânt deplin sănătos ? ? — — Sânt prea preocupat de mine şi mă simt foarte slab, foarte scăzut.

Sâmbătă 27 Fevr. 82. Cea mai splendidă vreme, soare, cald, peste tot brânduşe, ghiocei; nicăeri, încă de mult timp, nu mai e neauă. Dimineaţa *bucurie.* Apoi Cameră, mitropolit. Comandat cele necesare pentru excursia

---

werden. Freilich, was heisst „von mir"? Vermutlich bin ich Ihnen gänzlich unbekannt. In der Vorrede zu M[ite] Kremnitz „Rumän[ische] Skizzen" (Bukarest, 1877) steht eine Notiz über mich, in Brockhaus Conv[ersations]-Lexikon 12. Auflage auch u. s. w. Mehr wird es sie beruhigen, dass zum erwähnten Kreis Alexandri selbst gehört, auch Zizine Cantacuzène (in letzter Zeit fleissiger Schopenhauer-Uebersetzer), Slavici, Eminescu, Negruzzi, die geistreiche Frau Mite Kremnitz und wohl die meisten jungeren rumän[ische] Schriftsteller. Was da gearbeitet wird, wird gemeinsam gelesen und eingehend kritisirt.

Auch ist Alexandri gegenwärtig in Bucarest, zur Jahresversammlung unserer „Akademie der Wissenschaften", deren Vice-präsident ich bin; (viel Akademie und wenig Wissenschaft).

Also seien Sie beruhigt, so weit überhaupt Jemand beruhigt sein kann, der einen Theil seines besten geistigen Lebens in den Händen von Uebersetzern weiss.

Kann ich unter diesen Umständen annehmen, dass Sie gegen unser Project bezüglich Ihrer Werke nichts einwenden?

Jedenfalls, hochgeehrter Herr, verzeihen Sie mir, ich bitte, die Freiheit dieses Briefes — auf den Bergen geistiger Arbeit und Höhe soll ja die sogenannte Freiheit noch wohnen dürfen— und nehmen Sie nochmals den Ausdruck des Dankes und der Verehrung entgegen von

Ihrem ganz ergebenen

T. Majorescu

(Cf. şi scrisoarea din 25 Dec. 1883/4 Ian.1884 către acelaşi).

la ţară mâine dimineaţă, prânzit la al-de Kremnitz, seara Academie, apoi neputând dormì până pe la ora 3 noaptea sau dimineaţa.

După[1] Academie am fost 1/4 de oră la Capşa, cu Alecsandri şi Jacques Negruzzi. Alecsandri îmi spuse că Regina noastră Elisabeta, când se afla spre moarte de bolnavă, excitată, perdută, îşi zicea tot mereu cuvintele din poezia populară:

Aşterne-te drumului,
Ca şì iarba câmpului
De[2] suflarea vântului.

Dovadă de puterea şi farmecul poeziei simţite, deşì rima e greşită. Par'că deschide o legănare în infinit.

Duminecă[3] *28 Fevr. 82.* Excursie la ţară la Cernica; a trebuit să comand trăsură cu 4 cai înaintaşi, la stăruinţa Kremnitzilor şi împotriva intenţiei mele (38 de franci).

Au mers al-de Bothmer, contele Leyden, Mite şi Annette, aşa dar 6 [persoane], în 3 trăsuri. Al-de Wesdehlen şi al-de Negruzzi au anunţat în ultimul moment că nu vin, Wilhelm a declarat de asemenea la 12½ că-i e imposibil să vină , din cauza unuia din copiii Moscu cu hemoragie care nu se opreşte. Astfel plecarăm la 1½ în număr de 6 la Cernica; la început ceva praf şi vânt, dar în timpul mesei-piknik în aer liber, peste drum, în faţa casei mitropolitului, era cald, frumos, minunat joc de lumină. Foarte reuşită [excursie]. Contele Leyden gentil, doamna v. Bothmer afabilă cu călugării. Seara la 8 eram acasă, eu la 9½ în pat, trist....., pe lângă asta înhăţat spre excursii, lectură ş. a. m. d., de care nu mi-e de loc a-minte. Însă voiu sta mai retras.

---

1. De aici şi până la sfârşitul acestui pasagiu, textul în românește.
2. Forma exactă a versului: *La* suflarea vântului.
3. Textul continuă în nemţeşte.

Martie 1882, stil vechiu.

1. La $6^1/_2$ la masa mea de lucru, îmbrăcat gata, trist, dar decis. Vreme admirabilă, cald, soare. Iacovachi[1] băut cafeaua la mine şi mi-a stricat puţin dimineaţa, dar la 8 totuşi era plecat. Vreau să lucrez pentru cele 3 prelegeri populare ale mele şi să scriu scrisori.

Seara. Scris toate scrisorile, apoi Cameră, apoi cinat la al-de Rosetti, după aceea Carp. Ajuns cu el la înţelegerea că el poate conta pe noi pentru politica externă, dar că noi rămânem în organizarea partidului conservator, fără a intra în Comitetul partidului. La 9 Academie, până la $10^1/_2$. Par'că, oricum, mă simt mai bine...

Marţi 2/14 Martie. Deplin sănătos!! Şi după asta [mă simt încă] cu o nelinişte în mine. Întreaga istorie a durat, va să zică, pentru mine vizibil de Sâmbătă 30 Ianuarie până astăzi 2 Martie, deci peste 4 săptămâni!

Academie, Cameră, cina la Ştirbey, ei cu copiii şi Eugène Ghica. El totdeauna gentil cu mine, prietenos......

Miercuri 3/15 Martie. Timp frumos, splendid, sânt fericit şi în orice caz iarăşi elastic. Dimineaţa Zizin Cantacuzène, sosit acum iarăşi la Bucureşti de la moşia Hănţeşti lângă gara Bucecea. Apoi pledat, mâncat cu el la al-de Kremnitz, seara Academie. — Încântătoarea călimară de la Annette.

Joi 4/16 Martie. Mereu timp frumos; eu puţin cam lânced...; trebue să mă întăresc. Dimineaţa, Academie, apoi Cameră; [am] cinat la Kremnitz, cu Burghele, sosit

[1]. Prieten al său încă din timpul studiilor amândurora la Viena (cf. *Insemnări zilnice* vol. I, pag. 17 şi, aici, scrisoarea din 1/13 Sep. 1883). Cf. despre el şi fiul său scrisoarea din 1 Aprilie 1904 a Mitei Kremnitz către N. Gane, ap. T o r o u ţ i u, *op. cit.*, vol. III, 309. Ginerele său, Nicu Cerchez, avea casa peste drum de a lui T. Maiorescu.

iarăşi de la Viena-Iaşi. Generalul Cerchez[1] iarăşi bine, numai încă cruţare pentru creerul său.—Seara ne-a citit Mite vreo 50 de pagine din noul său roman. Trimes celor 2 domnişoare Constantinides[2] bilete pentru concertul de mâine Patti, cu scrisoare.

Misiunea diplomatică germană Radziwill venind de la Constantinopol (dus Sultanului ordinul Vulturului-Negru) sosită ieri aici, astăzi la masă la Rege şi seara, de bună

---

[1]. Generalul Mihail Cerchez (*1839 în Bârlad, † 1884), unul din vrednicii comandanţi ai vitezei noastre armate în războiul Independenţei (atunci colonel, înaintat pe câmpul de luptă general) fusese atins de aceeaşi boală fatală care în anul următor se va abate asupra lui Eminescu. În Ianuarie 1884 se găsea încă împreună cu Eminescu în sanatoriul de la Oberdöbling, unde Maiorescu se duce să-i vadă (cf. însemnarea de la 1/13 Ian. 1884).

O memorabilă scenă istorică din acel războiu e legată, pentru noi, de numele acestui ostaş. Iată cum e redată de Titu Maiorescu (*Discursuri parlamentare*, vol. II, p. 107): „Osman-Paşa, sărind de pe calul împuşcat sub el, e rănit la piciorul stâng şi transportat într'o căsuţă lângă podul de piatră peste Vid. La ora 1 după amiazi, apărătorul Plevnei, pierzând orice nădejde de scăpare, porunceşte să se ridice steagul alb şi trimete un sol la cel mai apropiat comandant al trupelor protivnice.

Acesta e colonelul Cerchez, care, prin focurile turceşti, înaintase de la Bucova spre Vid... Cu respect salută ofiţerii români pe marele ostaş; acesta le declară predarea sa şi a armatei şi, oferindu-şi sabia, încredinţează mărinimiei biruitorilor pe soldaţii săi şi pe locuitorii din oraş.

Colonelul Cerchez, adânc mişcat, refuză sabia eroului de la Plevna, până va hotărî Principele Carol; dar sosind generalul Ganetzki împreună cu adjutantul împăratului, generalul Strucov, acesta cere lui Osman-Paşa sabia şi necondiţionata predare a întregei armate. În starea desperată în care se află, Osman stă câtva timp pe gânduri, apoi, fără a zice un cuvânt, îşi descinge sabia împodobită cu pietre scumpe — un dar al Sultanului — şi o predă în mânile ruseşti".

Cf. şi scrisoarea din 16 Ianuarie 1879 a lui T. Maiorescu către Iacob Negruzzi, ap. Torouţiu şi Cardaş, *op. cit.*, I, 13: „Am început întrunirile literare la mine (Sâmbăta). Sâmbăta trecută Generalul Cerchez ne-a făcut o expunere, ilustrată cu planuri, asupra luărei Plevnei şi predării lui Osman-Paşa în mânele lui".

(Expunerea de mai sus dată de Titu Maiorescu se reazemă, probabil, pe această relatare a Generalului Cerchez).

[2]. Fiice ale d-nei Constantinides de la Braşov, prietenă a familiei. Cf. însemnarea de la 15/27 Apr. 1881 şi cea de la 14/26 Ian. 1884.

seamă, la Wesdehlen. Carp invitat la rege la această primire, Ştirbey la Wesdehlen. Eu la nici una din ele— semn că ştearsa mea situaţie politică din ultimul timp mă lasă într'adevăr şters [1].

Clara se mută mâine, la Berlin, în Schellingstrasse 1. Zi de lâncezeală, aproape fără bucurii şi fără gânduri.

Vineri 5/17 Martie 1882. Curtea de apel, puţin Cameră, dimineaţa la 6 $^{1}/_{2}$ flori de la piaţă, orele 2-5 şedinţa Academiei subt prezidenţia Regelui. Alecsandri citit despre Constantin Negruzzi, Poni despre minerale de la Broşteni, [Grigore] Ştefănescu despre Dâmboviţa. Cinat la T. Rosetti, seara literatură la mine; vre o 26 de persoane: Alecsandri, Ştirbey, Hasdeu, Bariţ, [Alexandru] Roman, [Simion] Florea Marian de la Cernăuţi [2], I. Cerchez, Th. Rosetti, Negruzzi, Burghelea, Laurian, A[nghel] Dimitrescu, [Stefan] Mihăilescu, Zizin Cantacuzène, tânărul Rosetti [3], Jipescu, Baican, Eminescu, [Teodor] Nica, Slavici, Chibici, Frollo, Macedonski Al. A., Carp. Citit Macedonski (teatral şi arogant) poezia lui „Noaptea de Oct[omvrie]" sau Noemvrie, Carp neplăcut în ocazia asta, apoi „Moştenire de la răposata" de D. Rosetti, după „Suite d'un premier lit" a lui Labiche, tradusă şi localizată cu foarte mult spirit. Apoi Jipescu ne-a amuzat ne mai pomenit cu imitările lui [despre felul de a vorbi al] ţăranilor români ş. a. m. d. Sfârşit la 12 $^{1}/_{2}$.

Primit scrisoare de la W. v. Kotzebue, din Dresda. Caldă şi frumoasă [4].

Sâmbătă 6/18 Martie. Mereu timp frumos, cer senin, soare; se şi simte bine că se face mai cald. Eu însă nu sânt în stare să gândesc la nimic. — Câştigat procesul

---

1. Adaos mai târziu (cu altă cerneală): Desto besser.
2. Vrea să zică: din Bucovina. Preotul Marian era de la Suceava.
3. Dimitrie R. Rosetti.
4. Vezi T. Maiorescu, *Critice*, ed. 1928, vol. III, p. 159—163.

meu cu casa în contra lui Cohen. Seara Academie. Cam rece afară, seara. Aflu prin Bettelheim (Baronul v. Salzberg?) că la legaţia austro[-ungară] au copia unui tractat de alianţă între noi şi Rusia.??

Duminecă 7/19 Martie. Prânzit la al-de T. Rosetti şi desbătut şi studiat amănunţit cu el şi cu Mandrea noua lege a tocmelilor agricole, timp de $2^1/_2$ ore. La [ora] 3 Constantinides, la al-de Kremnitz la cină, cu al-de Bothmer, al-de Negruzzi, Annette, Gane şi Burghele. Seara, Zizin, contele Leyden şi al-de Rosetti şi Nica. Citit «Roi Candaule» de Meilhac şi Halevy şi «La Soucoupe» (mauvais, de Busnach).

Aflat istoria de scandal, de nepriceput, a maiorului R...... M......[1], aghiotantul Regelui, care a invitat Marţi, după prânzul la Rege şi ceaiul de după amiazăzi la Wesdehlen, legaţia germană (prinţul Radziwill, prinţul Reuss şi pe celălalt cu contele Leyden) la un «souper» la Hugues. Radziwill nu s'a dus, dar ceilalţi — şi au venit acolo şi 4 dame aduse: o Franţuzoaică şi 3 Romånce; M.. s'a îmbătat, şi-a desfăcut vesta şi cravata, şi după aceea la socoteală, când a văzut că e de 600 de franci, a început să se certe cu restauratorul în faţa acelora, în privinţa preţului prea mare şi să scadă câteva sute de franci. Prinţul Reuss a propus să plătească şi el jumătate. Dar el nu primi şi zise că va plăti a doua zi. — A şi făcut-o, s'a întâlnit a doua zi cu contele Leyden, i-a arătat socoteala achitată şi a injuriat mai departe pe Hugues!

Dacă Regele, de teamă de Roşii[2], ia ca aghiotanţi asemenea puşlamale! Şi apoi ruşinea cade numai pe Români!

---

1. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 11 şi 47, nota 3.
2. Partidul liberal.

Luni 8 Martie. Telegrafiat Clarei de ziua ei de naştere. [La] Cameră, cină la Sevescu cu al-de Negruzzi. Seara Academie, discuţie cu Chiţu, care seara mai totdeauna e beat.

Marţi 9. Academie, Cameră, tribunal. Masă la Rege, pentru noul ministru plenipotenţiar sârb Kalievici, la dreapta căruia eram aşezat, şi pentru membrii Academiei.

Miercuri 10/22 Martie. Cameră. Seara Academie. Seara încă la $10^3/_4$, discuţie la Mite cu Z[izin] Cantacuzène, Gane şi Burghele asupra nouei mele idei despre excitarea explosiv de violentă în noua pătură specific omenească a substanţei cenuşii [a creerului], cu celulele abstracţiunei, din care s'a născut ca décharge nécessaire graiul şi [din care] se şì poate explica şì orice idealism, mai ales şì avariţia şi pasiunea jocului ca *bucurie*[1].

Joi 11 Martie. Dimineaţa Academie, apoi puţin Cameră, după aceea însă aşteptat inutil la Curtea de apel până la $5^1/_2$, în sfârşit 3 procese ce aveam, amânate. Cinat cu Zizin la Sacher, mâncat bine pentru 7 franci, iar seara la «Dacia», la izbutita înşelătorie de magnetizare cu poziţia verticală.

De la 20 Fevr. nici un venit de la advocatură, dar de alaltăieri în sfârşit cu desăvârşire sănătos.

Vìneri 12 Martie. Şedinţă publică a Academìei, prezidată de mine, Mitică Sturdza în desgustător bizantinism a citit *Puiul*[2], de Regina, tradus de el. Părintele [Simion] Florea Marian a citit cuvântarea sa de recepţie despre «Chromatica română», şi Haşdeu i-a răspuns. Era de faţă ministrul englez White. Conversaţie între el, Alecsandri, Episcopul Melchisedec şi mine.

---

[1]. Cf. Titu Maiorescu, *Logica*, p. 23 (Nota), şi Titu Maiorescu, *Patru conferinţe*, p. 98 — 142 (conferenţa a 4-a, „Originea limbagiului"). — Vezi însemnarea de la 22 Martie 1882.

[2]. Titlul — în româneşte.

Alecs. Une dame me disait: Je n'aime pas l'amour platonique, il en sort toujours un enfant.

White. Une autre dame me disait à moi: j'aime l'amour platonique, parce qu'il conduit toujours à l'autre

Melchisedec (româneşte)[1]: Am cetit în *Indép[endance] roumaine* un dialog între două femei măritate :

A. La început îmi iubeam bărbatul, încât îmi venea să-l mănânc, de drag.

B. Dar acum?

A. Acum îmi pare rău că nu l-am mâncat.

Sara „Junimea" la mine[2], extrem de plicticos; Eminescu lipsea, Cerchez, Nica ş. a. m. d., ş. a. m. d. Au fost numai: Zizin, Mandrea, Burghele, Slavici, Chibici, Anghel Dimitrescu, Filibiliu, Negruzzi, Gane, Rosetti, Baican şi, din păcate, şi Păucescu. Lectură a prologului la „Jungfrau v. Orléans", tradus de Jacques, şi a unui cânt din Dante, tradus de Gane, — dar fără animus.

Sâmbătă 13 Martie. Vânt tare afară. Eu [la] tribunal, Cameră până la $5^1/_2$, din cauza [legei] tocmelilor agricole. Am cinat la Kremnitz, cu Zizin, [Simion] Florea Marian şi Burghele. Seara Academie. Dar tot nu plouă, cu toată via dorinţă şi aşteptarea tuturor moşierilor.

Duminecă 14 Martie. Ziua aniversară a proclamărei noastre a regatului. Înscris la Palat. Cameră. Cină la al-de Bothmer, cu al-de Kremnitz, numai noi 5, foarte plăcut. Acum la 11 am ajuns acasă. După puţintica ploaie de ieri seară, astăzi cald, frumos, senin.

Luni 15 Martie. Cald, timp frumos, spre desperarea agricultorilor. Cameră....., la ora 8 cinat la Sacher, la ora 9 Academie, de la $10-11^1/_2$ teatru de societate

---

1. Textul în româneşte.
2. Aceste patru cuvinte — în româneşte, apoi textul continuă în nemţeşte.

(„Moştenire de la răposata“ [1], Etincelle) prost, numai Tinculina Florescu bine şi Paleologu pasabil, tânărul Davila posibil. De la 12—1 $^{1}/_{4}$ al-de Negruzzi, Gane şi Annette supat la mine. — Procesul Zisu câştigat la Casaţie.

Marţi 16 Martie 1882. Dimineaţa Academie, apoi proces Doicescu, câştigat în ce priveşte martorii. Cină la Kremnitz, seara la 10 stat de vorbă $^{3}/_{4}$ de oră cu Zizin la Hôtel Hugues (el era culcat), apoi [m'am] dus la teatru, unde, cu Alecsandri în lojă, am văzut din nou ultimele 3 acte din „Despot-vodă“. Sfârşitul [reprezentaţiei] la ora 1, dar, cu toate [criticile îndreptăţite ce ar fi de făcut], impresie puternică, emoţionantă.

În sfârşit, iată ploaie sdravănă.

Miercuri 17 Martie 1882. Şi astăzi dimineaţa ploaie, după aceea însă frumos, dar răcoare. Procese (Stavrescu), Cameră, la cină Sevescu cu familia [lui] şi Gane, seara Academie... De la 3—5 la Th. Rosetti.

Joi 18 Martie 82. Dimineaţa doamna Hermann (fiică a profesorului Cabanis din Berlin, creştină) cu neplăcuta afacere la juraţi (vama Iaşi) a bărbatului ei [2], apoi Academie, prânzit la [hôtel] Boulevard cu Zizin şi Gane (plăcut), apoi Cameră, după aceea la al-de Bothmer la masă.

Timp cu soare, dar răcoros.

La al-de Bothmer erau 2 Negruzzi, Annette, contele Leyden, al-de Kremnitz, un incult domn Kalisch, de la consulat, şi eu, în totul 10 persoane. La masă petrecut bine, după aceea m'a apucat însă din nou îngrozitoarea lângezeală şi plictiseală, încât la 9 $^{1}/_{4}$, subt pretextul unei adunări, am plecat şi, din cauza pustiului de

---

[1]. Titlul — în româneşte.

[2]. Cf. însemn. din 26 Martie, 6 Aprilie, 4, 8, 9, 10, 11 Maiu, 28 şi 30 Iunie 1882 ş. a.

acasă[1], am ascultat un act din „Divorçons“ în sala Bossel şi m'am dus apoi acasă la 10 ½.

O astfel de situaţie imposibilă, aproape pierdută, cum am eu acum, cred că nu mi s'a întâmplat de mult în vieaţă. Şi totuşi nu descoper nicăieri vina mea. Politiceşte sânt izolat, în societate foarte izolat, advocatura destul de greu, literatură chiar nimic. Atunci ce? Şi încotro? Pe lângă toate astea, fără elasticitate, fără turgescenţă.

Duminecă 21 Martie 1882. Toate zilele astea Academie, Cameră. Pe lângă astea, Vineri prânzit la al-de Rosetti şi apoi seara la al-de Kremnitz, citit „Zopf und Schwert“[2], cu al-de Bothmer, al-de Negruzzi şi Annette, doamna [Emma] Beldimano, contele Leyden, Nica, Zizin. A fost peste aşteptări de bine.

Sâmbătă seara văzut „Divorçons“ la sala Bossel, piesă lubrică, dar foarte spirituală, de Sardou. Conferenţa mea „Magnetismul animal“[3] fixată pentru azi a fost amânată, spre a plasa mai multe locuri şi a strânge mai mulţi bani pentru incendiaţii din Moldova. De altminteri, eu o pregătisem ieri noapte. Academia m'a numit iarăşi vicepreşedint pe 1 an.

În sfârşit, prima zi cu soare şi în acelaşi timp *foarte caldă.*

Luni 22 Martie stil vechiu 1882. Zi cu soare şi cald şi astăzi, dar vânt, praf, mai târziu destul de răcoare. La ora 9 dimineaţa până la 11 ½ Academie, unde Slavici a fost numit membru corespondent. 1 ½—6 ½ Cameră, cu desgustătoarea desbatere asupra duratei vacanţei, care, în sfârşit, la dorinţa lui Brătianu, a fost votată nu-

---

1. Era singur; soţia şi fiica se aflau la Berlin.
2. De Gutzkow.
3. Cf. Titu Maiorescu, *Patru conferinţe,* p. 1—44 (conferenţa I-a „Ipnotismul“).

mai până la 6/18 Aprilie inclusiv... Afară vânt, lumină de lună, praf şi vreme răcoroasă.

Încep a-mi descătuşa iarăşi cugetarea:

1) Întâiul cuvânt! (uriaşă forţă latentă a celulelor abstracţiunii specific omeneşti, care găsesc în *cuvânt* o descărcare; de aceea şi bucurie la joc şi avariţie, fiindcă generalitate; ca la copii).

2) Explicări psihologice privitoare la hipnotism: a) somn, b) suggestiune (şiruri de reprezentări succedându-se mecanic, ca în vis), c) vedere de stafii (imaginea lui Iuliu Cesar, negreşit, rătăceşte încă în univers). Dar second sight???[1].

3) Asupra esteticei lui Flaubert şi a lui Zola. (Realitatea răsfrântă prin prisma unui scriitor — zice Zola. Şi de aici [răsfrântă] prin prisma cititorilor — adaog eu. Numai în cazul din urmă entusiastă căldură şi farmec pentru cititor, ca la Byron ş. a. m. d. Altminteri, pustiu şi sec, cum tocmai [e cazul lui] Flaubert şi Zola).

Marţi 23 Martie. Astăzi frig şi vânt; început posomorît al vacanţei Paştelor. Până la ora 12 dimineaţa Academie, apoi prânz cu Babeş[2] la Boulevard. (Înmormântarea lui Bosianu, la care eram şi eu delegat, împreună cu alţii, ca reprezentant al corpului advocaţilor, dar la care nu m'am dus, din aversiune pentru orice pompă publică). Conversaţie cu Babeş despre răscoala ţăranilor români din Transilvania la cel mai mic conflict cu Rusia, din cauza exasperărei lor în potriva Ungurilor. În contra [acestei mişcări], conducătorii n'ar avea nici o putere.

---

[1]. „A doua vedere", vederea de către unele persoane (cu o excitabilitate excepţională) a unor întâmplări ce se petrec la mari depărtări, ca, d. e., cazul lui Swedenborg, citat de Kant. Cf. *Patru conferinţe*, p. 13. — Cf. şi însemnarea de la 24 Maiu 1882.

[2] Vincenţiu Babeş, membru al Academiei, tatăl d-rului Victor Babeş. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 29, nota 3, şi însemnarea de la 17/29 Apr. 1882.

La $6\frac{1}{2}$ dineu la Kremnitz cu al-de Negruzzi, Gane, al-de Bothner, Anicuţa. Explicaţiile mele despre posibilitatea stafiilor. Doamna v. Bothmer mărginită. Bothmer dezagreabil. Am citit Spitzer[1] şi câteva poezii din „Noul Tannhäuser" [2].....

Miercuri 24 Martie 1882. Mereu din ce în ce mai rece vremea. Vânt, cerul nuoros, dar de loc ploaie. Până la 12 dimineaţa Academie, apoi de la $1\frac{1}{2}$—3 şedinţă publică subt prezidenţa Regelui. Proclamare a celor doi premiaţi, Stefanelli şi Tocilescu. Lauda Mitei în raportul general al secretarului. Eu de la 4 până la 10 (cu întrerupere de o oră la masă la al-de Kremnitz) corectat la cele 3 novele traduse, care apar la Samitca, şi scris prefaţă[3]. Seara la $10\frac{3}{4}$ la gară, la plecarea Negruzzilor, eu cu un frumos œuf de Pâques de la Capşa pentru d-na Negruzzi, cu bonboane.

Joi. Frig, dar începe soarele. Întâia zi de vacanţă Aveam de gând să beau comod cafeaua în pat; când— Ştirbei! până la $10\frac{1}{2}$. Fixat şedinţă politică la el.—Scris Liviei la Berlin de ziua ei de naştere (Dumineca Paştelor).— De la $1\frac{1}{4}$ până la 3 la Ştirbey, cu Lascăr Catargi, Lahovary, mai târziu general Mano. S'a hotărît ca eu să scriu manifestul către alegătorii conservatori şi să-l semnez împreună cu ceilalţi. De la $6\frac{1}{2}$ până la 9 la Ştirbey la masă. Ea încântătoare; şi-a exprimat dorinţa să participe iarna asta la serile noastre literare.

La $9\frac{1}{2}$ seara [m'am dus] încă la Kremnitz, unde Mite ne-a citit foarte interesantul studiu psihologic-patologic

---

1. Probabil, *Daniel Spitzer* (*1835, † 1898), redactor la „Neue Freie Presse", în care, începând din 1865, a publicat sub titlul „Wiener Spaziergänge" foiletoane satirice cu cuprins politic-social şi literar (adunate apoi în 6 volume, 1873—1886; în 1894 „Letzte Wiener Spaziergänge"); tot de natură satirică sânt şi novelele sale „Das Herrenrecht" (1877) şi „Verliebte Wagnerianer" (1881).

2. De E. Grisebach. Cf. *Însemnări zilnice,* vol. I, p. 335.

3. Cf. nota 1 de la pag. 60.

despre soții bolnavi de turbare. O oră. Erau și Burghele și Chibici....

Vineri 26 Martie 82. Afară soare, cer foarte senin, dar noaptea îngheț la fântână. Mâncat la prânz acasă, de la 2—6 citit lui Știrbey și celorlalți apelul [către alegători], pe care l-am scris repede și violent, 6-7 doamna Hermann, născută Cabanis, de la Berlin, cu frauda vamală a bărbatului său; plecat să cinez la Sacher.

Sâmbătă 27 Martie. Frumos și frig afară. Sculat la 6 1/4..., citit ș. a. m. d.

Duminecă 28 Martie/9 Aprilie. Paștele și ziua de naștere a Liviei. Telegrafiat Liviei, scris scrisori. Afară frig. Ghiață la fântână, dar aici de loc neauă, însă a nins la Pitești, Ploiești, Sinaia, Iași. Mâncat la prânz la al-de Kremnitz cu d-ra [1] guvernanta în vârstă cam de 40 de ani la Cantacuzène (alianță de familie cu Carp) [2]. Inteligentă, uitându-se cruciș, dar comic de urâtă la pieptănătură, cam ca Marquardt. Într'asta, o adevărată Germană de nord. Dar bună și deșteaptă. Peste zi, jucat șah cu W[ilhelm], cinat cu al-de Kremnitz și baby la Sacher, seara ei la mine, jucat skat în camera de culcare încălzită. Nu prea amuzant, dar destul de intim.

Luni 29 Martie. Făcut câteva vizite, citit Maudsley, prânzit la d-na Cassia Rosetti [3], cu fiul său și Annette, seara citit Creangă și corectat 7 pagine din traducerea Kotzebue [4], la 11 1/2 în pat. Afară mereu frig. În Cișmegiu serbare pentru incendiații de la Neamțu și din Fălciiu. Nu m'am dus.

---

1. Lăsat loc liber spre a-i scrie numele pe care nu și-l aducea aminte.
2. Familia D-rului Ion Cantacuzino, frate cu doamnele P. P. Carp, D. A. Sturdza, C. Sturdza, I. G. Miclescu.
3. Mama viitoarei sale soții.
4. „Schițe din Moldova", traduse de Anna Rosetti.

Marți 30 Martie 1882. Până la ora 6 1/4 stat acasă și început să fac planul despre *întâiul cuvânt*[1] și, înainte de a scrie, am citit încă până la descurajare, să mă tâmpesc de atâta lectură. Trebue, prealabil, să studiez încă mult mai multă anatomie și fiziologie a creerului.

Cinat la Știrbey, unde mai erau încă Ienache Văcărescu și corpolenta lui nevastă (născută Fălcoianu) și cele două fiice ale lor, dintre care una[2] ne-a recitat pe din afară, după masă, ceasuri întregi, poeziile sale. Etrange; face impresia de urîtă și toantă, dar surâde plăcut, când a uitat ceva. Poeziile însă, de oarecare însemnătate.

Miercuri 31 Martie. Încă mereu frig și soare afară. Corectat cu d-ra Rosetti traducerea Kotzebue, 3 1/2 — 7 jucat boccia[3] la al-de Kremuitz cu Anicuța, contele Leyden și vărul[4]. Cu ei la cină, fiindcă contele Leyden pleacă poimâne la Sofia, într'un concediu de 3 săptămâni. Seara citit până la 10 1/2 două comedii franceze.

[*Aprilie 1882*].

Joi 1 Aprilie. Ceva mai cald afară; mereu soare. Primblat prin Cismegiu, văzut cu bucurie frumoasele barace pentru serbarea populară (pentru incendiați), cinat la al-de Kremnitz, seara jucat skat.

Sâmbătă 3 Aprilie. În sfârșit cald, mereu soare. Eșit în oraș numai în haină. Seara [la] teatru (Olteanca, operetă, nătângul text de maior Bengescu; muzica, în întregime furată, de Caudella și Otremba), cu al-de Sevescu și d-ra Rosetti.

Duminecă 4 Aprilie. Cald, cerul în parte acoperit, câtva timp pâclă. Fost afară din oraș la Floreasca,

---

1. Cf. mai sus însemnările de la 20 Fevr., 10 și 22 Martie 1882 și *Patru conferințe*, p. 98-142 (conferența „Originea limbagiului").
2. Notă marginală mai târziu: Hélène Vacaresco.
3. Cf. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 155, nota 2.
4. I. Popazu ; cf. p. 9, nota 3.

jucat boccia la al-de Kremnitz cu Burghele. Seara citit comedie (drăguță, „Les moulins à vent" de Meilhac și Halévy). O adevărată Duminecă de recreație.

Luni 5 Aprilie. Cald. — În sfârșit azi la procese. Comică propunere a doamnei Strauss pentru Nica, cerere în căsătorie a fiicei mele. Firește, respins net. — Carp și Theod. Rosetti la mine.

Iarăși primit o carte groasă despre „Pedagogie" de [Barbu] Constantinescu, „fost revizor școlar", dedicată D-lui Titu *Liviu*[1] Maiorescu, etc. etc.

Seara revăzut traducerea Kotzebue de d-ra Rosetti, cu dânsa.

Marți 6 Aprilie. Cald dar înnuorat. — Azi, după sfârșitul [vacanței de] sărbători, începe iarăși vieața de procese. La Curtea de casație pierdut [procesul] electoral col[onel] Rosnovanu. Fost după aceea la [închisoarea] Văcărești până pe la ora 6 pentru Săveanu și Clement Herman (fraudă vamală, Iași). Cina și seara la al-de Kremnitz cu al-de Bothmer, mai târziu al-de Rosetti. Jucat puțin boccia, iar seara v. Bothmer ne-a citit *Ein Gebet* (Berlin, la Duncker) de Regina.

Cald, pâclă, nu plouă de loc.

Miercuri 7 Aprilie. $6\,^1/_2$ dimineața, scriu scrisori; afară soare, cald, nu plouă. Toți oamenii de la țară jinduesc după ploaie, eu găsesc căldura încă încântătoare. Seara skat la Kremnitz. Să determin pe Știrbey să se împace cu Brăiloiu, din cauza tânărului Cesianu.

Joi 8 Aprilie. Afară la Floreasca, zi plăcută.

Vineri 9 Aprilie. Cald. Câștigat procesul d-nei Rosetti[2]

---

1. Numai cât timp a trăit tatăl său, și spre a-i face plăcere, și-a semnat numele astfel; după aceea, numai „Titu Maiorescu"; de aceea subliniază pe „Liviu", care era un adaos latinist, cu totul neplăcut lui.

2. Probabil d-na Cassia R. Rosetti, mama viitoarei sale soții.

în contra lui G. Ionescu. Col[onel] Roznovanu la mine, cu rugămintea conservatorilor să vorbesc Duminecă, pentru care lucru ei, în schimb, voiesc să ţină adunarea la [sala] Herdan, nu la club... Seara la Kremnitz, (Lecomte[1] era acolo şi a povestit fel de fel de lucruri de la Paris; contra lui Munkaczy şi a lui Vereşaghin, ale cărui tablouri din războiul rus ar fi fiind prost pictate).

Sâmbătă 10 Aprilie. Amânat procesul Casaţie Nicolescu, din cauza durerei de cap. Febră... Acum, la ora 10 seara, mă duc la culcare, pentru ca mâne, la conferenţa mea, să fiu atât de proaspăt, pe cât este în genere posibil, după migrena de azi.

Duminecă 11 Aprilie. Treaz de la ora 4, moleşit, cu puls accelerat, la 2 plecat la conferenţa despre magnetismul animal, a ţinut 2 ore întregi, ceva cam lungă, nu destul de spirituală, dar precis şi limpede. Capetele inteligente mulţumite de ea[2]. Seara întrunire politică la [sala] Herdan, unde eu am vorbit în numele comitetului din Iaşi.

Luni 12 Aprilie. Zi stupidă, Cameră, ş. a. m. d. Seara însă petrecută foarte plăcut la al-de Bothmer, el ne-a citit din Kleist şi introducerea lui Heine la Don Quijote german ilustrat. Vorbit despre stafii.

Marţi. La Văcăreşti cu baby şi guvernanta sa d-ra Joung, Franceză elveţiană, fiică de ceasornicar de la Chaux-de-fonds. La cină şi seara, la al-de Kremnitz, cu Zizin şi Lecomte. Seara citit „La veuve“, destul de plicticoasă.

Miercuri 14 Aprilie. Pledat tribunal secţ. II pentru d-na Zisu; câştigat. Vizita [lui] Mihalcea din Iaşi şi

[1]. Arhitectul Lecomte du Nouy.
[2]. Un rezumat al ei, subt titlul *Ipnotismul,* în broşura *Patru conferinţe,* p. 1-44.

Puşcaru din Pesta.— Multă vorbărie a aşa zisei societăţi în contra conferenţei mele despre magnetism[ul animal]. Eu, în primul moment, apăsat de asta, în curând însă ridicându-mă în contra, curajos şi cu conştiinţa de mine însu-mi.

Joi 15 Aprilie. Mereu cald, mie plăcut, de loc ploaie. Bucuria gustărei de dimineaţa pe terasă mă trage mereu de vreme din pat. — Pledat, Cameră, curaj şi bucurie. Încă de Sâmbăta trecută boschetele de liliac în plină floare....

Vineri. Prânz la Sacher, Academie, cina [la T.] Rosetti, zi stupidă. Seara nuoros, a ploaie.

Sâmbătă 17/29 Aprilie. În sfârşit ploaie abundantă în toată ţara.

Bătrânul Puşcariu, de la Curtea de casaţie din Pesta, la mine. Vorbit politică. Zice că el n'a intrigat înpotriva unchiului meu Popasu, cu ocazia neconfirmărei lui ca mitropolit, spune că Românii din Transilvania ar fi fiind pierduţi, Ungurii o să-i desnaţionalizeze; al-de Mocsony se pierd în maghiarism; pe Babeş îl poţi avea numai pentru parale, dar atunci îl ai pentru orice. — Mâncat cu Zizin afară, la „Villa regală". Seara „Junimea" la mine. Puţină lume, numai 12. Citit frumoasă legendă de Eminescu, „Luceafărul"[1].

Duminecă 18/30 Aprilie. Ploaie şi cam răcoare. Citesc Pot-Bouille a lui Zola, cu atenţie, ca tot ce e de Zola.— La cină la Kremnitz căpitanul de jandarmerie Pustowoitow din armata Rumeliei orientale, prieten cu v. Viettinghoff[2], în concediu, în trecere, spre Pustowoitowka, lângă Pultava, unde fratele său are moşie a soţiei lui, născută prinţesă

---

[1]. Fraza subliniată la o lectură mai târzie şi pusă nota marginală: „1882 Apr[ilie]".

[2]. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, 321 şi însemnările de la 4 Maiu (cu nota), 7 şi 20 Maiu 1882.

Gagarin. Averea lui însăşi pusă sub secvestru, din cauza sorei lui (Langiewicz). Această soră a murit anul trecut la Paris, lăsând 3 copii din căsătoria ei de mai târziu cu un Englez. El are „jurnalul" ei din revoluţia poloneză dela 1863 (ea era atunci de 21 de ani) şi de mai târziu. Un bărbat frumos, energic, cu ochi visători, care mi-a făcut cea mai simpatică impresie. A fost rănit de 2 ori la Şipca, puternică contuziune de schije la ceafă, Şi acum are din când în când, din cauza asta, neliniştitoare dureri.

Luni 19 Aprilie/1 Maiu 1882. Dimineaţa, smintitul Anagnosti la mine, din cauza conferenţei mele despre magnetismul animal. — Pledat la Casaţie. Foarte cald, lalelele în floare în grădina mea, salcâmii înfloriţi.

Jucat boccia şi cinat la Kremnitz, cu baroneasa [Witzleben][1], al-de Bothmer, Zizin şi Annette. — Mite [cu] migrenă.

Marţi 20 Aprilie / 12 Maiu 1882. Timp admirabil, totul verde din plin, foarte, foarte cald. — 2 pledoarii astăzi; cina la Kremnitz, seara de vreme acasă. Splendidă lumină de lună. Criză ministerială din cauza chestiunei Dunărei, de oare ce se pare că întreaga Europă a adoptat propunerea Barrère[2] şi România stă izolată în opunerea sa.

Prinţul Battenberg se zice că ar fi trimes de la Viena renunţarea sa la tronul bulgar şi a plecat la Darmstadt. E oare în legătură cu asta călătoria într'acolo a contelui Leyden ?

Întreaga ştire ([din] „Românul") nesigură.

---

[1]. Nota doamnei Livia Dymsza.
[2]. Delegatul francez în Comisiunea europeană a Dunărei.—Cf. T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, III, p. 2-3, 21-23, 31-40.

Miercuri. Pledoarie la Casaţie [în procesul] Descombes; pierdut. De la Craiova sosit volumaşul meu de novele traduse [1].

Joi 22 Aprilie. Mereu cald. Cameră. Seara „Tomnatica“[2] lui Kotzebue citit aproape toată în traducerea gata.

Vineri 23 Aprilie. Ziua de Sfântul Gheorghe; cald. [Fost] afară, la Văcăreşti. Cină la Ştirbey, unde şi George şi Alexandrina Roznovanu; oamenii cu totul încântător de prietenoşi cu mine. Le-am citit „Norocul din Roaring-Camp“ din noua mea cărticică [de traduceri].

Sâmbătă 24 Aprilie. Cald. Al-de Kremnitz se mută în strada Polonă 23, unde au locuit până acum Brăiloii... Dorm toţi la mine...

---

1. Nu se găseşte nici la Biblioteca Academiei române, nici la a „Fundaţiei Carol I“. E citat însă astfel în nr. de la 1 Maiu 1882 al „Convorbirilor literare“, la „Bibliografie“: *Biblioteca Literară. Patru novele, de Carmen Sylva, Alarcon, Bret Harte, şi din chinezeşte, traducere română de Titu Maiorescu, 1 mic vol. 134 pag. Craiova, 1882.*

Unul din cele dintâi exemplare îl trimete Carmen Sylvei, precum se vede din următorul concept de scrisoare (în caietul nr. 7 *bis*):

Bucarest, 23 Avril 1882.

Mademoiselle L[ucie] Ghica,
demoiselle d'honneur de S[a] M[ajesté] la Reine,
Sinaia.

Mademoiselle,

Le petit volume ci-joint vient de paraître à Craïova. Comme il commence par la traduction d'une nouvelle allégorique de Carmen Sylva, j'ose Vous prier de bien vouloir le remettre à Sa Majesté la Reine.

Cet envoi arrivera probablement à Sinaia le 24 Avril. Je ne me permets pas de mettre cette date [ziua numelui Reginei] en rapport avec mon petit volume.

Veuillez agréer, mademoiselle, l'assurance de ma considération la plus distinguée.

[T. M.]

2. Întâia din cele 5 Schiţe din Moldova, publicată în nr. de la 1 Iulie 1882 al „Convorbirilor literare“.

Între acestea, în cele 2 camere din față ale mele „Junimea" până la 12 3/4 noaptea. Prințul Știrbey, Carp, I. Cerchez, Mandrea, D. R. Rosetti, (Theodor R[osetti] și Burghele lipsesc din București), Nica, Frollo, Popescu (Hermes[1]), Slavici, Eminescu, [Nicolae] Densusianu și Iacovachi. Lipseau încă Chibici, văru-meu [Popasu], [cei de la] „Rom[ânia] lib[eră]" și Manliu, Jipescu, Filibiliu, Hasdeu. — Discuție cu Carp despre patima beției a lui Poe. Lectură a traducerei „Mănăstirea Tomnatica", care a fost găsită bună, a unui întâiu tablou al nouei „reviste" a [anului] 1881 de D. Rosetti[2], a nouei frumoase poezii a lui Eminescu „Luceafărul".

Duminecă 25 Aprilie. Cald și frumos. Am dormit numai 4 ore. Dimineața, [la] 6 1/2 băut cafeaua pe terasă, cu al-de Kremnitz. Wilhelm și Mite plecat la 7 1/2, baby și domnișoara lui rămași aici. Acum e ora 8, trebue să mă gândesc la conferența mea — pe cât capul meu va vrea să se aplice la asta — „Darvinismul în progresul intelectual"[3].

Conferența a fost bine.....

Luni 26 și *Marți 27 Aprilie,* zile de procese.

Miercuri 28 Aprilie. Ajutat Kremnitzilor. Seara cu Zizin la Mite vorbit despre conferența mea de Dumineca ce vine, „Temperamentele"[4].

---

1. Redactor la „România liberă", ziarul de sub direcția lui D. A. Laurian. Numele de aici (și din însemn. de la 28 Oct. /9 Noem. 1882 și 19 Ian. 1883) „Popescu" sau e din greșală, sau cel de care e vorba și-l schimbase curând în „Brăneanu"; căci, pe „Hermes", însu-și T. Maiorescu îl numește mai departe (însemn. din 15/27 Oct. și 31 Oct. /12 Noem. 1883) „Brăneanu", nu „Popescu"; subt numele de „Brăneanu" (însoțit de pseudonimul „Hermes") publică el rezumatul celor „Patru conferințe" ale lui Titu Maiorescu; v. mai sus nota 1 de la pag. 25 și nota de la pag. 38 ș. u.

2. Poate *Vicleimul,* revistă politică și umoristică într'un act, publicată în „Convorbiri literare" nr. din 1 Iulie 1881.

3. Titlul, în românește. — Rezumatul ei publicat de Brăneanu în volumul *Patru conferințe,* p. 45-84.

4. In acelaș volum, p. 85-97.

Joi 29 Aprilie. Încă aseară şi toată noaptea şi acum (ora 5 după amiazăzi) ploaie mare. — Pledat proces până la ora 5. Plec la masă la al-de Kremnitz. Dau lui Marathea[1] îndărăt 3000 de franci, natural cu totală indiferenţă şi de la sine înţeles. Seara [Theodor] Rosetti.

Vineri 30 Aprilie....... Dimineaţa, multe consultaţii de procese. La Văcăreşti, pentru fraudatorii de vamă. Cină la al-de Kremnitz în casa acum aproape instalată. Seara [la] teatru, în lojă cu doamna C[assia] şi d-ra [Annette] Rosetti, [la] piesa lui Labiche „Suites d'un premier lit" („Moştenire de la răposata") tradusă de curând de D. Rosetti[2]. Destul de amuzant. Acum, ora 12 noaptea, vreau să termin de redactat articolele privitoare la România [din litera] C din Conversations-Lexicon al lui Brockhaus (ediţia 13).

Vremea iarăşi frumoasă, dar mult mai răcoare; pretutindeni însă salcâmii înfloriţi.

Venituri de la advocatură în Aprilie 5400 de franci.

Maiu 1882.

Sâmbătă 1/13. Timp frumos afară, soare arzător; eu sânt la ora 7 dimineaţa la birou, la scris scrisori şi studiat acte. Poate încă să termin articolul despre statistica sinuciderilor[3]. — Nu [l-am terminat], ci [plecat] afară din oraş până la 2 şi [apoi] acasă până la 6, seara „Junimea", cu Hasdeu, Carp, Cerchez, Th. Rosetti, Gane, Frollo, [Nicolae] Densuşanu, Eminescu, Slavici, Popasu, Nica, un moment Zizin. Culcat la miezul-nopţii.

Duminecă 2. Ceva durere de cap, febră, în rele dispoziţii. [Am ţinut] conferenţa despre Temperamente[4];

---

1. Cf. însemnarea de la 3 Ianuarie 1882.
2. Cf. însemnarea de la 5/17 Martie 1882.
3. Cf. p. 23, nota 1.
4. Rezumată („de *Ignota*"), în *Patru conferinţe*, p. 85—97.

după părerea mea, incomplectă; totuşi toţi ceilalţi foarte mulţumiţi: „charmant, supérieur" ş. a. m. d. De altminteri, enormă îmbulzeală. — Cinat la „Vila regală", cu al-de [Th.] Rosetti, al-de Kremnitz, Gane şi Annette. Peste zi, timp nuoros, seara şi peste noapte ploaie cu găleata.

Luni 3 Maiu. Timp posomorît, rece, eu noaptea avut încă febră. Nu m'am dus la Cameră, spre a studia dosarul [procesului Hermann][1]; dar la tribunal nu l-am putut avea şi am scris...

Marţi 4 Maiu 1882. La Casaţie câştigat [procesul] Nicolescu-Dorobanţu contra Ecaterina Adolf Cantacuzino[2]; apoi până la $5^3/_4$ studiat dosarul contrabandei [Hermann] de la Iaşi. La 6, cu doamna Hermann, Zizin şi Burghele cinat la al-de Kremnitz şi petrecut seara la ei. — Plouă. Locotenentul v. Karger la mine, cu scrisoare de la pastorul Franke. Vrea [să intre] în armata rumel[iotă][3]. Uşuratecul!.

---

[1]. Cf. însemnarea din ziua următoare şi cea de la 8 Maiu.
[2]. „Dorobanţu" şi „Adolf" adaose mai târziu, spre preciziune.
[3]. În text scris: „Er will in die rumän. Armee"; dar „rumän." este, de sigur, din graba scrisului, o greşală, în loc de „rumel." (rumelische). Aceasta rezultă din însemnarea următoare (de Vineri 7 Maiu), unde e vorba de o depeşă din Filipopoli a căpitanului v. Viettinghoff (din armata Rumeliei orientale, atunci încă despărţită de Bulgaria; cf. însemnarea de la 18/30 Aprilie 1882, care înştiinţează pe T. Maiorescu că locotenentul v. Karger n'are nici o şansă (de a fi primit în armată). Presupunerea aceasta e confirmată de textul telegramei ce T. Maiorescu trimete a doua zi, 5 Maiu, lui Viettinghoff.

Iată textul acelei telegrame (în caietul nr. 7 bis):

Tel[egrama].

Bucarest 5/17 Mai 1882.

Capitän Baron Viettinghoff.

Philipopel.

Preussischer Lieutenant von Karger, gutes Führungsattest, wünscht Eintritt in rumelische Armee oder sonstige Beschäftigung dort. Halten Sie es für möglich? Bitte telegrafische Antwort.

Majorescu.

Miercuri 5. La Văcărești până la 6, apoi cina și seara la al-de Bothmer, cu al-de Kremnitz, baroana [Witzleben] și d-ra Rosetti.

Joi 6. Cina la al-de [Theodor] Rosetti. Seara la teatru, la beneficiul [Ștefan]Iulian-Mateescu [1]. Timpul mereu ploios și foarte rece.

Vineri 7 Maiu. Vremea tot turbure. Depeșă de la căpitanul Viettinghoff din Filipopol cu [comunicarea că nu e] nici o șansă pentru v. Karger [de a fi primit în armata rumeliotă]. Cinat la mine acasă, seara [studiat] afacera Hermann.

Sâmbătă 8 Maiu. Timp frumos, soare, însă tot răcoare. Corectat conferența despre Temperamente și trimes la *România liberă*, [scris] scrisori. În sfârșit, un moment la Cameră. Mâncat la al-de Kremnitz, unde [am] găsit pe Mite la pat și cu febră mare... Seara [la] 9 1/2 acasă. Iarăși vreme urîtă. În general, o zi grea, Max a pierdut [termenul de] apel [în procesul] Fuchs, Prawatke și Descombes (care au pierdut) mi-au scris, seara am venit prea târziu pentru doamna Hermann, care avea să vină la mine și care acum va veni mâine dimineață, stricându-mi ziua.

Duminecă 9/21 Maiu 82. Ploaie cu găleata. Dimineața, doamna Hermann, Ornstein, Prawatke, Constantinescu. La ora 2, pe ploaie, ultima conferență, despre originea limbei [2], până la 3 3/4. [Sala] tixită de lume. Conferența bunicică. Mitei îi merge mai bine. Cinat la ea cu Slavici, care după masă ne-a citit traducerile sale ale nouelor legende ale Carpaților [3] ale Reginei.

---

1. Doi din cei mai talentați actori de comedie ce am avut. Iulian a creat la noi rolul titular din opereta „Voievodul Țiganilor".
2. În broșura *Patru conferințe*, p. 98—142, sub titlul „Originea limbagiului".
3. *Poveștile Peleșului.*

10/22 Maiu, Luni. Astăzi serbarea încoronărei. Cerul foarte înnuorat, dar din când în când străbate soarele. Trotoarele murdare. S'a făcut foarte frumos şi cald. Prânz la [hotel] Boulevard cu v. Karger. Cina la mine acasă, iar după masă afacerea Hermann. 2-3 la Palat, cu Camera şi Senatul, spre a felicita pe Maiestăţile lor. Seara iluminaţie şi tot felul de şarlatanisme, lucru în care Roşiii[1] sânt maeştri.

11/23 Maiu, Marţi. Iarăşi ploaie.

Curtea cu juri, după desbatere de 3 ore, declinat competenţa în afacerea de contrabandă vamală de la Iaşi. Cina şi seara la al-de Kremnitz, cu Zizin şi v. Karger. Citit două posibile schiţe de Guy de Maupassant, „Fifi“. . . .

Joi 13 Maiu. Dimineaţa, [la] Moşi şi [la] Văcăreşti, cu baby şi d-ra Yung[2], care se întoarnă săptămâna viitoare la Viena. Seara, jucat skat cu Jacques N[egruzzi] la al-de Kremnitz. v. Karger îşi ia rămas-bun, spre a pleca îndărăt mâine.

Vineri 14/26 Maiu. Peste zi Hermann. Dineu la al-de Kremnitz, cu contele şi contesa Wesdehlen, Zizin şi Jacques în redingotă. Seara, d-na [Teodor] Rosetti, cu durere de dinţi. Mitei după masă i-a venit rău (din cauza rochiei prea strimte) şi i-a fost foarte rău, avea migrenă. După ce fixasem cu al-de Wesdehlen excursie peste Rucăr [la] Curtea-de-Argeş, Wilhelm declară că Mite nu va putea merge. Dar al-de Wesdehlen plecaseră. Serată pierdută.

---

[1]. Liberalii.

[2]. Micul Kremnitz şi guvernanta lui.

Sâmbătă 15/27 Maiu. Mite totuşi poate venì. Şi Annette. Până la 12 ore noaptea telegrafiat, pus în ordine, ş. a. m. d. Telegramele vezi în caietul meu de scrisori [1].

---

[1]. Iată conceptele acelor telegrame (în caietul nr. 7 bis):
Tel[egrame].
Bucureşti 15/27 Mai 1882.

Neurihrer, Hôtel Bucarest,

Kronstadt.

Bitte Morgen Sonntag 2 Uhr auf Bahnhof zwei gute Wagen schicken zur allsogleichen Weiterfahrt nach Törzburg. Bitte auch heute Boten nach Törzburg schiken zum Notar Ratz und Stojan, damit Zimmer zum Uebernachten von 7 Personen Sonntag Abend bereitet sind und 7 Pferde für Montag früh ins Gebirge. Antwort 10 Worte bezahlt.

Majoresco.

*

Advocat Puşcariu, Braşov.

Rog înştiinţaţi Notarul Raţiu şi Primarul Stoian să pregătească pentru mâine Duminecă sara şapte paturi spre înnoptare la Bran şi 7 cai buni pentru Luni dimineaţa. Facem excursie cu ambasadorul german. Iertaţi deranjarea. Răspuns 10 cuvinte plătite.

Maiorescu.

*

Dumitru Sârbu, Câmpulung.

Rog trimiteţi pentru Luni 17 Mai la 2 ore amiazi două trăsuri bune, să aştepte la Bunea în Rucăr. Mergem Luni Nămăieşti, Marţi Curtea-Argeş, Mercuri Piteşti. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu.

*

Bunea, fost Primar, Rucăr.

Venim Lunea Rusaliilor la amiazi în Rucăr, cu Ministru german. Rog pregătiţi bună primire pentru câteva ore. Sara petrecem Nămăieşti.

Maioreseu.

*

Maica Stariţa, Nămăieşti, Câmpulung.

Sosim cu Ministrul german Luni sara la monastire, şapte persoane. Rugăm să ne primiţi o noapte la stăriţie.

Maioreseu.

*

Architecte Lecomte, Curtea Argeş.

Arrivons avec ministre allemand Mardi soir chez vous, venant de Câmpulung. Sommes 7 personnes. Prière recevoir

De *Duminică 16/28 Maiu* până Miercuri seara 19/31 Maiu 1882, excursie cu contele şi contesa Wesdehlen, Mite, Annette, Zizin Cantacuzène şi Theodor Rosetti peste Braşov, Bran, Dâmbovicioara, Rucăr, Nămăieşti, Piteşti, Curtea-de-Argeş, Piteşti—Bucureşti. Foarte frumoasă şi reuşită. Vezi despre asta însemnarea mea de călătorie, în nemţeşte[1]...

Joi $\frac{\textit{20 Maiu}}{\textit{1 Iunie}}$ *1882*. La Bucureşti. Încântătoare, neschimbată, egal de liniştită şi totdeauna prietenoasă a fost contesa Wesdehlen, încântătoare ca totdeauna în călătorie Annette, curajoasă Mite, căreia, în cele din urmă, i-a priit călătoria, admirabil, totdeauna vioiu şi plin de spirit Zizin. Wesdehlen — un ţeapăn bloc de ghiaţă, dar din când în când desgheţându-se. — Proastă aranjare de către Puşcaru de la Braşov. Curăţel Hotel Nanoescu în Curtea-de-Argeş. Multă amabilitate din partea restauratorului Neurihrer (Hotel Bucureşti) din Braşov.

Mite pleacă mâine cu baby la Elster. Scrisoare de la baronul Viettinghoff din Filipopoli; idem de la Grisebach din Berlin. — Plouă.

Vineri 21 Maiu 1882. Ora $6^1/_4$ dimineaţa. A dat soarele iarăşi...

Ora 6. Mite plecat cu baby. Eu la gară, apoi înapoi şi până acum stat acasă. Acum plouă iarăşi.

---

quatre chez vous pour la nuit. Amitiés et pardon. Réponse 10 mots payés.

Majoresco.

*

Eodem datu.

Nanoescu, Curtea Argeş.

Sosim Marţi sara. Rog pregătiţi-ne undeva primire pentru trei persoane noaptea. Scuzaţi deranjarea.

Maiorescu.

1. Excursia a avut, în parte, acelaşi itinerar ca cea de la 31 Maiu 1881.

Între 9 şi 11 ½ vizita lui Humpel[1] (neroada lui istorie cu al său imn al Regelui şi cu «Serviciul credincios»), Ştirbey, Zizin, şi [Teodor] Rosetti.

De la 12 până la 6 lucrat la jurnalul de călătorie.

Cina la Kremnitz cu H[umpel], care ne-a cântat la pian al său Imn al încoronărei şi foarte drăguţul lui [cântec] „Nor şi vijelie" ([poezie de Teodor] Şerbănescu).

La 8½ am fost din nou acasă şi am lucrat la jurnalul de călătorie...

Luni 24 Maiu 1882. Până la 2, lucrat la [jurnalul de] călătorie, întrerupt însă mereu de vizite. Călătoria a costat pentru câte-şi 7 laolaltă exact 999 de franci. — Astăzi sânt, hotărît, mai bine] . . . . Vizită la Wesd[ehlen] (care nu erau acasă) şi la Bothmer, care a fost drăguţ. —Mâncat la Kremnitz, cu Zizin. Conversaţie despre second sight[2]. La ora 10, acasă. Vreau să copiez călătoria[3].

---

[1]. Cumnatul său.

[2]. „A doua vedere": fenomenul sufletesc (ce se petrece în unii oameni cu o organizare nervoasă excepţională în momente de supraexcitare) de „a vedea" — adică a spune ce se petrece — la distanţe enorme. În conferenţa sa despre hipnotism (v. *Patru conferinţe,* p. 13 ş. u.), T. Maiorescu citează două cazuri de astfel de viziuni la distanţă: unul al Suedezului Swedenborg (relatat de Kant) şi altul al sorei unui maior român. (Era vorba de maiorul D. Giurescu, căzut în războiul independenţei, la luarea Rahovei; faptul povestit de Maiorescu mi l-a confirmat fiul maiorului, fostul meu coleg, răposatul N. D. Giurescu — cel a cărui scrisoare despre data naşterii lui Eminescu o reproduce T. Maiorescu în Post-scriptum la ediţia Poeziilor lui Eminescu).

[3]. Precum se vede din notiţele următoare, făcea câte o copie, a „jurnalului" acelei călătorii pentru fiecare din cei care luaseră parte la acea excursie Bucureşti - Braşov - Bran - Rucăr - Nămăeşti - Câmpu-Lung Curtea-de-Argeş, cf. însemnările dela 8/20 şi 9/21 Iunie 1882. — Întâmplarea a făcut să avem subt ochi una din acele copii şi anume exemplarul trimes lui Zizin. E o întinsă dare-de-seamă de peste 20 de pagine mari manuscris, exactă şi plină de umor, precum arată chiar titlul şi înfăţişarea persoanelor:

„Tage-und Nachtbuch der viertägigen Karpatenreise nebst Rechenschaftsbericht des Führers über die finanzielle Grundlage des

Marți până Vineri $\frac{28 \text{ Maiu}}{9 \text{ Iunie}}$ *1882*, lucrat la descrierea călătoriei, care, din nenorocire, a luat prea mari proporții. În sfârșit astăzi [am trimes] un exemplar scris curat, cu tot felul de vederi și plante lipite la el, contelui și contesei Wesdehlen[1].

Unternehmens. — Eine Skizze für Culturhistoriker und solche, die es nicht werden wollen".

„*Personen*

Gräfin Wesdehlen
Graf Wesdehlen
Marie (sprich: Mite) Kremnitz, Frau
Anna (sprich: Anicutza) Rosetti, Fräulein
Jean Alexandre (sprich: Zizine) Cantacuzène
Theodor Rosetti
Titus Majorescu (sprich: Despot), erster, einstimmig gewählter Führer". (Zice „erster", fiindcă, la înapoiere, pe distanța făcută în tren, Pitești-București, lasă așa zisa conducere lui Zizin: „... Nachdem man, mit Fruchtkörbchen beladen, um 6 Uhr in den reservirten Eisenbahnwagen gestiegen, tritt er die weitere Führung (?!) seinem ehrsüchtigen Nachfolger Cantacuzène ab und zieht sich bescheiden in ein einsames Coupé zurück.... In Chitila aber hat er noch die Freude, von der Gräfin die in reinstem Rumänisch gesprochenen Worte zu hören: Ce mai faci?")

Întinsa dare-de-seamă, făcută spre amintire, are următoarea ușor-melancolica încheiere:

„Um 9 Uhr Abends langt die Reisegesellschaft wohlbehalten in Bucarester Bahnhof an. Das Ausserodentliche hat sein Ende erreicht und macht dem Alltäglichen Platz. Doch mag wohl manches Bild, das während der viertägigen Reise nur flüchtig vorbeizuziehen schien, als dauernde Erinnerung an Land und Leute der rumänischen Karpaten, im Bewusstsein der Theilnehmer geblieben sein".

[1]. În caietul nr. 7 bis e conceptul scrisorii ce însoțea acel exemplar al descrierii călătoriei:

Bucarest 28 Mai / 9 Iuni 82.

S[eine]r Excellenz dem H[errn] Grafen Wesdehlen,
Bucarest.

Hochgeehrter Herr Graf.

Wie aus beiliegendem Reise-und Finanzbericht zu ersehen, beträgt Ihr doppelter Antheil an den Ausgaben 261 francs, 39 centimes.

Den Bericht selbst, bitte ich Sie und die Frau Gräfin als Erinnerung an unsern gemeinsamen Gebirgsexpedition annehmen zu wollen. Hoffentlich geht es heute dem Töchterchen besser und die harmlose Reise-Plauderei darf sich hervorwagen.

Mit ausgezeichneter Hochachtung,
Ihr ganz ergebener
T. Majorescu.

În răstimp nu [am] pledat, dar în fiecare zi am fost la Cameră, aşteptând zadarnic discutarea modificărei legei comunale (cea cu introducerea votului universal).

Ieri am fost decorat (de bună seamă, spre amintirea serbărei regelui) cu crucea de mare ofiţer al Coroanei României (170 de franci la Resch, încă 100 diploma). Tot astfel şì [Teodor] Rosetti şi Lahovary, Ştirbey, Aurelian, Giani, Cantili, Urechie, Gen[eral] Anghelescu, ministrul plenîpotenţiar Vârnav-Liteanu; pe când P. Grădişteanu şi Costinescu numai comandori, Carp şi Triandafil de loc. Comandori încă şì Jacques Negr[uzzi] şi Gane. Mare-cruce General Florescu (pe când Slăniceanu, în aceeaşi zi, e pus de către Senat în stare de acuzare. Ironie a soartei!), iar Maurogeni, N[icolae] Ionescu, Vernescu, Teriachiu, Kogălniceanu, Boerescu, Lascar Catargi ş. a. m. d. [n'au primit] nimic[1].

Sâmbătă 29 Maiu 1882, 11 $^1/_2$ seara. Mereu foarte cald. Schimbat scrisori gentile cu Wesdehlen. Puţină advocatură, eu însă senin-activ. Fără nici un necaz. La cină, la al-de [Teodor] Rosetti, cu Wilh[elm]. Seara de la 8 $^1/_4$ până la 9, făcut o primblare.

---

[1] În legătură cu aceasta, conceptul următoarei scrisori (în caietul nr. 7 bis):

Buc[ureşti] 28 Mai 1882.

D-sale D-lui Mareşal al Curţii şi Casei M. S. Regelui,
Buc[ureşti].

D-le Mareşal,

Am onoare a Vă ruga să binevoiţi a solicita dè la M. S. Regele o audienţă în favoarea mea, în care să pot aduce omagiile de mulţumire Maiestăţii Sale pentru decoraţiunea cu care în înalta Sa bunăvoinţă m'a distins.

Primiţi, D-le Mareşal, Vă rog, încredinţarea prea deosebitei mele stime.

T. Maiorescu,
deputat
Strada Mercur, 1.

Duminecă 30 Maiu. Soare arzător. Dimineaţa, Gane şi Zizin la mine. Masa la prânz în grădina mea, cu [Teodor] Nica şi cu tânărul fiu de făinar M. Dimitrescu[1] (care stenografiase ultima mea conferenţă). Cinat la Kremnitz. Seara, stat de vorbă la [Teodor] Rosetti.

Luni 31 Maiu. Cameră. Scurtă cuvântare a mea din curtoazie în contra demisiunei lui C. A. Rosetti. — Închiderea Camerei. 5 — 6 1/2 lungă audienţă la Rege, la Cotroceni. (În anul 1863, Oct., a fost la Compiègne, unde Napoleon III vroia să-l însoare cu prinţesa Murat. La plecare, Napoleon i-a zis să spună regelui Wilhelm al Prusiei că şi Austria trebue să aibă partea ei la ocuparea Schleswig—Holsteinului. Condominium! În Noemvrie, principele Carol era la Berlin şi a comunicat această convorbire lui Bismarck (în Sala albă), care chiar de atunci i-a spus: Ah, ce idee! Austria trebue să iasă cu totul afară din Germania şi să-şi mute punctul de gravitate *spre răsărit)*.

Mai departe, regele Carol mi-a spus, la audienţă, că el speră că Ungaria e aşa de proastă să se despartă cu totul de Austria. Atunci, noi stăm bine, — fireşte, toate astea în cazul unui războiu[2].

Despre demisia lui [C. A.] Rosetti e de părere că Rosetti a făcut tot timpul până la bătrâneţe agitaţii şi ar vrea acum, când toate au ajuns după dorinţă, totuşi să agite mai departe. (Deci, de neîntrebuinţat — era sensul [spuselor Regelui]).

El [Regele] e cu desăvârşire în contra alegerei judecătorilor[3], dar pentru liste de prezentare. [Este] pentru

[1]. M. A. Dimitrescu, mai apoi stenograf-şef al Camerei deputaţilor, autor de manuale didactice de drept şi economie politică.

[2]. În dreptul acestui alineat, cuprins într'o acoladă, nota marginală (în româneşte): „Chestia Naţională".

[3]. Punct de program politic al lui C. A. Rosetti.

legea cârciumelor a lui Carp, dar cu despăgubirea proprietarilor de moşii.

Invitare la Sinaia, la Regina.

Pe la 7, în oraş, n'am mai apucat pe Kremnitz, din cauza întârzierei, cinat numai cu Gane la „Vila Regală", dar după aceea la Wilhelm şi cu el la Oteteleşanu. Am trimes şi după Zizin, care apoi ne-a invitat în camera lui (Hôtel Hugues, No. 2) la un punsch cald. Stat de vorbă până la miezul nopţei.

[Iunie 1882.]

Marţi 1 Iunie. Pledoarie Katz. Pierdut. Cinat la al-de Bothmer, cu Wilhelm, numai noi 4. Conversaţie încântătoare până la 12.

Miercuri 2 Iunie. Invitare la Buftea la Ştirbey, idem la masă la al-de Wesdehlen, idem seara la 8 la Regina, prin d-na Witzleben [1]. La Buftea scuzat telegrafic [2]. Fost la d-na Witzleben, văzut pe fiica ei Davida (foarte plăcută impresie, ştiind multe, distinsă în judecată).

Regina ne-a schimbat [invitarea] pe mâne seară. Regulat afacerea notelor lui Humpel [3]. — La ora 7 dineu la Wesdehlen [4], cu Zizin şi Anicuţa Rosetti, Wilhelm se

---

[1]. Doamnă de onoare a Reginei, venită odată cu dânsa în ţară.
[2]. Conceptul depeşei (în caietul nr. 7 bis):

Bucarest 2/14 Juin 1882.

Dep[eşă]

Prince Stirbey, Buftea

Mille remerciments et excuses. Ayant audience ce soir, impossible venir. Bon voyage et hommages à la Princesse.

Maïoresco

[3]. Cf. însemnarea de la 21 Mai 1882.
[4]. Conceptul scrisorii de răspuns la invitarea la această masă (în caietul nr. 7 bis):

scuzase că nu poate veni,... Theod. Rosetti şi nevastă-sa, de bună seamă, nu se înapoiaseră de la Vasluiu. Destul de plăcut, Wesdehlen mai animat. Bun articol despre Garibaldi în *National-Zeitung*.

Wesdehlen mi-a povestit despre corespondentul lui *Times* Blowitz (diform de gros), cum [este] tratat en canaille şi totuşi întrunind la el la masă, la Paris, pe Hohenlohe ş. a. m. d. Audienţa lui de 2 ore la Bismarck în timpul congresului de la Berlin şi abuzul lui de asta în corespondenţe. Bismarck l-a pedepsit cu observarea în Reichsrath: „vrednic de crezare ca un corespondent al lui *Times*". După aceea Blowitz [a] refuzat, politicos, dar hotărît, în faţa lui Wesdehlen, o decoraţie prusiană ce-i fusese trimeasă.

De la 10 ½ până la ora 12 noaptea, stat de vorbă cu Zizin la un pahar de punsch, la Capşa.

Joi. Lungă, bună pledoarie la tribunal, secţ. 3 (înaintea lui Jean Cerchez) în afacerea Doicescu, în contra testamentului Bulgarilor. Cinat la Wilhelm în grădină. Seara, de la 8 până la 11 ½ la Regina, la Cotroceni, cu baroneasa Witzleben şi fiica sa Davida, Lucie Ghica şi Wilhelm. Frumoasă seară, deşi eram obosit. Regina ne-a citit noua sa nuvelă realistă „Catacombe" (bărbat cu alienaţia epilepsiei). La propunerea mea, vrea să schimbe titlul în „Scrisoare". Ne-a citit şi poezii...

Buc[ureşti] 1/13 Juni 1882.

S[eine]r Excellenz dem Herrn

Grafen Wesdehlen

Verehrter Herr Graf,

Ihrer sehr liebenswürdigen Einladung zu morgen Mittwoch 7 Uhr wird Folge zu leisten die Ehre haben

Ihr ganz ergebener

T. Majorescu.

Dienstag Abend.

Vineri 4/16 Iunie. Scrisoare a doamnei v. Witzleben către mine despre ale lui Humpel [1]. Aşa dar chestiunea dusă la sfârşit cu bine. Gane şi Eminescu prânzit la mine. Până la ora 5 terminarea procesului de ieri. Cina la al-de Rosetti. Eu mort de oboseală. Seara, la A[nicuţa] Rosetti („Contes en prose" ale lui Copée). — La 11 $^1/_4$ culcat.

Sâmbătă 5/17 Iunie. La ora 7 dimineaţa, la gară; doamna v. Bothmer pleacă, prin Predeal, în Germania, cu copilul şi cu bona. I-am dus un buchet şi am telegrafiat despre dânsa şefului de staţie Predeal [2].

La ora 12, prânzit la Wilhelm, şi în 2 trăsuri sosit cu el la Cotroceni. De acolo, cu baroneasa Witzleben şi fiica sa Davida, cărora s'a alăturat Lucie Ghica, plecat la Cernica la 1 $^1/_2$ şi sosit acolo la ora 3. Eu luasem cu mine sandwich, Linzertorte şi 2 sticle de vin, şi fragi. A fost reuşită excursia, în toate privinţele. La 7 $^1/_2$ le-am depus iarăşi la Cotroceni. La o trăsură dat 26 de franci, celeilalte, a lui Wilhelm, 23 $^1/_2$ . . . .

Duminecă 6/18 Iunie 1882. Ploaie.—Depeşă de la „România jună" din Viena,[răspuns]la felicitarea mea [3], trimeasă

---

1. Cf. însemnările de la 21 Maiu şi 2 Iunie 1882.
2. Conceptul depeşei (în caietul nr. 7 bis):

Buc[ureşti] 5/17 Iunie 1882.

Dep[eşă]

Şeful Staţiei Predeal.

Astăzi Sâmbătă trece Doamna de Bothmer, soţia consulului german, cu copilul prin Predeal. Rog înlesniţi trecerea cu cunoscuta amabilitate.

Maiorescu.

3. Textul acelei felicitări (în caietul nr. 7 bis):

Buc[ureşti] 6/18 Iunie 1882.

Dep[eşă]

Prezident Societăţii Academice' România Jună

Vienna

VIII, Lange Gasse 4.

Foarte mişcat de salutarea D-voastră, rog primiţi şi exprimaţi colegilor recunoştinţa mea. Puţin poate face un critic

la sărbătoarea literară ţinută ieri în onoarea scriitorilor de la „Convorbiri literare"[1]. Cina cu Willy[2], Burgh[ele], Slavici. Articol al exaltatei Sofia Nădejde asupra calculului meu despre creier la femei (în conferenţa despre Darwinism)[3]...

Luni 7/19 Iunie. 2 procese, câştigat. Cina cu Willy. Luat de acasă pe v. Bothmer (hipohondru, cu gânduri de sinucidere) şi cu el la Oteteleşanu până la miezul-nopţei.

A venit şi Zizin spre sfârşit. A fost [seară] plăcută şi interesantă.

Marţi 8/20 Iunie. Toată ziua, până la 6, acasă, copiat relaţiunea despre călătoria în Carpaţi. La 6 1/2 până la 10, cină cu Zizin şi Gane la Hugues. De la 10 1/2 până la 12 1/2 copiat mai departe acasă. Timp frumos, cald, dar încă nu zăpuşală...

---

mult trebue să facă o întreagă generaţie de tineri inteligenţi. Am început noi în grele împrejurări, literatura română aşteaptă să urmaţi cu mai mare rezultat.

Trăiască „România Jună".

Maiorescu.

1. În nr. din 1 Iulie 1882 al „Convorbirilor literare" e reprodusă după „Gazeta Transilvaniei" o lungă dare-de-seamă despre acea şedintă literară festivă în onoarea *„Junimei"* din Iaşi şi a organului său *„Convorbiri literare"*, ţinută de societatea „România Jună" a studenţilor români din Viena.

2. Cumnatul său, Dr. Wilhelm Kremnitz.

3. În conferenţa sa „Darwinismul în progresul intelectual", T. Maiorescu spusese că, la femei, în genere, capacitatea craniană este cu 10 la sută mai mică decât a bărbaţilor, dar adăoga; „Individual însă nu putem nega că vom găsi totdeauna o femeie mai cu minte ca noi" (*Patru conferinţe*, p. 72-79). Amintind apoi că, cu tot progresul intelectual al omenirei, rămân probleme metafizice cu „colosale semne de întrebări", constata că „există o seamă de filosofi, parte învăţaţi, parte neînvăţaţi, dar cu sentinţe apodictice asupra celor mai refractare probleme ale gândirii", pentru care nu există nimic „peste ceea ce ne dă reactivul, scalpelul, microscopul, balanţa, ţifra şi calculul... Aceştia sunt materialiştii cei mai împietriţi". Şi cita „ca luptător pentru ideile materialiste" revista „Contimporanul". La aceste constatări răspunde, naiv, Sofia Nădejde.

Miercuri 9/21 Iunie. Isprăvit de copiat. Luat cina la al-de [Teodor] Rosetti. Plan de excursie cu Bothmer şi Bengescu.

Joi. Angajat pe v. Bothmer, iar la Cotroceni pe d-ra v. Witzleben. Cina la al-de Bengescu, cu al-de Sevescu şi Annette. Seara, scris.

Vineri 11/23 Iunie, 8 $^1/_4$ dimineaţa până *Luni 14/26* ora 9 seara, cu Zoe Bengescu, Davida v. Witzleben, Annette şi v. Bothmer, făcut excursie în Carpaţi, peste Piteşti, [la] Curtea-de-Argeş, Râmnicul Vâlcei, Bistriţa, Horez, Polovraci (peştera), Târgul-Jiului, Filiaşi la Bucureşti, despre care dare-de-seamă aparte. A fost drăguţ, foarte drăguţe damele, plăcută d-ra v. Witzleben [1].

---

[1]. Şi această excursie fusese organizată de dânsul cu preciziunea sa obicinuită, precum arată următoarele concepte (în caietul nr. 7 bis) ale telegramelor expediate:

Tel[egramă]. 10/22 Iunie 1882

Birjar Solomon Nachmann, Piteşti.

Rog vino mâine Vineri 11 ore fix la gară, cu doo trăsuri bune cu 4 cai. Plecăm îndată pentru a ajunge în aceeaşi zi la Râmnic, Sâmbătă la Horez, Duminecă la Târgul-Jiului. Plătesc şi întoarcerea. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu

*

Depeşa D-rului Măldărescu pentru Dr. Zographos din Râmnicul-Vâlcei.

*

Dep[eşat] Stariţei Horez.

*

Dep[eşat] la Hôtel Nanoescu Curtea [de] Argeş pentru dîner Vineri la 3 ore.

*

Tel[egramă]. Râmnicul-Vâlcei, 12/24 Iunie 1882

Baronin Witzleben,

Cotroceni-Bucarest.

Erster Tag genau nach Programm. Alle wohl und munter.

Majorescu.

*

Ähnlich am 13. Juni aus Horez, am 14 aus Târgu-Jiului.

*

Auch an Bengescu.

*

Marți 15 Iunie. Pledat [în procesul] Caragea. Seara cu Bothmer și Wilhelm (au mai venit Nica, Burghele, Mandrea cel mic) la Oteteleșanu...

Miercuri. Vizite la cele 3 doamne din excursie. Seara, făcut o schiță a călătoriei........

Joi 17 Iunie. Procesul Ehrlich. E foarte cald. Seara, terminat de scris rezumatul călătoriei.

Vineri 18 Iunie. La prânz, d-rul Mitrea, Român din Rășinari, medic militar în serviciul Olandei, acum în concediu pe timp de 2 ani, a servit în Mexico, fost mult timp în Iava. Nevastă-sa decedată, un băiat, acum în vârstă de 7 ani, Petre, cu el. Mai erau la masă și Diamandi Manole [1] și Nica. Apoi Academie. Apoi la d-ra Davida

---

Tel[egramă]. Râmnicul-Vâlcei, 12/24 Iunie 82

Dr. Măldărescu, deputat, București.

Vă rog să primiți și să spuneți și D-lui Simulescu [prefectul județului] sincere mulțumiri pentru excelenta primire pregătită.

M[aiorescu].

*

id[em]

Dr. Culcer, Târgu-Jiului.

Sosim cu consulul german și dame mâine Duminecă sara Târgul-Jiul[ui]. Autorizat de Mandrea, îmi permit rugămintea comandați la otel camere cu 5 paturi bune și cina. Rog totodată opriți 5 locuri diligența pentru Luni dimineața 4 ore spre Filiași. Scuzați deranjarea. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu.

*

Tel[egramă] Filiași, 14/26 Iunie 1882.

Dr. Culcer, Târgul-Jiului.

Prions Monsieur et Madame Culcer agréer nos remercîments réitérés pour leur extrême amabilité.

Zoe Bengesco
Baronne Witzleben
Anna Rosetti
Consul de Bothmer
Maïoresco

*

[1]. Unul dintre Românii fruntași de la Brașov.

v. Witzleben, căreia i-am adus fotografii din excursie şi darea-de-seamă.

Cinat cu Dr. Mitrea şi isteţul său fiu, micul Petru, cu ţeasta lui ascuţită, de Malaez, v. Bothmer şi Wilhelm la „Vila regală". Destul de plăcut. Mitrea inteligent şi povestind interesant în nemţeşte, liniştit-mulţămit, mare vânător de rinoceri ş. a. m. d.

Sâmbătă 19 Iunie. Cald, cald! Scris scrisori. Până la $6^1/_2$ n'am eşit din cameră. Cinat la Wilhelm cu Burgh[ele]. Seara, la Theodor Rosetti, citit, cu Mandrea.

Duminecă 20 Iunie. Scris, luat masa la Wilhelm.

Luni 21 Iunie. La v. Bothmer. El mi-a citit seara poeziile lui, cele netipărite, şi după aceea mi-a trimes 2 din acestea copiate de el.....

Marţi. [La] Cernica, cu Mit[ică] Rosetti, M-lle Moyen şi Annette. Foarte plăcut, de la 2 până la 10.

Miercuri. Dineu la Bengescu, cu baroneasa [v. Witzleben] şi fiica sa Davida şi v. Bothner. Familiar plăcut. Eu plecat la ora 9, şi acum, [la] $10^3/_4$, plecat cu trenul la Iaşi, vagon de dormit, cu Theodor Rosetti şi nevastă-sa.

Joi 24 Iunie. Ora 1, în Iaşi. Hôtel Binder. Foarte cald. Cina la Negruzzi, cu Naum şi cu nedespărţitul Misir. Seara, cu ei la serbarea cu iluminaţie a Societăţei de binefacere, în grădina publică de la Copou. Emilia arătând bine la faţă, în mijlocul examenelor.

Vineri 25 Iunie. Căldură mare. Până la ora 5 tribunal, cu etalaj ridicul în sala Universităţei. Mult public, Doamne

---

Bucureşti 17 Iunie.

Dr. Zographos, Râmnicul-Vâlcei.

Rentrés à Bucarest, encore sous impression de votre charmante hospitalité, prions accepter nos remercîments réitérés pour votre extrême amabilité.

Mêmes signatures.

ş. a. m. d. Rahat cu apă circulând spre vânzare. — Prezident Sion, judecători Mănăstireanu şi Flaischlen. Procuror, Răileanu, un bou blond.— Cina la Emilia. Seara la paralizata doamna Stere. — Vizitat un moment pe generalul Cerchez.

Depeşă din Buc[ureşti] că am pierdut procesul Carageà! Un an teribil, de desperat de advocatura mea.

Sàmbătă 26 Iunie. Căldură excesivă, 40° Celsius, la soare de bună seamă 50°. Luat masa la prânz la Emilia. 12 — 5 [la] tribunal. Încordată audiare de martori. Cină la [Jacques] Negruzzi cu Lecomte, Buyucli, Misir, Leon, Naum. Şì seara tot acolo până la ora 11 (mâine al-de Negruzzi pleacă la Berlin-Paris-Ostende-Elveţia), unde au venit încă Gane şi căpitan Pherekydi (netotul cu balonul), văzut frumosul condeiu cu diamante al lui Naum, dăruit de la „jeux floraux".

Duminecă 27 Iunie. Căldura nebună continuă. La ora 6 dimineaţa, în oraş. Soare fierbinte, la soare la ora 10 deja 42° Celsius. — La 6 3/4 la gară, să-mi iau rămas-bun de la al-de Jacques Negruzzi. — Îndărăt, şi vizite peste tot. Cina la otel. Mai înainte la Orenstein, după aceea la Hermann, noaptea aşteptat până spre ora 2 să se răcorească. — Mâne ziua hotărîtoare.

Luni 28 Iunie. Căldura grozavă nu conteneşte. Tribunal de la 11 1/2 până la 6 1/4, — de la 5 1/4—6 1/4 eu pledat pentru Săveanu, cinat la Emilia, auzit imnul încoronărei al lui Humpel[1], [cântat] de corul fetelor (foarte frumos), apoi de la 8 1/2 — 12 1/2 noaptea iarăşi [la] tribunal. Eu vorbit de la 11 1/2 până la 12 1/2 pentru Clem[ent] Hermann şi Orenstein.

---

[1]. Cf. însemnările de la 21 Maiu şi de la 2 Iunie 1882.

Marți 29 Iunie. Dimineața înnuorat, la $7^1/_2$ plecat cu trăsura, cu judecătorul Misir, la Pester[1], băut cafeaua în ploaie, n'am mâncat la prânz, cinat la Dem[etru] Rosetti[2], cu soția sa, cu Theod[or] și Pulcheria Rosetti. Seara mai răcoare. La Cl[ement] Hermann. La ora 11, culcat. (Ziua sf. Petru și Pavel).

Miercuri 30 Iunie. Mai răcoare. Astăzi trebue să se termine procesul [Hermann]. Mâine formalități ...... Helene Hermann, între accese de plâns și de râs, între alienație și prefăcătorie[3].

Dep[eșă][4] Madame Majoresco.

Berlin
Schellingstrasse, 1.

Primit greaua scrisoare. Curaj numai. Din nenorocire procesul durează încă. Mâine telegramă despre sosire. Rog depeșă despre starea de astăzi.

Titus

[*Iulie 1882*]

Plecarea la Berlin...

Sosirea mea la Berlin Duminecă $9^1/_2$ seara la 4/16 Iulie 1882. Căldură mare. În Schellingstrasse 1, găsit totul împachetat pentru plecare. Clara și Livia erau la al-de B[ardeleben][5]. Livia a venit să mă ia acolo. I-am

---

1. Grădină afară din Iași, unde e acum școala normală „Vasile Lupu".

2. Fratele mai mare al lui Theodor Rosetti și al Doamnei Elena Cuza.

3. Cf. însemnarea de la 18 Martie 1882 și cea de la 28 Iunie 1883, la sfârșit.

4. Depeșa se referă la știrea primită de la soția sa că diagnoza pentru grava sa boală impune operație.

5. Doctorul v. Bardeleben, chirurg, profesor la Facultatea de medicină din Berlin, tatăl Mitei Kremnitz, însurat, în a 2-a căsătorie, cu Helene Kremnitz, sora Clarei Maiorescu și a ginerelui său Dr. Wilhelm Kremnitz.

găsit pe balcon, şì papà, Georges şi Ernst[1]. Bardeleben era în pat, bolnav..... Livia mi-a spus pe drum: Fără îndoială, [la] Spencer Wells[2]; mama are mare teamă de Schröter, convinsă că la el moare; de curând a murit la operaţia făcută de el (cancer!) o cunoscută a doamnei Schalt. — Clara [îmi spune] acelaşi lucru. Bardeleben declarând ca în afară de orice îndoială că Clara trebue să fie operată de Spencer Wells, ca cel mai bun într'asta; Schröter, zice el, e prea iute, oarecum uşuratec.

Pe mine personal, toate astea nu m'au convins de loc. Presupun la Bardeleben totdeauna un gând egoist îndărătul propunerilor sale. Toate acestea îmi par ceva nechibzuit. Înfăţişarea tuturor acolo pe balcon nu mi-a făcut bună impresie.......

Însă (după multă reflecţiune) nu pot face nimic contra, în această chestiune. Bine ori rău, Clara are cea mai mare teamă de Schröter şi cea mai mare încredere (pe ce întemeiată?!) în Spencer Wells. Acest fapt este *hotărîtor;* şi astfel,

Luni 5/17 Iulie 1882, la 11,52, la prânz, am plecat la Londra[3], prin Calais, şi Marţi la ora $5^1/_2$ după amiazăzi am sosit în staţiunea Victoria la Londra. Trecerea Canalului [Mânecei] fără rău de mare. Nici timp pentru mai multă linişte şi reflecţiune nu era, fiindcă Sp[encer] Wells scrisese lui Bardeleben, care l-întrebase, că părăseşte Londra la 24 Iulie şi se înapoiază abia la sfârşitul lui August.

La gară la Londra ne aştepta o femeie, infirmieră, trimeasă de Sp. W[ells] să ne primească, şi ne-a condus

1. Fraţi mai tineri ai Clarei Maiorescu.
2. Medic englez din Londra, la care şì pleacă, cu soţia şi fiica sa. Pentru Spencer Wells, cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 324.
3. Despre această călătorie în Anglia, cf. scrisoarea sà din Eastbourne, 31 Iulie /12 August 1882 către sora sa Emilia, ap. Toroutiu, *op. cit.* vol. VI, 27 ş. u.

la locuința ce ne alesese el, *Bryanston Street, 28,* o mică stradă paralelă lângă Oxford Street, aproape de Hyde Park, și nu departe de propria locuință a lui Sp. Wells, *Upper Grosvenor Street, 3.* Casa e drăguță, nu elegantă, dar casă prietenoasă de mici burghezi. După felul englezesc, fațadă strimtă cu 3 ferestre. Avem 3 caturi, fiecare cu câte 2 camere. În catul întâi, sitting-room, alături, spre curte, o sală de mâncare cu 1 fereastră. În catul al doilea, o mare bed-room pentru Clara, alături camera de culcare corespunzătoare pentru infirmieră. În catul al 3-lea, 2 camere, fiecare cu un pat, pentru mine și Livia. Ferestre strimte, dar minunat de bună aerisire. Totul, cam ca o casă de păpuși. Miroase în casă, fiecare rufă, a acid fenic. Sp. W[ells] a mai făcut operații aici.

Cele 6 camere 6 guinee à 21 sh[illingi] (=21 mărci) pe săptămână = 126 de mărci = 160 de franci. Pe lângă asta, ni se procură mâncare, cum vrem; femeea ne dă apoi socoteala. Fată'n casă drăguță, serviciu de masă modest, curat ș. a. m. d.

Miercuri 7/19 Iulie 1882. Deșteptat destul de dimineață, după o noapte bună. Aseară încă am depus cărți de vizită la Spencer Wells, care nu era acasă. Are să vină încoace astăzi între 9 și 10 dimineața. Clara din când în când foarte neliniștită, în genere însă foarte fermă și dorind să se opereze, cu orice preț........

La $10^1/_4$ dimineața a venit Spencer Wells. Iute, profesional, bine. — E tumoare... Operația mâne la ora $2^1/_2$.

[Telegramă]

Bardeleben, Berlin,

Bellevuestrasse, 5 a.

Merci pour dépèche. Logis convenable. Opération demain 4 heures.

Maïoresco

Joi 8/20 Iulie 1882. Noapte neliniştită pentru mine, fireşte. Către ora 9, după mai multe ceasuri de citit şi de fumat în timpul nopţei, m'am coborît. Clara şì băuse cafeaua; eu am băut-o împreună cu Livia.......

Infirmiera cu părul bălaiu (însă cultivată, scriind bine, trecut examene) a venit şì ea la 11.

De la 11 până la 2 ¹/₂ apăsătoare aşteptare. Clara însă era foarte fermă, plină de curaj, relativ izbitor de liniştită.

Către ora 1, infirmiera a aranjat strimta masă de operaţie........

La [ora] 2, un asistent înalt, foarte simpatic, vorbind franţuzeşte, tăcut şi aşezându-se cu totul de o parte. — La 2 ¹/₄ un altul, cu un picior artritic, Dr. Day (Manchester Square, 10). (Mai târziu a venit fiica sa să-l ia, cu cupeul)........ La 2 ¹/₂ Spencer Wells, cu încă unul, poate famulus-ul său chirurgical, — aşa dar în total 5 la operaţie (cu infirmiera)........

Clara s'a îmbrăcat [pentru operaţie] (la această privelişte m'a podidit plânsul, pe când mai înainte, în timpul operaţiei, şi după aceea, am fost liniştit), şi-a aruncat uşor peste umeri halatul, şi, însoţită de mine şi de infirmieră, urcă cu hotărîre scara în camera de culcare (camera de operaţie)..........

Eu, la început, am ţinut mâna stângă a Clarei, după ¹/₂ de minut i-am dat drumul, am apucat-o iarăşi după o altă ¹/₂ de minut, când ea mi-a strâns-o cu putere, apoi îndată mi-a dat iarăşi drumul. Câteva secunde după aceea strigă aspru: „Vorbeşte cu mine!“ [1], încă mai tare: „Vorbeşte cu mine!“ [1]. I-am răspuns: „Vorbesc cu tine, sunt lângă tine“ [1]. Wells însă mi-a făcut semn, cu degetul pe buze, să tac... şi [mai pe urmă] să plec. Rămăseiu

---

¹. Cuvintele dintre semnele citaţiei, în româneşte.

însă puțin la ușă, și văzuiu făcând întâia inciziune... Asistentul îmi făcu din nou semn să es afară...

Era punct 2 $^3/_4$, când a început adevărata *operație*. Narcoza cloroformică prealabilă *să fi durat cel mult 5 minute*. Către ora 3, veniiu, *totuși* din nou înăuntru, *la ușă*, ... o mare *tumoare* atârna în *partea stângă*: era, precum mi-a scris după aceea pe o hârtie Spencer Wells, o tumoare...

Wells și asistenții săi ocupați cu legarea arterelor, Dr. Day ștergând de sudoare, cu batista, fruntea Clarei.

Am eșit din nou din cameră și m'am înapoiat iarăși 1 minut înainte de 3 $^1/_4$. Operația terminată........ [Clara] deschise ochii, întâi cu privirea fixă, apoi mă văzu, tot cu ochii nemișcați: „S'a terminat?". Eu ziseiu: „Da, terminat cu bine!"......., o sărutaiu pe frunte și ziseiu: „Totul e bine". Wells îmi zise că e mai bine să plec și să o las cu totul în liniște.

Intreaga operație durase exact $^1/_2$ de oră, de la cloroformare până la sfârșit.

Domnii se îmbrăcară și plecară îndată, infirmiera rămase, pe la ora 6 $^1/_2$ îi făcu o injecție cu opiu, după care Clara (precum era de așteptat; să fi știut asta din ainte!) avu violente crampe la stomac. Infirmiera mă trimese cu o scrisoare grabnică la Dr. Wells, ori la Dr. Day. Numai cel din urmă era acasă (mă dusesem cu Livia, cu trăsura) și venì îndată. În răstimp, infirmiera îi dase Clarei, la cererea ei, o bucățică de pâine și o înghițitură de viu, și printr'asta totul se potolise, încât Dr. Day venì de prisos.

După aceea bine, noaptea liniștită, din 2 în 2 ore câteva înghițituri de vin și ceva pâine.

Wells a venit după operație, încă la 5 $^1/_2$ și apoi seara la 10, a notat ora și temperetura (99° Fahrenheit)....

Vineri 9/21 Iulie 1882. Londra.

M'am scoborît, îmbrăcat, la 5 dimineaţa; Livia doarme încă, mica noastră tâlmace (dar şì Clara vorbeşte încă surprinzător de bine englezeşte). În camera de culcare a bolnavei totul în regulă, ea deşteaptă şi calmă, infirmiera şezând lângă dânsa, cu o faţă cu totul obosită de veghiere. Acum, ora 6, sânt în salon şi am scris această întreagă dare-de-seamă.

Ieri, Joi, după operaţie, expediat telegrame [către Bardeleben, Berlin; Kremnitz, Berlin; Dr. Kremnitz Bucureşti...]

Tot Vineri 9 Iulie. Ora $9^1/_2$ dimineaţa. Temperatura $98{,}2^0$ Fahrenheit, deci ceva mai scăzută [la] ora 5 după amiazăzi. Totul merge cât mai bine cu putinţă. Clara [ia] din 2 în 2 ore ceva bulion, sau ceaiu şi o înghiţitură de vin roşu. Am găsit ceva St. Julien mai bun; pentru mai târziu Larose.

Fost cu Livia de la 3—4 în Grădina Zoologică (în Regent Park). Nici pe departe aşa de frumos ca cea din Berlin. Nici o comparaţie. Dar poţi primbla elefanţi şi cămile, câteva libere, şi poate călărì cineva pe ele însoţit de îngrijitor. 4 rinoceri. Frumoşi lei şi tigri.

Soare şi vreme foarte frumoasă, de când sântem în Londra.

Numai să nu cumva să te laşi ispitit să intri într'o prăvălie. Toate mult mai scumpe decât pe continent. În genere, nimic eftin, afară de cabs[1].

Seara la ora 9 pulsul 98,4. Aşa dar mereu fără febră. Semn bun.

[1]. Trăsurică englezească cu 2 roate, vizitiul mânând de la spatele trăsurei, de pe o capră mai înaltă.

Fost cu Livia, seara până la 10, la foarte interesantul cabinet de figuri de ceară al d-nei Tussaud: model de guillotină, figuri interesante, ucigătorul lui Garfield[1]: Guiteau, cămaşa lui Garibaldi, figurile lui Parnell[2] şi David, a lui Cavendish, cel ucis de Irlandezi şi a lui Burns, etc.

Sâmbătă 10/22 Iulie 1882. Londra. M'am sculat la $4^1/_2$ dimineaţa, m'am îmbrăcat şi m'am coborît în camera bolnavei spre a trimete pe infirmieră să doarmă şi a sta eu de veghe în locul ei, am găsit însă atât pe Clara cât şi pe infirmieră (pe sofa) dormind adânc. Sânt jos în salon citind, şi am scris acestea, [la] 6 ore dimineaţa.

A venit Wells. Totul merge bine.

Acum, ora 6 după amiazăzi, după peste 48 de ore, starea cea bună se menţine. Clara însă-şi mult mai înviorată...

Fost cu Livia în Egyptian Hall, un fel de Baschik[3] din Viena, sala mult mai elegantă, dar reprezentaţia mai puţin interesantă. Multă vorbărie de actori pe scenă. El însu-şi, Maskelyne, foarte dibaciu. Camaradul său, Cock. Frumoasa sală e în Picadilly......

Seara am fost la „Oxford", un fel de café-chantant, 2 sh[illingi] şi 1 sh. intrarea, dar mai cuviincios decât cele franţuzeşti. Tipuri irlandeze, [prezentate] de către un [actor] comic, interesant şi bine. La $10^1/_4$ am fost îndărăt acasă. Mai nu pricep *nimic* englezeşte, când vorbesc sau cântă aşa de repede.

Duminecă 12/23 Iulie 1882. Londra.

Deşteptat iarăşi la ora 5, citit ceva, deschis ferestrele, apoi adormit din nou, la $6^1/_2$ sculat, la ora 7 jos în

---

1. Prezident al Statelor-Unite, asasinat de un fanatic în 1881.
2. Om politic irlandez, luptător pentru autonomia Irlandei (1846-1891).
3. Teatru popular în Prater, la Viena.

camera bolnavei, noaptea (deşì mereu grea) totuşi mai bine....

Afară e cerul întunecat şi [vremea] a ploaie.

Către 1 a dat soarele şi s'a făcut timp frumos, puţin vânt. Am plecat cu Livia la $2^1/_4$ în cab la Waterloo Bridge, peste podul cu splendidă vedere, dincolo la staţiunea de cale ferată, apoi cu trenul la Richmond, unde [am] sosit după o oră (ora 4), luat în sus pe stradă la stânga, cu frumoasă vedere de pe terasă, puţintel în parc, apoi la ora 5 cu omnibusul la Kew Gardens, primblat într'însele câteva minute, frumoase plante, mari Iuka în floare, chiar la poartă; apoi, cu foarte intererant vapor, la Waterloo Bridge; cei câţiva paşi urcat pe jos la plajă, mâncat la prânz la al 101-lea restaurant Simpson, foarte plăcut. Micii peştişori albi gustoşi, Cherry-tort, rostbeef în farfurie mare pe o măsuţă pe roate ce ţi-o aduce înainte, 1 sticlă de St. Julien bun, îngheţată ş. a. m. d.— totul, pentru noi doi, 16 sh. La $9^1/_2$ acasă, cu cab.

Luni 12/24 Iulie 1882. Londra. Timp frumos. Sânt îmbrăcat de la ora 6 şi scriu acestea. Primblat pe Regent Street. Mereu [timp] frumos ca de vis, şi acum [sânt] accesibil impresiilor, de oare ce Clara e acum vădit mai bine şi începe a renaşte la vieaţă. Vizită a Miss Berry (Birchfield), o cunoştinţă de la Berlin a Clarei şi a Liviei, şi invitarea ei la masă pentru Vineri... În sfârşit, după 6, şì mai neaşteptat, Hermann[1] cu Emily şi 2 copii, care în drumul de la Leeds la Düsseldorf, au venit să ne vadă.

Seara încercare cu Livia [de a ne duce] la „Alhambra". (Leicester Square); nu mai era nici un loc; primblat pe stradă, pe jos, 4 minute cu drumul de fier subpământean, care-ţi dă fiori, de la Charing Cross la Westminister Bridge, privelişte feerică a Tamisei, de pe pod. Clădirea Parla-

---

[1]. Hermann Kremnitz, fratele Clarei Maiorescu.

mentului, luminat electric ş. a. m. d., 1/4 de oră într'un café-chantant cu copìi care fac muzică(cuviincios, locurile cele mai bune 1 sh.). Cab până la Regent Street, circul Oxford, apoi pe jos acasă. Totul admirabil de frumos.

Marţi 13/25 Iulie. La 6 1/4 dimineaţa cu Livia la piaţa de flori în Covent Garden. O splendoare! Multe flori tăiate, care pe continent [se vând] numai în ghivece; mănuchiuri întregi de fuchsia (1 sh.), muşcate, boboci de trandafir (buchetul 50 de pfenigi), flori mari de portocal (1 sh.), garoafe ş. a. m. d. Cu 12 sh. [am] umplut cu flori toată casa şi vre o 12 ghivece, vase şi farfurii. Bucuria Clarei de asta. Ea însă-şi uimitor de întremată şi de bine.

La 10 1/2 Spencer Wells, vesel, cu flori, prezentând pe Dr. Day în locul său, de oare ce el pleacă azi în Norvegia. I-am dat 2100 de mărci + 10 £ (Pfund Sterling, [pentru] asistenţi), într'un plic de scrisoare, şi de la el am primit cărţi de vizită pentru Parlament.

La ora 3 cu Livia la Parlament. Introduşi de Dr. Lyon, membru al Parlamentului. Am văzut pe Gladstone în H[ouse] of Commons. Tocmai vorbea ministrul de războiu. Totul măreţ. Camera însă-şi face impresia unei practice simplităţi şi adaptări la obiect, fără nici o teatralitate. Privitorii sus (ca şì afară, doamnele chiar la spatele geamurilor şi grilajului), băncile miniştrilor în lungul unei mese, speakerul şi probabil 2 vicepreşedinţi înaintea lor într'o lature, foarte sobru şi făcând bună impresie, mai mult de o adunare privată, însă prea puţine locuri (peste 400) pentru deputaţi (vreo 700).

In aceeaşi zi, Westminster, cu marile amintiri istorice. Frumoasa capelă a lui Henric al 7-lea.

La 6 1/2 cinat cu Livia la „Criterion" (Picadilly), à 3 1/2 sh. (sau 4). Elegant, bine.

Seara, la „Alhambra", Babil and Bijou, un fel de feerie, cu melodii furate toate (din „Boccacio", „Răz-

boiul vesel" și a. m. d.), decorație frumoasă. Tixit de lume...

Miercuri 14/26 Iulie, primit dimineața de la Spencer Wells, care, în răstimp, trebue să fi plecat în călătorie, o scurtă și curioasă scrisoare, în care îmi comunică că ieri, la plată, ași fi făcut un „mistake", fiindcă bancherul lui i-a spus(?!) că 2100 de mărci n'ar fi egal cu 2100 shillingi = 105 £, ci numai 85 £. La aceasta i-am răspuns următoarele și am dus însu-mi scrisoarea la Grosvenor Street, 3:

Prea stimate Domn,

Aceasta este o istorie comică[1], și d-voastră sânteți un excelent operator, dar de loc un bun calculator. 2100 de mărci sânt, *absolut* sigur, = 2100 sh., așa dar = £ 105. Spre dovadă, vă dau un extras din „London" a lui Bädeker (Leipzig, 1881, pag. 1).

Adaog că bancnotele-mărci stau nu numai egale cu aurul, ci mai bine decât aur, fiindcă sânt mai comod de transportat. Bancherul d-voastră confundă marca [germană] cu francul. 2100 de franci sânt cam 84 £, dar 2100 de mărci sânt fără nici o îndoială 105 £.

Scuzați încurcătura ce pare că v'am făcut; dar credeam că la marea vieață comercială a Angliei sânt de la sine înțelese relații internaționale de bani.

Firește, sânt însă gata să vă schimb îndată eu însu-mi cele 2100 de mărci în 105 lire sterling. Nu am făcut-o mai înainte, fiindcă nu am eșit în oraș și nu cunosc în Londra nici un bancher.

---

[1]. Scrisoarea originală, se'nțelege, o scrisese în englezește; în „jurnal" dă textul în nemțește, adăogând, la unele cuvinte, deasupra lor, în paranteză, cuvântul englezesc corespunzător; aci: (gay). — Pentru urmare, cf. însemn. din 4/16 Sept. 1882 și 20 Sept./2 Oct. 1882.

În aşteptarea ordinelor d-voastră în această privinţă, vă rog încă o dată, prea stimate domn, să primiţi expresiunea nemărginitei recunoştinţe şi stime,

de la foarte devotatul d-voastră

T. M.

....Am dat lucrului, precum se vede, o întorsătură familiară-glumeaţă. Din partea lui Spencer Wells rămâne însă o mică minciună (bancherul!), o mare prostie şi o şi mai mare nedelicateţe.

Peste zi am umblat a lene pe stradă. Seara, o amabilă scrisoare de la d-na Spencer Wells către Livia, în care-i anunţă vizita ei pe a doua zi şi că vine să o ia Duminecă la ora 2 la masă (la locuinţa ei, Golden's Hill, Hampstead N. W.).

Seara, cu Livia (după ce mai înainte făcusem împreună o vizită la încântătoarea casă de ţară a Miss Berry, în Aberdeen Park, N., Highbury, Birchfield (7 sh. cab, dus şi întors).....

Asistat la o adunare de seară a „Salvation Army" a lui Booth, unde s'au cântat, cu tobe şi trompete, vulgare cântece de rugăciune, iar o fată convertită de curând a ţinut o cuvântare. Caraghios lucru. Multe figuri de criminali. Filiale şi în Paris şi în alte părţi. Cumpărat ziare ale acestei comunităţi (War-Cry), francezul „En avant". Deviza: Blood and Fire[1] (e înţeles sângele lui Christos şi focul lăuntric).

Joi 15/27 Iulie. La ora 12 vizita D-nei Wells.—Cu Livia la National Gallery, privit o oră, peisajele care se pierd în ceaţă ale lui Turner, cele 6 tablouri ale lui Hogarth „Mariage à la mode" şi o curioasă porţiune cu tablouri de Cruikshank (Împărăţia lui Bachus). Seara, mâncat la Grand Hôtel, dineu, à 5 1/2 sh., şi la ora 8 ascultat proasta

[1]. Sânge şi foc.

„Queen Elizabeth" a lui Giacometti, în minunat de clar clădita sală (și anticameră) a teatrului Drury-Lane, iar la urmă ascultat scena somuambulei din Macbeth, cu bătrâna încă mereu extraordinar de puternica Ristori, care juca *englezește* (în 1856 am auzit-o întâi, italienește, în Viena, în 1860 franțuzește, la teatrul Odéon în Paris).

Înapoi acasă la miezul nopței.

Vineri 16/28 Iulie 1882. *Londra.* Dimineața [primit] vizita al-de Graham [1], cărora noi scrisesem cu o zi înainte, la adresele a 4 Graham. Prânzit la noi. De la 4-9 la al-de Berry în Highbury. Bun prânz, jucat tennis, seara făcut muzică, eu vorbit englezește politică cu încântătorul bătrân, de 75 de ani (cred negustor de sticlă en gros, cu fabrice în Namur și Charleroi). El whig [2] turbat, derivând orice nenorocire din „imorala" politică a lui Beaconsfield și a lui Salisbury.

Sâmbătă 17/29 Iulie 1882. Londra. Ceață deasă, totuși între 1—3 străbătu când și când soarele, galbeu roșcat; ceva zăpușală. — Pe jos cu Livia până la țărm, apoi la British Museum. Văzut autografe, tipărituri rare, antichități asiriene, piatra de la Rosetta și fragmentele de la Parthenon ale lui Elgin. Acestea din urmă m'au lăsat rece. Părăsit încercarea de a ne duce la catedrala St. Paul, fiindcă era prea departe. Înapoiat cu omnibusul.— De loc ofițeri pe stradă și în teatre.

Duminecă 18/30 Iulie 1882. Londra. Eșit din casă abia la 8 1/2, început a bea Kissingen. Primblat prin Hyde Park, Serpentine, Kensington Garden, la început (acesta din urmă parc frumos, pe când Hyde Park [e o] mare pajiște pe care te poți întinde jos și unde pasc oi, străbătută de

---

1. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 290 și 304 ș. u. și însemnarea din 23 Aug./4 Sep. 1884.

2. Membru al partidului liberal.

drumuri pentru pedeştri şi de câteva alee pentru trăsuri şi călăreţi, plantate cu arburi, care au la cele 3 strade principale straturi de flori). Adunare a „armatei salvărei", cu cântece şi cuvântări în aer liber, în Hyde Park, la ora 10 1/2 dimineaţa.

Eu acasă, scris, în timp ce Livia, între 4 şi 7, era în splendid eleganta vilă a d-nei Sp[encer] Wells, în Hamstead.

Luni 19/31 Iulie 1882. Londra.

Dimineaţa, mers cu trăsură la al-de Graham....

La 3 1/2, cu Livia, omnibus până la catedrala Sf. Paul, apoi cab la Swan Pear (London Bridge), apoi 3/4 de oră vapor în josul Tamisei la Greenwich (văzut docurile, 2 vapoare ce fac curse spre insulele Americei centrale, corăbii fără elice, cu 3 catarge, văzut acolo măreţele palate ale spitalului şi ale şcoalei navale, aruncat o privire în parcul cu observatorul astronomic, apoi luat dineu de peşte în Ship-Tavern, unde ne-au dat vre-o 7 mâncări de peşte şi numai la urmă cotlete. Scump (à 8 sh. dineul), dar interesant şi elegant. Splendidă privire (veneţiană) de pe terasă pe Tamisa.— Seara, cu tramvaiul la Westminster Bridge, într'o oră şi 10 minute pentru 30 de pfenigi, sus. Seara la 10 1/4 pe pod, măreaţă vedere a palatului Parlamentului cu uriaşul cadran al ceasornicului luminat, şi la dreapta Embarkment-ul (cheul) Victoria, luminat electric.

Marţi 1 August/20 Iulie 1882. Londra.

Sculat la 6 dimineaţa. Multă alergătură pentru schimbat banii, pe toată Oxford- şi New Oxford Street. Găsit un ceasornicar (băncile nu schimbă), care mi-a dat pentru 100 de mărci 96 1/2 shillingi. Apoi călătorit la Windsor, cu splendida coach cu 4 cai, de la 10 1/2 până la punct 1 1/2. De la Picadilly, White Horse Cellars. Sus pe banchetă (cu Livia, domnul, doamna şi o domnişoară

Graham), à 10 shill[ingi], iar locul de lângă vizitiu $2^1/_2$ sh. mai mult. Admirabilă călătorie, de 3 ori schimbat caii, toţi caii numiţi pe nume şi conduşi fără biciu, prin spunerea numelui lor, de către stăpân însu-şi. O mare trompetă de aramă pentru asta. Ceasornic la piciorul caprei trăsurei. Prin Richmond şi prin splendidul (castani uriaşi) parc Bushy. — La Windsor, luncheon la hotelul White Hart. Mari bucăţi de carne (rece) pe masă: buturi de berbece, de şuncă, friptură şi mâncare de vacă, pui mari, slănină, unt, brânză, cartofi calzi. Pui mâna şi-ţi tai singur cât de mult vrei şi din câte vrei. Pentru asta apoi 3 sh. de persoană.

După aceea vizitat [castelul] Windsor, enorm de mare, monoton, în felul unei cetăţui. Propriu vorbind, nu e frumos, încăperile de primire simple, nu prea frumoase. Însă frumoase gobelinuri şi splendidele cunoscute portrete originale ale lui Van Dyk: Carol I, copiii săi ş. a. m. d., interesantele portrete despre congresul de la Viena sau despre bătălia de la Waterloo (2 împăraţi, 2 regi, Metternich, Nesselrode, Hardenberg, W. v. Humboldt, Castlereagh ş. a. m. d.).

La ora 5, înapoi, cu trenul (à 2 sh. clasa a 3-a; clasa a 3-a elegantă). Seara jucat skat cu mama şi Livia.

Miercuri 2 Aug./21 Iulie 1882. Londra.

Băut din nou Kissingen. Ridicat bani de la bancher ($114^1/_2$ £), Clara foarte veselă, venită singură de la pat pe sofa. De la 4 — 6 fost cu Livia la South Kensington Museum şi la India Museum. Văzut copia Tezaurului de la Pietroasa, cartoanele lui Rafael, splendide ţesături indiene, obiecte de metal şi de porţelan, săli admirabil de frumoase, superbe colecţii de obiecte privitoare la statui, arhitectură, obiecte de metal şi de xilografie. Totul incomparabil. Ce e, faţă de acestea, colecţia de la Am-

bras[1], Musée Sauvageot ş. a. m. d.? Seara, citit cu familia puţin François Coppée. La 10 ½, obosit, la culcare.

Joi 3 Aug./22 Iulie 1882. Londra. Dus cu Livia la al-de Graham, prânzit acolo..., cu aceştia apoi la Sydenham, splendid în ce priveşte spaţiul şi mulţimea oamenilor, încolo cam comun. Tot ce e expus n'are a face cu South Kensington Museum. Spaţiu în mijloc pentru orhestră 4000 de persoane, spaţiu de operă 4000 de persoane, spaţiu pentru concerte idem. Sânt adesea 27.000 de persoane înăuntru. Auzit prin telefon concert vocal din Lombard Street din Londra. —Camera obscura. —Panorama încercării de eşire a asediaţilor din Paris, de la Montretout (1870). Dar [întors] acasă înainte de începerea artificiilor. Clarei îi merge mereu mai bine. Încercat să meargă câţiva paşi.

Vineri 4 Aug./23 Iulie 1882. Londra. Băut mai departe Kissingen. Până la Albert Memorial în Kensington Gardens, remarcabil de însemnat (deşi e nepotrivit de luminos în partea de jos, prin reliefuri de marmură, şi mai întunecat sus, prin poleire cu aur şi prin statuele negre de la colţuri). Vis-à-vis marea Royal Albert Hall.— După aceea, cu cab, vizită de rămas-bun la al-de Berry. Apoi cu Livia cu trenul la Blackwell, cu barca cu aburi prin Greenwich la docurile pentru insulele din America centrală, acolo intrat înăuntru, vizitat 2 vapoare de transportat cai şi soldaţi, gata de plecare mâine la Alexandria, cu trenul la staţiunea Tenchurch, cu omnibus

[1]. Sat în Tirol, lângă Innsbruck, castel odinioară burg al conţilor de Andechs, de la 1563 în stăpânirea Împăratului. Era sediul de predilecţie al arhiducelui Ferdinand I (1529-1595, al doilea fiu al Împăratului Ferdinand I) şi al soţiei sale Filipine Welser. Ferdinand a adunat aci preţioase opere de artă şi manuscrise rare, care, de la 1806, formează o parte esenţială a Muzeului de istoria artei şi a Bibliotecei naţionale din Viena: colecţia de poezii germane medievale copiate (1504-1515) după un „Heldenbuch an der Etsch“ pierdut, etc.

acasă. — Clara pe sofa, mereu mai bine. Eu acum, în cea mai mare parte, mă plictisesc.

În Hyde Park înainte de ora 8 dimineața, sute de tineri în pielea goală care fac baie. Dar răcoare!

Sâmbătă 5 Aug./24 Iulie 1882. Londra. Mers cu Livia la cumpărături de haine și de cadouri. Drăguță cutioară de văpsele pentru Nina[1]... Eu luat, pentru 6 pence, o baie, clasa I, baie populară, cadă de porțelan strimtă, cu margine de lemn, cu 2 prosoape. Curat și izbitor de eftin. — Seara cu Livia la întâiul concert de promenadă din acest an în Covent Garden. $2^1/_2$ shillingi fotoliul în balconul întâi, altminteri intrarea, și cu locuri numerotate peste o mie, 1 shilling. Teatrul Covent Garden luminat cu electricitate și și câteva lămpi de gaz galbene. În loc de scenă, un podium în urcuș cu peste 100 de jucători, trâmbițaș militar sus, în fața podiului publicul din parchet, iar la dreapta și la stânga și la spate intrare liberă. În fund, imitată o piață spaniolă foarte nostim și transformată într'un refreshment-room, flori de vânzare, bomboane, și doi negustori de note muzicale pentru bucățile care se cântau. Concert instrumental și din când în când și foarte bune cântece din gură solo. O sală Flora pentru fumat. Luat în total, foarte amuzant și foarte practic; în toate privințele, vrednic de imitat. Am plecat la $10^1/_2$, după ce se cântase abia partea întâie; unele bucăți au fost bisate.

Duminecă 6 Aug./25 Iulie 1882. Londra. Dimineața la $10^1/_2$ cu Livia ascultat o parte din slujba bisericească în catedrala St. Paul, ... După prânz, cu repede hotărîre, la stațiunea Waterloo, de acolo la Portsmouth. Hotel George, nu departe de ambarcader. La ambarcader admirat marea, în fața lui lumini de la Ryde pe

[1]. Probabil, Nina Haret. Cf. însemnarea de la 15/27 Fevr. 1881.

insula Wight, la stânga lumini şi, luminată, hala rotundă de sticlă a cartierului de miazăzi şi a locului de băi [de mare de la] Portsmouth. — Soldaţi scoţieni, seara la ora 9 muzică militară pe strada mea, de şi e Duminecă, muzică scoţiană cu cimpoiul şi cu multă tobă. Curios costumul şi felul lor. La hotel, bună cameră de dormit, pat mare cu baldachin. Dar Luni dimineaţa, la ora $7^1/_2$, abia să poţi afla pe cineva, deşi vaporul pleca la 8,5. Cafea nu, aproape [să plec] fără a fi cineva cui să plătesc. În oraş, nici un bărbier deschis. Toţi [se scoală] târziu în Anglia.

Luni 7 Aug./26 Iulie 1882. Aşa dar la ora 8,5 de la Portsmouth cu vaporul la Ryde, 25 de minute. Zi frumoasă, mare splendidă. La Portsmouth, mulţi oameni la plajă scăldându-se în faţa noastră, complect goi, dar nejenându-se de loc, nici ei, nici publicul. Îndată cu trenul mai departe la Ventnor. Nimic de văzut pe drum, tunel mare înainte de Ventnor. Abia ai sosit, înainte de ora 10 stă gata marea diligenţă cu 4 cai pentru Freshwater şi Aluon Bay.... La $11^8/_4$ cu diligenţa la Blackgang... Drum frumos, în stânga marea, în dreapta Under-cliff (în felul „Elveţiei saxone", dar mai pustiu, mai urît, nu plin de arburi). După o oră eşti în Blackgang, aşa dar pe la ora 1. Acolo popas până la 3, bun otel, coborît la „Chine", splendidă plajă cu pietricele şi cu alge, la ora 3 îndărăt, la 4 în Ventnor, iute suind gâfâind la gară şi mers cu trenul încă până la ambarcaderul de la Ryde. Dar trenul întârziat; abia la $5^1/_2$ (în loc de 5) [am ajuns] pe vaporul supra-încărcat care mergea la Southampton, am trecut pe lângă Osborne, şi prin faţa frumosului Norris Castle, a oprit la Cowes şi apoi de-a curmezişul la Southampton, unde abia la $7^1/_4$ sosirea. Frumoasă călătorie. Linia ferată [duce] până la vapor. [Altă dată să iau bilete directe]. M'am suit în tren, am plătit suplement şi am sosit la Winchester (trenurile supra-încărcate din cauza înapoierei celor cu

Bank-Holyday [1]), unde scriu acestea în bunul, liniştitul Eagle-hôtel (nu departe de gară). Sosit după $8^1/_4$, [am privit] repede încă, în amurg, măreaţa catedrală.

Marţi 8 Aug./27 Iulie 1882. Winchester. Dimineaţa văzut încă odată catedrala. Frumoasele alee străvechi de tei [care duc] spre ea şi se află în jurul ei. — După aceea luat gustarea de dimineaţă la otel, cafea, buttered toast [2], foarte bună marmeladă de portocale ş. a. m. d. Am avut apoi de plătit pentru tot (mas, 2 prânzuri) numai $5^1/_2$ shillingi. Plecat cu trenul la 8,25, şi la $11^1/_2$ în Londra, [staţiunea] Waterloo. După amiazăzi cu Clara, Livia şi îngrijitoarea primblat cu trăsura 2 ore. Clara suportat foarte bine drumul cu trăsura, dar, când am încercat să vedem biserica Westminster, foarte slabă. — Seara încă o dată cu ea primblat o oră cu cab-ul, privit de pe Westminster Bridge feerica, teatrala clădire a Parlamentului, cu iluminarea electrică şi cu turnul ceasornicului.....

Miercuri 9 Aug./28 Iulie 1882. Londra. [Luat] hotărîre de a pleca mâne, întâi la baia de mare Eastbourne (pe coasta de miazăzi), apoi prin Newhaven la Dieppe-Paris. — Plătit D-rului Day 7 £ 7 sh., îngrijitoarei 15 £ (5 £ mai mult decât se cuvenea). Nu am cumpărat nici un cadou. Primblat în cab cu Livia şi apoi cu Clara, vizitat Crosby Hall şi văzut mişcarea din City. Seara cu Livia în Hyde Park, de la $7^3/_4$ până la $8^1/_2$ primblat cu

---

1. „Zile de sărbătoare ale băncilor" în Anglia (stabilite prin lege de la 1871): Lunea Paştelor şi a Rusaliilor, întâia Luni din August şi 26 Decemvrie, — zile în care băncile sânt închise şi e o mare afluenţă de călători în trenuri.

2. Pâne prăjită, cu unt. Pentru evoluţia înţelesului cuvântului englez *toast* (pronunţă: tost) de la sensul originar de „pâne prăjită" la înţelesul de „cuvântare la o masă solemnă" cu care a trecut în l. franceză şi de la France i la noi, cf. T. Maiorescu, *Logica*, p. 28 ş. u.

barca (2 sh. ora; dacă vâslești singur, numai 1 sh). Frumos ca în vis; și sute de tineri făcând baie și strigând.

Mai înainte mi-am cumpărat Shakespeare complect în volume mici legate frumos, puse într'o cutie, cu $11^1/_2$ shillingi.

Practicele, complectele cărți indicatoare de trenuri ale fiecărei administrații de căi ferate, cu 2 pens, în fiecare lună o nouă ediție. — Grant la Paris, rue Lafont[aine], 22.

Joi 10 Aug./29 Iulie 1882. Socoteala casei pentru ultimele 10 zile plătit $22^1/_2$ £ (foarte mult!), plecat cu trenul la 11,40, de la stațiunea Victoria, la Eastbourne, unde am sosit la 1,39. Călătoria clasa I, câte trele biletele, 39 de shillingi. Bagajul îl arunci fără chitanță și fără să-l cântărească, în vagonul de bagaje, te poți duce acolo să umbli la el mereu în timpul călătoriei, îl poți și lua, dacă vrei. — Și nu ia nimeni pe al altuia.

În Eastbourne, la cel mai vechiu otel Anchor, cu minunată vedere spre mare, paradă a marinei, ni s'a dat 3 camere, o frumoasă sitting-room cu 3 ferestre, iar alături o cameră de dormit cu balcon, în catul I, și o mare bed- și sitting-room, cu 2 paturi, la catul al 2-lea, toate împreună 14 shillingi pe zi. Foarte convenabil ca preț.....

Frumos ambarcader (intrarea 2 d.) cu distracție muzicală, café-chantant (ș. a. m. d. Cuviincios). Afară de asta, locuri de șezut 3 d., locuri numerotate 6 d. — Frumos parc, cu concert zilnic, bună orchestră, lawn-tennis și locuri de cricket, skating-ring, Flora-halle, foarte mult făcându-ți poftă să intri. Primblare cu diligența la Lewes, Brighton, și spre răsărit la Hastings sau foarte aproape la Pevensey. Cărucioare pe rotile pentru bolnavi, foarte plăcute, $1^1/_2$ sh. ora împreună cu cel care trage căruciorul.

Splendid joc al fluxului şi refluxului, la ţărmul mării.

Concert de negri pe stradă, 4 văpsiţi ca negri şi 1 harlechin negru autentic.

Pianine pe roate şi concert de stradă, physharmonice trase de măgăruşi ş. a. m. d.

Enormă şcoală de înnotat cu profesoară pentru doamne. (În vecina staţiune balneară Brighton este, pe cât se spune, cel mai frumos aquarium).

Vineri 11 Aug. / 30 Iulie, sculat eu singur încă la ora 4, primblat la malul mării, prins paianjeni de mare vii; dar peste zi ceva durere de cap. — Clara bine.

Sâmbătă 12 Aug. / 31 Iulie 1882. Socoteala la otel, totului tot, vin ş. a. m. d., plătit £ 4, 13 shill. Bun oteluţ. Plecat cu trăsura la gară, am putut scoate bilete direct până la Paris (dar cu preţul de la Londra, valabile 7 zile; de aceea ar fi fost mai avantajos, de oare ce şi fără asta, revizia bagajelor [se va face] numai la Paris, să fi luat bilete încă la Londra, acum 3 zile, şi apoi numai de la Lewes la Eastbourne şi înapoi) pentru 3 persoane, clasa I, cu vapor £ 5 fără 1 shilling.

Plecat cu trenul la 11,35, schimbat trenul la Pole[gate] şi la Lewes pentru Newhaven şi (cu $^{1}/_{2}$ oră întârziere) sosit la Newhaven-Harbour abia după 1, îndată pe vapor, acolo cabine (pentru 2 sau 3 persoane încă 30 de shillingi), splendidă, comodă, în orice privinţă plăcută călătorie pe mare, pornit la ora 1 $^{3}/_{4}$, zărit continentul după ora 6, Dieppe (intrarea în port frumoasă, interesantă prin vechime); la 7 $^{1}/_{4}$, imediat vama franceză cu practicele poliţieneşti de nepriceput şi cu insuportabile mânări tutelare pentru salles d'attente ş. a. m. d. La gară, restaurant aproape englezesc, dar prost, plecare mai departe spre Rouen la ora 8, cu trenul în întârziere (aşteaptă vaporul, mult sgomot de tren, şuerat inutil, contrast cu An-

glia, dar totuşi călătorie plăcută, sosire la Rouen la 9,25. Descins, după recomandarea din Baedeker, ca „mai modest", la Hôtel de la Poste, odăiţe la etajul I la stradă, [scunde] de ajungi cu mâna la tavan; nici vorbă de beafsteak; ceaiu şi ceva puiu rece şi ceva şuncă, vin prost; a doua zi 2 cafele (2 odăiţe — 36 de franci totul — foarte scump. Altă dată, de tras la Hôtel d'Angleterre, sau d'Albion, sau de Paris).

[*August 1882.*]

Duminecă 1/13 Aug. 1882. Ploaie. Cu trăsura făcut un ocol de ½ oră la Palais de Justice, Cathédrale, la extrem de fin lucrata biserică St. Maclon şi la măreaţa St. Ouen, acum făcută vizibilă din toate părţile (cele mai frumoase monumente ale bogatei gotice franceze), la gară; plecarea la 8,35, sosirea la Paris la 11 ½. Urîtă gară, şi tutelare. Umblat cu trăsura pe la Hôtel Voltaire, apoi Hôtel des deux Mondes, nu am găsit nimic convenabil; în sfârşit totuşi Hôtel du Louvre...... La 1 ½ mâncat în cameră bouillon şi beafsteak în otelul nostru (o adevărată înviorare gastronomică, după bucătăria englezească), o mică primblare cu trăsura, şi după aceea Théâtre du Châtelet („Mille et une nuits"), văzut 2 acte, elefănţi dresăţi ş. a. m. d., frumoase decoruri, joc cu haz, elegant.

De ţinut minte pentru Paris[1]:....

Luni 2/14 Aug. Paris. Primblare cu trăsură prin oraş, cu Clara şi Livia, văzut Père-La Chaise, bulevardele, Madeleine (de loc biserică! Rece, nenatural produs artificial, cum, de exemplu, Ringstrasse din Viena nu e de loc o stradă firească, şi Aquarium în Berlin), Jardin d'Acclimatation (Indiani Galibi), frumoasă Bois de Boulogne, mai frumoasă decât parcurile orăşeneşti engleze, mai elegantă,

---

[1]. Urmează o listă de câteva restaurante şi oteluri.

mai veselă, superbul Trocadéro, încântătorul, esteticeşte justul Aquarium (gratis)......

Seara, Livia şi eu La Mascotte, văzut 2 acte, joc natural, încântător de studiat. Repede încă la $11\,^1/_2$ noaptea văzut Operă (2 fr. ouvreuse-i pentru o lojă, 1 minut).

Marţi 3/15 Aug. 1882. Paris. Văzut pe Dr. Engel, cu Livia şi Jacques Negruzzi cu soţia lui văzut morga, Notre-Dame şi Versailles, pe ploaie îndărăt la otel, acolo întâlnit pe Zizin Cantacuzène şi Dr. Engel la Clara, mâncat cu ei la table d'hôte, şi apoi toţi (fără Clara) plecat la Comédie française, „Le feu au couvent" (proastă distribuţie) şi „Les Rantzau" (Erckmann-Chatrian), admirabil jucat, cea mai bună realizare omul bun-la-inimă Florence, de Coquelin(ainé), binişor Got..........

Miercuri 4/16 Aug. 1882. Paris. Vizitat pe Zizin, cu el la Callimaki-Catargi[1] (rue Trocadéro, 2), care arată la faţă ca un tuberculos pe moarte, depus o carte de vizită la Odobescu[2] (rue des Ecuries d'Artois, 29), apoi acasă; prânzit cu al-de Negruzzi la Palais-Royal şi împreună (şi Clara) la Comédie [française] („Misanthrope" şi „Médecin malgré lui"; cel d'intâi jucat de Delaunay, rău, violent, fără, nici o notă mişcătoare, Célimène şcolăreşte; în schimb cel din urmă splendid, mare realizare a lui Got ca Sganarelle. Pe la ora 12 noaptea, acasă.

Joi 5/17 Aug. 1882. Căutat pe Grant în diferite rue Lafayette[3], găsit în sfârşit pe la ora 3 în Passy-Auteuil.

---

[1]. Fost ministru al ţărei la Paris. (Numit la 1 Iulie 1881; destituit la 25 Oct. 1881, pentru că lipsise de la post, se opusese la numirea lui Alexandru Odobescu, ameninţând cu demisia şi trimesese ministrului de externe o depeşă deschisă). Cf. T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare.* III, p. 27, 29 şi 115—124. — Cf. însemn. din 23 Sept. 82.

[2]. Alexandru Odobescu, atunci secretar al legaţiunii române la Paris (numit de-a dreptul, din afară; a funcţionat de la 3 Oct. 1881 — 31 Martie 1885).

[3]. Cf. însemnarea de la 9 August 1882, unde însă e „rue Lafontaine", nu „Lafayette".

Nimic serios cu procesul. În răstimp au fost la nevastă-mea Odobescu, Zizin, al-de Negruzzi, Dr. Engel, Nini Haret cu fratele său, şi d-na Callimaki-Catargi. D-na Callimaki plângând, socotind pierdut pe bărbatul său, rugându-mă să mă mai duc pe la ei. Deci, m'am dus repede încă odată la el, Avenue Trocadéro, 2, vrea să mă întrebe dacă e valabil testamentul $^1/_2$ soţiei lui, $^1/_2$ fiicei lui. Da. Inutilă explicare din parte-mi despre cuvântarea mea la Cameră după publicarea actelor din partea lui. L-am găsit însă arătând mai bine la faţă, tocmai nu avea în acest moment febră. Pentru $^1/_2$ minut [la] Frémié (sculptor, [statuea lui] Ştefan cel mare pentru Iaşi). În cea mai mare grabă acasă, plătit socoteala otelului 184 de franci, repede cu trăsura la gara Lyonului, mâncat în fugă la gară (prost), luat bilete clasa I direct la Geneva (à 75 de franci, aproximativ), dat 5 franci distribuitorului locurilor şi acum rămaşi singuri până la Geneva...., în sfârşit la ora 7 seara plecare cu trenul, şi pentru mine linişte după această zi iarăşi de atât de multă alergătură. Minunată călătorie noaptea, până la $6^1/_2$ dimineaţa.

Vineri 6/18 August 1882. Sosind în Geneva pe timp frumos, primblare cu trăsura până la vărsarea murdarei Arve, rece ca ghiaţa, în frumosul, albastrul, superbul Ron (morile din „Peur" a lui Töpffer), pentru 5 franci; timp mai mult decât destul pentru vapor, care trebuia să plece la 8,54 la Ouchy-Lausanne, dar a pornit abia la $9^1/_4$. Frumos vapor... Vedere spre Mont Blanc, care se putea vedea, dar întunecat, nuoros. Sosire Ouchy la $12^1/_2$. Minunată vedere asupra Genevei şi a malului de apus, după eşirea din micul lac, după ultima jetée.

În Ouchy, de la splendidul Hôtel Beaurivage, tren pneumatic la Lausanne, spre stânga de la vapor. (Mulţi copii mici pentru bagaj).

Cu trăsura prin Lausanne, veche, frumoasă catedrală. Grand Pont (frumos viaduct), în $^3/_4$ de oră, dar pretutindeni urcând mereu. La 1,23 cu trenul la Berna. Admirabilă călătorie. Să te așezi în dreapta. Vedere spre lac până la Villeneuve-Fribourg. Sosire la Berna la $4\,^1/_2$ (bilet direct la Interlaken cl. I à 17 fr. 35 cent.; mai bine însă de luat clasa a 2-a, fiind mai puțin plină și tot așa de bine). În Berna cu trăsura puțin prin oraș (de prisos), apoi însă la stânga, pe podul strimt, mare, cu foarte frumoasă vedere asupra Bernei și adâncei văi a Aarului, spre Schänzli ($^1/_4$ de oră), unde cunoscuta perspectivă spre Berner Oberland (Jungfrau, Mönch, Eiger, Finsteraarhorn ş. a. m. d.)......, îndărăt la gară (trăsura pentru tot timpul numai $4\,^1/_2$ franci), de unde plecare cu trenul la Thun-Interlaken la 6,15. Splendid drum, din nenorocire eră cam târziu, intrarea în munții înalți, așa de aproape să-i prinzi cu mâna, necurmată vedere asupra tuturor vârfurilor și pereților de neauă. Apoi $1\,^1/_2$ oră vapor pe lacul Thun, primblare foarte frumoasă, pentru noi aproape pierdută din cauza întunerecului, punctul cel mai frumos, cred, la Spiez. În sfârșit pe la $9\,^1/_2$ la Därlingen (cu întârziere) și către $9\,^3/_4$ la Interlaken, cu scurta, frumoasa cale ferată (vagoane cu locuri pe terasele de sus). Toate omnibusurile la gară, sosire la Hôtel Ritschard (unde 2 camere mai înainte telegrafiate), urcare cu ascensorul, 2 camere la etajul I, frumoase. Luat ceaiu, și la culcare[1].

Sâmbătă 7/19 Aug. 1882. Dimineața splendidă vedere, cu soare, spre Jungfrau. Primblare cu Livia spre micul Rugen, Hôtel Jungfraublick, vedere asupra lacurilor Thun și Brienz, spre Jungfrau și Breithorn[2].

---

1. Notă marginală: Mai bine ar fi să rămâi în Thun, la frumosul *Thuner Hof*, bogat în vederi.

2. Notă marginală: În Interlaken mai puțină vedere (deși tot frumoasă) la Hôtel Ritschard (cu excepția turnului). Cea mai

Foarte bun déjeuner à prix fixe, à $3^1/_2$ fr., fără vin, la ora 12 punct, la [otel] Ritschard......, la ora $3^1/_2$, după ce am plătit întreaga socoteală 48 de fr., cu trăsură cu un cal prin Wagnern-Schlucht spre Lauterbrunnen la Staubbach într'o oră și $^1/_2$. Acolo [la] Hôtel Staubbach (nu cumva „Steinbock"), frumoasă casă de lemn, cu 4 etaje, cu splendida privire în Lütschinenthal în sus până la gheţari, la dreapta de Staubbach. Mici cămăruţe de lemn. Serviciu prompt. Livia și eu am făcut (se poate și cu trăsura), $^1/_2$ oră de mers sdravăn de la Hôtel Staubbach, frumosul drum la Trümmefall, admirabil de frumos și cu totul șes. Clara a rămas așteptându-ne pe unul din balcoanele otelului. La $8^1/_4$ seara înapoi, sus luat ceaiu și mezeluri, subt splendide stele și în amurgirea piscurilor de neaua în faţa noastră, și la $9^1/_2$ la culcare.

Duminecă 8/20 Aug. 1882. La $6^1/_2$ dimineaţa, după ce am luat cafeaua, am plecat călare, eu și cu Livia, la Mürren, urcuș drept în sus, dar nespus de frumos.... După o oră și $^3/_4$ eram sus, în Hôtel Mürren cu dependenţa Silberhorn, frumos, mare, elegant, cu pensiune, biliard, jurnale ș. a. m. d. Și un oficiu de telegraf. Cal de la Lauterbrunnen până aici și îndărăt 12 fr., omului încă $2^1/_2$ sau 3 fr. bacșiș. Amândoi conducătorii foarte plăcuţi, Luat încă o dată ceaiul sus. O oră și $^1/_2$ [stat] sus, ploaie, apoi iarăși foarte frumos, luptă între soare, nuori și aburi de ceaţă. La coborîș cules multe flori frumoase, genţiane, erica, valeriana (cu miros de migdale) și o tulpină de flori roșie cu foarte frumoase garoafe cu miros tare și $^1/_4$ miros de iasomie......

La ora 12 punct eram iarăși în oteluţul nostru la Staubbach. Cea mai frumoasă excursie la munte din

---

bună, la Schweizerhof sau la Hôtel Jungfrau. Vedere asupra Jungfrau-lui și asupra amîndoror lacurilor și foarte frumoasă pădure în micul Rugen, Hôtel Jungfrauenblick.

vieaţa mea, întru cât e vorba de privelişte măreaţă. Privire asupra vârfurilor Jungfrau, Mönch; Eiger din toată adâncimea văiei Lauterbrunnen, pereţii drepţi ai stâncilor până sus peste întinderi de gheţari şi de neauă până la piscuri.

Jos ploaie, mâncat la table d'hôte (ora 12 1/2, à 4 fr.), ploaie, la ora 4 plecat cu aceeaşi trăsură cu un cal, foarte bună, *Friedrich Palmer din Interlaken.* La 5 1/2 în Bönigen cu el, pe malul lacului Brienz. I-am plătit pentru drumul de la Interlaken la Lauterbrunnen 9 fr......

La 6 1/4 din Bönigen cu vaporul pe lac la Brienz, într'o oră şi 1/4. Cerul înnuorat, fără ploaie, splendide vederi pe frumosul lac mic, de un verde lăptos de smarand. Locuri pentru diligenţa de la Brienz la Lucerna poţi lua chiar la gară în Interlaken sau pe vaporul de la Böningen la Brienz şi ai avantajul priorităţei faţă de cele înscrise la Brienz......

Am trecut cu trăsura prin faţa frumosului Hôtel Giessbach şi a râului Giessbach (funicular de la vaporaş, staţiune la otel, à 1 fr., dus şi întors) şi la 7 1/2 sau 7 3/4 seara, aproape pe întunerec, am sosit la Brienz. La ultima staţiune a vaporului, imediat „Hôtel zum weissen Kreuz", mic. Încă seara, după sosirea vaporaşului, table d'hôte la ora 8, pe care e bine să o iei, fiindcă eşti cu greu servit alături de ea, chiar pentru ceaiu şi mâncare rece, cum am luat noi......

Regulă pentru oteluri: totdeauna să telegrafiezi din ainte pentru cameră!

La ora 9 1/4 sântem toţi culcaţi. Afară începe iarăşi cer cu stele. Brienz este însă întunecos, fără felinare pe stradă, în genere totul mai puţin elegant decât în Berner Oberland, de altfel.

Luni 9/21 Aug. 1882. Totuşi ieri abia la 11 1/2 am adormit şi m'am deşteptat iarăşi la ora 3; acum e abia

$4^1/_2$ dimineaţa. Nuoros, umed. Privire plăcută din camera meà, în grădina sălbatecă.

Mă întorc la Bucureştĭ destul de obosit şi în orice càz cu sufletul pustiit, din cauza insomniei. Nu trece nici o zi, în care să nu simt disonanţà între orice fibră a sufletului meu şi cel al soţiei şi, din nenorocire, şì ăl fiicei mele. Făcând cu totul àbstracţie de cine are ori nu are dreptate, cì numai cà dispoziţie sufletească organică. Se prea poate ca adesea ele să aibă dreptate, iar eu să nu am, — dar ce mi-e mie asta? Cu mine, aşa cum sânt făcut eu şì aşa cum sânt făcute ele, ele nu se potrivesc.

Mă scol de dimineaţă, supra-emoţionat de orice nou peisaj, şi întâiul meu sentiment e să deschid ferestrele. Cu neghioaba mea imposibilitate de a mă bucura singur de ceva, mă duc totdeauna dincolo la ele, şi totdeaunà le turbur şi mă simt decepţionàt . . . .

Şi nici felul lor de a se îmbrăca nu-mi convine în nici o privinţă. Sântem într'asta àbsolut deosebiţi la gusturi.

Şi astfel trag mai departe la lanţul de sclav al vieţei mele, şi sânt condamnat să vreau să sbor, şi să cad iarăşi la pământ, din cauza greutăţii de plumb.

Sfârşitul vieţei devine mereu mai pustiu.

Scris la ora 5 dimineaţa, în Brienz.

La 6,20 dimineaţa, cu poşta (pentru suiş 5 cai, altminteri 4), trăsură cu 4 locuri în interior, 2 pe banchetă în spate, 2 [în] coupé în faţă, închise cu geamuri... Superbă şosea de munte. La 8,20 în Brünig, sus, hôtel; 10 minute popas. La 9,20, jos, în Lungern (frumos lac); schimbarea cailor (?), oteluţul „Lion d'or“, cu grădiniţă. Acum încă 2 ore drum şes, prin faţa lungului şi nu frumosului lac Sarner, până la Alpnach, unde sosim la $11^1/_2$, şi îndată pe vapor. Drum frumos, deosebit de frumoasă însă este vederea imediat înainte de Lucerna spre fund. Sosire la

Lucerna la ora 1... La Lucerna, aşteptare până la plecarea trenului accelerat la Zürich (la ora 4), umplută cu primblare cu trăsura la Caféhaus Gütsch, sus de tot (trăsura, 3 persoane, dus şi întors, 5 fr.). Admirabilă vedere asupra lacului, spre Rigi, spre Tödi cel acoperit de neaua, Titlis, Bürgenstock ş. a. m. d.

La întoarcere, foarte frumoasă impresie a leului de la Lucerna[1], demn (ideea lui Thorwaldsen). — La ora 4, mai departe cu trenul (clasa a 2-a Lucerna-Zürich à 5 fr.), cu câteva minute înainte de ora 6 la Zürich.... Descins la foarte încântătorul *Hôtel du Lac* (al lui Mooser), foarte bun mic otel (nu trebue confundat cu multe altele *au Lac*). Camere în etajul I (Nr. 2 şi Nr. 4. cu câte 2 paturi, fiecare cu balcon; Nr. 3 fără balcon, dar cu mare pat englezesc pentru 2 persoane; câte-şi trele, cu vedere spre lac; nu mari, dar încântătoare, plăcute, foarte curate). Table d'hôte la ora 6 ½, excelentă, public foarte cum se cade, serviciul fără sgomot şi plăcut.

Marţi 10/22 Aug. 1882. În sfârşit, dormit mai bine, pat foarte bun. Noaptea vânt şi ploaie, acum cerul acoperit, dar fără ploaie. Socoteala la otel pentru câte-şi trei (table d'hôte, cafea, de 2 ori omnibus) 45 de franci.— Plecarea din Zürich la 10,7 dimineaţa, la Romanshorn la 12,10. De la Romanshorn până la Lindau table d'hôte pe vapor sus, foarte bună, pentru 3 fr. La Lindau, revizie

---

[1]. Un leu străpuns de o săgeată, ruptă, moare apărând cu ghiara sa un scut cu stema regilor Franţei; simbolizează pe cei 760 de soldaţi şi 26 de ofiţeri, elveţieni, gardă a regelui Franţei, masacraţi la 1792 apărând palatul regal în contra revoluţionarilor.

Impresionantul monument (consacrat în 1821) este sculptat în relief în stâncă (într'o grotă de 14 m. lungime şi 8 m. 70 înălţime) după un model de Thorwaldsen. De-asupra grotei e inscripţia: Helvetiorum fidei et virtuti. Die X. Aug., II et III Sept. 1792. Haec sunt nomina eorum, qui ne sacramenti fidem fallerent, fortissime pugnantes ceciderunt. Duces XXVI. Solerti amicorum cura cladi superfuerunt Duces XVI.

a bagajelor. Plecare din Lindau pe la ora 2. De la Zürich până la Viena, clasa I à 90 de fr., dar cu plată deosebită pentru bagaj. Sosire la Salzburg (revizie a bagajelor, bun restaurant, sală frumoasă) după ora 11 seara. În Viena la 6 $^{1}/_{4}$ dimineaţa. Bună noapte liniştită. Drum frumos de la Lindau la München. Frumoasă gară nouă în München. Lumină electrică.

Miercuri 11/23 Aug. 1882. Viena. Tras la Hôtel Höker în strada Bellaria. (Altă dată, mai bine [la] „Ungar[ische] Krone", ori „Kaiserin v. Oestereich". Eşti mai aproape de toate). După otelurile din Elveţia, impresia nu e de loc bună, lemn prost la mobile ş. a. m. d. Dar foarte prevenitor serviciu. Cu Livia prin oraş, întâi în Mariahilf cumpărături pentru personalul nostru de serviciu, iar pentru mine o pălărie, cu 5 fiorini, şi 1 baston, cu 1 fiorin. Batiste pentru servitori (foarte frumoase) à 25 de crăiţari (mantale de ploaie mari pentru doamne, cu 5, 6 şi 8 fiorini).......

Cu Livia la Stadtpark, cafea-îngheţată, apoi în Volksgarten, Strauss... La ora 9 acasă la otel; citit, încă, o comedie de Labiche, toţi împreună. La ora 10 culcat. Timp frumos.

Joi 12/24 Aug. 1882. Viena. La 5 $^{1}/_{2}$ dimineaţa sculat şi citind. Azi la 3 $^{1}/_{2}$ vom pleca în sfârşit prin Pesta-Vârciorova direct la Bucureşti. (Drumul de fer cl. I de la Viena până la Bucureşti à 154 $^{1}/_{2}$ fr., în napoleoni (bagaj 20 de fr.)... Sosirea la Bucureşti Vineri 13/25 August la ora 9 $^{1}/_{2}$ seara ($^{1}/_{2}$ de oră întârziere). Cald, lună frumoasă. La gară Kremnitzii şi Annette cu frate-său. Cină acasă la noi foarte plăcută, cu un fel de elegantă comoditate de locuit.

Vineri, Sâmbătă, foarte cald. Totuşi nu aşa cald ca mai înainte, după spusa altora. Wilhelm şi bancherul

Blank mi-au spus că în Iulie au fost *42° Celsius la umbră deasă*. Oricum, chiar pentru Bucureşti, ne mai auzită căldură.

Duminecă 15/27 Aug. Annette la noi la masă. Citit Schiţele americane ale lui Mark Twain [1]. Livia ne-a cântat la frumosul nou pian [Bechstein] [2], ca să-l încerce.—Splendidă lună, mai frumoasă decât am văzut-o totuşi vreundeva. Umbra adâncă şi precisă şi coloratura gălbuie, clară, ca de lumină electrică.

Luni 16 Aug., Marţi 17, pledat la Curtea de casaţie un proces pentru Theodor Rosetti, care e numit din nou la Curtea de casaţie şi a primit. Marţi seara, plecat la Iaşi, la procesul vamal, la Curtea de apel (Antoniu).

Miercuri 18/30 Aug. 1882 la ora 1 la Iaşi, Hotel Binder. — Drumul de la Bucureşti la Iaşi, clasa I, 68 de fr., sleeping 16, bacşiş 3. Seara la Drosso, găsit pe Georges Racovitză, soţia lui şi Natalie Skelitti. Seara, la mine la otel.

Joi 19/31 Aug. 1882, Iaşi. Început procesul. [3] Eu pledez abia mâne. Seara, la mine, Pogor, Gane, advocatul din Bucureşti [Vasile] Missir. Încântătoare seară de conversaţie. La ora 10 culcat.

Vineri 20 Aug./1 Sept. 1882. Timp frumos. Încă răcoare. Este ora 8 dimineaţa.

---

[1]. Câteva din ele traduse apoi în româneşte de Livia Maiorescu şi publicate în „Convorbiri literare": „Păsurile sufleteşti ale domnişoarei Aurelia", în nr. din 1 Apr. 1883, şi „Istoria unui băiat rău care n'a fost niciodată pedepsit", în nr. din 1 Noem. 1883.

[2]. Nota D-nei Livia Dymsza.

[3]. Procesul de contrabandă vamală (Clement Herman ş. a.) de care e vorba în multe însemnări anterioare.

D-na Maiorescu, Bucureşti [1]

Procesul ţine până mâine sară. Plecarea Focşani Duminecă. Ai primit scrisoarea. Trimite actele Sâmbătă sara Focşani.

Titu.

Pledat astăzi. Seara, la Principesa Cuza (Hôtel Glanz), unde era unul din fiii săi (Alexandru, un tânăr literariceşte îndemânatec, instruit), d-na Catargi şi d-na Anna Rosetti. Citit scrisoarea lui Slavici [2]. Seară plăcută.

Sâmbătă 21 Aug. 1882. Iaşi. Peste măsură de obosit. Pledat încă o dată, până la ora 7 seara... Încă noaptea scris rezumatul [pledoariei]. Lună frumoasă.

Duminecă 22 Aug./3 Sept. 1882. Dimineaţa înainte de ora 7 plecat la Focşani (plătit socoteala otelului, 70 de franci pentru 4 zile), unde sosit la 5 1/4. Hotel Georges.

Telegramă.

M-e Maioresco, Bucureşti, Strada Mercur, 1.

Arrivé Hôtel Georges. Actes reçus. Merci.

Titu.

Timp frumos, cald. Citesc mereu, printre treburi, „Auf der Höhe" a lui Auerbach, încă o dată. — Pe la

---

1. Telegrama în româneşte; începuse a o redacta în nemţeşte, dar a şters primele cuvinte scrise în limba germană şi a scris întreaga telegramă în româneşte.

Îndată după întoarcerea din streinătate, se informase de termenul judecăţii la unul din inculpaţi (se vede, arestaţi preventiv), precum rezultă din următoarea telegramă (conceptul în caietul nr. 7 bis):

Bucureşti 15/27 Aug. 1882.

Săveanu, Penitenciar, Iaşi.

Reîntors. Când este terminul Apel?

Maiorescu.
Strada Mercur, 1.

2. „O scrisoare din Italia, mai ales despre S-ta Cecilia şi despre Neapoli" (datată „Roma 10 August 1882", adresată lui Titu Maiorescu), publicată în *Almanahul Societăţii academice „România Jună"*, Viena, 1883, şi reprodusă în „Convorbiri literare" nr. din 1 Sept. 1883, apoi la Torouţiu, *op. cit.* vol. V, p. 82—102.

ora 8 seara, a venit adversarul meu de mâne, deputatul Mărgăritescu din Brăila, şi m'a plictisit până după 10.

Luni 23 Aug./4 Sept. 1882. Focşani. Foarte rea noapte. Pe la 12 $^1/_2$ deşteptat.... şi până pe la ora 5 citit, fumat, admirat lumina de lună şi recea, limpedea noapte. Timp pierdut. Apoi de la 5—7 dormit. După aceea, soare prea tare. Mie foarte plăcutul colonel Tamara, simpatic, activ, bărbăteşte-frumos şi modest, e aici din cauza manevrelor care se vor ţinea aici prin împrejurimi în Septemvrie. — Prânzit cu Mărgăritescu. Pledat înaintea secţiei a 2-a a Curţei de apel procesul (Iacovachi-Rizu contra Primăriei Brăila) şi câştigat[1]. Apoi dormit puţin. Zăpuşală înnăbuşitoare, praf, muşte, foarte plictisitor. — Altă dată, mai bine să încerc la Hotel Triandafil (nou). La miezulnopţei plecat cu trenul. Sosit la Bucureşti

Marţi 24 Aug. 1882 la ora 6 $^1/_2$ dimineaţa. Timp frumos. Clara foarte întremată.

Săveanu achitat la Iaşi. Clem[ent] Hermann şi Ornstein redus [pedeapsa] la 6 luni. — Pledat 2 procese.

Miercuri 25 Aug. 1882. Dimineaţa mulţi clienţi, apoi vizite, la prânz mâncat la al-de T. Rosetti (cu toţii). Şi căpitanul Lambrino era acolo, tăcut.

Joi 26 Aug. Pledat.

Vineri 27 Aug. Foarte cald, uscat. Soare. — La cină profesorul Popovici (de la teologie, din Caranşebeş, incult, dar nu prost) şi Annette. Seara, muzică şi (după plecarea lui Popovici) început Herbert Spencer, Premiers Principes.

---

[1]. Cf. scrisoarea din 1/13 Sept. 1883 către N. Iacovachi, telegrama din 2/14 Sept. către advocatul Primăriei Brăila şi cele din 2 şi 16 Sept. 1883 către Primarul Brăilei.

Mi-a venit ideea de a scrie o metodă a discuţiilor parlamentare. — Renunţat, ca nefiindu-mi convenabilă din punct de vedere nepolitic[1].

Sâmbătă 28 Aug./9 Sept. 1882. Foarte cald. La tribunal. Citit Marlitt, „Im Hause des Commerzienraths". Poate servi ca exemplu de roman prost.

Duminecă 29 Aug./10 Sept. 1882. La cină la noi al-de [Teodor] Rosetti, căpitan Lambrino, Gr. Buyucliu, Wilhelm. După masă, încă Annette. Buyucliu a adus note şi ilustraţii [la] Parsifal. Livia cântat bine la prima vedere. La urmă, încă lectură din Mark Twain.

Luni 30 Aug./11 Sept 1882. La ora 3 am luat de acasă pe Anicuţa şi am citit până la ora 5 H. Spencer, Premiers Principes, cap. 2 şi 3. Obositor, descurajator. Ce vorbărie despre lucruri banale! Astea le-a spus de mult Herbart, mai bine în parte şi Hume, şi chiar Kant. Chiar eu în mica, nematura mea carte germână de la 1861[2]. — Cald[3].

---

1. Fraza din urmă pare scrisă mai târziu.

2. *Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form.* Berlin, 1861, Nicolaische Verlagsbuchhandlung.

3. Din aceeaşi zi, următoarea scrisoare (conceptul în caietul nr. 7 bis):

Mr Georges Bengesco. Bucarest, 30 Août / 11 Sept. 1882.
Paris
Neuilly, Bd. Maillot, 46.

Monsieur,

Permettez-moi de vous remercier pour l'attention de m'avoir envoyé le 1-er volume de votre Bibliographie de Voltaire. J'en avais déjà lu un mot d'éloge dans la „Revue des deux mondes".

J'ai aussitôt commencé la lecture et suis maintenant au milieu des „satires". Je prendrai la liberté de publier dans les „Convorbiri literare" une notice, pour contribuer à attirer l'attention de nos compatriotes sur une œuvre qui leur fait honneur... par ricochet.

Veuillez recevoir, Monsieur, l'assurançe de ma consideration très distinguée, avec mes remerciments réitérés.

T. M.

(A şi scris darea-de-seamă depre volumul în chestiune — cf. sfârşitul însemnării de la 13/25 Sept. 1882 — şi a publicat-o în „Con-

Marți 31 Aug./12 Sept. 1882. Plecat din București la 8 1/4 dimineața, sosit la Craiova pe la ora 3. Cald. Clasa I București-Craiova 30 de fr. Tras la otel Teodoru. Impresie de monotonie despre Craiova. Plictiseală. Pe drum și în Craiova, citit, întâia oară, volumul „Trente et quarante" de About și a doua oară „Paule Méré" a lui Cherbuliez. — Seara conversație cu Niță Pop, cumpărătorul Sălcelelor. Inteligent?

Miercuri 1/13 Sept. 1882. Craiova. Noaptea bine, pat curat . . . — Foarte cald astăzi, soare arzător.

Pledat. Divergență de opinii (!!). Putut să mă înapoiez încă astăzi la București. Sosit la ora 9 seara[1].

Septemvrie 1882.

Joi 2/14 Sept. 1882[2]. Așa dar iarăși pentru câtva timp, liniștit, în București. Uscăciuue, mult soare, nopți răcoroase, zile foarte calde. — Astăzi mi s'a adus o ramură de prun înflorit, a doua înflorire. Transcriu frumoasa novelă de concurență a Mitei „Margarethe".

---

vorbiri literare", 1 Oct. 1882; nu a reprodus-o în „Critice"; cf. încă scrisoarea din 29 Noem./11 Dec. 1882 către G. Bengescu).

1. Cu aceasta se termină „jurnalul" nr. 7.

2. Cu aceasta începe alt caiet (nr. 7 bis), în care, la început, in întâiele 14 foi, sânt conceptele scrisorilor și telegramelor ce am reprodus în note la însemnările anterioare; în restul caietului urmează „jurnalul". Caietul fusese notat la început, în capul întâiei pagine: *„Scrisori. De la Ianuarie 1882 înainte"*. Mai târziu, când, de la foaia a 15-a înainte, a continuat în el „jurnalul", a scris în capul acelei foi: *„Tag-und Briefbuch. September 1882* — 9 Mai 1883" (partea nesubliniată scrisă la terminarea caietului, cu altă cerneală), iar subt titlul în românește ce scrisese pe întâia pagină a adaos, după terminarea caietului, un al doilea rând: *„Tagebuch și Scrisori de la Sept. 1882 — Mai 1883"*. Apoi, la revizuirea și numerotarea tuturor caietelor de „jurnal", l-a notat din nou pe verso al scoarței interioare, astfel: „Scrisori de la Ian. 1882 înainte și Jurnal No. 7 bis. Sept. 1882—Mai 1883".

Însemnările din acest caiet sânt scrise în limba germană (afară de câteva din Martie 1883, în limba franceză); numai câteva scrisori și telegrame sânt în franțuzește; alte câteva, în românește.

Vizită a prof[esorilor] Tocarski şi Marcian din Botoşani. Acesta din urmă, director, e vorba să fie îndepărtat, la stăruinţa col[onelului] Pilat, fiindcă vrea să rămână neamestecat în politică. Tot felul de intrigi din partea roşului[1] purtător de steag profesor Velea, care a fost copist în minister, iar acum predă acolo geografia.

La masă, Creangă, care ne-a povestit cu haz multe despre hoţul Chietraru, şi despre o invenţie de măsurat apa a fiului său[2]. Seara, Nica[3] şi d-na Lecca[4] cu fetiţa ei. Eu însă m'am retras şi m'am culcat de vreme.

Vineri 3/15 Sept. 82. Pledat iarăşi [în procesul] Weissman la Curtea de casaţie şi câştigat.—Apoi toţi împreună, cu Annette, citit mai departe „Premiers Principes" a lui Herbert Spencer: sfârşitul capitolului „relativité de toute connaissance" şi capitolul al 5-lea „réconciliation" sânt splendid scrise. Am fost toţi înălţaţi. — D-na P[ulcheria] Rosetti a venit şi ne-am uitat la [reproduceri de] tablouri. Seara, citit ultima novelă a Mitei, „Margarethe". (La 1 1/2 [am] fost la Academie. Urechia furios în contra lui Brătianu[5]).

Sâmbătă 4/16 Sept. 82. Pledat pentru D[onau]-D[ampfschifffahrts]gesell[schaft] contra N. Bibescu înaintea tribunalului de comerţ şi câştigat. Apoi prezentat ministrului de culte Aurelian pe A. Soutzo din Iaşi. Printre astea, transcris la „Margarethe". . . . .

---

[1]. Membru al partidului liberal.

[2]. Fiul lui Ion Creangă, căpitanul Constantin Creangă, (tatăl arhitectului Horia Creangă), era un spirit pornit spre tot felul de întreprinderi comerciale şi de invenţii.

[3]. Teodor Nica. cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 135.

[4]. Cleopatra Lecca. Cf. *ib.* p. 78.

[5]. V. A. Urechia, ministru al instrucţiei publice şi al cultelor (10 Apr. 1881—1 Aug. 1882) în cabinetele Dimitrie Brătianu şi I. C. Brătianu, fusese înlocuit cu P. S. Aurelian.

Duminică 5/17 Sept 82. Transcris „Margarethe"... Făcut vizite, şi la Mavrogheni, unde d-na Mavrogheni şi d-na E[mma] Beldimano. La cină Annette şi Burghele, citit mai departe ceva din Herbert Spencer.

Luni 6/18 Sept. 82. Transcris... Cu Drăghici la Creditul fonciar pentru moşia Ştefăneşti a d-nei Mavrocordat (Enacovici cumpără jumătate din ea). La cină, Slavici, seara al-de T. Rosetti. Impresii de călătorie în Italia ale lui Slavici [1].

Marți 7/19 Sept. 82. Două procese, puțin cam hărțuit, seara la al-de Kremnitz... transcris aproape până la sfârşit „Margarethe".

Miercuri 8/20 Sept. 82. Sântă-Măria. Terminat de transcris „Margarethe" a Mitei. — Mereu timp frumos [2].

Joi 9/21 Sept. 82. Timp frumos mereu. Astăzi la ora $6^1/_2$ dimineața 8^0 Réaumur. În sfârşit am [iarăşi] termometrul meu, reparat. L-am pus acum la fereastra camerei mele de culcare. Ieri, la masă, Dr. Joh. Fastenrath [3] (din Colonia), cu al-de Th. Rosetti şi Burghele. După aceea, mică seară literară: al-de Mandrea, Eminescu, Slavici, Făgărăşanu (înainte de plecarea sa în Belgia,

---

1. Cf., pe lângă scrisoarea din Roma 10 August 1882 (citată mai sus), şi scrisoarea sa din Bolonia 17 Iulie 1882 către Titu Maiorescu, ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. V 75-82.

2. Urmează o scrisoare de afaceri de advocatură, în franțuzeşte, către Georges A. Bellio, Paris, rue des Martyrs, 86. (Proces cu fratele său Barbu Bellio [Belu], vinderea moşiei — sau moşiilor — Prundu — Flămânda — Goştinari, poate pentru o datorie, poate pentru eşirea din indiviziune).

3. Johannes Fastenrath (1839-1908) a scris romane şi balade în spiritul poeziei spaniole: Ein spanischer Romanzenstrauss (1866), Klänge aus Audalusien (1866), Hispanische Blüten (1869), Das spanische Buch meiner spanischen Freunde (2 vol. 1870, compuneri proprii şi traduceri din poeți spanioli), Catalanische Troubadoure der Gegenwart (1890) ş. a. În 1899 a întemeiat în Colonia jocuri florale (în întâia Duminecă din Maiu, pentru poeți de la Rin şi din Vestfalia), iar prin testament „Fundația Fastenrath", premii pentru poeți germani.

pentru comanda de şine la calea ferată), Chibici, Creangă, Nica. — Fastenrath, cu toate că e un omuleţ ca un iepure şi cu tot monochordismul său spaniol, a devenit interesant pentru noi tocmai prin contribuţia cunoştinţelor sale spaniole în cercul nostru[1]. Lectură a „Margarethe“-i Mitei, care a încântat pe Eminescu, pe Burghele şi pe Slavici ş. a. m. d. Numai Rosetti a găsit „la donnée morale“ falsă, din cauza copiilor în raport cu guvernanta. [Ne-am] despărţit la miezul-nopţei. Seară reuşită.

Am mâncat la al-de Kremnitz, Wilhelm are să plece mâne dimineaţă la Mehadia... Eu însu-mi am plecat la Brăila, seara la ora 10 $^{3}/_{4}$, clasa I Bucureşti-Brăila 33 de fr. Sosire la Brăila la 5 $^{1}/_{2}$ dimineaţa.

Vineri 10/22 Sept. 1882. Brăila. Pledat procesul Ianotha şi pierdut, pe nedrept. Prezidentul Macri violent necuviincios. Adversar Nacu, care de la misiunea de la Londra avea influenţă, ca „roşu“ în evidenţă. Clientul lui era chiar cumnatu-său, şi prieten cu prezidentul.

M'am ocupat mult cu prosodia. Seara la ora 11,25 plecat îndărăt la Bucureşti.

Sâmbătă 11/23 Sept. 82. Punct la 6 $^{1}/_{2}$ dimineaţa sosit în Bucureşti. Timp frumos mereu. Prânzit, apoi la Curtea de Casaţie, unde [am avut] 3 procese, 2 amânate, al 3-lea, al lui Simonide contra ministeriului, pledat, cu Disescu contra lui V. Brătianu, la ora 5 acasă, citit „Cucoana Smaranda[2]“, cinat cu Burghelea.....

---

[1]. T. Maiorescu tradusese în româneşte şi publicase (întâi în „Convorbiri, literare“ din 1 Ianuarie 1881, apoi în broşura „Patru novele“, Craiova, 1882, remarcabila novelă „O bună pescuire“ a lui Alarcon. Cf. îndată scrisoarea către Alarcon.

[2]. „*Cocoana Smaranda* copie de pe natură, de A.“ (Ana Rosetti?), publicată în „Convorbiri literare“, nr. de la 1 Dec. 1883.

Scris lui T. Spencer Wells, Upper Grosvenor Street 3, London W. Raport despre buna stare a soţiei mele şi rugăminte de a-mi comunica diferenţa de schimb între 2100 de mărci şi 105 £, spre a-i trimete imediat restul [1].

Duminecă 12/24 Sept. 82. Timp frumos, pare a se încălzi iarăşi timpul. Scris scrisori, trimis la Brockhaus articolul „Dobrudscha“ [2].

Mr. Pedro Antonio de Alarcon,
Conseiller d'Etat, membre de l'Academie,
à *Madrid.*

Bucarest, le 24 Septembre 1882.

Monsieur,

Mr. Fastenrath, dans une courte apparition à Bucarest il y a quelques jours, m'a donné votre adresse et par là l'occasion de m'acquitter d'une dette d'honneur littéraire envers vous.

J'ai fait connaissance avec vos nouvelles par une traduction allemande de Lili Lauer (Stuttgart, 1878). J'en ai été enthousiasmé et me suis mis aussitôt à en traduire une, „La bonne pêche“, en langue roumaine. Cette traduction a paru dans notre revue „Convorbiri literare“, volume 14, numéro du 1-er Janvier 1881. Elle a été depuis reproduite, avec trois autres traductions, dans une petite bibliothèque populaire, dont j'ai l'honneur de vous envoyer sous bande le volume en question.

Permettez-moi d'ajouter que et notre revue littéraire et cette bibliothèque populaire sont des entreprises absolument gratuites de la part des collaborateurs [3]: la

---

1. Cf. însemnarea de la 14/26 Iulie 1882 şi cea de la 20 Sept./2 Oct. 1882.
2. Cf. însem. de la 24 Fevr. şi 30 Apr. 1882.
3. Urmau câteva cuvinte, şterse apoi: „que pour la revue nous faisons même des sacrifices pécuniaires pour la maintenir à sa hauter et que“...

littérature roumaine commençante n'est pas en état de rapporter le moindre bénéfice matériel à ceux qui veulent bien s'y consacrer.

Je vous demande bien pardon de ces détails; mais je dois tenir à ce que vous sachiez que la traduction de votre nouvelle est exclusivement un acte d'admiration pour votre oeuvre littéraire.

Si vous êtes curieux de vous renseigner sur votre traducteur roumain, vous trouverez une notice sur moi dans le mauvais „Dizionario biografico" de Gubernatis, dans le „Conversations-Lexicon" de Brockhaus (12-te Auflage), etc.

Je prends la liberté, avant de terminer cette lettre d'hommages et d'excuses, de relever dans la nouvelle que j'ai traduite, un point inexplicable. Peut-être n'ai-je pas compris le texte. Vous dîtes au commencement que la hutte du pêcheur Damian ne communiquait avec le reste du monde que par le pont en bois de noyer jeté entre elle et le château de Maquinenza. Or, le lendemain de la catastrophe, Damian avec les autres pêcheurs arrive du côté du château et trouve le pont tombé dans l'eau. Ici, vous dites que Damian court après dans sa hutte, trouve le lit de Carmela non défait etc. Comment Damian, venant du château, a[-t-il] pu arriver à sa hutte, si le pont était coupé?

Quoi qu'il en soit, la „bonne pêche" reste une des plus délicieuses nouvelles qui aient jamais été écrites et c'est avec grande joie que je saisis l'occasion de prier son auteur de bien vouloir agréer l'assurance de mes sentiments les plus distingués d'estime et d'admiration.

T. Maïorescu,
ancien ministre.

Luni 13/25 Sept. 82. Ieri seară au fost aici încă al-de [Teodor] Rosetti, Annette, Burghele. Am citit câte cevă din „Tribunal comique", dar mai ales „Cocoana Smaranda", care a plăcut tuturor, şi nematura „Cocoanele din Vălenii-de-munte", de Jipescu, apoi iarăşi vecĭnic frumoasele poezii de Eminescu.

....Înainte de 11 şi până la 11¾ dimineaţa am fost la P. Mavrogheni[1], pentru convorbire politică relativ la situaţia prezentă.

Opinia lui cu privire la mine:

1) Să es din organizarea partidului conservator din Bucureşti.

2) Nu cu Brătianu, care e îmbătat de putere, care se socoteşte remarcat şi important în Europa (de aci până la alienaţie numai un pas), ai cărui miniştri sânt numai ca nişte băieţi de prăvălie ai lui[2]. Şi cine ştie dacă a rupt-o într'adevăr cu Rosetachi? Dacă însă [a rupt-o], atunci din jalousie de métier Brătianu vrea să fie şi să aibă valoare singur.

---

[1]. Petru Mavrogheni (1819-1887), unul din bărbaţii de Stat eminenţi ai României; la această dată renunţase la politica de partid şi era ministrul României la Roma (25 Iulie 1881—30 Sept. 1882), de unde e trecut la Constantinopol (30 Sept. 1882—27 Ian. 1885; cf. însemnarea de la 10/22 Oct. 1882), apoi la Viena (28 Ian. 1885—20 Aprilie 1887, când moare acolo). Cf. Victor Slăvescu *Vieaţa şi opera lui Petre Mavrogheni,* Bucureşti, 1939.

Titu Maiorescu, care fusese coleg cu dânsul în ministerul Lascăr Catargi şi-i luase apărarea când Mavrogheni şi-a dat demisia în urma unor atacuri calomnioase (cf. cuvântarea sa „*Pentru P. Mavrogheni*", în *Discursuri parlamentare,* vol. I. p. 246-257) îl avea în mare stimă (cf. *ib.* vol. I p. 38 şi 530 şi vol. IV p. 343). Retragerea lui Mavrogheni din politica militantă şi numirea lui ca ministru plenipotenţiar fusese interpretată ca o trecere a sa la liberali (cf. scrisorile din 18 Aug. şi 23 Sept. 1881 ale lui Titu Maiorescu către Iacob Negruzzi, ap. Torouţiu şi Cardaş, *op. cit.* vol. I p. 14 şi 16).

Despre consideraţia lui Mavrogheni pentru Maiorescu, cf. *Însemnări zilnice,* vol. I, p. 128, 240 sq., şi scrisoarea din 15 Martie 1879 a lui Mavrogheni către Maiorescu, ap. Torouţiu, *op. cit.* vol. V, 66 sq.

[2]. În text: „dessen Minister nur Commis sind".

3) Să lupt la viitoarele alegeri. Cine se abține, abdică[1]. Dacă fracțiunea conservatoare de la Iași merge cu beizadè Grigorie[2], atunci să *nu* merg cu ea la alegeri în această învoială. Altminteri însă da.

4) Să tind a forma grupa noastră moldovenească, independentă de București, pentru ca apoi [să mergem] poate cu Vernescu?

Poate fi deslipit Generalul Manu [de partidul conservator]?

Am scris astăzi după prânz recensie la „Bibliographie de Voltaire", vol. I, a lui Georges Bengescu, pentru „Convorbiri[3]".

Marți 14/26 Sept. 1882. Toată noaptea vânt puternic, încă și astăzi dimineața. Totul s'a schimbat dintr'o dată, a sosit toamna! Afară turbure. Termometrul la ora 7 1/2 dimineața 7° R...... — După prânz de la 4—6 1/2 lectură mai departe din Herbert Spencer cu Annette, Slavici și familia. Slavici la așa ceva totdeauna se îndeasă cu vorbă multă. Seara, traducerea lui „Scormon"[4] a Liviei și iarăși drăguța „Cocoana Smaranda".

Miercuri 15/27 Sept. 82. Și iarăși timp frumos și soare cald. Încă 500 de fr. pentru drumul la Focșani [în procesul] Ianota. Luna asta incasat până acum 5000 de fr. și plătit din ei datorii. Isprăvit de achitat bancherii Marmorosch & Blank.

Joi 16/28 Sept. 82. v. Marenzeller și Brăiloiu (prefect Craiova) la mine, pentru regularea definitivă a afacerei

---

1. Fraza aceasta în românește.
2. Grigore Sturdza. Cf. *Discursuri parlamentare* vol. I p. 54 sq., vol. III p. 5 sq., vol. IV p. 290-294.
3) Cf. nota 3 din pag. 112.
4. Novelă a lui Slavici.

cu Ştirbey. — Zi pierdută. — Seara, furtună, fulgere, ploaie de vară.

Vineri 17/29 Sept. 82. La ora 1 la Academie. N[icolae] Ionescu a găsit la Berna în Biblioteca oraşului manuscript al relaţiunei lui Bronsard (?), agentul lui Henric IV al Franţei, care călătorise şi prin Transilvania, despre asasinarea lui Mihai Viteazul, în coloratură a lui Basta, italieneşte, şi a copiat pasajul.

Un prapor dintr'o biserică din dieceza Aradului ne-a fost oferit spre vânzare de către preotul de-acolo prin fostul nostru consul general la Pesta, Voinescu, pentru 2000 de fiorini (!). Respins, din cauza neautenticităţei, la observarea lui Hasdeu că are numărul anului 14... în cifre arabe, pe când atunci se scrìeau numerele [anilor] *numai cu litere,* şi apoi în inscripţie: *lui Dumnezeu,* pe când înainte de a 2-a jumătate a secolului al 17-lea genitivul e totdeauna *lu* (fără *i*).

Apoi cu d-na Pulch[eria] Rosetti, Mite şi familia mea văzut expoziţia de tablouri [de la] Stavropoleos. Marele tablou de Mirea Dumitrescu înfiorător de prost desenat (Mihaiu Viteazul, căruia i se aduce de către Secui capul lui Bathory). Coloratura suportabilă......

La cină, Annette. Boàla ei de ochi. Citit ceva Herbert Spencer. Apoi à venit însă Nica, a povestit de la congresul de la Iaşi (10 Octomvrie[1]) al „Concordiei Române". În meserii, băştinaşul bate acum pe toţi streinii în ramura pălării şi încălţăminte, în Bucureşti. Greu croitorii. Activitate pentru ţesături (sprijinită de regina şi de Azil[ul „Elena Doamna"].

Sâmbătă 18/30 Sept. 82. Soare. Toamnă frumoasă. Dar seara ploaie. — Al. Ştirbey dimineaţa la mine.

---

[1]. Greşit, în loc de *Septemvr*

Pritocit politică. Început să retuşez la traducerea mea a „Aforismelor" lui Schopenhauer.

Duminecă 19 Sept. / 1 Oct. 82. Deşì ceva ploaie de dimineaţă, dar pe la 9 1/2 am întreprins totuşi cu Livia (dorinţa ei), cu Annette şi cu Burghele o primblare până spre Băneasă, şi [am fost] înapoi, pe jos, la 12 3/4. Se făcuse o vreme minunat de frumoasă. Foarte îmbucurător şi înviorător. Apoi mâncat la noi (fără Burghele), apoi citit mai departe Herbert Spencer, 3 ore. Cinat. Foarte frumoasă zi. Pe la 7 1/2, condus cu trăsura acasă, pe ploaie, pe Annette, şi cu Clara la al-de Kremnitz, jucat skat până la ora 10. Agreabil. Iarăşi lună.

Luni 20 Sept. / 2 Oct. 82. Scrisoare drăguţă de la Spencer Wells din Londra, cu fotografia lui cu semnătură proprie. Vrea, negreşit, să repare prostia lui cu cele 2100 de mărci, pe care la Londra le-a luat drept 2100 de franci [1].

Incasat 500 de lei pentru un nou proces la Casaţie al lui Nicu Brăescu. Pledat la Casaţie [pentru] Bengescu contra Eliza Filipescu.

Livia a fost ieri încântătoare şi, în genere, este foarte drăguţă, vioaie, veselă, inteligentă. Scriu impresiile severe despre ea; trebue să notez şi pe cele bune.

La cină, la Kremnitz, numai noi cu contele Monts (Silezian?), noul secretar de legaţie al legaţiei germane. Seara, încă al-de [Theodor] Rosetti. E frumos, ochi căprui-deschis, blânzi, dar, pe cât se pare, cam mărginit [2]. Vorbeşte destul de curent franţuzeşte, dar cu greşeli (puţine) [3].

---

1. Vezi scrisoarea din 14/29 Iulie 1882 către Spencer Wells.

2. Mai târziu, cu altă cerneală, la margine, semnele: ? !, iar subt ele, parenteza: (sehr intelligent und moquant).

3. Cuvântul *wenig* scris mai târziu de-asupra (ca rectificare, în acelaşi timp cu nota de mai sus).

Marți. Aseară timp ploios, astăzi cerul acoperit, întunecos, a toamnă. La 7 ½ dimineața 9° R. Se pavează strada noastră Mercur cu piatră cubică. — Pledat la Casație [în procesul] Brăescu și pierdut. Kotzebue, Nr. 2 din „Schițe din Moldova" în traducerea Annettei, gata[1]........

Miercuri 22 Sept. / 4 Oct. 1882. Totuși, iarăși frumoasă zi de toamnă, cu soare, senin. În fiecare zi pledoarii. Citesc „Preussen im Bundestag", rapoarte ale lui Bismarck, de la Frankfurt, în timpul războiului din Orient 1854, 1855. Sânt la volumul al 2-lea.....

Astă seară, întrunire literară la mine, vre o 16 persoane. Jipescu ne-a amuzat iarăși în cel mai înalt grad, cu imitările lui [a felului de a vorbi al țăranilor]. Gaster ne-a citit începutul de la a sa „Literatura poporană. Cărțile religioase." A fost de față și Creangă,[2] al-de [Theodor] Rosetti, Mandrea, etc.

Joi 23 Sept. 82. Timp frumos, dar simțitor mai rece. Zi pierdută. Seara conversație în familie și citit Horațiu în franțuzește.—Scrisoare de la Callimaki-Catargi din Paris. E mai bine, dar încă n'a scăpat de friguri, bronchiile încă greu, cu toate [că a fost la] Eaux-Bonnes.

Vineri 24 Sept. / 6 Oct. 82. Ploaie înceată, adevărată zi de toamnă.—Proces amânat. De la 3 ½ până pe la 6, citit mai departe Herbert Spencer, difuz și, din cauză că se ține numai în abstracțiuni, superficial și superfluu... Seara rece, dar frumoasă.

Sâmbătă 25 Sept. / 7 Oct. 82. Timp admirabil, soare arzător, minunată claritate a aerului. Terminat de citit vol. II din rapoartele lui Bismarck de la Bundestag, cu

---

1. „O vânătoare în Moldova", publicată în nr. de la 1 Noemvrie 1882 al „Convorbirilor literare".

2. Venea în București ca membru în Consiliul general al Instrucțiunii; cf. scrisorile lui către T. Maiorescu, ap. T o r o u ț i u, *op. cit.* vol. V. p. 40-45.

sufletul plin de nelinişte, grijă în privinţa lipsei de orice plan în politica noastră.

Duminecă 26 Sept. 82. De la 2 până pe la 9, auzit— citit de ea — noul roman al Mitei, cu 2 Rosetti [Teodor şi soţia,sa], Burghele, Slavici şi Annette. Toţi aceştia au şi mâncat la noi. Foarte interesant, pe alocurea pasagii emoţionante, întregul puternic. Lui Burghele i-a displăcut începutul, lui Rosetti şi mie tocmai acesta nu. Slavici fără nici o părere. Seara la 10 3/4 am plecat cu trenul la Focşani, [pentru] procesul Ianota...

Luni 27 Sept. Focşani. Timp frumos, dar noaptea mi-a fost frig în sleeping. Procesul amânat.

La 4 1/2 am văzut pe Regele în Focşani intrând cu trăsura la casa Tufelcică (vizită la manevre), cu ministrul de finanţe Lecca, general Slăniceanu, Davila ş. a. m. d. Seara la 12 iarăşi înapoi la Bucureşti. — De la Bucureşti până la Focşani, cl. I 29 de lei, sleeping 8 lei.

Marţi 28 Sept. 82. La 6 1/2 dimineaţa în Bucureşti. Spălat, băut cafeaua şi la 8 1/2 iarăşi [cu trenul] la Leordeni, la Nae Gussi, constatare în potriva generalului Călinescu pentru Descombes. — Trenul cl. I de la Bucureşti până la Leordeni 10 1/2 lei.

Acolo, vorbit cu d-na Călinescu şi doamna Marian, cu supleantul la tribunalul Argeş Iulian, amabil. Seara la ora 9, înapoi în Bucureşti.

Miercuri 29 Sept./11 Oct. 82. Vizită la Bossy[1] şi la contele Monts. Seara, literatură cu Gaster (continuare a intere-

---

[1]. Vasile Bossy, fost deputat junimist (cf. T. Maiorescu, *op. cit.* vol. III p. 59), apoi consilier la Curtea de casaţie († Maiu 1939). Lui — îmi spunea T. Maiorescu — i-a telegrafiat, pe la 1870, cred, pe când Bossy era supleant sau substitut de procuror la Focşani (şi când conducătorii „Junimei" hotărîseră ca toţi prietenii lor din magistratură să-şi dea demisia, ca protestare în contra unei grave incorectitudini a ministrului de justiţie): „Juvenis, dă-ţi de-

santei lecturi despre cărţile poporane româneşti de legende religioase), o de nepriceput proastă novelă de copii a lui Slavici şi traducerea a „Doit-on le dire" de Mitică R. Rosetti. Seară rea, eu cu totul descurajat. Ne-am despărţit abia la $12^{3}/_{4}$, supra-obosiţi. Al-de Rosetti, Mandrea; până la ora 11 al-de Kremnitz. Erau [încă] Burghele, Jipescu, Baican, Chibici, Eminescu, Frollo, Annette.

Joi 30 Sept./12 Oct. 1882. Timp admirabil mereu. Primit scrisoare de la Alarcon din Madrid[1]. — La dentistul Young...

Octomvrie 1882, stil vechiu.

Vineri 1. Vreme posomorîtă, dar fără ploaie, cald. De câteva zile, este de văzut, noaptea între 3 şi 4, o foarte mare cometă.— La ora 1, prezidat şedinţa publică a Academiei, în care Dr. Felix a citit raportul său despre congresul de higienă de la Geneva: Pasteur, Dr. Koch, inoculare cu vaccin de splină pentru prevenirea infecţiilor periculoase..... De la 4-6 citit mai departe, cu Annette şi cu familia, Herbert Spencer „Premiers Principes". Sântem dincolo de jumătate, dar e din ce în ce mai lipsit de miez în abstracţiunea fizicală. La cină ea şi Burghele. Pe la $11^{1}/_{2}$ noaptea dus pe Annette, cu Livia, acasă, pe jos. Afară, vânt, întunecos, cad frunzele, dar nu e frig.

Sâmbătă 2/14 Oct. Vreme posomorîtă, ploaie de toamnă, răcoare. Frunzele aproape toate veştede...... În „Scaiul" al cocoşatului Athanasiade de la 3. Oct. 82 un foarte

---

misia". Şi, fără a întreba de ce, şi-a dat-o. „Juvenis" era cuvântul de legătură între membrii „Junimei"; cf. telegrama din 7/19 Ianuarie 1882 către Pogor, cele din 23 Martie /4 Apr. şi din 16/28 Dec. 1884 către Carp, cele din 5/17 Iunie şi 18 Oct. 1884 către Iacob Negruzzi, scrisoarea din 7/19 Iunie 1884 către Carp, telegrama din 3/15 Noem. 1884 către Ştefan Mihăilescu, telegrama din 7/19 Ianuarie 1885 către Slavici.

[1]. Răspuns la scrisoarea sa din 12/24 Sept. 1882.

ordinar atac în contra mea... Seara, domnul și doamna v. Bothmer, conversație.........

Luni 4 Oct. 82. Cald, vreme posomorîtă. Citit *Concurrenz in der Natur* a lui Preyer, cu mult interes...

Marți 5/17 Oct. 82... La tribunal, așteptat 3 ore, amânat [procesul]... Afară timp ploios, noroiu în toate aceste 2-3 zile.......

Dineul la al-de Kremnitz, cu baroana și Davida Witzleben, domnul și doamna v. Bothmer, contele Wesdehlen, contele Monts, Anicuța și eu. După masă au venit și Clara și Livia. În camera de fumat, după aceea, eram eu cu contele Wesdehlen, contele Monts și v. Bothmer, singuri, vorbind de una și de alta o jumătate de oră. Referindu-mă la „Preussen im Bundestag", mi-âm exprimat cu vioiciune (din adins) temerile mele pentru viitorul României, dar am zis că o oarecare liniștire este numai în faptul că, de atunci încoace, pe tronul României stă un prinț de Hohenzollern, și deci aceasta este garanția că dăinuirea țărei noastre este un factor al politicei germane în Orient, parce que, une fois un Hohenzollern sur le trône, la perte de ce trône serait équivalente avec la diminution du prestige de l'Allemagne comme grande puissance. Bothmer [era] de părerea meă, Monts a tăcut cu totul (în fața ministrului său), Wesdehlen însă a ripostat de mai multe ori: Vous supposez toujours que l'arrivée du Prince de Hohenzollern en Roumanie ait été une action allemande. Cela n'est pas exact. Le roi Charles est ici non *parce que*, mais *quoique* Hohenzollern. Le roi Guillaume, comme chef de la maison, a donné alors son consentement, mais rien de plus. Une division de la Roumanie (moitié Russie, moitié Autriche) pourrait parfaitement être faite avec l'assentiment de l'Allemagne, si les circonstances générales lui paraissent l'indiquer, sans

que le fait de la présence d'un Hohenzollern sur le trône de Roumanie soit un empêchement absolu, comme vous l'envisagez. Mais peut-être la Roumanie est viable, telle-quelle, comme la Belgique.

Eu am replicat că deosebirea este tensiunea de o cu totul altă violență între Austro-Ungaria și Rusia; pe când între Franța și Anglia lucrul devine din ce în ce mai puțin acut ș. a. m. d.

Miercuri 6 Oct. 82. Timp posomorît și ploios..... Citesc cu cea mai mare bucurie „Scrisorile lui Bismarck" către soție, soră ș. a. m. d., ca un comentariu clar acum la rapoartele [lui] de la Bundestag. — À-propos: Wesdehlen mi-a spus că sora lui Bismarck, doamna v. Arnim, face o impresie neînsemnată pe lângă soția lui Bismarck.

Seara „Junimea". 14 persoane; și Jean Cerchez, al-de Rosetti, al-de Mandrea, Jipescu, Ispirescu, Gaster, etc. De Baican, faimosul monolog al băutorului de rachiu călugăr Pafnutie [1]. O insipidă comedie *Păcală și Tândală*, de același ș. a. m. d. Până la ora 1. A fost mai plăcut decât Miercurea trecută.

Vineri 8/20 Oct. 82. Afară posomorît și rece, 4^0 R la ora 8 dimineața. — ...Lectură din Herbert Spencer până la $6\,^3/_4$.

Ce seacă și constând numai din sarbede abstracții devine, zău, filosofia, îndată ce vrea să fie pozitivistă și pierde fantasticul dar *profund-necesarul* farmec al metafizicei transcendentale!

Seara *Luceafărul* lui Eminescu, cu el și Anette și familia mea, citit, corectând.

---

[1]. Publicat în „Convorbiri literare" de la 1 Noemvrie 1882, subt titlul „Părintele Pafnutie de la Mănăstirea Putna"; a fost reprodus în „Biblioteca pentru toți".

Sâmbătă 9/21 Oct. 82. Convorbire cu Carp. De asemenea

Dumineca 10/22 Oct. (Astăzi soare, dar frig). Dimitrie Sturdza, ministru de externe, vrea să trimeată pe Carp ca ministru plenipotenţiar la Viena. Bălăceanu s'a făcut imposibil acolo, cată să fie transferat la Roma, de oare ce Mavrogheni trece la Constantinopol. (Regele vrea să acopere datoriile lui Bălăceanu cu 80.000 de franci din caseta sa privată). Carp m'a consultat, eu am vorbit şi cu T. Rosetti. L-am sfătuit amândoi să primească, de oare ce acum trebue să fie reprezentată la Viena politica sa în chestiunea Dunărei. Carp ceruse încă de la Brătianu, ca o a 2-a condiţie, să ni se dea prefectura de Iaşi, ca siguranţă a noastră pentru viitoarele alegeri. Brătianu a refuzat, fiindcă în schimbul câştigării noastre şi-a înstrăinat prea mulţi dintre ai săi, şi nu poate face asta înainte de alegeri, pe care a hotărît să le efectueze à la Bismarck. El are de luptat contra Rosettiştilor, Dumitru-Brătieniştilor şi a coaliţiei Vernescu-Kogâlniceanu-Florescu, şi o va face energic. Nouă însă nu ne va face în alegeri nici o opoziţie. (Eu am spus însă lui Carp că noi în nici un caz nu trebue să devenim candidaţi ai guvernului. Fireşte, aşa şi este înţeles lucrul, mi-a spus el. Atitudinea hotărîtă a lui Brătianu [de a lupta] contra tuturor vine de la sprijinul lui la rege, iar acest sprijin vine din convingerea regelui că la primăvară va fi războiu, iar eventualitatea aceasta poate fi suportată în ţară numai cu Brătianu ca [prim-] ministru. — N. B. Noul împrumut de 135 de milioane se face de către Rothschild şi Discontogesellschaft. Boerescu - beizadè Mitică lucraseră din toate puterile contra acestora, iar Brătianu, în slăbiciunea lui, le spusese să facă ei o contra-ofertă. Abia însă se produsese asta, şi Rotschild a şi telegrafiat că el atunci se retrage şi rupe

toate tratativele, întrucât casa Rothschild nu are obiceiul să concureze cu alții. După aceasta, Brătianu a lăsat să cadă [oferta] Boerescu și a încheiat [împrumutul] cu Rothschild. De aci supărarea furioasă a lui Boerescu-beizadè Mitică și posibilitatea, la o cât de mică șansă, ca cel din urmă să se îndrepte spre coaliția Vernescu-Florescu-Kogălniceanu[1].

Noi, în toate acestea, exspectativi, ținându-ne de o parte, cu gândul la viitor.

Duminecă seara, la 10 3/4, la Focșani. — Înainte [de a pleca, am lăsat] o carte de vizită la Grand Hôtel, cu notița către Carp: „mai trăgănește; mi-au venit îndoieli“ [2].

Luni 11 Oct. Focșani. Foarte frumos timp de toamnă, pledat bine [în procesul] Ianota. Seara la ora 12 plecat cu trenul înapoi. Acolo citit din nou „Olivier Twist“. Hôtel Triandafilides, corrupt prin gospodărie de café-chantant.

Marți 12 Oct. 82. Sosit la 6 1/2 dimineața, ploaie, apoi frumos. Carp seara la mine. A primit [să fie numit ministru] la Viena, mi-a părut însă fără vlagă și descurajat.—Convorbire despre viitorul României. Important [este] ca noi să avem [o armată de] 100.000 de oameni. Rolul nostru între Austria și Rusia, la un conflict, ca acela al marelui Elector [de Brandenburg] între Polonia și Suedia; întâi să biruești cu unul contra celuilalt, apoi pace separată, și să biruești din nou cu celălalt în potriva celui dintâi. O pace [ca cea] de la Oliva[3].....

---

1. Despre beizadeà Mitică (Prințul Dimitrie Ghica), cf. *Discursuri parlamentare*, vol. I p. 539 sq., vol. IV p. 29 și vol. V p. 52-54.
2. Cuvintele dintre semnele citației, în românește.
3. Orășel la nord-vest de Danzig, de la 1926 suburbie a Danzigului; sediu al episcopului de Danzig, cu fosta abație cisterciensiană (construită la 1170 de ducele Sobieslav I al Pomereliei, distrusă la 1224 și 1234 de Prusieni, la 1576 de Danzig, reconstruită la 1832), în care se află muzeul provincial al Danzigului. Aci (la intervenția

Miercuri 13/25 Oct. 82. Seara, societate literară; vre-o 19 [persoane]: J. Cerchez cu doamna, d-na Emma Beldimanu, Nenițescu ș. à. m. d. — Nenițescu a făcut să se citească de Eminescu și de mine 2 penibile acte ale înfiorător de stupidei sale drame „Vlad Țepeș"... Și Gaster a citit mai departe interesanta sa lucrare; Jipescu ne-a înfățișat iarăși imitările lui. Sfârșitul după ora 1. Cu al-de Kremnitz și Aneta rămas până la ora 4..., stând să vedem cometa; în zadar, căci [era] nuor. — Lună splendidă.

Ziua, de la 2 1/2—4 3/4, primblare pe jos cu al-de Bothmer, Clara și Livia, la Cotroceni și la gară Târgoviște [1].

Joi 14/26 Oct. 82. Timp frumos.... Seara, la al-de Kremnitz, [citit] Mark Twain, cu Burghele. – Lună admirabilă, încă de la ora 5 seara.

Vineri 15/27 Oct. 82. La 4 1/2 dimineața văzut, pe o lună foarte frumoasă, cometa foarte palidă. La ora 12 foarte frumos, soare, cald, 13⁰ R. la umbră. — Prânz la ora 12 la al-de Kremnitz, cu ministrul american Eug. Schuyler, care mi-a comunicat cele ce-l întrebasem despre Bret Harte și Mark Twain.—[La] 1 1/2 [la] Academie. De la 3 1/2 până la 6 citit mai departe, la mine, cu Annette, Herbert Spencer — din ce în ce mai seci aceste „Premiers Principes". — La cină, al-de [T.] Rosetti și al-de Kremnitz.

Franței) s'a încheiat la 3 Maiu 1660 *pacea de la Oliva,* care a pus capăt războiului (de la 1656-60) dintre Suedia, Polonia, Danemarca, Brandenburg și împărat (Leopold I), întărind preponderanța Suediei în nordul Europei și suveranitatea Electorului de Branderburg asupra Prusiei orientale și a ținuturilor poloneze cucerite în timpul războiului. (Marele elector de Brandenburg Friederich Wilhelm se aliase întâi cu regele Suediei în contra Poloniei și obținuse patru mari voivodate poloneze și suveranitatea asupra Prusiei, apoi contra Suediei cu Polonia, care-i recunoscu suveranitatea asupra Prusiei orientale și a celorlalte ținuturi.

1. Gara de Nord.

Seara, citit 2 comedii franceze. — Sturdza, ministru de externe, mi-a vorbit la Academie de intrarea mea din nou la Universitate[1]. Mi-a spus că a vorbit de asta cu actualul ministru al cultelor, Aurelian. — Frumoasă lună.

Sâmbătă 16/28 Oct. 82. Seara, la al-de Kremnitz; jucat skat cu Clara. Procesul Focşani Ianota pierdut. Pierd prea multe [procese] acum. În genere, un timp cam cenuşiu în cenuşiu, de şi eu sânt liniştit. Dar ceva înviorare ar fi de nevoie.

Duminecă 17/29 Oct. 82. [La] 8 1/2 dimineaţa la Craiova; sosit acolo pe la ora 3. Timp foarte frumos.......

Luni 18 Oct. 82, sculat la ora 6 dimineaţa, tradus raportul D-rului Patzelt despre organizarea spitalelor în România, pentru Kremnitz. Procesul meu Rautenberg amânat pe mâne. Seara, la Hotel Brăiloiu, citit de la început până la sfârşit vechiul exemplar din „Foaia Duminecii", Braşov, 1837, cumpărat cu 3 lei.

---

1. Pentru actul abuziv al ministrului de instrucţie din 1871-74 generalul Tell de a considera demisionaţi de la catedră pe profesorii universitari din Iaşi care erau în acelaşi timp şi deputaţi şi luau parte la şedinţele Camerei, cf. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 178 ş. u. şi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. I, p. 114 şi 123.

Ilegala măsură era luată mai ales spre a izbi în opozantul Nicolae Ionescu, dar ea lovea şi pe Titu Maiorescu, deputat conservator. Peste doi ani, Titu Maiorescu fiind numit ministru în locul generalului Tell, reintegrează îndată pe Nicolae Ionescu; pe sine însă nu; şi nici după aceea nu a reclamat vreodată în contra gravului abuz săvârşit în contra sa.

Intenţia de acum a guvernului liberal de a-l reintegra se vede că era mai mult o manevră politică, cu gândul de a face pe Maiorescu mai accesibil la propunerea de intrare în guvern ce o făcuse Junimiştilor primul-ministru Brătianu.

Nerealizându-se propunerea lui Brătianu, mai ales din cauza atitudinei lui Maiorescu, intenţia de a-l reintegra atunci e părăsită. Abia peste doi ani, în Oct. 1884, când iarăşi se urmărea o atragere a Junimiştilor, ministrul Gheorghe Chiţu reintegrează pe Maiorescu la Universitatea din Bucureşti. — Cf. însemnarea de la 12/24 Oct. 1884 şi scrisoarea sa din 17/29 Iunie 1885 către ministrul instrucţiunii.

Marți 19 Oct. 82. Pledat și câștigat procesul Rautenberg, după care plecat cu trenul la București, sosit la ora 9 seara (în tren, contele și contesa Wesdehlen, dânsa înapoindu-se cu copiii); de acasă, imediat la al-de Kremnitz, unde [erau] Schuyler, Lecomte [du Nouy], Annette, al-de Rosetti. Plicticos. — Timp frumos.

Miercuri 20. Oct./1 Noem. 82. La Cameră; nu încă complectă. Zi ploioasă de toamnă. [Am] respins oferta d-nei Dim. Sturdza pentru casă, de 85.000 de lei. Seara întrunire literară, cu d-na Beldimanu, Nenițescu ș. a. m. d. [Citit] ceva, prost [scris] de Slavici, de Jipescu, alte 2 acte mai departe de Nenițescu, ș. a. m. d. Prost.

Joi 21 Oct. La Cameră, aflat de la [Alexandru] Lahovary istoria concedierei celor 3 domnișoare de onoare: Grădișteanu, Lucia Ghyca și Assan, care avuseseră noaptea până la 2, la ele, vizită la ceaiu, cu Francezul baron Ring și secretarul de legație belgian Guillaume. După care, regele le-a dat afară pe toate.

Vineri. Terminat de citit Herbert Spencer „Premiers principes". Plictisitor și rău scris. La cină, pe lângă Annette, și Lecomte. Privit vederi ale bisericei Saint-Savin. Seară frumoasă. Timp frumos.

Sâmbătă. Seara, la Bothmer; el [ne-a] citit din traducerea lui Byron de Gildemeister „Peppo" și altele.— La Cameră, m'au ales în comisiunea răspunsului la mesaj și în cea budgetară.

Joi 28 Oct./9 Noem. 82. De 4 zile, vreme foarte frumoasă, foarte cald și soare. — Aseară, „Junimea", cu Alecsandri, Zizin, Gane, d-na Beldimanu, Annette, d-na Rosetti, Mite, Alduleanu (stud. jur. din Pesta), Caloianu, Hermes-Popescu[1], J. Cerchez, Jipescu, Nica, Chibici, Eminescu,

---

[1]. Cf. nota la însemn. din 24 Apr. 1882.

Slavici, Pĕucescu, Burghele, Nenițescu, în totâl 23 de persoaue. O frumoasă nouă novelă a lui Gaue, pentru Almauahul studenților de la Vieua[1], 4 poezii drăguțe de Neuițescu, scrisoare a lui Slavici din Italia, frumosul „Luceafăr" al lui Eminescu, șlefuit. Apoi Alecsandri povestit din viața sa și în special din Montpellier. Până la ora 1 noaptea. Încântătoare seară.

Bucarest, Jeudi $\frac{28 \text{ Octombre}}{9 \text{ Novembre}}$ 1882. 9 heures du soir.

Mr. Alex. Lahovary, chez Mr. N. Blaramberg.

Cher Monsieur Lahovary,

Je vous prie de m'excuser et de me faire excuser par ces messieurs. Je ne puis pas venir en ce moment chez Mr. Blaramberg. Des débats d'affaire qui m'ont retenu jusqu'à présent chez moi, n'ont pas l'air de finir de si tôt.

Bien à vous, T. Maiorescu.

Sâmbătă 30 Oct./11 Nov. 82. Timp frumos, dar ieri [a] plouat toată ziua. Aseară, până după miezul-nopței, adunare a conservatorilor la club. Lascar Catargi, general Florescu, [general] Manu, Lahovary, Pĕucescu, Triandafil, general Lupu, Ghica (fost prefect, de la Bacău). Rezoluțiune asupra propunerei lui Lahovary pentru o coalițiune și contopire a partidului cu Vernescu, N. Ionescu, Blaramberg, în scopul unei acțiuni comune la alegeri și mai târziu la guvern. Programul lor, între altele, libertate de acțiune la vacanța tronului, de oare ce succesiunea la tron acum e inconstituțională, inamovibilitatea magistraturei ș. a. m. d. Legea electorală de până acum. — Cu totul pentru: Florescu, Pĕucescu, Lahovary. În cele din urmă și L. Catargi și ceilalți. General Manu,

[1]. *Almanahul Societății academice social-literare „România Jună"*, Viena 1883.

numai cu inima pe jumătate, id[em] Triandafil, care ar merge cu inima sa mai lesne cu Brătianu decât cu Vernescu. — Eu absolut contra, şi hotărît să es din partid.

Duminică 31 Oct. 82. La ora 10 dimineaţa, cu Clara şi Livia la Ştirbey, la Buftea, acolo prânzit şi cinat, la ora 8 seara îndărăt la Bucureşti. Acolo încă cumnata sa prinţesa Demetru Ştirbey, născută Srica, şi Bărcănescu. Prinţesa Demetru [Ştirbey] excelentă muzicantă, cântă din gură foarte bine, în toate privinţele agreabilă. M'a invitat călduros la Paris, unde stau totdeauna iarna. Le-am citit,, Luceafărul" lui Eminescu, scrisoarea despre Neapoli a lui Slavici şi Mark Twain. În general, plăcut. Timp îndoios, cu toate acestea însă între 10 şi 2 *a eşit soarele.*

Noemvrie 1882.

1/13 Luni. Timp frumos. Dar la ora 7 dimineaţa 0°; totuşi, soarele încălzeşte iarăşi tare.

Între 3 şi 4, în comisiunea de răspuns la adresa tronului, diferenţă între Lahovari şi mine, în prezenţa lui Brătianu, Costinescu, Fleva, Dimancea. Lahovari şi-a dat demisia din comisiune, fiindcă e din opoziţie. Eu am rămas, deşi din opoziţie. Brătianu mi-a dat dreptate, în necesitatea [în care se află a] unei nouă grupări de partid. Lahovary a prezentat conservatorilor faptul ca părăsire a lor din partea mea şi aplecare spre Brătianu.

Vineri 5/17 Noem. 82. De Marţi încoace vremea posomorîtă, dar tot încă nu ger adevărat.—Alaltă-ieri Miercuri „Junimea", citit două drame [prezentate] la concurs (foarte proaste); au fost de faţă Hasdeu, Zizin, Gane, ş. a. m. d. Încă noaptea târziu tradus cu Eminescu 2 poezii ale reginei, eu tradus alegoria ei „Vremea şi Iubirea", Livia le-a copiat, şi totul trimes dimineaţa la „România jună" la Viena, pentru Almanahul ei.—Ieri, Joi seara, dineu

la al-de Kr[emnitz], cu contele şi contesa Wesdehlen (transferat la Stuttgart), Zizin, Lecomte şi Annette. Eu citit Mark Twain. Primit fără înţelegere.

Impreciziune politică, din care trebue să es, cu vre un act clar, cuvântare sau broşură.

Sâmbătă 6/18 Noem. La $10^3/_4$ plecat cu T. Rosetti şi Gane la Iaşi, la a 19-a aniversare a „Junimei“, Dumineca, de la 6 până la $11^1/_2$ banchetul „Junimei“, 28 de franci (ceea ce, cred, a reţinut pe Miron Pompiliu şi Creangă [1]), le-am citit Mark Twain tradus în româneşte, multă critică în contra, a doua zi vizitat pe Lambrior, bolnav de piept. Emilia aude mult mai bine, prin tratamentul lui Tröltsch.

Marţi 9/21 Noem. La $6^1/_2$ dimineaţa sosit iarăşi la Bucureşti, cu Rosetti, din cauza desbaterei la mesajul Tronului la Cameră. După o pregătire foarte apăsătoare din parte-mi, în sfârşit *Vineri 12/24 Noem. 82* mi-a venit rândul să vorbesc, înaintea Camerei pline şi a băncei ministeriale ocupate complect, o oră şi $^1/_2$. Vezi „Monitorul“ de Sâmbătă 13 Noem. şi ziarele româneşti de Duminecă 14 Noem.(*România Liberă*, Indép[endance]Roumaine etc.) [2]. Cel mai izbitor, mai straniu succes, şi atmosfera pentru mine transformată ca printr'o lovitură magică.

Însă în această Vineri, de la ora 8 dimineaţa până la $1^1/_2$ am cugetat, necurmat, în felul meu, în zigzag, la ceea ce aveam de vorbit, la 2 [am fost] la Cameră, îna-

---

[1]. Cf. scrisoarea din 13 Noem. 1882 a lui Creangă (ap. Torouţiu, *op. cit.*, vol. V p. 43 sq.): „Tare am avut dorinţă să vă văd când aţi fost de aniversara „Junimei“, însă nu mi-a fost tocmai bine şi nici nu puteam să scriu ceva ce începusem a scrie pentru „România Jună“.... Tocmai în ziua de aniversară mi-a venit şi mie câteva idei şi, ca să nu le scap, am fost nevoit să las cea mai veselă petrecere, aniversara, şi să nu vă pot vedè pe Dumneavoastră, cel mai drăgălaş profesor şi cel mai bun voitor ce am avut în vieaţa mea“.

[2]. Vezi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. III, 129-162.

intea mea a vorbit ministrul de interne Chițu, la ora 3 mi s'a dat cuvântul, până la $4^1/_2$, în cea mai mare încordare sufletească, am vorbit, până la 6 am așteptat votarea, plecat acasă cu familia și Annette, la masă Slavici și Eminescu, seara după masă încă Theodor Rosetti și Nica și Burghele, eu însă în camera de alături până la ora $3\ ^1/_4$ noaptea—dimineața, corectat neîntrerupt stenograma.

Luni 15 Noem. 82. Mereu încă, în afară și lăuntric, înălțat de succesul [de ieri]. — În comitetul teatrului, cu chiemarea în el a mea și a lui Alecsandri, [s'a] ținut astăzi ultima ședință a juriului pentru premiul dramatic, și dintre 18 drame, respins pe toate, afară de una „Fata de la Cozia", dramă națională istorică în 5 acte, în versuri, care la dessigilarea [numelui] s'a văzut că are ca autor pe Iuliu I. Roșca. Acordat acestuia premiul al doilea, de 1000 de lei.—Timp frumos. Fără zăpadă. Cald, foarte frumoasă lumină de lună. — Prin svonul ce a umblat mereu mai înainte, că plec la Berlin ca ministru, mi s'a paralizat întru câtva advocatura.

Miercuri 17/29 Noem. Ploaie toată ziua.— Seara, „Junimea": Esarchu (tocmai rechiemat, fără forme, din însărcinarea sa ca ministru la Atena; în locul lui, Ghica-Cartof), Iuliu Roșca, colonelul Candiano-Popescu, Nenițescu ș. a. m. d. Eminescu a fugit, când a văzut pe Candiano. Citit drama premiată a lui Roșca, „Fata de la Cozia", Roșca un om simpatic la prima impresie, 2 poezii drăguțe de Nenițescu și mai multe (pline de talent) de Candiano-Popescu, asupra cărora multă discuție critică. — Seară foarte animată, până după miezulnopței.

Joi 18/30 Noem. 82. Ninsoare într'una, dar stradele încă nu albe la ora 9 dimineața. Toată ziua a plouat, n'a rămas de loc zăpadă. — Seara, la al-de Bothmer,

unde era dineu în onoarea contelui Wesdehlen, care pleacă de aici. Noi nu acceptăm niciodată invitări la masă (din cauza operației ce a suferit nevastă-mea), dar ne-am dus aici seara, la ora 9, cu Livia. Era acolo, pe lângă al-de Wesdehlen, şì noul ministru german la noi, baronul Saurma-Jeltsch (înalt, barbă blondă-închis, faţă mai mult de boierinaş de la ţară şi de vânător, dar plăcut), care pleacă mâne, prin Constantinopol, la Alexandria, ca să-şi ia rămas-bun de acolo (şi, probabil, ca să fie de faţă şì la procesul Arabì[1]) şi să fie aici la postul său abia la 15 Ianuarie, [apoi] sarbădul frumosul conte Monts şi baronul Salzberg, ataşatul de legaţie austriac, mic, blond, cu o bărbuţă ascuţită, în furculiţă, făcându-ţi impresia unui croitoraş care behăeşte ca o capră, dar vioiu, inteligent. Am stat până la $11^1/_2$. Al-de Bothmer se plângeau că Saurma a venit la masă cu $^1/_2$ de oră prea târziu. — La Cameră, Negruzzi şi Gane, cel d'intâiu venit ast'dimineaţă de la Iaşi, cu soţia sa.

Sâmbătă 20 Noem./2 Dec. 82. Neauă peste tot, —2°, a sosit iarna. Ieri, la mine la masă, pe lângă Annette şi Gane, tânărul Iuliu I. Roşca (24 de ani), cu care, seara, am revăzut de la'nceput până la sfârşit drama lui premiată „Fata de la Cozia" şi am redus-o la 4 acte. El, la asta, simpatic, surprinzător de citit in litteris, fiziologic ceva cam hezitând în vorbire.

Luni 22 Noem./4 Dec. 82. Neauă din plin, sănii; astăzi, la ora 8 dimineaţa — 8° R.... — Greu timp!...

---

1. *Ahmed Arabì-paşa* (1839-1911), fiu al unui felah. Ca ofiţer egiptean, a luat parte în 1879 la răscoala în contra lui Nubar-Paşa. Ajuns conducător politic al partidului naţional egiptean, reuşi să fie convocată în 1881 o Cameră a notabililor. Ministru de războiu în 1882, luă îndată în mâna sa toată puterea şi se opuse cu armele amestecului Angliei în Egipt, dar fu bătut de Englezi, luat prizonier şi condamnat la moarte; fu însă graţiat şi expulsat, apoi în 1901 amnestiat.

Joi 25 Noem./7 Dec. 1882. Negură, încă multă neauă, dar totuşi în parte topită şi dispărut veselul drum pentru sănii de alaltăieri şi răsalaltăieri.— La „Junimea" de aseară, animat. Din nou Candiano, Exarchu ş. a. m. d. (Eminescu lipsea, din cauza lui Candiano), al-de Negruzzi şi Gane, Caragiali; şi Hasdeu.— Citit poezii de Jipescu, snoave de Ispirescu, multă critică asupra poeziilor lui Candiano, 2 nouă poezii de Alecsandri, una foarte frumoasă („Iarna vine"), pentru Almanahul studenţilor de la Viena, iar la urmă foarte drăguţa, hazlia, „Un drum la Cahul" de Jacques Negruzzi. —

Sâmbătă 27 Noem./9 Dec. 1882. Aseară citit actul I din opereta „Hatmanul Baltag" de Caragiali şi Negruzzi[1], cu ei toţi. Foarte amuzant. Caragiali cam neruşinat cu ceilalţi,.....

Duminecă 28 Noem. 82. La ora 10, discuţie politică cu Cost[ică] Suţu, Gane, Theod. Rosetti. — La 2 1/2 la Dimitrie Sturdza, cu Stoicescu, Rosetti, P. Grădişteanu şi Mihail Corné, desbătut procesul contra Ciurcu (Indép[endance] Roumaine) pentru calomnie. Cinică influenţare a tribunalului din partea lui Grădişteanu....[2] — Cina şi seara la al-de Kremnitz, cu Annette, Negruzzi, Gane, Rosetti şi Burghele. D-na Rosetti tot la Paris cu soră-sa şi cumnatul, vine înapoi peste vre o zece zile.

*

---

1. *Hatmanul Baltag,* operă bufă în 3 acte şi 5 tablouri, de I. Negruzzi şi I. L. Caragiali, muzica de Ed. Cuadella, publicată în „Convorbiri literare" nr. din 1 Maiu, 1 Iunie şi 1 Iulie 1884.

2. Despre natura acestui proces, cf. *Discursuri parlamentare,* vol. III p. 50 sq.

Bucarest 29 Novembre/11 Décembre 1882.

M-r le Baron Ch. de Tourtoulon,[1]
Directeur de la „Revue du mond latin".
Pàris, 31 rue de Provence.

Monssieur le Baron,

Je suis très honoré par l'invitation que vous voulez bien m'adresser, d'écrire dans la „Revue du Monde latin" et je ne peux que répondre affirmativement à votre appel.

M-r Basile Alexandri m'avait en effet déjà parlé de l'excellente idée à làquelle vous voulez prêter votre appui, et vous pouvez être sûr qu'elle rencontrera dans toute la Roumanie un chaleureux accueil. Nous sommes les moins connus et avons par conséquence le plus grand besoin de publicité occidentale.

Veuillez agréer, Monsieur le Baron, avec tous mes remercîments, l'assurance de ma haute considération.

T. M.

Eodem datu.

D-sale[2]

D-nei Maria A. Catargi,
Vice-Prezidenta Societăţii de Binefacere
Iaşi.

Doamna mea,

Răspunzând la adresa Dv. No. 49/82 nu pot decât a repeta, că mă voiu simţi totdeauna fericit a putea contribui şi cu slabele mele mijloace la ajungerea scopului umanitar al Societăţii D-voastră.

---

1. Cf. scrisoarea din Paris, 28 Martie/9 Aprilie 1883, a lui Alexandru Odobescu către Titu Maiorescu, ap. Toroutiu, *op. cit.*, vol. V p. 45 sq. — în care-i dă amănunte despre întreprinderea literară (puţin serioasă) a acestui baron.

2. Adresa şi întreaga scrisoare, în româneşte.

Încurajat prin invitarea ce-mi faceţi, voiu avea onoarea de a vă prevesti la timp oportun despre ziua în care mă vor ierta împrejurările să viu la Iaşi pentru conferinţă.

Primiţi, vă rog, Doamna mea, încredinţarea înaltei mele stime.

T. M.

Eodem datu.

M-r Georges Bengesco,

à la Légation Roumaine

Paris, 5, rue de Penthièvre.

Monsieur,

Je vous remercie de l'envoi d'„Alexandre le Bon"[1] et j'ose vous prier de remercier aussi M-r Picot en mon nom.

Je vous remercie encore pour les pages détachées de votre nouveau livre sur Voltaire, que je trouve excellentes, et pour l'envoi de l'intéressant numéro de la „Revue critique" et sourtout pour votre lettre. J'ai été très content, vous pouvez me croire, que vous ayez si aimablement accueilli ma critique et j'ai été touché de la bonne grâce, avec laquelle vous répondez à ma pointe contre vos „sous presse[2]" par l'envoi d'une partie même de ces oeuvres „sous presse".

---

[1]. Volumul *Alexandre le Bon, prince de Moldavie* (1401-1433), fragment d'une histoire de la Moldavie depuis les origines juspu'à la fin du XV-e siècle, par *Emile Picot*, membre honoraire de l'Académie roumaine et *Georges Bengesco*, secretaire de légation de S. M. le Roi de Roumanie. Vienne, 1882, — o broşură de 100 de pagine în 16⁰. (Despre ea. dare-de-seamă; semnată Y; în „Convorbiri literare", 1 Dec. 1882). — Despre Picot, cf. scrisoarea din 29 Noem. 1874 a lui T. Maiorescu către Jacob Negruzi, ap. Torouţiu şi Cardaş, *op. cit.* vol. I, p. 2 sq. şi *ib.* nota de la p. 39.

[2]. În scurtul articol din „Convorbiri literare" 1 Oct. 1882 despre întâiul volum din „Bibliographie de Voltaire" a lui G. Bengescu, după ce arătase meritul netăgăduit al lucrării şi făcuse unele observări despre partea tehnică, termina cu o îndoială în privinţa

Je me déclare vaincu. Mais, pour peu que vous soyez au courant de la littérature roumaine, vous devez me comprendre: j'ai eu peur de la terrible légerté de nos auteurs qui toujours veulent, essaient, se proposent, promettent... et en définitive tiennent si peu.

Voyez plutôt Hasdeu, Urechia, Esarco, etc. etc.

Eh bien, avec vous j'ai eu tort et je suis heureux d'avoir eu tort.

Veuillez recevoir, Monsieur, l'assurance de ma haute et sincère considération.

T. M.

*

Bucureşti [1], eodem datu.

D-lui Albulescu,

Soldat în regimentul al 2-lea la Constanţa.

Cu sfatul să studieze în ţară până ajunge oficer şi apoi trimitere în străinătate.

Lun [2] *29 Noem./11 Dec. 1882.* Dimineaţa, la Dimitrie Sturdza, ministru de externe, cu scrisoare a lui Carp către el. Cu ocazia asta, mi-a povestit că în 1881 sau 1880 el a fost întrebat de Radovitz [3], la Berlin, dacă ar

---

oportunităţii anunţării ca fiind *subt presă* a mai multor lucrări în colaborare cu alţii („Voltaire poète comique, étude historique, critique etc. en collaboration avec M. C. Lahovary" — care n'a apărut ! — şi „Histoire de la Moldavie"....., en collaboration avec M. Émile Picot" — din care a apărut numai fragmentul despre Alexandru cel Bun): „Ne e teamă că cetitorul, văzând această felurime de scrieri „sub presă", se va îndoi de concentrarea trebuincioasă unui autor pentru fiecare lucrare în parte şi că-i va veni în minte proverbul *qui trop embrasse,* etc".

1. Scrisoarea aceasta — în româneşte.

2. Textul continuă în nemţeşte.

3. Fostul consul general al Germaniei la Bucureşti (1870-72) care în noaptea de 10/22 Martie 1871 prezida masa coloniei germane ce sărbătorea ziua Împăratului; manifestaţia de stradă ce a turburat acea sărbătorire era să aducă abdicarea Domnitorului Carol; consulul Radovitz fusese luat din mijlocul brutalităţilor de către ministrul de externe N. Callimachi-Catargi şi condus la Palat (Cf. Titu

vrea să se ducă la Kissingen la Bismarck. După aceasta, întrebare din partea lui Radovitz şi răspuns de la Bismarck: „da!" (Radovitz i-a recomandat să nu spună la nimeni nimic despre această vizită, şi să se scoale [să plece], îndată ce se va termina [convorbirea]). Astfel, a văzut pe Bismarck la Kissingen, care i-a spus:

1. Ce a fost în trecut între Germania şi România, e lucru uitat. El a văzut, din contra, cu bucurie, că Românii sânt un popor recunoscător pentru binefăcătorul lor (Franța).

2. El doreşte regularea chestiunei căii ferate Stroussberg, pentru ca Germania să aibă mână liberă să facă şi ea ceva pentru România. Căci

3. — şi asta să şi-o noteze bine Românii — : ei sânt zăvorul de oțel care e vârît între Slavii de la nord şi cei de la sud.

Această convorbire cu Bismarck [1] a comunicat-o, zice el, numai regelui, lui I. Brătianu, lui Carp, lui Vârnav-Liteanu [2] şi acum mie.

[*Decemvrie 1882*]

Întreaga săptămână, până astăzi *Luni 6/18 Decemvrie 82*, copleşit de lucru. Delegat al secției a 4-a pentru legea gradațiilor corpului didactic, şi zilnic lucrat ceasuri întregi la Cameră cu delegați şi cu miniştri, Brătianu ş. a. m. d. (Aurelian ministrul cultelor). Pe lângă asta, împrumutul celor de la Braşov de 200.000 de la Casa de depuneri. Preocupat în privința desbaterei [procesului] de presă înaintea tribunalului civil, acuzare de calomnie

---

Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. I p. 33 sq.). Acum Radovitz era la cancelariatul imperiului în „auswärtiges Amt" (cf. *Însemnări zilnice*, vol. I. p. 234).

[1]. Cf. şi convorbirea relatată în însemnarea din 26 Ian./ 7 Fevr. 1883.

[2]. Ministrul țării noastre la Berlin.

n contra lui A. Ciurcu—Indépendance Roumaine, cu Creditul funciar rural.

Aseară, seară de muzică: d-ra Matilda Blancfort cu mamă-sa, Annette, al-de Negruzzi, d-na Zoe Bengescu (răsturnat pahar cu apă în pian), al-de Mandrea, al-de Polyzu ş. a. m. d.

Miercurea trecută, la seara literară, d-nele Sevescu, Bengescu ş. a. m. d.; şi Ronetti Roman, Hasdeu, Candiano, şi Urechia, care ne-a citit proasta lui piesă într'un act „Rara avis", Slavici 2 acte din drama sa[1]. Eu mort de oboseală după acea seară.

Timpul nu e rece, toată neaua topită, dar posomorît, umed.

Marți 7/19 Dec. 82. E ora 7 dimineața; ca să pot scrie, trebue să aprind lumina în camera mea de bibliotecă. Aseară până la 10 $^1/_2$ terminat de scris „Progresul adevărului", în prima schiță, dictat Liviei, în cea mai mare parte. Numai 17 pagine. Acum să-l fățuesc. Întregul, slab. Repetare a unor opinii anterioare, cu o mai bună întemeiare.

Miercuri 8/20 Dec. Seara, „Junimea": al-de Negruzzi, G. Crețeanu cu doamna şi fiica, Candiano cu doamna, Hasdeu, şi Eminescu în sfârşit iarăşi, şi Maroneanu (dr. en droit de Paris, care mai de mult, la Iaşi, m'a insultat într'o prelegere) ş. a. m. d. Hasdeu a citit Gioga foarte drăguț, versuri nouă usturătoare de Ronetti-Roman, glumele lui Jipescu. Amuzant. Ei au plecat la 11 $^3/_4$. Noi am mai rămas împreună până la 1 (al-de Negruzzi, Caragiali, Burghele, Chibici, Annette) şi am sărbătorit ziua numelui Annettei, de mâine, cu un simplu bowle şi ceva friptură rece.

---

1. Gaspar Graziani.

Joi 9 Dec. Pledoaria mea pentru Creditul funciar rural în contra lui Ciurcu de la Indépendance roumaine, înaintea tribunalului Ilfov, secţia I. Chestiunea competenţei în afaceri de presă pentru reclamaţii civile.

Duminecă. După — 8⁰ frig, de 2-3 zile din nou mai cald, 0⁰. Ieri a nins. Ultimele 2 zile lucrat la „Progresul adevărului", Astăzi terminat de făţuit.

Dep[eşă] telegrafică[1]

Bucureşti 13/25 Dec. 1882.

România Jună, Viena, VII, Lange Gasse, 4.

Lucrarea terminată expediez mâine.

Maiorescu

Luni[2] *13/25 Dec. 82.* Vreme admirabilă, soare, 0⁰. Ieri invitaţi la cină la noi: al-de Rosetti, al-de Negruzzi, al-de Kremnitz, G. Racoviţă, Burghele, Eminescu, Slavici, Annette. Seara, lectura articolului meu terminat „Progresul adevărului" şi Slavici 4 acte din tragedia „Sarah" sau „Gaspar Graziani". Foarte plăcută seară.

Sâmbătă 18/30 Dec. 82. Destul de cald, soare, afară pământul muiat. În săptămâna trecută, ultima Miercure literară în acest an. Prinţul şi Prinţesa Ştirbey, Hasdeu ne-a citit ceva ş. a. m. d. Prânzit de 2 ori cu contesa Wesdehlen (care peste 3 zile se duce după bărbatu-său la Stuttgart) şi cu copiii ei la al-de Kremnitz. Acolo, în camera de alături, convorbire cu contele Monts despre armata noastră; zice că ultimele noastre manevre au lăsat cea mai proastă impresie ofiţerilor streini, Italianul Lanza (în Italia însăşi e proastă cavalerie) a zis că este = zero cavaleria noastră ş. a. m. d. Numai Slăniceanu ar fi fiind ofiţer utilizabil, şi altele de acestea.

Ieri, vorbit la ministerul de externe cu Sturdza despre chestiunea Dunărei. — Astăzi cu smintitul de

---

[1]. În româneşte. — [2]. Textul urmează în nemţeşte.

Terschak, la otel Union. — Supra-încărcat cu Camera şi altele de acestea. Nevoie de vacanţă.

Seara, la Kremnitz, cu Clara, pentru a juca skat cu Wilhelm, el însă era plecat, de la ora 8, la Cotroceni, chiemat în consultaţie la regina, şi a venit acasă abia la 11 $^{1}/_{2}$.....

Marţi 21 Dec. 82/2 Ian. 83. Încă de la ora 7 dimineaţa sânt la birou, să mă achit de scrisori. E vreme posomorîtă afară, trebue să aprind lumina..... — Duminecă dormit prea mult, de extremă oboseală şi somn puţin în săptămâna trecută.

Duminecă seara, dineu de rămas-bun la al-de Bothmer pentru contesa Wesdehlen (care pleacă azi la 8,15 dimineaţa la Stuttgart cu cei 3 copii ai săi de aici şi cu 3 persoane de serviciu). Noi 3, contesa, al-de Negruzzi, contele Monts, şi Annette. Destul de plicticos. Bothmer a citit „Friedrich v. Schiller“ de K. E. Franzos — lucru mediocru [1].

Ieri, Luni, pledat; divergenţă de opinii, eu lânced şi cam fără curaj, în deosebire de tot timpul trecut. Svonuri despre trimeterea mea la Londra, la conferenţa Dunărei. — Acasă, multe pregătiri pentru Crăciun.

à la date Bucarest 21 Décembre 82/2 Janvier 83 écrit à Mr. G. Bellio, Paris, 66, rue des Martyrs, que pour le Baron [2] déposé hier au Crédit foncier rural demande d'emprunt de 860.000 frcs sur Prundu etc. et que cela peut durer au moins 3 mois à partir du 10

---

[1]. Cf. şi opinia lui Eminescu despre acest scriitor (*Scrieri politice şi literare*, ed. „Minerva“, 1905, p. 120 sq. şi Torouţiu şi Cardaş, *op. cit.* vol. I 43 sq.)

[2]. Fraţii Belu aveau sau purtau titlul de „baron“. — Pentru afacerea de care e vorba, cf. scrisoarea de la 8/20 Sept. 1882 către acelaşi Bellio (nota la însemnarea din acea zi), şi telegrama din 19/31 Ianuarie 1883.

Janvier. — Lui [ai] envoyé les 2 actes hypothécaires inscrits sur Bezdead (Tergovişte).

Seara, al-de Negruzzi la noi la masă, Nicu Gane, Chibici şi Annette. După masă, citit „Din vieaţa mea de voluntar“ a lui Chibici şi făcut poezii glumeţe[1] pentru Vineri seara [Ajunul Crăciunului].

O zi cu multă hărţuială.

Joi $\frac{\text{23 Dec. 82}}{\text{4 Ian. 83}}$ [2] Eri Mercuri în Cameră prima lectură a propunerii de revizuirea Constituţiei, şedinţă permanentă până spre 12 ore noaptea. 101 votează la sfârşit pentru, 20 contra, cu apel nominal. Gane votează pentru (cam ruşinat[3]), Jacques Negruzzi şi eu contra. Asemenea, contra, Cozadini şi Moscu; Nicu Catargi se abţine. Lahov[ary], Vernescu, Kogălnic[eanu], Blaremberg etc. contra. Numai Blaremberg a vorbit. Aluziile sale de atac în contra mea. A votat pentru şi D. Brătianu, Cernătescu, Vizanti, Moruzi, Arist[ide] Papadopolu-Callimachi, Sireteanu, Rosetti-Teţcanu, Nicorescu, Gâlcă, Chenciu etc. — Eu obosit şi ungemüthlich in meiner Haut. Gen[eral] Lecca prezident imparţial.

$\frac{\text{25 Dec. 82}}{\text{6 Ian. 83}}$ Ieri[4], pom de Crăciun cu Julklapp la Mite. Afară de noi, mai erau al-de Negruzzi, Annette, Gane, Eminescu, Slavici şi Chibici. Multă veselie.

Astăzi, zăpadă cum trebue, frig. În sfârşit, ceva linişte şi recreaţie.

---

1. „Julklapp-Gedichte“. Cf. nota la însemnarea de la 24 Dec. 1881.

2. Textul însemnărei din această zi — în româneşte.

3. Cf. însemnarea de la 3/15 Oct. 1885 şi nota.

4. Textul începe din nou în nemţeşte.

Duminecă 26 Dec. 82. Timp frumos, dar frig. La 7 1/2 dimineaţa — 12° R. Şi Luni [a fost] frig şi frumos. Marţi idem, dar totuşi numai — 9° R. — De 10 zile umblă vorba că mă duc la Londra ca delegat la Comisiunea Dunărei. Eu nu ştiu nici un cuvânt despre asta, dar studiez, oricum, pentru Cameră, „Acten des Wiener Congresses" ale lui Klüber ş. a. m. d.

[*Anul 1883*]

Dep[eşi] tel[egrafice][1].

1/13 Ian. Bucureşti.

Pogor, Iaşi.

Felicitări şi urări pentru însănătoşire.

Maiorescu

*

Alecsandri, Mirceşti

La mulţi ani de fericire.[2]

Rosetti, Iaşi.

Mulţumiri şi felicitări.

Kremnitz, Maiorescu.

Anul[3] *nou românesc 1883.* Cam fără coloare. Peste zi, citit cu Anicuţa comedii franceze. Dânsa cina la al-de Bengescu, noi singuri. Seâra, skat cu Kremnitz......

2 Ianuarie 83. Duminecă. Istovit, fără vieaţă. —Afară, în tot acest timp, între —9° şi —3°. Astăzi, la masă, Burghele cu doi dintre drăguţii lui copii (ofiţerul

---

1. Textul lor în româneşte.

2. Depeşa aceasta e ştearsă; se vede că nu a mai trimes-o, poate fiindcă aflase că Alecsandri nu era la Mirceşti.

3. Textul continuă în nemţeşte.

Constantin, şi studentul la Şcoala de poduri şi şosele Teodor) şi cu fiul generalului Cerchez, bolnav de inimă, al-de Kremnitz cu baby, şi Annette. Eu glumit mult cu baby şi, după aceea, citit o mică comedie de Gondinet. Totuşi, seară grea. Annette necuminte-tristă şi morocănoasă. Orice [aşi face] nu foloseşte la nimic.

Luni 3/15 Ianuarie 1883. La 8 ½ dimineaţa — 8° R. Dar vânt şi ploaie cu măzăriche. În urma acesteia, poleiu Aşa toată ziua....

Sâmbătă 8/20 Ianuarie 83. Afară, mereu frig, —7° R. Eu mereu *uşor* apăsat, neelastic. — Miercurea trecută, începutul din nou al serilor literare. Prezenţi numai 15, cu noi, aşa dar [afară de noi] 12: Exarchu, Roşca, Theod. Rosetti cu doamna, Manliu, Eminescu, Chibici, Jipescu, Maroneanu, Gaster, Iacovachi, Alduleanu. — Lipseau: Annette, al-de Kremnitz, Slavici, Burghele ş. a. m. d. Ne-a citit Gaster şi s'au citit de asemenea amintirile din războiul de la 1877 ale lui Chibici [1]. În definitiv, a fost destul de suportabil. Dar nici o însufleţire! — A doua zi, Joi, deci alaltăieri, au fost la noi seara al-de Bothmer şi Mite. Bothmer a citit foarte frumos splendidul „Harold" al lui E. von Wildenbruch. Am fost foarte mişcaţi toţi (cu excepţia doamnei v. Bothmer); a ţinut până după ora 1 noaptea. Încântător era Bothmer în emoţiunea sa voioasă.

Duminecă 9/21 Ianuarie 83. Soare, splendid cer albastru, dar la ora 8 dimineaţa mereu —7° până la — 8° R, aşa dar frig care ţine.

Miercuri 12/24 Ianuarie 83. Soare şi lumină de lună, dar totuşi destul de frig, dimineaţa mereu — 5°. Miercuri seara, vânt tare, rece. — Seara „Junimea", cu

[1]. *Din vieaţa mea de voluntar*, publicate în „Convorbiri literare" n-rele din 1 Aprilie, 1 Maiu şi 1 Iunie 1883.

[T.] Rosetti, Mandrea, Exarchu, Ştirbey ş. a. m. d. *(fără* Burghele, Eminescu — în spital —, Candiano, Creţeanu ş. a. m. d.). Citit, în întregime, „Fata de la Cozia" a lui Roşca, apoi 3 snoave de Ispirescu. — Destul de amuzant. Înaintea acestora, traducerea germană a „Luceafărului", de Mite.

Vineri 14/26 Ian. 83. Vreme cam întunecată şi vântul tăios nepotolindu-se, dimineaţa la ora 9 — 4⁰ R la loc adăpostit. Eu, de Miercuri (din cauza vântului, la venirea de la Cameră) durere 'n gât, voce răguşită. Ieri, inhalat de 3 ori coryzarium, astăzi o dată. — Ieri dimineaţă, a sosit iarăşi, de la Hânţeşti, Zizin Cantacuzino. A seară la al-de Kremnitz lectură, de către Bothmer, a splendidului cânt al 2-lea din „Don Juan", în *foarte buna* traducere a lui Gildemeister.

La Cameră, desbateri asupra revizuirei [Constituţiei]. Eu, în situaţie neplăcută, trebue să vorbesc din nou...

Pe la ora 3, s'a ridicat un viscol puternic; acum, la ora 7, ţine încă. — La cină, Zizin, Gane, Annette. Seara, încă al-de Kremnitz. Peste zi, Cameră, desbateri asupra revizuirei, pe care le urmăresc cu atenţie, fiindcă sânt înscris la cuvânt...

Sâmbătă. Zăpadă de o palmă şi jumătate, sănii; vântul a încetat. Comunicaţia cu calea ferată spre Vârciorova întreruptă, fiindcă la Piteşti [este] zăpadă de 3 metri de înaltă. — La Cameră, idem [desbateri asupra revizuirei].

Duminecă 16/28 Ian. 1883. Timpul idem. La ora $6^1/_2$ dimineaţa —4⁰ R.—Astăzi am vorbit la Cameră o oră şi 1/2, cuvântare de Stat în contra revizuirei[1]. [Mi-a] răspuns Giani, slab.

---

[1]. Vezi Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare,* vol. III, p. 163—204.

Luni 17/29 Ianuarie 83, toată ziua, până pe la $10^1/_2$ seara, corectat stenograma cuvântărei de ieri. Seara, istovit...

Miercuri 19/31 Ian. 83.

Dep[eşă] tel[egrafică]

Bellio, Paris.
rue Martyrs, 66.

Baron veut envoyer 20.000, mais agio or elevé: trois pour cent. Si vous prenez moitié agio, il envoie immédiatement. Veuillez répondre.

Maïoresco

Miercuri 19/31 Ianuarie 1883. Toată ziua, a casă, citit şi făcut planul călătoriei în Elveţia. Seara, adunare literară. Prezenţi: Creţeanu şi fiica sa, Candiano-Popescu, Exarchu, al-de [T.] Rosetti, Annette, Mite, Slavici ş. a. m. d. (Burghele, Eminescu — în spital, — al-de Mandrea, lipseau). Citit: din [lucrarea lui] Gaster, o snoavă de Ispirescu, un bun articol de Popescu (Hermes) [1] despre teatrul de maimuţe la Bucureşti. — Seară plăcută.

Joi 20 Ian. / 1 Fevr. 1883. De la George Bellio incasat încă 5000 de lei, de la Ilie Niculescu[-Dorobanţu] [2] 500, astfel încât mai am acum numai 1500 de lei datorii; în cele 6 luni, deci, am plătit îndărăt 20.000 de lei. — Vizită a lui George Cantacuzino şi acord în păreri în privinţa atitudinei noastre în situaţia politică. — Afară, soare frumos, dar dimineaţa totuşi — 7° R.

Sâmbătă 22 Ian. / 3 Fevr. 83. Astăzi, la $8\,^1/_2$ dimineaţa, +2°. E moină, şi afară e negură şi murdar. — Aseară, încântătoare seară cu Annette la noi. Lectură a [dramei] „Jertfă pentru jertfă" a lui Wildenbruch, rea ca

---

1. Cf. nota la însemnarea din 24 Apr. 1882.
2. Cf. însemnările de la 4 Maiu 1882 şi 28 Iunie 1883.

piesă, ultimele 2 acte imposibile. Dar cele dintâi 3 ne-au mişcat. — Ştersul, mărginitul, dar frumuşelul An. Drăghici la masă.

Dep[*eşă*] *tel*[*egrafică*] [1]

D-nei Didiţa Mavrocordato,

Iaşi.

Creditul a revocat arândarea publicată. Condiţiile prin Drăghici.

Maiorescu

Duminecă 23 Ianuarie / 4 Fevruarie 83. Aceeaşi vreme ca ieri. — Ieri am fost la [ministerul de] domenii şi am tratat cu Pandraf (director) despre drumul la Cernăuţi, pentru moşiile mănăstireşti [2]. Advocatul Vasile Brătianu se zice că a dat ideea pentru asta. Mie însă mi-a vorbit despre asta întâi Th. Rosetti, din partea lui Dimitrie Sturdza...

Luni. Seara, muzică: 2 simfonii de Beeth[oven], cu Livia şi violoncelistul Mandrea; Alduleanu nu putea să cânte, din cauza degetului. Erau de faţă şi Burghele şi Caragiali; foarte plăcut.

Marţi 25 Ianuarie / 6 Fevr. 83. Astăzi, $\pm 0^0$. Ninge. — Seara, la Kremnitz, Mite mi-a citit traducerea „Luceafărului“ şi continuarea romanului moldovean.... Încheiere neplăcută [a acestei seri], din cauza criticei mele a două pasagii.

Miercuri 26 Ianuarie / 7 Fevr. 1883. De astă dată, în sfârşit şi într'adevăr scăpat de datorii!!...

---

1. În româneşte.

2. E vorba despre vânzarea (către Nicolae Hurmuzachi) a şapte moşii din Bucovina foste ale Probotei, Dobrovăţului şi ale altor mănăstiri din Moldova, revendicate de Patriarhia din Constantinopole. T. Maiorescu era mandatarul Statului român în această afacere. Cf. însemnarea de la 29 Ianuarie/10 Fevruarie 1883, depeşa de la 8/20 Fevruarie, scrisoarea din 9/21 Aprilie 1883 către Nicolae Hurmuzachi, şi *Discursuri parlamentare*, vol. IV p. 347-350.

Contramandat „Junimea“ de astă-seară. Dar al-de Rosetti, Mandrea şi Annette tot au venit; Th. Rosetti le-a citit o comedie franceză... — De la 5-7 încă Costică Suţu şi Stirbey la mine, pentru vecînica declaraţie a punctului de vedere politic [al conservatorilor]. Acum, după miezul-nopţei, ninsoare mare afară şi ceva vânt.

Astăzi, între 2—3, convorbire cu Sturdza, la ministerul de externe. Zice că, în călătoria lui din acest an (Ianuarie 1883) la Berlin, a vorbit o oră întreagă cu principele Bismarck. Acesta i-ar fi spus: 1) că este *prietenie* între Prusia şi România (mai înainte vorbea numai de „relaţiuni bune“); 2) că noi, tot atât cât şi el, trebue [să mergem] contra Rusiei (asta rostit de el rece şi cu ton hotărît). Rusia a făcut greşala de a nu pricepe noua situaţie a Germaniei şi de a-şi închipui [că poate avea] încă rol de epitrop, ca după 1848 (de unde, concluzia lui Sturdza că nu e nimic cu vorbăria gazetelor despre înnoirea alianţei celor 3 împăraţi); 3) că prin urmare, necesitate pentru România să se orienteze în politica sa după Austria[1]. 4) că în chestiunea Dunărei, România are, într'adevăr, dreptate şi, dacă el ar fi arbitru, ne-ar şi da dreptate. Dar nu este arbitru, şi hotărîtoare pentru el trebue să fie interesele Germaniei. Acestea însă cer să fie sprijinită Austria, şi votul Prusiei la conferenţa de la Londra va urma pe cel al Austriei. (Cu toate acestea, zise Sturdza, Bismarck n'a pus un accent deosebit pe schimbarea dispoziţiilor noastre de sentiment. Ne lasă, oare-cum, să facem ce vrem).

Dar este oare Sturdza cu totul vrednic de încredere în comunicările lui către mine ?

Apoi a lăudat vioiciunea lui Carp la Viena. Kal-

[1]) Ceea ce România a şi făcut, după câteva luni, după întrevederea lui Brătianu cu Bismarck la Gastein. Cf. însemnarea din 28 Ianuarie 1884.

nocky[1] îndărătnic. Kallay[2] părând mai conciliant, în orice caz mai inteligent. Dar nu are nici un cuvânt în această chestiune.

Joi 27 Ianuarie / 8 Fevruarie 1883. Annette a mâncat cu noi la cină (eu am fost toată ziua hărţuit din cauza plecărei), atmosferă cam apăsătoare; seara, dânsa cu cele 2 doamne ale mele la teatru (beneficiul lui Millo, „Lipitorile satului"), eu la 9 1/2 am plecat din lojă, mi-am luat de-acasă bagajul şi am plecat cu trenul la Cernăuţi, la 10 3/4. Ninge, în drum vifor...

Vineri 28 Ianuarie / 9 Fevruarie 1883, după ceasul meu, la ora 3 3/4 după prânz am sosit la Cernăuţi. Hotel Weiss... Seara, la Nicolae Hurmuzachi[3]. Prezentat soţiei sale, paralizată, foarte plăcută.

Sâmbătă 29 Ianuarie /10 Fevruarie 1883 Cernăuţi. Soare, dar frig. Multă neauă. La 9 1/2 dimineaţa, N. v. Hurmuzachi la mine, apoi adus la mine pe Dr. Kies[l[er (advocat). Apoi plecat cu el cu trăsura la Curtea de apel. La ora 1, la Hurmuzachi la masă. Acolo (deocamdată la vizită) bătrâna baroneasă Petrino (soţie a fostului ministru[4], Franceză), fratele baronului Styrcea, domnul v. Mantz din Cârlibaba-Iacobeni (cu soţia lui 17 copii, între aceştia de 4 sau de 5 ori gemeni), baron Mustaţă (conşcolarul lui Circa[5]), bătrân şi urît la faţă,

---

1. Ministru de externe al Austro-Ungariei (1881 — 1895); subt el, Austro-Ungaria împreună cu Germania a încheiat la 20 Maiu 1882 alianţa cu Italia, formând *Tripla-Alianţă*, iar în 1883 convenţia secretă cu România.
2. Ministru de finanţe.
3. Despre el, baronul Petrinò şi Victor Stârcea, v. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 237.
4. Alexandru Petrino (1824-1898) fost deputat în Reichsrat şi ministru al agriculturei, comerţului şi lucrărilor publice în cabinetul Alfred Potocki (Apr. 1870-Fevr. 1871), care voia (ca şi cabinetul următor al lui Hohenwarth) să dea Austriei o organizare federativă.
5. Vezi *Însemnări zilnice* vol. I, p. 17.

un original viu de om entusiasmat pentru natură, contra chelnerilor, a poeziei şi a ori-cărei arte, pasionat vânător şi cutreierător prin Carpaţi. Frate-său împuternicit al Patriarhiei [din Constantinopole].

La ora 4, cu Hur[muzachi] şi Dr. Heinrich Kies[l]er, cu trăsura la notar, căruia i-am dat procura numai pentru Probota, ce-i drept aceasta cam generală, după formularul său.

De la 5-6 ½ dormit, băut cafea, apoi a venit iarăşi plicticosul scaiu Hurm[uzachi], de m'a luat la teatru (începutul la ora 7), unde eu aveam luat de mai înainte fotoliu la parter, dar m'am dus în loja sa. [Se juca] „Die Räuber", cu Mitterwurzer ([în rolul lui] (Franz) ca oaspete; acesta, după actul I, bine, insuportabil melodramaticul Karl. Ceilalţi, pasabili. Dar noi am avut totuşi răbdarea numai până la actul al 3-lea, şi am plecat cu trăsura acasă.

În loja vis-à-vis (loja oficială) soţia Preşedintelui ţărei Alesani, născută Haas (covoare [1]), milionară, dar alienată. Era cu o însoţitoare. Au un copil de 3 ani, pe care ea, adesea, de o dată îl înfaşă şi-l face să asude şi altele de acestea, din halucinaţii de boală.—Din cauza asta, Alesani devenit foarte nervos şi deprimat, neavând raporturi de societate cu lumea de aci.—Pedeapsă meritată! El ştia asta de mai înainte, fiindcă ea, ca fată încă, fusese câteva luni într'un institut de alienaţi.—Într'o lojă de alături (tot în faţa noastră), era contele Coudenhove, un flecar blond, cu figura ½ de pasăre, ½ de oaie, cu bot cu dinţii mari, retezat; îşi face la Universitatea de aici examenul de absolvire la drept, fiindcă peste tot era silit să stea la o parte, de când cu sinuciderea celor 2 Franţuzoaice din cauza lui. Aici însă are relaţii cu contele Kielmannsegge ş. a. m. d.

---

1. Firma Philipp Haas din Viena, fabricanţi de covoare (magazin şi în Bucureşti).

Seara, am mâncat singur la otel, la ora 10 m'am dus sus la culcare, n'am putut însă să dorm până la 12, şi am citit geografia lui Daniel. Am adormit la miezulnopţei, m'am deşteptat însă, din cauza unei ploşniţe. Şi atunci n'am mai dormit, ci am scris refacerea călătoriei în Elveţia, până la 6 1/4 dimineaţa. În sfârşit [mi-a venit] somn, dar numai până la ora 8.

Duminecă 30 Ianuarie / 11 Fevruarie 1883. Cernăuţi. Soare foarte frumos intră prin fereastra mea, dar frig, —17° R. Cu Hurmuz[achi] toată ziua. La 12 1/2, cu el la concert de binefacere, vizită la bătrânul (82 de ani) baron Styrce (care era rănit la frunte de la o căzătură pe scări), apoi la „Rom[ânia] jună“[1], unde toţi studenţii români erau prezenţi şi mi-au ţinut o scurtă cuvântare şi [mi-au făcut] ovaţiuni, apoi prânz, la ora 2, la Hurmuz[achi], tratative cu baron N. Mustaţă şi acord. Seara, dela 8-11 1/2 la bătrânul baron Petrino, însurat cu o soră a Hurmuzăcheştilor. (Unul din fiii lor era decedatul poet decăzut baron Petrino; celălalt, de 24 de ani, se zice că e bine, absolvent în drept, şi acum la Viena, ca impiegat la tribunalul din Baden. O fiică, măritată, în întâia căsătorie, cu baronul Vasilco; în a 2-a [căsătorie], cu un tânăr profesor german.... O fiică a ei, deci nepoată a bătrânei Petrino, era şi ea seara, o figură cu totul armenească). Mai era şi văduva lui George Hormuzachi, o bătrână plăcută, al cărei fiu a fost prefect de Suceava, iar acum are o mare moşie în arendă, însurat cu o Armeancă bogată, Petrovici. Mai era acolo o soră a bătrânei Carp, născută Radu, fostă măritată cu Christe, cu 3 nepoate Christe..........

---

1. Deprins cu numele societăţii studenţilor români de la Viena, îl scrie pe acesta, în loc de „Junimea“, cum se numea societatea celor din Cernăuţi.

Luni 31 Ianuarie/12 Fevruarie 1883. Vreme posomorîtă. — 11° R..... La 12, tratat iarăşi cu Hurmuzachi. Scrisoare de la d-na Adina Catargi, cu invitare pentru seara. — Vizită la baronul Alesani, prezidentul ţărei; la mitropolitul Moraru (sală frumoasă, cu coloane de alabastru negru şi pereţii cu plăci de lemn), apoi la bătrâna d-na Zotta, la al-de Christe, dineu la baronul Styrce (la ora 5 1/2), mai înainte terminat cu Dr. Kies[l]er (50 de fiorini), seara la d-na Adina Catargi, ceaiu cu ea, bărbatul ei (urît, dar bun) şi cu Lucie Ghica, conversaţie până la miezul-nopţei despre religie.

[*Fevruarie 1883*]

Marţi 1/13 Fevruarie 1883. Cernăuţi. Iarăşi soare foarte frumos, dar frig. Astăzi plec îndărăt la Bucureşti. Însoţit încă pretutindeni de Hurmuzachi, care a prânzit cu mine, şi la gară. Întoarcerea vizitei de către prezidentul ţării, baronul Alesani. — În compartiment, de la Cernăuţi până la Iţcani, cu baronul Styrce şi cu bătrânul baron Mustaţă (reprezentantul Patriarhiei şi cunoscut al lui Zizin). Sleeping întrebuinţat în ordine. Sosit în Bucureşti *Miercuri 2/14 Fevruarie 1883*, la 6 1/2 dimineaţa. Foarte frig şi aici...

Bucureşti, *Vineri 4/16 Fevruarie 83. Dep[eşă] tel[egrafică]*.

Baron Hormuzachi, Czernowitz.

Multe[1] mulţumiri: Afacerea încheiat bine. Amănunte prin scrisoare. Salutări cordiale.

Maiorescu.

Vineri 4/16 Fevr. 83. Bucureşti. Seara, muzică (1-a şi a 2-a simfonie), cu Livia, Mandrea, violină procu-

---

[1]. Şi telegrama tot în nemţeşte.

rorul Vlădoyanu, eu flaut. Annette şi D-na Pulcheria Rosetti au ascultat...

Sâmbătă 5/17 Fevr. 83... Cumpărat blană cu 600 de lei (Nerg, samur), din cauza frigului care ţine mereu. Pledat procese. Vorbit alaltăieri cu Carp, 2 ore.

Dep[*eşă*] *tel*[*egrafică*].

București, Luni 7/19 Fevr. 83, ora 8 dimineaţa.

Baron Nicolaus Hormuzachi,

Czernowitz.

Scrisoarea[1] nu sosit. Aici însă totul gata. Să plec astăzi la Cernăuţi? Toţi mă grăbesc. Rog telegramă.

Maiorescu.

Luni 7/19 Fevr. 83. Bucureşti. La 6 1/2 dimineaţa — 5 1/2 R. Scăpat de tot de durerea mea de dinţi. Blana a contribuit la asta, de bună seamă. În total, a durat 6 zile cu intermitenţe. Ocupat mereu cu afacerea de la Cernăuţi.

Dep[*eşă*] *tel*[*egrafică*].

8/20 Fevr. 1883 Bucureşti.

Gorgos deputat,[1]

Vasluiu

Procura egumenului Dobrovăţ nu are trebuinţă viza Episcopului Huşi. Rog trimeteţi-o îndărăt Bucureşti, numai cu legalizarea tribunalului, fără Huşi.

Maiorescu.

Miercuri 9/21 Fevr. 83. Bucureşti. Iarăşi foarte frig, — 8° R dimineaţa la termometrul de la fereastra mea, prin urmare afară, probabil — 11° R. Seara, la ora 10, cu doamna v. Bothmer, Clara şi Livia la balul „Furnicei"

---

[1]. Depeşa aceasta în româneşte.

într'o lojă bel-étage.... Frumos aspect al costumelor româneşti. Foarte interesant danţul Chindia şi adaptat costumelor, în felul [danţului] baiaderelor. (Loja 40 de lei, afară de asta fiecare persoană intrarea 5 lei). După aceea supat cu doamnele la Hotel Brofft. La ora 2, acasă. — Foarte frig afară.

Joi 10/22 Febr. 83. Dimineaţa, Carp aici, pleacă mâne îndărăt la Viena. Chestiunea Dunărei bine. — Clara şi Livia de la 4 1/2 până la 7 la regina. Livia i-a cântat din gură tot timpul. Lubicz acompania.

La masă, Annette, Burghele, Stef. Mandrea. Seara încă Vlădoyanu. Quartet până la 11 1/4.

[*Depeşă telegrafică*]

Baron Nicolaus Hormuzachi,

Czernowitz.

Plec Sâmbătă, Sânt Cernăuţi Duminecă. Formalităţile cerute nu posibile toate.

Maiorescu

Sâmbătă 12/24 Febr. 83. Astăzi cald $+5^0$ R, ieri ploaie, dar pe la ora 4 din nou ninsoare şi mai rece.

Dep[*eşă*] *tel*[*egrafică*]

Cantacuzino, gara Bucecea[1].

Sosesc mâine Duminecă Iţcani Cernăuţi. Joi sau Vineri voi abuza de ospitalitatea Hânţeşti.

Maiorescu

---

[1]. Depeşa în româneşte.

Dep[eşă] tel[egrafică][1] Cernăuţi 13/25 Fevr. 83, ora 4.

D-na Maiorescu, Bucureşti
Strada Mercur, 1.

În mapa verde sânt două procuri ale egumenului, cu multe legalizări. Rog trimete-le imediat aici, recomandate, Hôtel Weiss.

Titus

Idem

Pandrav, Domenii,
Bucureşti.

Rog[2] trimeteţi-mi procura [de la] Vaslui la Hôtel Weiss.

Maiorescu

Cernăuţi, Duminecă 13/25 Fevr. 83. La gară, la ora 3 1/2, primit de Hurmuzachi.... Noaptea între 2 şi 5, scris ministrului Sturdza în afacerea vânzării moşiilor [mănăstireşti], studenţilor din Viena pentru Almanah, celor din Cernăuţi pentru trimiterea publicaţiilor Academiei noastre, ş. a. m. d....

Luni 14/26 Fevr. 83. La Hurmuzachi la prânz, la 2 1/2, şi supat seara. Acolo v. Umlauff, şi Victor Styrcea. Seara, cu Umlauff şi doamna Hurmuzachi citit traducerea acesteia a „Legendei Rondunicăi". După aceea, el şi Victor Styrcea ne-a citit din foarte simplele-drăguţe-nostime „Sommermärchen" de Baumbach. La 10 1/2 culcat.

Marţi. Dineu la baronul Petrino, de la 3 — 6 1/2. Eternele desbateri cu Dr. Kiesler, Dr. Roth, baron Ion Mustaţă şi cu slabul Hurmuzachi, care, când e să se decidă, te lasă'n drum. Seara, quartet clasic cu V. Styrcea (violină, director Hrymala; *cello* — autodidact *excelent* — v. Dusinkiewicz, funcţionar la prezidenţia ţărei, dr. în drept) până la 12 1/2 noaptea. Între acestea, souper.

---

1. În limba germană.
2. În româneşte.

Miercuri. Masa la Hurmuzachi. Tot astfel interminabilele desbateri. Seara la Sbiera, discutat amănunțit manuscriptul [de la] Voroneț. (7 copii, mizerie, fără perdele [la ferestre], puține paturi).

Dep[eșă] tel[egrafică]

Cernăuți. Joi 17 Fevruarie / 1 Martie 1883.
Cantacuzène, gara Bucecea.
Impossible venir. Pardon. Détails lettre.
Maiorescu

Eodem datu
Advocatul Statului[1]
Vasluiu.
Rog trimiteți procura la adresa Baron Hormuzachi, Czernowitz.
Maiorescu

Sbiera (boluav de reumatism, sărac și în mizerie) este acum profesor titular la Universitate, are ca atare 1800 de fiorini pe an (din care se reduc vre-o 50 de fiorini, ca impozit pe venit) + 400 de fiorini adaos de activitate, un fel de diurnă. Din cinci în cinci ani, adaosul se mărește cu câte 200 de fiorini, astfel încât între al 25-lea și al 30-lea an [de serviciu] salariul său maxim este 2800 de fiorini. Cu asta, după 30 de ani de activitate salariul plin ca profesor (alți funcționari după 40 de ani de activitate). (Pentru pensie se reține în întâiul an $^1/_3$ din salariul anual, odată pentru totdeauna, după aceea nu se mai reține nimic) + taxele pentru curs ale studenților, și anume: pentru o oră pe săptămână, 1 fiorin pe semestru. El ține curs 5 ore pe săpămână, are deci de la fiecare student 5 fiorini pe semestru, deci 10 fiorini pe an. Dar toți studenții săi sânt săraci, deci [urmează cursurile lui] gratis. (Pe lângă el, profesori cu

[1]. În româneșie.

salariu de ministru, de ex. rectorul Kleinwächter 3000 de fiorini)[1].

Vineri 18 Fevr. / 2 Martie 1883. Cernăuţi. A nins peste noapte. Afară, din nou plină iarnă.

Aseară, teatru de diletanţi al societăţei româneşti de aici, într'o sală a otelului Moldavia, în etajul I. Tânărul jurist Flondor dirija orchestra (tânăr simpatic, svelt), un frate mai mic toba mare (nostim de tot), alţi şcolari şi studenţi celelalte instrumente, v. Onciu flaut, gentilul[2] violoncel, un mic şi încântător băiat Isopescu violină ş. a. m. d. Locuri vre o 200, sala tixită (à 70 de crăiţari, dar numai cu invitaţie, nu putea intra ori-cine). Era acolo toată lumea mare şi mijlocie din Cernăuţi: al-de Petrino, al-de Styrcea, Christe, contesele Logotheti-Popovici, arhimandritul Ciupercovici, ş. a. m. d. Totul sub conducerea predicatorului Catedralei [metropolitane] Ioan Procopovici (Român, care, conform concursului, predică ruteneşte, de la întocmirea lui Hakman[3]. — S'a jucat „Drumul de fier", aşa ş'aşa; dar „Florin şi Florica" admirabil de bine şi, în cea mai mare parte, inteligent. Remarcabil comic un domn[4] (care juca pe bâlbâitul Colivescu), excelentă, şi în unele pasagii de o ştrengărească drăgălăşie sora lui Eminescu, doamna Drogli[5], bărbatul ei profesor la Şcoala normală de învăţători. Un oarecare Popescu [juca] pe Florin,

---

1. Cf. Scrisoarea din 3 Iulie 1889 a lui I. Sbiera către T. Maiorescu (despre Eminescu), ap. Torouţiu, *op. cit.* vol. III, p. 116 sq.
2. Lăsat locul liber, neaducându-şi a-minte numele.
3. Episcop român al Bucovinei (1835—1873), fiu de ţărani români din satul Văslăuţ), care de pe la 1860 a cedat unor influenţe streine, protivnice Românilor. (Familia lui era originară din ţinutul Hotinului; numele vine de la un moş al său care fusese *hatman*. Acest nume, devenit patronimic, a fost schimbat în germanizata Bucovină în *Hackman* sau *Hacman).*
4. Locul lăsat liber pentru nume nu l-a mai complectat.
5. Cf. o scrisoare a sa, din 3 Iulie 1889, către T. Maiorescu, ap. Torouţiu, *op. cit.* vol. V, p. 124, — şi *ib.* p. 417 notele relative la dânsa.

neîndemânatec în joc, dar de-a dreptul splendid în cântec. Întreaga reprezentaţie admirabil de reuşită şi de plăcută. A început la 7 $^{1}/_{2}$ şi s'a terminat la 10 $^{1}/_{2}$. Eu am mâncat seara la otelul meu, cu Eugen v. Styrcea şi cu arhimandritul Călinescu (Acesta şi Ciupercovici, aspiranţi la mitropolie. Amândoi buni, mai bun Călinescu [1]).

Dep[eşă] tel[egrafică], eodem die. 12 hora.

Madame Maiorescu, Bucarest
strada Mercur.
Sunt [2] mâine Sâmbătă dimineaţa Bucureşti.
Titu.

Sâmbătă 19 Fevr. / 3 Martie 1883. La 6 $^{1}/_{2}$ dimineaţa, sosit iarăşi în Bucureşti. Afară, încă zăpadă, vreme de iarnă,—9⁰ R.

....Ieri, la Cernăuţi, încă până în ultimul moment mi-am bătut capul cu nehotărîtul Hurmuzachi şi l-am adus în sfârşit să depună suma cumpărărei [moşiilor din Bucovina ale mănăstirilor Probota, Dobrovăţ ş. a.]. — Seara, v. Bothmer; şi Annette la masă, foarte veselă-amabilă. Mi-a dat, de ziua naşterii mele, frumoasă mapă roşie, cu iniţiale în relief, adusă de la Paris, Clara mapă de acte, simplă, de piele neagră englezească, al-de Kremnitz 2 figurine de Tanagra. Bothmer îmi telegrafiase la Cernăuţi latineşte [3]. — Seara, s'a cântat ceva drăguţ de Livia, şi apoi conversat lângă stridii, vin de Rin, Linzertorte şi şampanie, până la miezul-nopţei. Al-de Kremnitz mi-au spus că nu vin, fiindcă ar fi fiind „multă lume“ la mine.

---

1. Această frază — în româneşte.
2. În româneşte.
3. De aceea şi Maiorescu îl felicită de Anul nou 1884 tot în latineşte.

Duminecă 20 Fevr./*4 Martie 83...*
Dep[eşă] tel[egrafică]

Gussi, gara Leordeni.

Mâine Luni terminul Piteşti. Rog veniţi acolo.

Maiorescu

Luni 21 Fevr., la 8 $^1/_4$ dimineaţa plecat din Bucureşti, neauă, la Piteşti; acolo la ora 11, mâncat la gară, pledat proces Descombes până pe la ora 6. Noaptea, cu tren de marfă, şi abia *Marţi 22 Fevr.*, la 6 $^1/_2$ dimineaţa, sosit iarăşi acasă...

Miercuri 23 Fevr. / *7 Martie 1883.* Timp frumos, soare, dar — 4° R la ora 7 dimineaţa. Mereu încă plină iarnă. Alergătură în [afacerea] Hurmuzachi-Cernăuţi, din cauza unor declaraţii ministeriale nouă.

Joi. Dimineaţa, vânt, frig; de la ora 2 până la 4, puternic vifor. La ora 5, vântul a încetat şi e timp frumos. Alergătură pentru declaraţia ministerială pentru Cernăuţi, pe care, în sfârşit, am obţinut-o şi am expediat-o la Cernăuţi.—Cina, la ora 7, la al-de Kremnitz, cu noul ministru al Prusiei baronul Saurma-Jeltsch, contele Monts, baroneasa Witzleben, d-na E. Beldimanu, Annette şi noi. (Al-de Rosetti [sânt] la Botoşani, din cauza morţei soacrei lui; al-de Bothmer s'au scuzat în ultimul moment că nu pot veni; Annette, amabilă, venită în locul lor). Foarte plicticos.

Duminecă 27 Fevr. / *11 Martie 1883.* În sfârşit, astăzi la ora 7 dimineaţa, + 1° R. După aceea soare, mai cald, veleităţi de primăvară. Seara, *ploaie* mare.......

[Martie 1883].

Miercuri 2/14 Martie 83. Zăpadă mare, de o palmă şi jumătate şi ninge mai departe, la — $^1/_2$° R.......[1].

[1]. Urmează câteva invitări la masă pentru Luni 7/19 Martie (către baron Saurma şi următorii trei citaţi după acesta în acea zi).

Jeudi 3/15 Mars. À 7 1/2 du matin — 11° R.!! sur le thermomètre devant ma fenêtre. Mais dans la journée soleil, fonte de neige. — A 6 1/2 dîner chez le Roi; la Reine et M-lle Nat[alie] Romalo en étaient aussi. En l'honneur du baron Saurma. Comte Monts, Metz, Georges Cantacuzène, Câmpin[eanu], Gén[éral] Mano, D. Stourdza (ministre), Exarcho, Cretzeano, Wilhelm [Kremnitz], Kudlich, Barozi, Gén[éral] Racoviță, D-r. Calenderu, Hasdeu, Degre, Zalomit, etc. — Roi et Reine fatigués, ils partent dimanche prochain pour l'Étranger (Italie). — À la Chambre sotte sortie de l'opposition Vernesco — Lahovary — Blaremberg — Cogălniceanu — Triandafil etc. — Nicolas Ionesco, moi et Gane sommes restés. La fraction[1] aussi. Le soir à 9 1/2 musique chez moi avec Mandrea, Annette.

Vendredi 4/16 Mars 1883. Beau temps, soleil, la neige fond.

[Depeşă telegrafică][2]

Baron Hormuzachi, Czernowitz.

Astăzi terminul plăţii 28.538 franci. Cum regulaţi? Întârzièrea penibilă. Rog răspuns în limba română.

Maiorescu

Dr. Kiesler, Advocat, Czernowitz.

Wann wird endlich Intabulation verhandelt?
10 Worte Antwort bezahlt. Maiorescu

şi o scrisoare către prinţul Ştirbei. Potrivit necesităţii (pentru streini, — care nu ştiau româneşte) şi potrivit (pentru Români) uzului din înalta noastră societate, lipsită de mândria de neam şi de un mai luminat simţ naţional, — aceste scrisori sunt scrise, precum impunea uzul, în limba franceză. Aceasta face, printr'o explicabilă furare a condeiului, ca şi însemnările următoare să fie scrise câtva timp în franţuzeşte.

1. „Fracţiunea liberă şi independentă", partidul condus de profesorii din Iaşi. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 130 şi 143.

2. In româneşte.

Baron Hormuzachi, Cernăuţi[1].

Rog provocaţi decisiunea Tribunalului asupra intabulării. Când este ziua probabilă? Întârzierea neexplicată.

Maiorescu

Samedi à midi 1/2 clôture de la Chambre par le Roi en personne, qui est parti avec la Reine pour l'Italie (Pegli) le lendemain dimanche.

Lundi 7/19 Mars 83. Beau temps, neige disparaît, assez chaud.

Baron Hormuzachi, Czernowitz.

Cunoaşteţi[2] instrucţiile mele. Întârzierea intenţională a intabulării inadmisibilă. Dacă nu răspundeţi fixând ziua, sunt silit să viu Cernăuţi, provocând singur deciziunea [Tribunalului]. Maiorescu

Dîner chez moi à 7 heures. Baron Saurma, Comte Monts, Prince et Princesse Stirbey, les Bothmer,Col[onel] Argetoyano et sa femme, Théod[ore] Rosetti (sa femme absente, à cause [de la] mort de sa mère), les 2 Kremnitz, Annette, en tout 15 personnes. Un peu étroit, mais c'etait bien. On est resté jusqu'à 11 $^1/_2$, les Bothmer et Annette très aimablement et gaiement jusqu'à 1 heure. Monts parti après 9 heures, pour aller à 10 $^3/_4$ à la gare et à l'étranger. — Dépense 390 francs.

Mercredi 9/21 Mars 1883. Jour de naissance de ma femme. Soir littérature avec beaucoup de monde.

Jeudi. Froid, neige. —4° R. Soir musique. M-e et Mr. Ros[etti] à dîner.

Vendredi 11/23 Mars 83. Grande neige, vent, —5° R le matin.

---

[1]. În româneşte

[2]. În româneşte

Samedi. à 5 h. du matin — 7° R. À 10 h. grand soleil, mais neige et ± 0° R.

Lundi 14/26 Mars 1883. Vif soleil, mais à 7 h. matin — 2° R.

Mardi 15/27 Mars 1883. 7 heures du matin + 1 1/2° R à l'ombre. Enfin [temps] printanier !

Mercredi 16/28 Mars. Beau temps, 1/2 heure pluie printanière. Chaud.

Dep[eşă] tel[egrafică]

Tucidide[1], Iassy

Făcut conform autorizării transacţie. Vine Iamandi Iaşi, vă plăteşte 220 galbeni, ridică sequestru. Toate pretenţiile reciproce stinse, viile şi casa trec la Iamandi.

Maiorescu

Soir „Junimea"; beaucoup de monde: Alexandri, Duiliu Zamfirescu, les Cretzeano, Hasdeu — au delà d'une trentaine. Lecture du bon récit sur la campagne 1877-78 par Chibici[2] et de poésies de Zamfirescu.

Jeudi. Dîner avec B. Alexandri, Nic. Hormuzachi, M-me Bengesco, Annette et Chibici.

---

1. Probabil, acel Tukidide de la 1848, pomenit de Vasilie Alecsandri în a sa *Protestaţie în numele Moldovei, a Omenirei şi a lui Dumnezeu* (publicată în Maiu 1848):

„Mihai Sturza... în mai multe împrejurări au arătat în faptă o mare lipsă de respect pentru drepturile ori cărui Moldovan, precum se dovedeşte prin arestuirea şi trimiterea la mănăstirea Râşcăi a Domnului Mihail Kogălniceanu...; prin arestuirea şi închiderea în casarmia din Galaţi a Domnilor Toader Sion şi Tukididi, fără nici o cercetare formală şi fără judecată pravilicească. [În notă:] Dl. Toader Sion şi Tukididi au fost închişi la casarmie pentru că au apărat drepturile nenorociţilor lăcuitori a ţinutului Vasluiu ce au fost asupriţi prin măsurele catagrafiei trecute" (pag. 6). — Şi încă o dată:]

„... obşteasca jăluire a lăcuitorilor ţânutului Vasluiului, în urma căria Dl. Toader Sion şi dl. Tukididi, împuterniciţii lor, au fost închişi la casarmia din Galaţi" (pag. 8).

2. Cf. nota la însemnarea din 8/20 Ian. 83.

Lecture de la charmante nouvelle comédie d' Alexandri en 3 actes et en vers sur Horace[1]. Jusqu'à 1 heure de la nuit.

Samedi 19/31 Mars 83. Soleil, à 10 heures + 5° R. Quelques flocons de neige encore hier. A dîner les Kremnitz, Hormuzachi, Dr. Kiesler, Anna Gold[2], abs[ent] Burghele.

Lundi $\frac{21 \text{ Mars}}{2 \text{ Avril}}$ 83. Hier vers 5 heures chaud, soleil, aujourd'hui à 8 du matin + .4° R. Assez froid toute la journée, j'ai pris encore la fourrure. — Tous ces jours affaire Hormuzachi.....

Mardi 22 Mars/3 Avril 83. Enfin + 12° R à l'hombre à 2 heures.

Mercuri[3] *23 Martie 83* sara, „Junimea" de vr'o 42 [de] membri. Alecsandri a cetit frumoasa comedie nouă „Fântâna Blanduziei". Față: d-nul și doamna Roman din Pesta[4], d-nul și d-rele Crețeanu, d-na Leon Ghica, les Rosetti, les Sevescu, les Mandrea, Episc[opul] Melchisedek, Știrbey, Babeș[5], Sbiera, Marienescu, Vulcan, Portius, Exarchu etc. etc. Până după 12 ore.

---

[1]. *Fântâna Blanduziei,* comedie în 3 acte, în versuri, publicată în „Convorbiri literare" n-rele din Iunie, Iulie și August 1884.

[2]. Nina Haret. Cf. pag. 7, nota 2.

[3]. Însemnarea din această zi e scrisă în românește.

[4]. Alexandru Roman (1826-1897), profesor de limba și literatura română la Universitatea din Budapesta, deputat în parlamentul ungar (1865-1888). întemeietor al ziarului „Federațiunea" din Budapesta (1868-76), în care a scris articole și Eminescu (cf. I. Rădulescu-Pogoneanu, *Studii,* București 1910, p. 17); membru al Academiei române.

[5]. Vincențiu Babeș, membru al Academiei române, ca și următorii patru. Iosif Vulcan directorul revistei „Familia" de la Oradia-Mare.

Bucureşti[1] 24 Martie/5 Aprilie 83.

D-rei Mathilde Kolb, Darmstadt, 74, Dieburgerstrasse.

Mult onorată Domnişoară,

Iertaţi, dacă din depărtare ajunge la d-voastră un cuvânt a celei mai dureroase participări la ireparabila pierdere ce a suferit prin moartea lui Lorenz Diefenbach [2]

---

1. Scrisoarea — în limba germană.

2. Lorenz Diefenbach (1806-1883), lingvist şi etnolog, autorul, între altele, a operei *Völkerkunde Ost-Europas* (2 volume, 1880), despre care s'a publicat o dare-de-seamă în „Convorbiri literare", nr. din 1 Maiu 1880. Notiţa aceea e nesemnată, dar e scrisă, de bună seamă, de Maiorescu (În articolul său din 1882 „Literatura română şi străinătatea" el citează din „Völkerkunde Osteuropas" o apreţiare foarte elogioasă a lui Diefenbach despre două novele ale lui Slavici şi una a lui N. Gane traduse în limba germană).

Notiţa aceea plină de reflecţiuni originale merită să fie scoasă din uitare, n'ar fi decât pentru constatarea că aşa zisa teorie a „circulaţiei cuvintelor" o aveau, independent de Haşdeu, şi Diefenbach şi Maiorescu, precum şi pentru caracterizarea, în treacăt, dar izbitoare, a trăsăturilor fizice şi morale ale poporului nostru. Iată câteva din acele observări:

„Cunoscutul învăţat d. L. Diefenbach s'a ocupat în această din urmă scriere a sa şi cu cercetări asupra Românilor. Cu adâncimea ce-l caracterizează, el a înfăţişat un tablou destul de complect asupra poporului nostru.... Fără a manifesta vre o dragoste pentru Români, autorul a căutat să fie drept....

„În ceea ce priveşte limba, Diefenbach citează din Cihac că în limba română numai 1/5 ar fi de origine latină, însă adauge că afară de numărul şi de forma cuvintelor latino-romanice trebue luată în consideraţie întrebuinţarea lor quantitativă şi qualitativă, adică însemnătatea lor. Această observare ne propusesem şi noi de mult a o face.... Când vrea cineva să numere deosebitele elemente ale limbei noastre, trebue să ţie samă de multele derivaţiuni care la noi se formează mai ales din cuvinte romanice şi să cerceteze apoi şi întrebuinţarea quantitativă a acestor cuvinte. Acest punct de vedere a fost adese nebăgat în samă.

„...... nu vom discuta cu dânsul dacă Românii sunt frumoşi sau nu, căci aceasta atârnă de la păreri individuale; dar putem susţinea că Românii sunt în general destul de tari, că au o statură de mijloc, coloarea feţei închisă şi ochii mari asemenea închişi, fie negri, fie albaştri, dar totdeauna plini de vioiciune, păr închis şi îmbelşugat, dinţi frumoşi şi — cel puţin în popor — nasul drept.

„Vorbind despre caracterul poporului român, autorul nu pomeneşte de toleranţa noastră tradiţională; de altmintere recunoaştem greşelile pe care ni le impută, în special lenea, care însă poate fi mai de grabă urmarea nepăsării de cât a uşurinţei, — dar tolerant a fost poporul nostru totdeauna, tolerant şi sobru..."

ştiinţa în genere şi nu mai puţin Academia noastră, al cărei membru de onoare a fost decedatul.

Fie ca spiritul cercetării oneste, nepărtinitoare şi al zelului neobosit care însufleţea pe Diefenbach să trăească mai departe într'un mod cât mai apropiat asemănător în marele cerc al discipolilor săi care vor să calce pe urmele lui şi să-i întemeieze acea desinteresată nemurire, la care l-îndreptăţea întreaga sa cugetare şi simţire.

Iar d-voastră înşi-vă, prea onorată domnişoară, şi cercului familiei d-voastră, facă puterile mai înalte, care cârmuesc lumea fără amestecul oamenilor, să vă aducă în curând alinare şi mângâiere în aşa de adânca întristare. [T. M.]

Dep[eşă] tel[egrafică].

Iacob Negruzzi, Iaşi.

Rog spune lui Caragiali să meargă astăzi la Prinţul Ştirbei sosit Iaşi pentru afaceri private [1].

Maiorescu

Joi [2] *24 Martie/5 Aprilie 83.* Seara, muzică, cu Vlădoyanu, Mandrea, Burghele, Annette.

Convorbire cu Ştirbey despre posibila mea alegere la Craiova.

Ninge cu fulgi mari şi toate acoperişurile cu neauă groasă de 2 centimetri!!...

Sâmbătă 26 Martie. Dimineaţa la ora 8, + 5° R. Neaua s'a dus, prin ploaia de ieri. Dar cerul e posomorît.

---

1. În româneşte.—Urmează telegrama următoare: „Caragiali, Iaşi. Ştirbei soseşte astăzi Iaşi. Întâlneşte-l imediat pentru o propunere. Maiorescu". A şters-o însă, ceea ce înseamnă că n'a mai expediat-o, gândindu-se, probabil, că fără o indicaţie precisă a adresei lui Caragiale la Iaşi, telegrama nu i-ar fi ajuns în mână.
2. Textul continuă în limba germană.

Luni 28 Martie/9 Aprilie 83. Ziua de naştere a Liviei, Soare, dar frig. Câteşi 3 la Băneasa, cules viorele vinete. Apoi la Academie. La cină al-de [T.] Rosetti, al de Kremnitz, Burghele, Annette. Vesel. După aceea cam plicticos. — Convorbirea mea cu Rosetti despre alegerea mea la Vasluiu contra fratelui său Dimitrie. Nehotărîre şi slăbiciune a lui Rosetti până la falsitate.

Marţi 29 Martie/10 Aprilie 83. La ora 7 dimineaţa sânt la masa de scris, spre a-mi lua din spinare multele scrisori. Afară tot numai + 4° R.[1].....

Miercuri 30 Martie/11 Apr. Foarte urîtă vreme. Seara „Junimea": Alecsandri, Transilvănenii ş. a. m. d. Marienescu (după o solemnă introducere) a citit novela(!) sa cu Zâne ale florilor „Steaua fetei"[2]....

Aprilie 1883.

Sâmbătă 2/14. Ziua numelui meu; de la Annette, o frumoasă perină brodată, ea la masă, altminteri nimeni. Dimineaţa, ploaie. Clara amabilă.

Duminecă. La ora 7 dimineaţa, + 2° R, dar frumos; peste zi, în sfârşit soare. În toate aceste zile, Academie....

Marţi 3/17 Aprilie.
Tele[*gramă*].

Baron Hormuzachi,-Cernăuţi

Procura şi scrisoare expediat ieri. O mică concesiune e posibilă. Maiorescu

---

[1]. Urmează o scrisoare de socoteli către socrul său Justizrat Georg Kremnitz la Berlin şi o alta către „Filiala ş. a. m. d. Băncii hipotecare în Cernăuţi" în chestiunea sumei ce trebuia depusă de baronul Hurmuzachi pentru cumpărarea moşiilor mănăstireşti (cf. scrisoarea din 9/21 Aprilie 83).

[2]. Titlul în româneşte.

Miercuri 6/18 Aprilie 83.
Tel[egramă] [1].

Themistocli Bastachi, Vasluiu.

Iau libertatea a vă anunța că viu Duminecă sau Luni Vasluiu pentru candidatura mea, sperând binevoitorul D-voastră sprijin.

Maiorescu.

Joi 7/19 Aprilie 83. Ieri, 10 $^{3}/_{4}$ seara, plecat din Bucureşti, astăzi la $3^{1}/_{2}$ în Cernăuți, în penibila afacere Hurmuzachi, pe temeiul unei impertinent-nedelicate telegrame de la el. Aici soare şi destul de cald.

Tel[egramă]

M-e Maiorescu, Bucarest,
strada Mercur.

Baron absent viendra demain.

Titus.

Alaltăieri seara şi ieri, grea indignare plină de grijă, din cauza lui Hurmuzachi. Între acestea, Academie şi alergătură pentru chestiunea Institutului lui Melik[2].

Vineri 18/20 Apr. 83. Cernăuți. Soare, călduț, totuşi ieri seară încă făcut foc.

Scrisoare către Străvoiu la Braşov în privința [chestiunii] Brâncoveanu-Grecii de la Braşov, şi pentru a respinge răspunderea mea în afacerea de vânzare Zappa.

Convorbire cu Hurmuzachi şi Kiesler. Pare să se desfăşure bine...

La Academie, Alecsandri mi-a povestit că Heliade, în ultima lui vreme, se interesa numai de ortografia lui cu *qu*, şi chiar la examene ale fetelor întreba: „Toate astea sânt bune! Dar ce faceți cu qu?“......

---

[1]. Telegrama aceasta şi cea următoare, în româneşte.
[2]. „Institutele-unite“ din Iaşi, unde Melik era director.

Sâmbătă 9/21 Apr. 83. Cernăuţi. Timp rece. Ploaie.

D-sale D-lui Nicolae Hormuzachi.

Domnul meu,

Ultima cerere a D-voastră către Administraţia domeniilor şi pădurilor Statului, de a lăsa preţul cumpărării celor 7 moşii mănăstireşti Bucovinene[1] în depozit şi a nu-l vărsa efectiv în tesaurul Statului Român decât după câştigarea procesului cu Patriarhia, nu a putut fi primită de Consiliul de Miniştri.

Ori cât de grea s'a recunoscut a fi poziţia D-voastră ca cumpărător al unor moşii pentru cari plătiţi preţul, dar cari nu vi se predau, ci, din contră, vi se predă sarcina unui proces îndelungat pentru a putea intra în stăpânirea lor, dacă îl veţi câştiga, Consiliul de Miniştri totuşi, după explicarea ce mi-a dat d. Ministru de justiţie Stătescu, nu v'a încuviinţat cererea, fiindcă se găsea mărginit în acţiunea sa prin legea de la 8 Apr. 1881 şi nu putea să admită nici o deviare de la lege.

Nu era însă şi nu este în spiritul nimănui, de a vă pune în poziţie să pierdeţi. Este din contră în interesul bine înţeles al nostru ca o familie românească de importanţa patriotică a Hormuzăcheştilor să prospere şi să se întărească[2].

---

1. Moşiile erau: Trestiana-Dimca, Volniceşti şi jumătate din Văscăuţi pe Siret, foste ale mănăstirei Barnovschi; Drăcineşti şi parte din Costeşti, foste ale mănăstirei Probota; jumătate din Bahrineşti, a mănăstirei Cetăţuia, şi jumătate din Cândeşti, a mănăstirei Dobrovăţul. (*România liberă* 9 Iunie 1883).

2. Spunând acestea, T. Maiorescu se referea, de bună seamă, nu numai la acţiunea Hurmuzăcheştilor pentru susţinerea conştiinţei şi a culturei naţionale în Bucovina şi la frăţeasca primire ce o găsiseră în casa lor la 1848 tinerii revoluţionari moldoveni, în frunte cu Alexandri, Cuza şi Negri (cf. V. Alecsandri, *Poezii*, comentate de Elena Rădulescu-Pogoneanu, „Scrisul românesc" 1939, p. 113—119), ci şi la fapta lui Eudoxiu Hurmuzachi, de mare consecvenţă pentru cultura noastră — copiarea din arhiva imperială de la

Dacă dar, din nefericire, s'ar întâmpla ca, cu toate silinţele conştienţioase ale D-voastră, să pierdeţi definitiv procesul cu Patriarhia înaintea tribunalelor austriace, cred că nici un Consiliu de Miniştri şi nici o Cameră Română nu vă va refuza restituirea printr'o lege specială a acelor 150.000 [de] franci, preţul cumpărării moşiilor în chestie. Căci, propriu vorbind, procesul, ce-l purtaţi, îl purtaţi în locul şi în interesul Statului Român.

Pe aceste considerări şi sub aceste auspicii cred a vă putea îndemna să terminaţi afacerea cumpărării în condiţiile de faţă şi să conduceţi în linişte, dar cu energie, procesul cu Patriarhia înaintea tribunalelor austriace, în interesul D-voastră şi al Statului Român.

Primiţi etc. T. Maiorescu

mandatarul Adm[inistraţiei] dom[eniilor]
şi păd[urilor] Statului român.

În sfârşit[1], încheiat definitiv, dispus plata la Bucureşti a celor 150.000 de franci, şi la ora 1 plecat din Cernăuţi cu trenul; ploaie. Pe drum, d-na Sevastia Carp, care călătorea şi ea la Iaşi — Ţibăneşti, cu încântătoarea sa fetiţă de 9 ani şi $^1/_2$, cu fiul cel mic şi cu o guvernantă. Seara la ora 9, pe o ploaie torenţială, [sosit] la

Viena a documentelor privitoare la istoria Românilor. Maiorescu avea o parte mare în salvarea şi utilizarea acestor documente pentru istoriografia noastră: murind Eudoxiu Hurmuzachi la 29 Ianuarie 1874 şi fiind teama că guvernul austriac va confisca colecţia, în care se aflau şi copiile documentelor privitoare la răpirea Bucovinei (al cărei centenar guvernul austriac se pregătea să-l serbeze în anul următor), Titu Maiorescu, în chiar ziua când a fost numit ministru de culte şi instrucţie publică în cabinetul Lascăr Catargi (7 Aprilie 1874) s'a dus în secret la Cernăuţi, s'a înţeles cu Gheorghe Hurmuzachi (fratele lui Eudoxiu) şi a expediat imediat la Bucureşti lăzile cu preţioasele manuscripte; apoi a înscris în bugetul Statului suma necesară pentru începerea publicării lor, dând astfel naştere nepreţuitei „Colecţia Hurmuzachi". Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. I, p. 283 şi nota de la pag. 288—290, şi *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 239.

[1]. Textul continuă în limba germană.

Iaşi, Hôtel Glanz, imediat la Jacques [Negruzzi], unde „Junimea", cam lâncedă, până la 12 $^{1}/_{2}$.

Duminecă 10/22 Aprilie 1883. Dimineaţa, la Emilia, la Pogor; la ora 1, plecat din Iaşi, cu o trăsură cu 4 cai, la Vasluiu (100 de franci pentru 3 zile.)

Mai înainte, prânzit cu Kogălniceanu şi C. Suţu la Glanz şi cu nemulţumit-jicnitul loc[otenent] Polyzu. Cunoscut pe al 3-lea fiu al lui Kogălniceanu, licencié en droit. La ora 1, plecat din Iaşi, soare.

De la Iaşi până la Vasluiu, vre o 70 de chilometri, 5 poşte.

1) [Până la] Poieni, [poştă] foarte lungă.

2) până la Poiana Cârnului, foarte scurtă, $^{1}/_{2}$ de oră.

3) [până la] Movileni; la chilometrul 42, şosea la dreapta la Codăeşti (staţiune de telegraf), de unde o oră până la Şorăneşti [moşia prietenului său George Racoviţă].

4) [până la] Soleşti [moşia lui Theodor Rosetti].

5) [până la] Vasluiu.

Plecat din Iaşi la 1, în Codăeşti la 6, în Şorăneşti la 7. Mas la [George] Racoviţă, unde erau acasă numai doamna, fiul său de 14 ani[1] şi fetiţa; stat de vorbă până la 12, citit până la 2, la 6 sculat, la 8 $^{1}/_{2}$ *Luni 11/23 Aprilie 83* plecat, pe soare şi vânt, peste Dăneşti, la Moara Domnească, ajuns la şoseaua Vasluiului între Soleşti şi Vasluiu, la 11 $^{1}/_{2}$ în Vasluiu, Hôtel Iacob.—Prefectul Lupaşcu îndată la mine, la 4 $^{1}/_{2}$ cu el la Themistocli Bastachi la Moara Grecească ($^{1}/_{2}$ de oră de la Vasluiu) cu trăsura, la 5 $^{3}/_{4}$ înapoi. Mâncat la otel.

---

[1]. Emil Racoviţă, acum profesor la Universitatea din Cluj. Cf. *Însemnări zilnice* vol. I, p. 17.

Telegr[*amă*] din Codăeşti Clarei.

Madame Maiorescu, Bucureşti,
strada Mercur.

Ici bien. Demain Mardi soir Iassy, Jeudi matin Bucarest. Titus.

La otel, stat de vorbă cu ofiţeri ş. a. m. d. până la 9 seara şi apoi, pe o ploaie torenţială, înnotat prin noroiu (în Vasluiu nu e nici o trăsură de piaţă) cu căpitanul Lambrino[1] la d-na Donici, acolo conversat şi luat ceaiu până la 10 $^1/_2$.

Marţi 12/24 Aprilie 83. Vasluiu. A plouat toată noaptea.....

Tel[*egrame*]

Madame Maiorescu, Bucureşti,
strada Mercur.

Tout va bien. Cè soir Iassy, hôtel Binder.
Titus.

Madame Humpel, Iassy.

Arrive ce soir Iassy, pars demain Bucarest, espère avec toi. Titus

La ora 10 e vorba să vină la mine bătrânul Themistocli Bastachi de la Moara Grecească, spre a face următoarele vizite electorale în Vasluiu:

1) la Prezidentul consiliului judeţean Iancu Ioan.
2) la Primarul Răşcanu.
3) şi 4) la Nic[olae] şi Mih[ail] Ciurea.
5) Dr. Popescu.
6) Dim[itrie] Vasiliu.
7) Buzdugan, mare propr[ietar].

---

1. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 321.

8) Dr. Munteanu, medicul judeţului.

9) fostul deputat Gorgos.

A venit, am făcut vizitele, la 11 $^1/_4$ prânz la prefectul Lupaşcu, cu frumoasa lui soţie şi cu cei doi cumnaţi, cu fostul deputat Bast[achi] şi procurorul Vasluiului.

La 12 $^3/_4$, plecat, pe ploaie, la ora 8 seara la otel Binder, pe ploaie torenţială. Seara, până la ora 12 $^1/_4$, la J. Negruzzi.

De la Iaşi până sus la Repedea 7 chilometri.
până la satul Poieni 15 chilometri.
„ „ Poiana Cârnului 28 de chilometri nu tocmai.
„ „ Soleşti 53 de chilometri.
„ „ Vasluiu vre-o 70 de chilometri.

Miercuri 13/25 Aprilie 1883. Plecat din Iaşi înainte de ora 4 şi sosit la Bucureşti *Joi 14/26 Aprilie*, la 6 $^1/_2$ dimineaţa. Ploaie, timp rece. În drum, numai ţinuturi inundate.

Vineri 15/27 Aprilie 83, Vinerea Paştelor. Bucureşti. Vreme rece, posomorîtă, la ora 7 dimineaţa numai $+5^0\ ^1/_2$ R. Clara la pat de 6 zile, din cauza piciorului umflat.

Sâmbătă 16 Apr. 83. Timp frumos, soare. Dar încă nu prea cald.

Duminеca Paştelor 17/29 Apr. 83. Înnuorat. La ora 7 dimineaţa $+7^0$ R. De la ora 10 înainte, ploaie.

Telegr[amă] [1]

Tucidide, Iaşi

Mandatul primit ieri. Autorităţile închise până [la] 25 Aprilie. Vom vedea atunci. Maiorescu

Toată noaptea şi toată ziua de Lunea Paştelor ploaie.

---

[1]. Textul în româneşte.

Marți 19 Aprilie/1 Maiu 1883. Soare, cald.

Scrisoarea mea de alegeri, către alegătorii colegiului I de deputați din Vasluiu, tipărită, trimeasă [următorilor]:

Theodor Rosetti, 40 de exemplare, de împărțit la toți alegătorii.

V. Pogor, Iași
J. Negruzzi, Iași
Gr. M. Buiucliu, Iași
Cost. Suțu, Iași
Nicolae Suțu, Iași
Nicolae Drossu, Iași
Missir, Roman
Prințul Gr. Sturdza, Iași
Emilia Humpel, Iași
Agarici, Roman
I. M. Melik, Iași
Nic. Culianu, „
G. Mârzescu, „
Telem. Ciupercescu, Iași
P. P. Carp, Iași
Dimitrie Brătianu, București
P. Mavrogeni, Constantinopol
Vasilie Holban, Vasluiu
Mihail Kogălniceanu, București
G. Vernescu. București
D. Aug. Laurianu, București
G. Chițu, ministru, București
Gr. Cozadini, Roman
Prințul Al. Ştirbey, Craiova
D. Sturdza, ministru, București
Eugen Stătescu, „ „
P, Aurelian „ „
Alex. Lahovary, București
Bobeica, Botoșani
G. Triandafil, București
G. Peucescu, „
Mihopol, Iași
C. A. Rosetti, „
Ion Brătianu, „
Gr. Vulturescu, „
N. Iacovaki, Buzău
Zizin Cantacuz[ino], Hânțești

Miercuri 20 Apr./2 Maiu 83. Soare, la ora 6 1/2 dimineața +9° R. Primblare pe jos cu al-de v. Bothmer, Annette și Livia la Herăstrău și prânz acolo. La 2 1/4 furtună, [intrat] la bufetul de la șosea. Foarte drăguț. — Alergătură pentru depozitul de bani Hurmuzachi[1].

Joi 21 Apr. 83. Timp frumos. Cald. Repede încă, votat pentru G. D. Vernescu la colegiul I, depus 150.000 lei Hurmuzachi la Casa de depuneri, cumpărat cloroform și acid fenic, modificat și terminat raportul către ministeriul de domenii, și avizat pe Dr. Young. La 11 3/4 în camera mea de dormit, Willy[2] și Young la 11,53

[1]. Cf. scrisoarea și însemnarea din 9/21 Aprilie 1883.
[2]. Dr. Wilhelm Kremnitz, cumnatul său.

început pe fotoliul meu narcoza de cloroform cu masca de sârmă; era şi Mite de faţă; înnecăcios dulceag respingător; după o 1/2 de minut, hauiudu-mi capul, [am] adormit; deşteptat când se făcea ultima răzuire la ateromul din creştet operat, simţit durere şi, după felul meu de a avea imediat deplina conştiinţă la deşteptare, simţit îndată cu limba că cele 2 măsele anesteziate ce aveau să fie scoase erau încă în gură. Greaţă. Am zis: les dents sont encore là, mais j'ai des nausées. Willy isprăvì sus [la creştet], am simţit tampon de vată umed aplicat pe rană şi mi s'a dat îndată încă cloroform, am zis: j'étouffe; într'adevăr mi se dase prea mult fără aer, şi iarăşi am pierdut cunoştinţa. Mi-am căpătat-o iarăşi la ultima smucitură pentru scoaterea măselei a doua, şi aceasta fu în sfârşit extrasă, m'am sculat imediat în picioare, am văzut de pe ochii scânteind de emoţie ai Mitei şi din faţa ei aprinsă şi încordată, din turburarea lui Young şi din ochii aprinşi ai lui Willy, că lucrul fusese neliniştitor. De fapt, la a 2-a cloroformare, leşinasem, mă învineţisem, şi Willy mă adusese iarăşi la conştiinţă, bătându-mă cu pumnii, sgâlţâindu-mi mereu pieptul şi pântecele, trăgându-mi mereu limba afară. La extracţia întâiei măsele, am ţipat şi m'am sbătut (foarte grea, repetată tragere de către Dr. Young), dar fără simţire din partea mea. Îndată ce m'am deşteptat, le-am mulţumit tuturor, m'am uitat imediat la ceasornic: era 12,7; totul durase deci 14 minute. Am invitat la masă pe Dr. Young, care se spăla de sânge pe mâini, el a refuzat şi a plecat numaidecât. A fost foarte amabil-prietenos în tot timpul. M'am dus (eram, se'nţelege, plin de sânge pe spinare şi pe gât, pe flanelă şi pe cămaşa de noapte) în camera mea cu busturi; foarte uşoară greaţă, care însă mi-a trecut după câteva înghiţituri de apă; câteva minute totul îmi mirosea neplăcut, a cloroform, inima puţin cam slabă, dar după 10 minute eram foarte bine, şi chiar vesel, bine dis-

pus, — complect cel vechiu. — Toţi foarte drăguţi cu mine. — La ora 1 1/2 luat cafea cu lapte şi pâne prăjită, în loc de prânz, la 6 1/2 cinat ca de obiceiu, dar fără vin.

O întâie depeşă de la Donici, Racoviţă şi Rosetti, din Vasluiu, că sânt ales, cu 23 de voturi din 25, deputat al colegiului I, o a 2-a depeşă de la Them[istocli] Bastachi. — La Iaşi, L. Catargi a triumfat cu 4 voturi asupra lui Leon Negruzzi, dar în Bucureşti I. Câmpineauu cu 3 asupra lui Vernescu (acestuia se zice că i-a stricat procesul Blaremberg, al-de Stoicescu făcând să se înstreineze de el toţi). Şi A. Lahovary a căzut la Râmnicul-Vâlcei, cu 9 voturi, contra Dr. Măldărescu, de oare ce însu-şi unchiu-său (din cauza unui proces pentru testament) a dat cele 5 voturi adversarului.

Telegrame

Bucureşti, Joi 21 Aprilie/3 Maiu 1883, 7 ore seara.

Théodore Rosetti, Vasluiu.

Merci pour dépêche et pour tout.

Titus.

*

Dimitrie Donici, Vasluiu.

Vă rog să primiţi mulţumirile mele cele mai sincere pentru depeşă şi vot. Maiorescu.

*

Georges Racoviţă, Vasluiu.

Mulţumesc pentru depeşă şi pentru tot concursul amical.

Titu.

*

Temistocle Bastachi, Vâsluiu.

Vă rog să primiţi mulţumirile mele cele mai vii pentru importantul d-voastră concurs şi pentru depeşă.

Maiorescu.

Vineri 22 Apr. 83. Timp frumos, foarte cald. Schimbat pansamentul, stat în casă, cu bandaje albe în jurul capului. Vizită a lui Carp, a lui Laurianu, a lui Mandrea. Intervenţie a lui Carp pentru alegerea lui Laurianu. Indignarea lui (egală cu a mea) despre lipsa de tact a lui Leon Negruzzi şi a lui Gane şi despre înjosirea lor politică. — De la $1^1/_2$ — $9^1/_4$ Annette la noi, tristă şi amărîtă. Seara, încă Chibici, cu frumoase ouă de Paşte.

Sâmbătă 23 Apr. 83. Sfântul-Gheorghe. Zi frumoasă, foarte cald. Pansamentul neatins. N'am primit pe nimeni, citind extrem de originalul roman al lui Dostoiewski „Raskolnikow" tradus în nemţeşte (destul de rău) de Wilhelm Henckel. Al-de Kremnitz la noi la masă, ea obosită.

Duminecă 24 Apr. 83. Soare, foarte cald. Willy înnoit pansamentul la ora 8 dimineaţa. Rana de la operaţie nu se vindecă *per primam intentionem*, ci supurează. Deci, va trebui să mai stau în casă.

Carp iarăşi aici (de la Florica lui Brătianu). Brătianu i-a spus că lupta cu Rosettachi se va deslănţui îndată. Acesta e determinat de nevastă-sa, care e influenţată de smintiţii ei copii.

Telegramă.

Madame Olga Maurogeni,

Neuwied.

Nous osons vous prier de présenter à Sa Majesté la Reine nos respectueuses félicitations pour Sa fête roumaine et de nous rappeler au grâcieux souvenir de son Altesse la Princesse-Mère.

Maïoresco

Luni 25 Apr./7 Maiu 83. Mereu cald. — Astăzi, de la 6—$7^1/_4$ dimineaţa, dureri foarte violente la rana de la

cap. Willy a venit; la desfacerea pansamentului, prin deplasarea lui în timpul nopţei, s'a deschis una din arteriorele legate, sângele uscat ş. a. m. d. irita foarte. Scoaterea [pansamentului] dureroasă,—totuşi, după aceea, iarăşi bine. Young a venit şi mi-a plombat din nou provizoriu un dinte descoperit găunos, alături de cel extras. Peste zi, citit până la sfârşit, cu Annette, traducerea din Kotzebue...

Marţi. Rana merge bine. Astăzi pansament diachylon cu collodium, spre a putea eşi şi pleda la Casaţie [în procesul] Rautenberg. Am eşit, afacerea amânată, mi-a prins bine.

Miercuri. Ast'noapte, bandajul strâns prea tare în jurul capului, ameninţare de leşin pe la ora 3 noaptea, dar trecut îndată. — Dimineaţa până la ora 12, dictat prea mult lui Max juristice (3 studii de motive de recurs). — Peste zi, capul greu......

Joi 28 Apr./10 Maiu 83. Noaptea mai bine, numai cu pansament diachylon. Rana supurează înainte, dar merge spre vindecare. Afară soare, foarte cald, aproape arzător. — Eu [am] eşit, pledat la Curtea de apel [în procesul] Zawadski...... De ieri, am început să fumez mai puţin. [Am] intenţia de a-l lăsa de tot. — Alegerile pentru Cameră s'au terminat; aproape numai „roşii".

Vineri. Afară, foarte cald, rana se vindecă încet, supurează încă, schimbare a pansamentului diachylon de 2 ori pe zi.

Sâmbătă 30 Aprilie/12 Maiu 83. Cald, dar cerul acoperit......

[Maiu 1883.]

Duminecă 1/13 Maiu 1883. Aseară, peste noapte şi acum, ploaie. Termometrul la ora 7 dimineaţa, $9^{0 1}/_{2}$ R......

La *2 Maiu* seara plecat la Focşani (procesul Angelescu), la 3 [Maiu] acolo (citit fără plăcere Barry Lindon, a lui Thakeray), la 4, dimineaţa, la Bucureşti, pledat la Casaţie [procesul] Katz, la 4 seara plecat *la Iaşi* pentru Banca Naţională contra lui Juster, la 5 în Iaşi, (*foarte cald*, seara târziu furtună, foarte înnăbuşitor), Emilia m'a pansat la rana care supurează încă. La otel Binder la Iaşi, la sosirea mea, convorbire cu Alecsandri (: Fiul cel mai mare al lui Cuza are „gărgăuni"[1] în cap, de când a făcut aici serviciul său militar de un an şi i s'a adresat cuvântul de multe ori cu „Măria-Ta". La dorinţa Principesei [Elena Cuza], l-a certat; îl socoteşte mediocru. Actualul Rege plănueşte o mărire a ţărei, poate prin Transilvania, de aceea legătura lui cu Brătianu). La 7 Maiu dimineaţa, îndărăt la Bucureşti. Zizin Cantacuzène aici; are atacuri de angina pectoralis.

8/20 Maiu 1883, mâncat în chioscul nostru din grădină, foarte frumos înverzit, cu baroneasa Witzleben, fiica ei [măritată] Cuţarida (care vrea să divorţeze), doamna v. Bothmer, Burghele, Zizin şi al-de Kremnitz......

9/21 Maiu 1883. Ploaie, rana 2/3 închisă, supurează încă mereu, astăzi a 19-a zi de la operaţie.

Telegramă[2].

Baron Victor Styrce,

Iaşi, Hotel Glanz.

Am expediat hotărîrile prin poşta de astăzi.

Maiorescu.

---

[1]. Cuvântul în româneşte în text.

[2]. În româneşte. Cu aceasta se termină caietul nr. 7 bis, având în josul paginei indicaţia pentru continuare: Fortsetzung im quarto-Buch mit gelben Schoss, gegen Mitte.

București[1] *10/22 Maiu. 1883* Sărbătoarea încoronărei, [timpul] jumătate frumos, jumătate ploios, eu la $2^1/_2$ la Palat, pentru felicitarea din partea Camerei, întreaga opoziție-unită lipsea, — afară de general Manu. Eu seara plecat la Iași, procesul Banca [Națională]-Juster, de acolo plecat îndărăt Joi, Vineri dimineața în București. La Iași ascultat la J. Negruzzi 2 acte la piano din muzica lui Caudella la opereta „Hatmanul Baltag".

Vineri 13/25 Maiu 83. Foarte cald, deși alaltăieri și ieri încă răcoare și timp ploios. Opoziția s'a retras din Cameră și Senat (12: L. Catargi, Kogălniceanu, Vernescu, A. Lahovary, General.Tell, Peucescu, L[ascăr] Rosetti, Cesianu, Drossu, A. Gheorghiu, N. Blaremberg și Isvoranu ? ?), fiindcă alegerile [ar fi fost] influențate. Eu nu. Găsesc acest pretext de motivare totdeauna rău.

---

[1]. De aici înainte însemnările urmează în partea a doua a caietului nr. 3 („im quarto-Buch mit gelben Schloss"). Începuse a scrie în acest caiet în Ianuarie 1866 și a continuat în el până la 9/21 Oct. 1866, apoi din 18 Apr. 1870 până la 28 August 1871 (cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 119 și 120), umplând cu însemnările din acest răstimp cam o treime din caiet. După aceea l-a părăsit, continuând însemnările în alte caiete (nr. 4, 5, 6, 6 bis, 7, 7 bis). La 2 Ianuarie 1881 se întorsese la caietul nr. 3, din care rămăsese nescris mai mult de jumătate. Dar nu a continuat atunci în acest caiet „jurnalul", ci, ștergând data ce pusese, a scris subt ea, ca un motto: *Bei Zeiten seine Menschen zählen*, apoi alt rând: *Unsere möglichen Deputirten und polit[ische] Menschen, Richter, Professoren* — și a început a scrie o listă de prieteni politici și alte persoane ce ar fi putut fi luate în vedere la o nouă venire la guvern a Junimiștilor (precum mai alcătuise asemenea liste și în 1870 și în 1876: v. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 133 ș. u. și 262 și u.), Lista cuprinde, în ordine numerotată, 51 de nume (în mare parte aceleași din listele de la 1870 și 1876; ucum, al 51-lea: Spiru Haret), după care, în anii următori, până în 1884, a adaos altele, scrise fără ordine, pe cele două pagine următoare. Abia în Maiu 1883 (lăsând o față liberă după acele trei cu lista de persoane) începe a scrie în acest caiet continuarea „jurnalului", notând în capul paginei: „Tage-und Briefbuch vom 10/22 Maiu 1883 an".

Caietul se termină cu însemnarea de la 21 Fevruarie/5 Martie 1885.

Și însemnările din acest interval sânt scrise, ca și cele precedente, aproape toate în limba germană; doară vre o 3-4 sânt scrise în românește; unele telegrame și scrisori sânt scrise în românește, câteva în franțuzește.

Duminecă 15/27 Maiu 83. Dimineața la $6\,^1/_2$, cu Clara și Livia la Mogoșoaia, cu trăsura. Excursie plăcută. Foarte cald.

Luni 16/28 Maiu 83....... Foarte cald. De alaltăieri Sâmbătă 14/26 Maiu 83 n'am mai fumat de loc. Mă simt cam amețit de cap..., dar altminteri [starea e] ușor suportabilă.

Zizin a plecat ieri la Hănțești. De când nu mai fumează, starea lui e mai bună. Dar fiind bolnav de angina pectoris, cred că [starea lui e] fără speranță[1]. Trebue să se ducă vara asta la Marienbad. Înainte de a pleca, a fost cu noi și cu baron Saurma și Gane la al-de Kremnitz la masă. Saurma, ca de obiceiu, după masă, somnoros.

Marți 17/29 Maiu 83. Timp frumos, foarte cald. Am de scris multe scrisori și fac tocmai asta acum, la $5\,^1/_2$ dimineața, în grădină. [Scriu] și lui Cuțarida, în chestiunea divorțului de soția sa, născută Witzleben. — Astăzi, la ora 5 după amiazăzi, + 28⁰ Réaumur la umbră.

Miercuri 18/30 Maiu 1883. Vânt mai răcoros peste noapte. Astăzi, la ora 6 dimineața, cerul pe jumătate acoperit de nuori, ceva vânt, +16⁰ R. Seara la ora 7, după ce mai înainte [jucasem] boccia[2], cină plăcută cu al-de Negruzzi, al-de Bothmer, al-de Kremnitz, Mih. Ciure[a] de la Vasluiu, G. Racoviță, Ang. Dimitrescu, Annette, Burghele. Seara, a venit încă V. Alecsandri (în grădina noastră).

Joi 19/31 Maiu 83.

[*Telegramă*]

Baron Hormuzaki, Czernowitz.

Rog a citi scrisoarea mea către Kiesler sosită ieri acolo. Maiorescu.

---

1. Cf. însemnarea din 25 Aug. /6 Sept. 83.
2. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. p. I, p. 155, nota 2.

La 4 $^{3}/_{4}$ am plecat cu trenul la Chitila, unde am ajuns după un sfert de oră, cu cei 2 Bothmer, doamnele Bengescu, Negruzzi şi Annette, Clara, Livia şi G. Racoviţă şi copilul Bothmerilor (clasa I à 1 fr. 20 cent. de la Bucureşti la Chitila), de la Chitila pe jos până la han, o oră până la o oră şi $^{1}/_{4}$; acolo ouă, lin, caracudă, bun vin alb, apoi, cu trenul de la ora 10, înapoi. Destul de plăcut.

Vineri 20 Maiu / 1 Iunie 1883.

Dep[*eşă*] *tel*[*egrafică*]

Hotel Nanoescu

Curtea Argeş.

Rog opriţi pentru mâine Sâmbătă 5 odăi cu 10 paturi şi pregătiţi pentru 6 ore prânz de 10 persoane.

Maiorescu

Restauraţia gara Piteşti.

Rog angajaţi pentru mâine Sâmbătă 12 ore patru trăsuri cu 2 cai pentru mergere Curtea Argeş şi întoarcere Duminecă, cu 35 franci şi pregătiţi dejun pentru 10 persoane.

Maiorescu

Sâmbătă 21 Maiu / 2 Iunie 1883, am plecat la ora 9 cu trenul 10 persoane (cu 2 Bothmer, 2 Negruzzi, G. Racoviţă, Chibici, Annette şi noi 3) la Piteşti, unde am sosit la 11,17.

Acolo am găsit pregătite 4 trăsuri, dar cu câte 4 cai şi cu 40 de lei, pentru Curtea de Argeş, dus şi, a doua zi, întors (cu bacşiş 42 de lei). Prânzit foarte bine, şi a doua zi de asemenea cina, cele 10 persoane amândouă mesele împreună 140 de lei. La 1 $^{1}/_{4}$ plecat din Piteşti, la ora 5 $^{1}/_{4}$ în Curtea-de-Argeş, unde am găsit numai 3 camere (Racoviţă, Chibici şi eu dormit la Nanoescu), dar curate; mers îndată pe jos la biserica episcopală, $^{1}/_{2}$

de oră, apoi îndărăt, Racoviţă, Clara, Livia entuziasmaţi, Annette din nou emoţionată, Bothmer indiferent. Seara mâncat prost, pelin de Maiu[1], cântat cântece germane până la 10 $^{1}/_{2}$, apoi la culcare.

A doua zi ploaie; la Biserica domnească, la pod, prânzit cu friptură de puiu şi ouă, încă odată la biserica episcopală, cu trăsura, luat rămas-bun de la Lecomte. Plătit socoteala la otel (pentru toţi şi tot, 83 de lei, cu bacşiş 90), la ora 12 plecat, la 3 $^{3}/_{4}$ în gara Piteşti, mâncat, la 5 $^{1}/_{2}$ plecat cu trenul, la 8 în Bucureşti, seara încă la noi luat ceaiu (fără al-de Bothmer)......

Joi 26 Maiu / 7 Iunie 83. Cald, soare. Seara cină la Bothmer cu al-de Negruzzi şi Annette.

Dep. tel.[2]

Madame Humpel

Iaşi.

Venirea mea amânată în Iunie.

Vineri 27 Maiu / 8 Iunie 83. Cuvântarea mea de astăzi la Cameră, la desbaterea mesagiului Tronului pentru revizuire[3]. O oră, rece şi nimic deosebit. Dar asupra Camerei cred că a avut efect.

Duminecă 29 Maiu 10 Iunie 83. Foarte cald. La 12 $^{1}/_{2}$ dejun la Brofft la E. Schuyler, cu ministrul plenipotenţiar italian contele Tornielli, cu cel englez White, cu cel francez baronul Ring, cu delegatul Turciei în Comisiunea europeană a Dunării Karatheodori-Effendi (frate al ce-

---

1. În text: *Maitrank*. „În Germania se bea în Maiu „Maitrank": vin alb amestecat cu zahăr şi cu o iarbă ce creşte în păduri în luna lui Maiu, Waldmeister" (nota D-nei Livia Dymsza). Probabil că acest „Maitrank" de la Curtea-de-Argeş era „pelinul" românesc.

2. În româneşte.

3. Revizuirea Constituţiei. Vezi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, vol. III, 208-234.

lui de la Congresul de la Berlin, foarte inteligent şi versat în filologie), Câmpineanu şi Ghica.

Luni 30 Maiu / 11 Iunie 83. Prea cald! Astăzi la 6 1/2 la cină la mine ministrul american E. Schuyler, Beldimano, Gane, Jacques [Negruzzi] şi doamna, al-de Kremnitz, Annette, Eminescu. Rămas cu toţii în cea mai plăcuta atmosferă până la 11 1/2. [La] Eminescu, început de alienaţie mentală, după impresia mea[1].

Marţi, 31 Maiu 83. La ora 10 dimineaţa 25° R la umbră. — Seara boccia la noi cu al-de v. Bothmer.

Iunie 1883.

Miercuri 1/13. La ora 6 dimineaţa 26° R la soare. Cină la Kremnitz cu al-de Negruzzi. Annette grozav de slăbită......

Joi..... Excursie cu Clara şi Livia la Moara Floreascăi...

Luni 6/18 Iunie 83, la 10 3/4 seara plecat spre Iaşi cu Clara şi Livia (clasa I Bucureşti-Iaşi, 66 de lei), Marţi la 10 1/2 în Paşcani, acolo luat trăsură cu 3 cai (30 de lei până la Agapia şi a doua zi îndărăt)...... Abia la ora 5 am fost în Agapia (de oare ce ne-am oprit 2 ore la Neamţu din cauza ploii torenţiale; era acolo şi Ronetti-Roman). Admirabil. Stariţă maica Cerchez, econoamă maica Lefter, arhondăreasă Eupraxia Cosmescu. Înapoi de la Agapia la ora 5 dimineaţa, în Paşcani la ora 9, acolo dejunat, întâlnit pe Sturdza şi Carp cu soţia şi copiii venind de la Iaşi. La 1 în Iaşi, eu la Curtea de apel, amânat, la ora 4 îndată mai departe înapoi la Bucureşti, unde sosit Joi 9/21 Iunie, ora 5 dimineaţa. Clara şi Livia rămas la Iaşi, Hôtel Binder.

---

[1]. Notă, adaosă cu creion roşu, mai târziu: „Vezi mai jos 23 Iunie".

N. B. De la Neamţu 1 oră pe şosea Bălţăteşti, bune băi de sare, Dr. Cantemir. De la Neamţu până la Piatra 38 de chilometri (vre o 5 poşte). De la podul peste Moldova până la Neamţu 14 chilometri, de la Paşcani până la şoseaua Moldovei vre o 12 chilometri.

Joi 16/28 Iunie 1883, 10 $^3/_4$ seara, eu la Iaşi, a doua zi acolo ora 1 găsit la gară pe Clara şi Livia, care sosiseră în ajun de la Soleşti[1] (unde şezuseră 3 zile, trăsura până acolo 60 de lei, înapoi 40 de lei). Îndată cu trăsura la tribunal, procesul Băncii [naţionale] amânat. De asemenea în ziua următoare. Câteşi 3 la Hôtel Binder. Vineri cinat la Emilia, ea în examene, eu cu o jumătate de migrenă. Sâmbătă am mâncat la al-de J. Negruzzi (care au fost, în genere, foarte drăguţi cu familia mea).

Duminecă 19 Iunie 1883 am plecat din Iaşi la ora 4, sleeping-car, am fost în Bucureşti

Luni 20 Iunie / 2 Iulie 83, ora 5 dimineaţa; aveam de pledat la Curtea de casaţie procesul Aslan. Luni seara Teodor Rosetti şi soţia sa (pentru 9 zile la Bucureşti de la Soleşti, pentru intrarea în a sa viceprezidenţie a Casaţiei), Mandrea şi Burghele la noi la masă.

Marţi 21 Iunie / 3 Iulie 83.

Telegrame[2]

Baron Hormuzachi

Cernăuţi.

Sosind de la Iaşi, găsesc scrisoarea. Voiu încerca astăzi.

Maiorescu

Miercuri 22 Iunie / 4 Iulie 1883. Ieri pe la ora 3 *foarte cald.* Astăzi la ora 6 dimineaţa 18° R.

---

1. Moşia lui Teodor Rosetti.
2. în nemţeşte.

Tel[egramă]

Hôtel Nanoescu.

Curtea Argeş.

Astăzi Mercuri 4 ore soseşte ministrul Germaniei Baron Saurma şi secretarul contele Monts, numai două persoane. Rog pregătiţi cea mai bună odae.

Maiorescu

Noi 3, familia, Miercuri la ora 5 1/2 vizitat tâmplăria de mobile a lui Lessel (fabrică cu aburi), mâncat bine la Herestrău pentru 18 lei, plăcută muzică de lăutari; seara, după 1-ul act al „Studentului cerşetor" (de Millöcker) în grădina Raşca, ne-a fost stricată de ploaie.

Joi 23 Iunie 83. Foarte cald. Alergătură pentru declaraţia cerută de Hormuzachi de la Ministerul de externe [1]. Seara Th. Rosetti cu doamna şi tânărul Beldimano la noi la masă. Şi Eminescu, care devine, din ce în ce mai evident, alienat. Foarte excitat, sentiment al personalităţii exagerat (să înveţe acum albaneza!), vrea să se călugărească, dar să rămână în Bucureşti [2].

Vineri 24 Iunie / 6 Iulie 83. Foarte frumos timp mereu.

Telegr[amă] Baron Hormuzaki,

Cernăuţi.

Astăzi trimet declaraţia ministrului. Luni cele mai multe acte.

Maiorescu

Duminecă 26 Iunie / 8 Iulie 1883. La ora 4 dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, 15° R. — Eminescu e vorba să plece astăzi la Botoşani, ieri era însă *moleşit* şi mult mai liniştit.—Vrednică de însemnat scrisoare a lui Slavici, care a plecat ieri la Hall, despre aţâţările lui Rosettaki şi ale poliţiei în contra Austro-Ungariei la societatea „Carpaţi",

---

1. Cf. scrisoarea de la 9/21 Aprilie către Hurmuzachi.

2. Notă mai târziu, cu creion roşu: „Vezi mai sus 30 Maiu" (pentru impresia despre începutul de alienaţie a lui Eminescu). Întreg pasajul acestei zile subliniat pe de margine, la lectura de mai târziu a caietului.

pe când ministrul Sturdza vrea să potolească lucrurile.— La $6\frac{1}{2}$ seara primblare cu trăsura la Măgurele (1 oră), de acolo însă la stânga (privind de la Bucureşti) pe şosea bună, prin 4 sate (Măgurele, Mierlari, Jilava şi încă unul), pe la cimitirul Bellu afară din oraş şi la Filaret, acasă, o oră şi $\frac{1}{2}$. Încântătoare vieaţă ţărănească Dumineca pe la ora 8 seara.

Luni 27 Iunie /9 Iulie 83. Nu pot dormi bine, la ora 3 deştept şi scriind.

Telegr[amă]

Baron Hormuzaki,

Cernăuţi.

Toate actele legalizate [de] ministrul justiţiei. Expediez mâne.

Maiorescu

Marţi 28 Iunie / 10 Iulie 1883. Bucureşti.....

Astăzi, Marţi, la ora 6 dimineaţa, o carte [de vizită] de la d-na Slavici, la care locueşte Eminescu, cu aceste rânduri scrise: „Domnu Eminescu a înnebunit. Vă rog faceţi ceva să mă scap de el, că foarte reu"[1]. Curând după aceea Simţion[2] la mine, întâia oară. M'am dus cu el la Dr. Suţu şi am pus să se pregătească în a sa „Casă de sănătate" o cameră pentru Eminescu; am luat asupra mea plata pentru aceasta, 300 de lei pe lună; apoi am venit acasă, am înştiinţat încă pe Th. Rosetti despre aceasta. Pe la 10 veni cu trăsura la mine Eminescu, binecuvântă, cu privirea fixă, pe soţia mea şi pe Ilie Nicolescu[3]

---

1. Întâia soţie a lui Slavici nu era Româncă, ci Germană sau Unguroaică (născută Szöke). (Slavici nu era în Bucureşti: v. însemnarea de la 26 Iunie 1883.)

2. Ardelean, prieten al lui Eminescu; poate, ca şi Chibici, de la „România jună", în timpul studiilor la Viena.

3. Niculescu-Dorobanţu, venit, probabil, pentru un proces. Cf. însemnările de la 4 Maiu 1882 şi 20 Ian. /1 Fevr. 1883.

care tocmai pleca, mă îmbrăţişă tremurând. Eu îi arătaiu pe Hermes şi pe Venus din Melos[1], la care el zise, cu privirea în extaz: „Lasă, că va reînvia arta antică!“[2]. Potrivit înţelegerei [ce avusesem cu Simţion], i-am spus că trebue să se ducă la Simţion, pentru societatea „Carpaţii“. Mi-a cerut să-i dau 5 lei pentru trăsură şi a plecat cu trăsura acolo [la Simţion]. De acolo e vorba să fie dus la Dr. Suţu. Numai, de s'ar face asta fără greutate! — A venit apoi la mine Caragiali, la masă; a izbucnit în lacrămi, când a auzit ce e cu Eminescu. — Eu a trebuit să mă duc să pledez la Curtea de casaţie. Foarte cald! În zilele trecute încercări de aranjament Alex. Soutzo din Atena cu Vlahoutzi[3].

Ciudat că eu şi în acest an intru în călătoria de vacanţă cu o scenă de alienaţie; în anul trecut, scena de noapte cu Hella Herrmann[4], la Iaşi.

Sfârşitul lui Iunie şi întreg Iulie 1883.

Marţi 28 Iunie / 10 Iulie 1883, la 5 ½ după amiază pe o mare zăpuşală, plecat cu trenul până la Braşov, unde am sosit la ora 11 noaptea. Hotel Nr. 1, prost. Apoi călătorie de vacanţă, prin Sighişoara, Debreţin (băi sub salcâmi, pe o căldură extremă), Poprad (grădină tânără a parcului Huss cu ceva vedere slabă a Tatrei), Oderberg, Breslau, Weimar, Frankfurt a / M., Schaffhausen, la Wiesen, unde 8 zile, apoi pe jos Tiefenkasten, Thusis, [cu] trăsura [la] Splügen, Locarno, vapor Baveno (foarte bun Hôtel Bellevue), calea ferată St. Gotthard, tunelul Göschenen, Andermatt, Furca, Horpental, splendida scurta călătorie cu drumul de fier Göschenen — Brunnen, Brunnen, St.

---

1. Statuete în biroul său.
2. În româneşte.
3. Cf. pentru aceştia însemnarea de la 27 Aug. / 8 Sept. 1883.
4. Cf. însemnarea de la 30 Iunie 1882.

Gallen, Lindau (plăcută oprire în Bayerischer Hof), Augsburg („3 Mohren“ de o nechibzuită eleganţă), Salzburg (frumosul Hôtel d'Europe), Viena, Pesta. Mai multe amănunte de călătorie, în caietul de călătorie in 8^0 negru.

[August 1883].

Vineri 5/17 August 1883, seara, ora 8, iarăşi acasă în Bucureşti, unde căldură uscată de 5 săptămâni, dar casa mi-a făcut bucurie, camera mea tapetată frumos, devenită elegantă, spart uşă în zid.

Marţi 9/21 August 1883. Uscăciune grozavă şi praf, totul îngălbenit şi lâncezind. Căldură acum, adevărat, numai 25^0 R la umbră, dar totuşi tocmai foarte ameţitoare din cauza lipsei de ploaie de 5 săptămâni. Toată lumea se vaietă de recolta nimicită. Dar asta e adesea aşa; când apoi plouă, se spune iarăşi că semănăturile s'au îndreptat. Iar m'am apucat de fumat; şi înainte, în călătorie, deşi mai puţin.

Joi 11/23 Aug. În sfârşit seara la $8\,^3/_4$ o ploicică de un sfert de oră. Abia dacă a muiat praful. Noaptea cald.

Vineri 12/24 Aug. Dimineaţa soare arzător, zăduf, pe la $11\,^1/_2$ la amiază, ploaie, timp de o oră, apoi din nou câtva timp. S'a răcorit. Seara frumos.

Sâmbătă 13/25 Aug. Iar fără nuori, soare, totuşi timpul atât de răcorit de ploaia de ieri, încât la $6\,^1/_2$ dimineaţa numai $13^0\,^1/_2$ R.

Duminecă 14/26 Aug. — până Miercuri 17/29 Aug. Mereu din ce în ce mai uscat şi mai cald. Astăzi, la ora 2, la umbră, 26^0 R. Peste zi înnăbuşitor. În acest răstimp, făcut Duminecă o excursie cu trenul şi pe jos, cu Annette şi cu familia mea, prin Chitila la Mogoşoaia, iar ieri, Marţi, avut la masă pe D-na Cassia Rosetti, Annette şi

pe tânărul Petre Poenaru, drăguţ, desvoltat ca inteligenţă (17 ani, în şcoala militară din Craiova, venit aici în vacanţă). Seara, citit 2 piese franceze de câte un act, între care încântătoarea „Les extrêmes se touchent". Eu citit mai înainte, cu nespusă plăcere, poveşti curlandeze de Pantenius (Uhde). Astăzi, melancolic-atrăgătoarea „Onlana" de Kraszewski, negreşit bună, dar nu prea însemnată......

Astăzi vizitat un minut împreună cu Wilhelm pe M. Eminescu, alienat, la Dr. Suţu. Delirare neîntreruptă. Nu m'a recunoscut, vorbind într'una, scuipând în toate părţile. O privelişte care te întristează şi te desgustă, fără nici o atracţie. Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) şi după aceea fratele său, locotenentul, care s'a folosit de această ocazie spre a-şi anexa ceasornicul alienatului său frate.

Vineri 19/31 Aug. 83. Mereu foarte cald, apăsător pentru corp şi pentru minte.

Domnule Preşedinte [1],

Ca răspuns la scrisoarea D-v. No. 70/1883, am onoare a Vă înştiinţa că, pentru a veni în ajutorul Bisericei Sf. Nicolae din Braşov, a cărei prosperare o dorim [2] cu toţii, ne-am hotărît, Dl. T. G. Rosetti şi cu mine, să Vă împrumutăm restul de bani ce Vă trebuesc pentru cumpărarea moşiei Meteleu de la Dl. Zappa.

---

[1]. Către Almăşanu preşedintele eforiei Bisericei Sf. Nicolae din Braşov (cf. telegrama următoare). Scrisoarea în româneşte. E vorba de procurarea mijloacelor pentru susţinerea şcoalelor româneşti din Braşov, de a căror soartă Titu Maiorescu se preocupase încă din 1872, ca deputat şi apoi ca ministru. Cf. (în vol. I, p. 239) însemnarea din 5/17 Ianuarie 1876 şi nota respectivă. Cf. mai departe însemnarea de la 15 Sept. 1883.

[2]. Scrisese întâi: „trebue să o dorească tot Românul bine cugetător".

Noi înşine putem realiza îndată[1] 165.000 [de] franci în aur, vânzând obligaţiuni de ale Statului ce le avem la îndemână. Cursul fiind însă scăzut în momentul de faţă, procentul ce trebue să Vi-l cerem este de 7 $^1/_4$ pe an, adică togmai cât avem şi noi de la aceste hârtii după preţul cumpărării primitive. Împrumutul îl putem face deocamdată pe termin de 5 ani.

Restul de 15.000 [de] franci, dacă nu veţi găsi D-voastră vrė o altă combinare cu Zappa, d. e. să se mulţumească cu un înscris al D-voastră până la Aprilie 1884, când puteţi dispune de venituri, vi-l pot procura eu pe creditul meu personal de la vreun bancher din Bucureşti în orice moment, se'nţelege pe termin scurt, d. e. pe 8 luni, şi cu procentele ce mi se vor cere de bancher, maximum 9 %.

Vă rog dar să trimiteţi îndată la Bucureşti pe împuterniciţii Bisericei cu procura în regulă de a se împrumuta, de a hipoteca şi de a face toate actele de cumpărare pentru moşia Meteleu.

În acest mod, afacerea cu Zappa se poate termina până la 1 Septemvrie, după cum doriţi.

Primiţi, vă rog, şi cu această ocaziune, încredinţarea deosebitei mele stime.

T. M.

Dep[*eşă*] *tel*[*egrafică*]

Constantin Popasu[2]

Braşov.

Am gata 165,000 cu şapte un sfert, 15,000 la bancheri, dacă trebuinţă. Scrisoare detaiată expediat Almaşanu. Pregătiţi venirea. Titu.

---

1. Înlocuind pe „imediat" scris întâi şi pe „momentan", scris după acesta, şterse apoi amândouă.

2. Unchiul său, membru în Eforia Bisericei Sf. Nicolae. Cf. vol. I. p. 78, nota 1. Ca şi fratele său, protopopul Braşovului şi apoi episcopul Caransebeşului, el era unul din vechii luptători pentru

Luni 22 Aug. / 3 Sept. 83. Mereu aceeaşi căldură mare şi mai pre sus de toate apăsătoarea uscăciune, care îngroapă totul în pulbere.... Lumea e însetată după ploaie.

Joi 25 Aug. / 6 Sept. 83. Mereu zăpuşală şi uscăciune. Termometrul la ora 7 dimineaţa 15° R la umbră, la ora 3 idem 25°. — Ieri, Zizin Cantacuz[ène] la noi la masă cu al-de Th. Rosetti şi al-de Kremnitz.... — Zizin, subiectiv, mai bine, dar totuşi pierdut [2].

Astăzi de la 7 1/2 până la 8 1/2 dimineaţa dus pe Livia la d-ra Didi Creţeanu la Vârtej lângă Măgurele şi, după „tour du propriétaire", înapoi, la 10 1/2 acasă. Foarte mult praf şi destul de cald.

Sâmbătă 27 Aug. / 8. Sept. 83. După o noapte de zăduf insuportabil, cu vânt foarte cald, noaptea 17° 1/2 R, veni în sfârşit la ora 12 la amiazăzi o abundantă ploaie torenţială. Seara la ora 10 iarăşi frumos, toate stelele, dar numai 14° R. Foarte plăcută răcoare.

Unchiul C. Pop[asu] de la Braşov, la prânz. [Alexandru] Sutzu-Vlahutzi în sfârşit astăzi aranjat. De la 4 1/2—7 adus pe Livia îndărăt de la Vârtej. Drum plăcut. Cântat cu ea la flaut şi piano.

Duminecă 28 Aug. / 9 Sept. 83. Timp frumos, soare, temperatura la ora 7 dimineaţa 14° R. Impresie subiectivă de mare răcoare.

---

cauza naţională: îl găsim („Costandin Popazu") printre semnatarii „Legăturei neguţătorilor" din Braşov „în 1845, Iuliu" pentru acoperirea cheltuielilor făcute de „plenipotenţierii" lor, „curatori[i] Efor ei, onoraţi ţivişi şi neguţători din Braşov", „1) la scoaterea privileghiului Soţietăţii româneşti din Braşov, 2) la câştigarea îndărăpt a dreptului nostru de patronat la biserica aşa numită grecească, 3) la lucrul ghimnaziului naţional ce cerem să se rădice în Braşov pe sama neuniţilor..., şi la alte scopuri bune şi legiuite, neamului folositoare". Semnatarii se legau să poarte toate cheltuielile acelea „după proporţie, aşa ca mai sus lăudaţi[i] noştri plenipotenţieri să-şi dea, în cât să va putea, socoteală despre făcutele cheltuieli în cunoştinţa sufletului dumnealor". Vezi Ion Colan, *Casina română Braşov* 1835-1935, p. XIX.

2. Notă adaosă mai târziu: „(A mai trăit 15 ani. Notă de la Sept. 1898", [când a murit Zizin].

Vineri 2/14 Sept. Alaltăieri violente fulgere şi tunete, ploaie torenţială. După aceea însă iarăşi frumos. Astăzi, soare foarte frumos, dar la ora 7 dimineaţa numai 11 ° R.

Telegr[*amă*]

Berescu, advocat, Brăila.

Rog consimţiţi amânarea procesului în Casaţie dintre Primăria Brăila cu Elena Iacovachi şi Zoe Riso din 6 Septemvrie pentru alt termin care vă convine. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu.

Recom[*andată*].

Bucureşti 1/13 Sept. 1883[1].

D-sale D-lui Nicu Iacovachi,
fost prefect,

Buzău.

Prea stimabile Domnule Iacovachi,

Am primit scrisorile D-voastră cu înştiinţarea terminului de 6 Septemvrie.

Domnul meu, stilul acestor scrisori cu „Stimate D-le Maiorescu" şi cu „D-vstră" este altul decât cel obicĭnuit până acum între noi ca prietini din copilărie.

Nu înţeleg cauza acestei schimbări radicale şi nici nu am timpul să o caut. Dar un lucru înţeleg: plăcerea mea de până acum de a vă pune prietineşte la dispoziţie micele mele cunoştinţe juridice vinea togmai din vechia noastră relaţie aşa cum era.

Din momentul în care o schimbaţi, mă schimb şi eu.

Vă rog prin urmare să vă adresaţi pentru susţinerea intereselor D-vstră la alt advocat.

---

[1]. Scrisoarea în româneşte,

V'am trimis toate hârtiile într'un plic la locuinţa D-vstră din strada Mercur, şi fiindcă poate nu aveţi timp destul de a vă căuta un alt advocat până la 6 Sept., am telegrafiat totodată advocatului Primăriei Brăila, D-lui Berescu, să consimtă la o amânare. Răspunsul său Vi-l voiu trimite asemenea la strada Mercur, îndată ce va sosi. Căci se poate să refuze.

Primiţi, vă rog, Domnul meu, încredinţarea deosebitei mele stime. T. M.

Telegr[amă]

2/14 Sept. 83.

Matei Gane, Iassi

După înţelegerea noastră aici, ne judecăm mâne şi să terminăm odată.

Maiorescu.

Telegr[amă].

Primar, Brăila.

Eodem datu.

Rog advocatul Primăriei în procesul Elena Iacovachi şi Zoe Riso pendent la Casaţie să consimtă amânarea din 6 Septemvrie pentru alt termin, care îi convine. Răspuns 10 cuvinte plătit.

Maiorescu.

Dep[eşă] tel[egrafică].

Iassy 5/17 Sept. 1883.

M-e Majoresco.

Merci lettre. Arrive déja demain Mardi.

Titus

Telegr[amă].

Bucureşti, 6 Sept. 83.

Primar, Brăila.

Mulţumesc pentru deosebita politeţă de a-mi refuza amânarea. Am câştigat procesul.

Maiorescu.

Joi 15/27 Sept. 83. Vreme frumoasă continuu, dar rece. Astăzi, la ora 6 dimineaţa numai 5⁰ R. Dar peste zi se colorează şi se încălzeşte. Totul splendid sub via lumină a soarelui. — Alaltăieri la Buzău transcris actul de vânzare a [moşiei] Meteleului pentru Biserica din Braşov (ceva migrenă), noaptea la ora 2 îndărăt la Bucureşti. În acelaşi timp înscris cu hipotecă împrumutul meu şi al lui Teod. Rosetti, $7^1/_4$ %, Bisericei din Braşov.

Marţi 20 Sept./2 Oct. 83. Ieri ceva ploaie cu pâclă, cald, astăzi dimineaţa la ora 7, + 13⁰ R.

Miercuri 21 Sept./3 Oct. Ast' dimineaţă, la ora 7, 8⁰ R. Altfel, timp foarte frumos. Alaltăieri scris articol [în formă de scrisoare] către „România liberă" despre situaţia politică a României în faţa alianţei cu Austro [-Ungaria]-Germania [1].

În colo, cam apăsat, fără bucurie de vieaţă... Altminteri, sănătos şi nu chiar nefericit, dar mort.

Telegramă.

Bucureşti 22 Sept./4 Octomvrie 83.

Doamnei Lambrior, Iassi,

strada Baston.

Vă rugăm să ne permiteţi a vă exprima adânca durere ce împreună cu ţara întreagă o simţim pentru pierderea eminentului bărbat [2].

Maiorescu, Rosetti, Mandrea, Nica, Slavici, Caragiali, Chibici.

---

1. Publicat în n-rul de Duminecă 25 Sept. 1883.

2. Cu preocuparea sa de a descoperi şi sprijini, în interesul culturei naţionale, tineri care arătau o vocaţie deosebită pentru literatură sau pentru ştiinţă, şi cu convingerea ce avea că, pentru împlinirea misiunei lor în cultura naţională, e necesar ca asemenea tineri să-şi complecteze cultura şi formaţiunea lor sufletească în mediul universitar al ţărilor din Apus, — unul din cele d'intâi acte ale lui Titu Maiorescu ca ministru al instrucţiunii publice în 1874

București 29 Sept./11 Oct. 1883.
M-e Zehender, Bucarest,
Calea Moșilor.

Madame,

J'ai été très sensible à la démarche flatteuse que vous avez bien voulu faire hier auprès de moi, et j'espère que vous avez pu constater toute ma bonne volonté à accepter votre proposition. Mais il est survenu ce matin des circonstances qui me mettent dans l'impossibilité de faire la conférence en question, et dois vous prier, à mon très grand regret, de ne plus compter sur mon concours.

J'ose en même temps vous envoyer, Madame, la petite somme de cent francs ci-jointe, comme une faible contribution pour l'œuvre de bienfaisance à laquelle vous vous dévouez.

Veuillez agréer, Madame, je vous prie, l'assurance de ma haute considération. T. M.

---

a fost de a da subsidii unora din aceștia care se aflau la studii în streinătate (*Slavici* și *Eminescu* — acestuia chiar cu condiția ca să înapoieze Ministerului ajutorul dat) și de a trimete pe alții la studii acolo. (Lucrul acesta, la darea în judecată a ministerului Lascăr Catargi în 1876, a fost unul din capetele principale de acuzare în potriva „prevenitului Maiorescu" care cu aceasta, „a comis uă adevărată răsipă de banii Statului": punctul 6 din capitolul II și punctul 1 din capitolul I.I al părții consacrate lui Maiorescu în „Raportul prezintat Adunării Deputaților"; cf. *Însemnări zilnice*, vol. I. p. 258-9).

Între acești tineri din urmă, pe lângă G. Panu (cf. despre acesta *Discursuri parlamentare*, vol. V p. 85) și G. Dem. Teodorescu, era și *Alexandru Lambrior*, care a studiat la Paris filologia romanică. Și Lambrior nu a desmințit speranțele pentru cultura românească puse în el de Maiorescu: prin ceea ce a publicat despre limba română în scurta lui vieață (a murit la 37 de ani), a arătat că era cel mai talentat și mai pătrunzător dintre filologii ce am avut, un cap excepțional, cu cel mai fin simț al limbei materne unit cu o judecată limpede și adâncă, cu o pregătire științifică de mare întindere și cu „un caracter drept și ireproșabil". Cf. cele scrise la moartea lui (probabil de către Iacob Negruzzi) în nr. din 1 Oct. 1883 al „Convorbirilor literare"; scrisoarea din Paris 1875 Maiu 24 a lui Lambrior către Titu Maiorescu (ap. Torouțiu, *op. cit.* vol. V, p. 57—58); I. Șiadbei, *Alexandru Lambrior*, Iași 1923.

4/16 Octomvrie 1883. Ultimele 2 zile vânt şi ceva ploaie. A toamnă. Dimineaţa, la ora 7, 6° R. Totuşi astăzi iarăşi soare şi timp splendid, ca în toate zilele de înaintea vântului.

Toate ziarele pline de scrisoarea mea către „România liberă". De astă dată, mare recunoaştere a importanţei mele politice. Vorbă în lume despre intrarea mea în minister. Eu decis să nu primesc [1]. — Lahovari a fost la mine să mă consulte... [2].

Un dineu a fost la mine: familia Georges Creţeanu (tânărul Gioni gentil), şi încă un tânăr Nicolae G. Philippescu, mie neplăcut.

La 5 şi 6 Octomvrie, în Brăila, procesul Societăţii dunărene de vapoare.

Astăzi 8/20 Oct. 1883. A toamnă, dar timp frumos, soare....

10/22 Oct. 83. Luni. Timp foarte frumos, şi ieri; pe la ora 12, cald ca vara. Ast' dimineaţă la ora 7, +8° R. Ieri masă la Kremnitz, cu al-de Witzleben şi Lecomte.... Cassien Bernard (arhitect, adlatus al lui Garnier la construcţia Operei din Paris), despre care Lecomte vorbeşte ca despre omul cel mai cinstit şi mai solid, fusese, împreună cu Galleron, însărcinat de Câmpin[eanu], ca director al Băncii [Naţionale], cu schiţa şi planul detaliat pentru clădirea din Bucureşti a Băncii, schiţa 6000 de franci, planul detaliat 40.000 de franci. Câmp[ineanu] s'a schimbat, şi acum Carada (!!) le face mizerii, critică planul ş. a. m. d. De primit, au primit banii, dar Bernard avea lacrămi în ochi.

12/24 Oct. 83. Excursie, cu trenul şi pe jos, cu al-de Kremnitz, la pădurea Mogoşoaiei. Timp splendid, cald ca vara.

---

1. Cf. despre acestea scrisoarea sa din această zi către sora sa Emilia, ap. T o r o u ţ i u, *op. cit.* vol. VI, p. 39—42.

2. Două cuvinte indescifrabile.

D-lui George Eminovici (Ipătești, distr[ictul] Botoșani).
Bucureşti 18/30 Octomvrie 1883.

Stimate Domnule,

Starea fiului D-stră şi amicului nostru literar M. Eminescu nu s'a îndreptat încă, şi aşa am hotărît cu toţii, cei de aici, să-l trimetem pe cheltuiala noastră la Institutul de alienaţi din Viena şi să-l lăsăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venit să-l aşezăm la Golia sau la Mărcuţa, ca pe un bolnav fără leac.

Cu prilejul venirii D-voastre la Bucureşti, ne-aţi declarat că lăsaţi asupra noastră toată îngrijirea materială şi morală pentru nenorocitul D-voastră fiu. Cu toate aceste, m'am crezut dator a vă da de ştire despre cele de mai sus.

Primiţi, vă rog, încredinţarea deosebitei mele stime.

T. M.

Sâmbătă 15/27 Octomvrie 83. Începerea Camerei. — Seara, întâia „Junimea" iarăşi, numai cu bărbaţi. De faţă 23 până la 24: Alecsandri, Obedenaru, Hasdeu, Candiano-Popescu, G. Creţeanu, T. Rosetti, Mandrea, Aurel Mureşanu, Tasu, Misir, Roşca, Mitică Rosetti, Gaster, Baican, Nica, Slavici, Caragiali, Chibici, Brăneanu, Jipescu ş. a. Tânărul Rosetti a citit 3 acte din traducerea sa a [piesei] „Effrontés", apoi Baican o poveste populară, în sfârşit Jipescu o prostie. În total, foarte plicticos.

Duminecă 16 Oct. 83. Dîner cu T. Rosetti, doamna, cumnata d-ra Ralet (drăguţă, nu frumoasă), baroneasa Witzleben cu Lilla şi Robert, Mandrea şi Chibici. Seară destul de pasabilă.

Marţi 18/30 Oct 83. Seara. Încheierea socotelilor despre casa pentru susţinerea lui Eminescu şi trimeterea lui la Viena într'un institut de boale mintale. Proces-

verbal semnat la mine de T. G. Rosetti, Simţion, Slavici, Nica şi Chibici[1]. — Conferenţa lui Alecsandri a adus 2000 de lei, [cu] bilete à 2 lei la Atheneu[2].

Am citit mult romane (Turghenef, Quisisana a lui Spielhagen, ş. a.)—Advocatură de loc încă, în luna aceasta!! Din cauza svonurilor de [= că voiu fi numit] ministru.

Telegr[*amă*]. Buc[ureşti] 19/31 Oct. 83.
Cantacuzène, gara Bucecea.

Tenebrosi lucem salutant et auctorem. Amor et delicies generis humani[3].

Joi 20 Oct. / 1 Noem. 1883. Astăzi, la ora 9 dimineaţa, am fost la gară la plecarea la Viena a lui Eminescu cu Chibici şi cu un îngrijitor[4]. — Soare admirabil, dar la ora 7 dimineaţa — 1⁰ R.

---

1. Vezi scrisoarea din 4/16 Oct. 1883 către sora sa Emilia, ap. Torouţiu, *op. cit.* vol. VI p. 39—40, şi Gh. Teodorescu-Kirileanu, *Câteva date asupra lui Eminescu*, în „Convorbiri literare", a XL., nr. 11 şi 12 (Noemvrie şi Dechemvrie 1906), cuprinzând ştiri asupra boalei lui Eminescu, asupra mormântului şi monumentului lui Eminescu, asupra editării poeziilor lui şi dând, în anexe, o întinsă corespondenţă privitoare la acele împrejurări (18 scrisori, dintre care 5 de la Eminescu).

2. Conferenţa lui Alecsandri (lectura *Fântânei Blanduziei*) a fost ţinută în ziua de 14 Oct., ora 3 d. a. Dări de seamă despre ea au apărut în zi rele din Bucureşti a doua zi sau în zilele următoa e. Cf. documentatul articol al lui Perpessicius în ziarul „România" din 21 August 1939.

3. Felicitare, probabil, pentru începerea ori terminarea traducerei în franţuzeşte a „Lumei ca voinţă şi reprezentare" a lui Schopenhauer făcută de Zizin; cf. nota la însemnarea din 29 Ianuarie /10 Fevr. 1885.

4. Au sosit la Viena a doua zi. Eminescu a fost internat în aceeaşi zi în sanatoriul de la Oberdöbling, unde a stat până la 26 Fevr. 1884 (vezi Dr. I. Grămadă, *Mihail Eminescu*, Heidelberg, Carl Winter, 1914, p. 37); de acolo, însoţit de devotatul Chibici, a plecat, după cum orânduise Maiorescu (urmând recomandarea doctorului Obersteiner), într'o călătorie de o lună prin Italia. Cf. însemnarea din 27 Martie 1884, scrisorile, din 8/20 Martie (la Florenţa) şi din 14/26 Martie 1884 (la Viena) ale lui Maiorescu către Chibici, şi scrisoarea din Florenţa 14/26 Martie 1884 a lui Chibici către Maiorescu (în „Convorbiri literare", Decemvrie 1906, reproduse la Torouţiu, *op. cit.* vol. IV, p. 175 sq., 178, 179 sq).

Seara, J. Negruzzi, Gane, Misir, Annette, Caragiali. — Mai târziu Lecomte și P. P. Carp, ministrul nostru la Viena, sosit acum de la Viena.

Duminecă 23 Oct. 1883. Timp admirabil. Soare, cel mai senin cer; dar noaptea [termometrul] subt zero. — Aseară „Junimea", peste 25 [de inși]. Au fost: Olănescu, Dr. Antoniu (deputat din Bârlad), Ianov, Jacques Negruzzi, Ventura, Tasu, Hasdeu, Gane, Misir, Gr. Buycliu, T. Rosetti, Caragiali, Slavici, Jipescu, Baicau, Angel Dimitrescu, un tânăr Racoviță [1], Hermes, A. Densușanu ș. a. (Dar lipseau Mandrea, Crețeanu, Candiano, Georges Lahovary, tânărul Rosetti, Alduleanu, Bürghele, Stemil, Duiliu Zamfir[escu], Valerian Ursianu ș. a. m. d.). — Destul de bine, în orice caz vesel.

În toată luna Octomvrie până acum, n'am încasat încă nimic. În genere, sânt acum, într'adevăr, politicește foarte considerat, dar încolo n'am nimic, absolut nimic, în ce privește vre o recunoaștere materială sau vre o alta...

Vineri 28 Oct. / 9 Noemvrie 83. Splendidă vreme, ieri așa de cald, încât am ajuns la Curtea de apel asudat. Astăzi la ora 7 dimineața, + 6 ^{0} R, la umbră. — Dar la ora 2, se urcă, cred, peste 20 ^{0} la soare. Dar incasat, zero! Dispoziție sufletească întunecată, aproape neagră.

Luni 31 Oct. / 12 Noemvrie 1883. Ieri iarăși foarte *cald*, soare după ploaia caldă de alaltăieri, cer splendid, lună strălucitoare. — Alaltăieri seara „Junimea", foarte animată și bine. Ce-i drept, numai vre o 17, dar (până la 9 $^1/_2$) Leon Negruzzi, (până la 10 $^1/_2$) [J.] Cerchez, George Lahovary, Esarcu, Marian, Peucescu, Col[onel] Șerbănescu, Olănescu, Mandrea, Misir, Ispirescu, Hermes-Brăneanu, Gaster, Slavici, Caragiali, Jipescu.

În ultimele 2 zile incasat 1500 de lei.

---

[1]. Probabil gazetarul Dimitrie Racoviță, de la „România liberă", unde semna cu pseudonimul *Sphinx* articole de critică teatrală și alte foiletoane.

1/13 Marţi. Timp foarte frumos, lună plină, dar mai răcoare, la Sinaia [a] nins. — Convorbire cu Clara despre ciudatul caz cu bucătăreasa noastră Anna la Iaşi (o Poloneză mai în vârstă, scundă, rotunjoară-grăsulie, care, cu 8 zile înainte de moartea băiatului nostru, a fugit de la noi, fiindcă o stafie ar fi umblâud noaptea prin casă. Asta era într'o Duminecă. Marţi băiatul a căzut bolnav de difterie, iar Duminecă era mort....

Sâmbătă 5/17. Înnuorat, tomnatec, dar încă nu frig. Seara, foarte numeroasă „Junimea". — Gârbea (poemul „Iov"), Vlăhuţă [venit] din Târgovişte, Papadopol, Ianov, 2 Misiri, Exarchu, Petrini, Ciocazan ş. a. m. d.).

Luni 7/19 Noem. 83.

Telegr[amă] [1].

Hôtel Kirchner, Sinaia

Rog rezervaţi şi încălziţi astăzi Luni seara trei camere [cu] cinci paturi.

Maiorescu

Miercuri 9/21Nov. 83. Sinaia

Telegr[amă] [1]

Consul v. Bothmer, Bucureşti, strada Ştirbei-vodă.

Rugăm a amâna amicala D-voastră vizită pe mâine seară, Marţi, de oare ce astăzi sosim prea târziu de la Sinaia. Maiorescu

Joi 10/22 Nov. 1883. Bucureşti. Ploaie, tomnatec, + 6⁰ R la ora 9 dimineaţa.— Luni, la 5 $^{1}/_{2}$ seara plecat cu trenul la Sinaia şi sosit acolo la ora 9, cu Clara, Livia, Mite şi Zizin Cantacuzène. Descins hotel Kirchner. Cerul acoperit. A doua zi, Marţi, de la ora 10 dimineaţa

---

[1]. În limba germană.

până la ora 11 seara am fost tot timpul la regele şi regina, la Palat. Nimeni altcineva acolo decât d-rele [de onoare] Romalo, Theodori, Zoe Bălăceanu şi ofiţerul de serviciu maiorul Şoimănescu. Regina şi eu, pe rând, citit noul roman al său (în colaborare cu Mite) „Aus zwei Welten". — Miercuri, la ora 10, iarăşi la Palat, prânzit acolo. Regina ne-a citit 3 poveşti din noua sa operă, „Handzeichnungen", eşită chiar acum de sub tipar. Lucruri slabe, lucrate în grabă. Dar romanul în scrisori, important. — Dânsa făcut încă multă muzică cu Livia, acompaniat la orgă oratorii. La 4 $^1/_2$ îndărăt la hotel, acolo mâncat, ploaie torenţială toată ziua, la ora 6 la gară, doamnele noastre aduse la gară de maiorul Şoimănescu în landoul regal, de oare ce lua de la gară pe Principele de Nassau, care venea de la Braşov în vizita de rămas-bun. La ora 10 seara, Miercuri, înapoi la Bucureşti. Şi aici ploaie.

Regele mi-a povestit despre ultima sa călătorie la Berlin[1]. El şi respinsese, în ciornă, invitarea la botez[2], o trimesese la Bucureşti pentru copiat, de acolo însă, din cauza adresei de pe plic „Chancellerie Royale, Bucarest", fusese trimeasă îndărăt la Sinaia, ca neputând fi predată la adresă. În răstimp, depeşă a lui Brătianu, căruia în acest timp îi telegrafiase D. Sturdza, din ordinul regelui, la Aix-les-Bains, despre invitarea la botez şi despre intenţia regelui de a *nu* se duce, ci de a fi reprezentat prin fratele său Friedrich. Brătianu răspunsese: Je supplie V[otre] M[ajesté] d'aller à Berlin et d'aller au retour aussi à Vienne[3]. — În urma acesteia, regele plecat în toată graba[4], cu Carp[5] şi cu speriosul Vârnav-Liteanu[6]. Depeşă

[1]. Făcută în August 1883.
[2]. Botezul fiului al doilea al lui Wilhelm II.
[3]. Brătianu pregătea alipirea României la Tripla-Alianţă. Cf. însemnarea din 28 Ianuarie 1884.
[4]. În text: Darauf der König über Hals und Kopf abgereist.
[5]. Ministrul României la Viena.
[6]. Ministrul României la Berlin.

cifrată a lui Beldimano[1] din Berlin primită în drum: „Je viens à Breslau avec Hatzfeld". Neliniştea lui Liteanu despre Hatzfeld[2], şi stăruinţa lui la rege să cedeze în ceva în chestiunea Dunării. Fermitatea lui Carp, pe care regele îl lăuda foarte mult pentru aceasta. — Eroare în descifrare: nu era „Hatzfeld", ci „uniformă". Nelinişte a lui Vârnav în privinţa primirei în Oderberg. — Primire însă ca pentru Împăratul. — Brătianu în Breslau, pentru el apartament pregătit în Berlin, el se întoarse însă îndată la Sinaia, spre a veni mai târziu la Gastein, *la invitarea lui Bismarck*. De altminteri, Bismarck pusese la cale şi invitarea regelui la botez.

Convorbirea energică a regelui cu Hatzfeld, şi la Viena cu prinţul Reuss[3]: România e singura ţară care a executat leal tractatul de la Berlin, iar acum, drept mulţumire, i se aruncă în spinare încă un tractat de la Londra, fără participarea ei? Pe acesta România îl va executa tot atât de puţin, precum Serbia şi Bulgaria n'au executat pe cel de la Berlin. *El*, regele, nu doară numai ţara sa, se opune tractatului de la Londra[4].

Regele a trebuit să explice împăratului Wilhelm de ce i-a întins lui Grădişteanu mâna după toastul acestuia[5]

---

[1]. Secretar de legaţie la legaţia României din Berlin.

[2]. Contele Paul Hatzfeldt, secretar de Stat al Oficiului de externe în Cancelariatul Imperiului (1881-1885).

[3]. Ambasadorul Germaniei la Viena.

[4]. In text, din iuţeală, scris „opponire dem *Berliner* Vertrag", în loc de „*Londoner* Vertrag". — Pentru întreagă această „chestiune a Dunării" şi conferenţa respectivă de la Londra, cf. T. M a i o r e s c u, *Discursuri parlamentare*, vol. III p. 30—40.

[5]. La banchetul ce a urmat desvelirei statuei lui Ştefan-cel-mare la Iaşi, în ziua de 5 Iunie 1883.

În *Monitorul oficial* nu este nici o dare de seamă nici despre ceremonia desvelirei monumentului, nici despre banchet, nici despre discursurile ţinute. În *Românul*, între 6 şi 14 Iunie, sânt date, dintre cuvântările de la ceremonia desvelirei, discursul Regelui, al lui C. A. Rosetti, al lui N. Gane şi al lui Hasdeu.

În *Sculthess's Europäischer Geschichtskalender* pe aul 1883 se vorbeşte despre discursul lui Grădişteanu, în grupa „Oesterreich-Ungarn"

de la Iaşi, tocmai spre a nu face nici o vâlvă, fiindcă întinsese mâna şi celorlalţi vorbitori. Ceea ce împăratul Wilhelm a găsit lesne de înţeles.

Entusiastă primire populară la Breslau.—

Cu împăratul Franz-Iosef, la început ţeapăn, apoi foarte prietenos. Despre Brialmont şi fortificaţiile Bucureştilor, regele a spus împăratului că e de nepriceput cum a putut interpreta el acest lucru [ca îndreptat] în contra *Austro-[Ungariei]*. Cea d'intâi idee a venit de la un general austriac, care, acum 2 ani, i-a spus regelui că România n'are nici o graniţă spre *Nord-est!* De aceea [a fost] rugat Brialmont să vină spre consultare[1] ş. a. m. d.

şi în grupa „Rumänien", sub data de 18 (=6 st v.) Iunie 1883: „Grădişteanu, făcând aluzie la provinciile româneşti din Austro-Ungaria, ar fi zis, întorcându-se spre Rege: „Coroana Voastră e frumoasă, Sire; dar lipsesc din ea câteva mărgăritare. Fie ca într'o zi ele să îmbogăţească podoaba coroanei Voastre". Regele pare să nu fi dat importanţă acestui toast iredentist; dar în Austria şi în deosebi în Ungaria acea cuvântare a făcut mult sânge-rău, Austro-Ungaria a protestat în potriva acestei provocări şi a cerut satisfacţie. Guvernul român a desaprobat prin foaia oficială toastul; iar Austro-Ungaria, prin nota de la 2 Iulie, s'a declarat nesatisfăcută şi a cerut declaraţii pozitive şi precise; la 6 Iulie primeşte declaraţia guvernului român că desavuează în mod expres şi fără ocol tendenţele iredentiste".

România liberă din 14 Iunie 1883 şi *Românul* din 15 Iunie publică o scrisoare a lui Grădişteanu, cu textul cuvântărei lui.

În această versiune a sa,—după omagiul adus Reginei, femeilor române, şi bătrânilor ţării, „absenţi" unii din ei la acea solemnitate, — el ar fi zis : „Sânt alţii însă care ar fi voit să vie, dar n'au putut; care privesc în acest minut la noi, ce zic! care sânt în mijlocul nostru cu inima, care Te iubesc, Maiestate, cu aceeaşi dragoste ca noi toţi, căci ei văd în Maiestatea Ta nu pe Regele României, ci pe Regele Românilor, şi cu concursul cărora Maiestatea Ta vei recăpăta pietrele preţioase care lipsesc încă de la coroana lui Ştefan-cel-mare".

Petre Carp, atunci ministru al ţării la Viena, scrie ministerului, cum de lasă orice „tête brulée" să pună, după mintea sa, în joc interesele şi demnitatea ţării?

(După o comunicare a d-lui ministru plenipotenţiar M. N. Burghele).

[1]. În *Timpul* de la 18 Iunie 1883 e următoarea informaţie (scrisă, poate, de Eminescu; în acel număr, articolul de *fond*, despre serbarea de la Iaşi, e, fără îndoială, de Eminescu): „Foile vieneze pretind a fi informate din *Bruxela*, că generalul Brialmont a venit în România în contra voinţei exprese a guvernului belgian. Generalul

Prinţului Reus, la sfatul acestuia de a ceda în chestia Dunărei, i-a răspuns: „De sigur nu! Crezi d-ta că un rege poate călători pentru *a ceda?* Pentru cedat, ar fi trimes un ministru".

Sâmbătă 12/24 Noemvrie 83. Vreme întunecoasă de toamnă. Astăzi la 8 $^{1}/_{2}$ dimineaţa numai $+^{1}/_{2}{}^{0}$ R. —Seara „Junimea", foarte frecventată. Mie totdeauna cam plicticos. Slavici a citit jumătatea gata a nouei sale novele săteşti cu Iorgovan. Iarăşi unele lucruri frumoase şi iarăşi pe jumătate prea lungă. De faţă: G. Lahovari, Creţeanu ş. a. m. d. [Participanţi] noi: Georgescu, sculptorul capului lui Alecsandri, un foarte plăcut tânăr[1].

Marţi 15/27 Noem. 83. Înnuorat, la ora 8 dimineaţa $+^{1}/_{2}{}^{0}$ R. Livia este invitată de Regina la Sinaia pentru câteva săptămâni la dânsa la Palat, până la întoarcerea sa la Bucureşti[2].

Vineri 18/30 Nov. 1883. Timp frumos, soare, [la] ora 8 dimineaţa $+2^{0}$ R. — Ieri am dus pe Livia la Castelul Peleş la Sinaia la Regele şi Regina. Splendida ei cameră cu cea mai frumoasă privire asupra munţilor,

---

ar fi cerut permisiunea de a veni aici şi a se ocupa cu planurile pentru fortificaţiunea graniţelor române. Guvernul i-a respins cererea. Atunci generalul a solicitat numai un concediu pentru a pleca la băi la Karlsbad, ce i s'a acordat. Generalul însă s'ar fi aflând în Bucureşti, nu la băi. — O depeşă din Bruxela spune că probabil generalul va fi concediat din armata belgiană".

[1]. Tot el a făcut şi medalionul de la mormântul lui Eminescu.

[2]. Urmează, datat din aceeaşi zi, conceptul unei scrisori în franţuzeşte (şters însă şi cu nota : „pas envoyé") către D-ra Zoe Bălăceanu, Castel Peleş, Sinaia, ca răspuns la o scrisoare de mulţumire a acesteia pentru trimeterea „Aforismelor" lui Schopenhauer.

(În cele două zile cât fusese la castel, se vede că avusese cu această domnişoară de onoare a Reginei o discuţie despre filosofia lui Schopenhauer; ca urmare, şi poate la cererea ei, îi trimesese „Aforismele", traducerea franceză de I. A. Cantacuzène, Paris, 1880).

în catul al 2-lea. — Şi pentru mine era pregătită o cameră în catul I. Am prânzit amândoi la Palat şi am luat ceaiul la ora 4, eu însă am plecat îndărăt la Bucureşti cu trenul de ora 6 seara. Mai era acolo şi generalul Vlădescu, la ceaiu şi generalul Slăniceanu cu doamna.

*

Domnului v. Etienne, Inspectorul Agenţiei [Societăţii austriace de navigaţie pe Dunăre] Bucureşti.

Gd. Hôtel Brofft.

Prea stimate Domn,

La îndatoritoarea d-voastră întrebare, am onoarea a vă răspunde următoarele:

Lucrul însuşi îmi pare, faţă cu ameninţătoarea concurenţă rusească pe Dunăre, de folos şi pentru Statul român. Aşi fi deci gata a servi ca mijlocitor între societatea d-voastră şi ministeriul nostru.

Condiţiile mele ar fi următoarele:

1) Eu concep această activitate a mea, se'nţelege de la sine, ca în afară de orice legătură cu situaţia mea de deputat, şi prin urmare nu aşi avea să intervin în nici un fel în parlament în afacerea asta.

2) De oare ce o astfel de mijlocire ia foarte mult timp şi cere o felurită activitate, în studiarea chestiunei însăşi, în elaborarea de memorii, cer un acompt de 6000 de franci, care să fie asignaţi aici şi să-mi fie achitaţi, îndată ce voiu fi avut o primă convorbire cu primul-ministru şi, în urma acesteia, lucrul îmi va părea *mie*, în principiu, ca posibil de mijlocit.

3) Dacă este cazul din urmă, aşi pleca îndată la Viena, ca să confer acolo cu personalităţile care au cuvânt hotărîtor în administraţia d-voastră, atât în privinţa afacerei însă-şi, cât şi în privinţa fixărei onorariului meu pentru cazul reuşitei ei....

Mulţumindu-vă în orice caz pentru încrederea ce mi-aţi arătat din nou, semnez cu deosebită înaltă stimă.

T. M.

Miercuri 23 Nov. / 5 Decemb. 883. Frig, à toamnă, dar ieri-seară ploaie căldicică, Odată ast'dimineaţă — 2° R, acum însă iarăşi + 1. Încă n'a nins.

Sâmbăta trecută, una din cele mai încântătoare, mai animate seri de „Junimea". [S'a] citit noua poezie a lui A. Vlahuţă, eu poezii ale lui Eminescu, era şi Jacques Negruzzi, Ciocazan, G. Lahovary ş. a. m. d. Foarte mulţi.

Alaltăieri Luni, dineu la mine cu al-de Bothmer, al-de tânărul A. Beldimano, al-de J. Negruzzi, Etienne (de la D[onau]-D[ampfschifffahrts]-G[esellschaft]) şi tânărul Al. Balş. Seara, încă al-de Th. Rosetti. Conversaţie animată după aceea, dacă arta e naţională. Mărginit A. Beldimano... Din contra, remarcabil, inteligent, versat în literatură, [i se vede] rasa în figură, foarte om de salon, tânărul Balş, dar, din cauza prea marei politeţe, nu ştii dacă e sincer.

Eu cuget mereu de 2 săptămâni la posibilitatea de a scrie lucrarea mea principală ca „Cercetări politice"[1]. Pentru asta citesc acum pe Machiavell.

Vineri 25 Nov. / 7 Decemvrie 83. Ieri [a] nins puţin, a şi dispărut îndată, astăzi însă — 3° R la ora 8 dimineaţa.

Sâmbătă 26 Nov. / 8 Dec. 83. Soare foarte frumos, dar la ora 7 dimineaţa —7° R. Foarte frig.

---

[1]. Titlul în româneşte.

Domnului Inspector de Agenţie Etienne,
București, G-d Hôtel Brofft.

Prea stimate Domn,

Fiindcă stăruiţi să iau asupra mea mijlocirea şi e făcută posibilă o înţelegere între Societatea D-voastră şi mine, pot accepta următoarele modificări ale celor două condiţii din urmă propuse de mine:

a) Îndată ce, după convorbirea ce voiu avea cu Primul-ministru, voiu considera tratativele ca putând fi continuate (ceea ce vă voiu putea comunica, cred, Joia viitoare), voiu primi de la D-voastră 3000 de fr.

b) Cu rezultatul provizoriu al acestor convorbiri, voiu pleca apoi la Viena. Dacă acolo, după tratative cu personalitatea hotărîtoare a Societăţii D-voastră, voiu fi invitat de această Societate la o mijlocire mai departe, voiu primi încă acolo, la Viena, ceilaţi 3000 de franci, spre complectarea plăţii acomptului cerut de mine.

c) Stabilirea onorariului cuvenit mie după încheierea definitivă şi rezultatul în orice fel favorabil al tratativelor cu guvernul nostru o las bucuros în seama Societăţii D-voastră.

Întreaga afacere este, evident, o chestiune de încredere reciprocă.

Cu deosebită înaltă stimă,
al D-voastră cu totul devotat,
T. M.

Luni 28 Nov. / 9 Dec. 83. Soare foarte frumos, de loc neauă, dar -7^0 R, la ora $7\,^1/_2$ dimineaţa. Scrisorile într'un ton glumeţ şi pline de simţire ale Liviei, de la Castelul regal din Sinaia, aproape zilnic bucuria noastră.

Miercuri 30 Nov. / 12 Dec. 83. Astăzi la ora 9 dimineaţa, [am] avut la ministerul de războiu convorbire cu Primul-ministru I. Brătianu asupra Societăţii D[onau]-

D[ampfschiff]fahrtsgesellschaft. El primeşte a intra în tratative de propuneri, foarte bucuros cu mine ca mijlocitor, vrea să amâne [chestiunea] ori cât de mult în Cameră, lucru principal [este] ce influenţă asupra tarifelor vrea Societatea să acorde guvernului. — Despre acestea scris astfel lui Etienne la Galaţi.

Telegr[amă] [1]

Livia Maiorescu, Sinaia,

Castel Regal.

Vaporul pleacă Joia şi Dumineca la amiazi din Constantinopol spre Varna, şi Lunea şi Vinerea 6 ore sara din Varna spre Constantinopol. Durata parcursului 15 ore.

Titu

Vineri 2/14 Decemvrie 1883. Astăzi soare, la ora 8 + 2° R. —La ora 12, prânz la baronul Saurma (ministrul plenipotenţiar german), cu baron Mayer (ministrul plenipotenţiar austriac) şi cu contele Monts şi cosilierul aulic Metz.

La cină, la al-de Bothmer, cu consulul englez de la Galaţi Sanderson (o plăcută fată-mare bătrână), al-de Negruzzi şi d-na Beldimano...

Corectând aproape zilnic, până pe la orele 2 şi 3 noaptea, la repedea tipărire a poeziilor lui Eminescu, pe care le editez la Socec-Teclu.

Duminecă 4/16 Dec. 83. Timp frumos, dar — 3° R dimineaţa. — Astăzi înmormântarea lui V. Boerescu, cu nepotrivit de mare pompă.

Aseară, foarte animată „Junimea" la mine, Vlahuţă, Negruzzi, Gane, Şerbănescu, Olănescu, maior Bengescu [-Dabija] întâia oară, Caragiali, Creţeanu, Mandrea, Rosetti ş. a. m. d.

---

[1]. Textul telegramei în româneşte.

Luni 5/17 Dec. 883. Astăzi [am fost] invitat la serbarea şcolară la „St. Sava". Toast pentru mine, am răspuns ş. a. m. d. Ministrul Aurelian vorbit bine. Ţinut cald toast pentru mine prof. Tănăsescu din Craiova, profesor de franţuzeşte la liceu...

Miercuri 7/19 Dec. 83. Ninsoare, amestecată la început cu ploaie, dar din ce în ce mai mult neauă, încât seara peste tot o învelitoare de neauă, de o palmă şi ceva.

Joi 8/20 Dec. 83. Iarna! peste tot neauă, la ora 7 dimineaţa — 6° R. Sunete de sănii în toate stradele. — Splendid apus roşu de soare, toate ramurile arborilor încărcate de neauă.....

Duminecă 11/23 Dec. 83. „Junimea" de aseară foarte numeroasă; element strein, mie aproape ostil, tânărul A. Beldimano; Olănescu, Hasdeu ş. a. m. d......—Zilnic bucuria de la scrisorile Liviei din Sinaia; se întoarnă cu Curtea regală la sfârşitul acestei săptămâni.—....

Luni 12/24 Dec..... De la Alecsandri scrisoare cu o grijă plină de simţire delicată pentru fratele său de la Paris, bolnav.....

Marţi 13/25 Dec. 83. Iarnă, mereu iarnă. Aceeaşi neauă înaltă, astăzi la 7 dimineaţa — 5° R. Livia încă în Sinaia, eu [am] făcut aseară ultima corectură la prefaţa şi la arătarea cuprinsului la volumul Poeziilor lui Eminescu.

Bucureşti 13/25 Decembrie 1883 [1].

Iubite Domnule Alecsandri,

Vĕ sunt foarte recunoscător că-mi daţi prilejul de a scrie fratelui D-voastră, i-am şi scris astăzi, cu atât

---

[1]. Textul scrisorii, în româneşte ; transcris de altă mână, pro babil de fiica sa.

mai mulţumit, cu cât „Dorul de morţi“ [1] mi-a plăcut în adevăr, abstrăgând de intenţia delicată ce aţi atribuit scrisorii mele. Ce bine se citesc unele expresii adevĕrat populare, întrebuinţate în gura unui idealist ca Iorgu. De ex. la pag. 333, col[oana] 2: „minunata *încolţire* a acelei cereşti săminţe“[2], „mişcările ei *neisprăvite*“ etc. Şi toată descrierea călugăriţei la fântână e foarte frumoasă.

Începutul, dacă este un început, promite mult.

Admirabilă e idea unei tragedii „Ovid“[3].

Act. I. Ovid, din familie bogată, „eques“ (cavaler), frumos la faţă, deşì cu nasul mare, berbant (vorba ceea: nas mare...), dar un berbant tânăr şi genial (d. e. Alecsandri în tinereţe), urmărit de iubirea fără saţ a femeilor, încunjurat de amicii săi poeţi: Tibullus, Propertius, Gallus şi de medicul Celsus, purtat de favoarea publicului din Roma.

Act. II. Favoarea generală şi alţi amici, ca Maximus, Hyginus, Cotta, Rufinus din Curtea lui Augustus îl aduc în apropierea Cesarului. August, fabricant şì el (în tinereţe) de versuri mult mai licenţioase decât „Ars amandi“ a lui Ovid, se învârteşte la bătrâneţe în conversaţie cu Ovid, dar rămâne tiran prepuitor în inimă (grea figură de teatru).

Act. III. Pasiunea între tânăra Iulia (nepoata de tată a lui August şi fata lui Agrippa) şi Ovid. Ovid

---

1. O novelă de Iancu Alecsandri publicată în „Convorbiri literare“ de la 1 Decemvrie 1883: Într'o călătorie, un prieten (Iorgu) povesteşte celuilalt iubirea lui curată către o tânără călugăriţă, care, deşì mişcată de mărturisirea lui, îi declară că fuge de ispitele pământeşti, şi aleargă spre rugăciune la picioarele Maicei Prea-Curate să-i ceară „mântuitorul ei ajutor“. Dar, după plecarea lui, dorul de el o consumă şi ea moare în vara următoare.

Ca răspuns la scrisoarea lui Maiorescu, Iancu Alecsandri îi trimete scrisoarea din Paris, Martie 1884 (publicată în „Convorbiri literare“ din 1 Iulie 1884), în care semnalează întâlnirea de idei între cosmogonia din Satira I a lui Eminescu şi un text caldean.

2. A iubirei.

3. Despre care se vede că-i scrisese Alecsandri că se gândeşte să o scrie.

cântase deja pe maică-sa Iulia, sub numele de Corinna, (Poate, a treia soție a lui Ovid, pe care se zice că o iubea, trebue să fie ignorată în tragedie). Dar Iulia e frumoasă și intrigantă.

Act. IV. Catastrofa. Iulia, în mijlocul intrigilor ei cu mulți bărbați, vrea să-i atragă pe toți împreună cu Ovid într'o conjurare pentru succesiunea la tron a fratelui ei Agrippa în contra tatălui vitreg Tiberius. August, sub influența Liviei, surprinde o scenă de jumătate orgie, jumătate conspirare, și exilează atât pe nepoată-sa Iulia, cât și pe Ovid, luând la acesta de pretext poeziile lui desfrânate.

Act. V. Ovid în Tomi, încunjurat de admirarea și a acestor indigeni, vorbindu-le în limba lor barbară (ce limbă va fi fost și aceea? „tracică?"; dar zici tracică sau zici X, tot atâta este), în mijlocul unei festivități barbare spre glorificarea lui, moare de nostalgia Romei.

Vă rog nu-mi luați în nume de rău, că mi-am aruncat aici pe hârtie câteva reminiscențe clasice. Cine știe la ce gând mai bun vă poate aduce? Și apoi, din multe buruiene se face parfumul.

Chestia cea mare e cauza catastrofei, dacă e vorba de oarecare fidelitate istorică. Cu siguranță, nu se știe nimic. Eu am dat aici o explicare ce mi-a părut totdeauna ca mai probabilă. Veți fi remarcat că Ovid își atribue însuși oarecare vină, o vină îndoită. În prima elegie a „Tristelor" zice că geniul său i-a cauzat exilul. Apoi în lunga elegie din cartea II a „Tristelor" (vers 207) vorbește de două cauze a[le] pierderei lui, de versurile sale și de o ofensă fără voie, asupra căreia nu se va explica niciodată. Tot în această elegie, vers 122, 123, zice că este căzut sub povara unei singure crime, dar a unei crime sau greșeli grave.

Riscată (istoriceşte) este în scenariul de mai sus figura *junei* Iulia. Probabila relaţie de amor între Ovid şi Iulia este cea cu Iulia *mama* (fata lui August), care pe urmă a fost silită a se căsători cu Tiberius şi a fost şì ea exilată, vre-o 9 ani înainte de exilul fiicei sale Iulia. Dar togmai în timpul splendoarei lui Ovid această Iulie mamă nu era la Roma, ci în exil. Iar că Ovid a trebuit să fie în relaţie şì cu Iulìa fata (nepoata lui August) se vede din simultàneitatea exilului ei cu exilul lui. Apoi, dacă a fost în oare-care relaţii, e uşor a admite că şì această relaţie s'a întemeiat mai ales pe...... nasul cel mare al lui Ovid.

Dar în fine aceasta Dumnezeu să o mai descurce... şi poetul.

Al D-voastră devotat
T. Maiorescu

P. S. Volumul poeziilor lui Eminescu apare peste 8 zile. Vi-l voiu trimite îndată. Vĕ trimet astăzi sub bandă „Schiţele din Moldova“ de Kotzebue, publicate în broşură.

Buc[ureşti] 16/28 Dec. 83. Iarnă! Neauă! — 5⁰ R la ora 7 dimineaţa...

Son Excellence Mr. le Baron de Saurma

Mr. Maïoresco aura l'honneur de se rendre à la très aimable invitation de Mr. le Baron de Saurma pour le dîner du 2 Janvier. 16/28 Déc. 1883.

Sâmbătă 17/29 Decemvrie 83.

Telegr[amă]

M-lle Romalo, demoiselle d'honneur de Sa Majesté la Reine, Sinaia.

Nous vous prions de bien vouloir présenter nos respectueux hommages et félicitations à Sa Majesté la Reine[1]. Maïoresco.

---

[1]. Pentru ziua naşterei sale, 29 Decemvrie.

Bucureşti 20 Dec. 83/1 Ianuarie 1884. Frig. — 7° R la ora 7 dimineaţa. Livia încă tot în Sinaia, eu suprahărţuit şi obosit de Cameră, advocatură şi literatură[1]... Astăzi la 6 1/4 seara [s'a] închis Camera în acest an. Începerea din nou [la] 10/22 Ianuarie 1884.

Seara, lectură la Bothmer cu al-de Negruzzi.

Miercuri $\frac{21\ \text{Dec. } 1883}{2\ \text{Ianuarie } 1884}$ Foarte frig, mai frig decât ieri. La 7 1/2 dîner la Baron Saurma, în onoarea mea, pare-se. Eu la dreapta lui Saurma, prefectul poliţiei Radu Mihai la stânga, vis-à-vis Soleiman-bey (ministru plenipotenţiar al Turciei), la dreapta lui contele Diesbach (cu cravată neagră; şi altminteri ca un valet), însărcinatul de afaceri francez, de origine elveţiană, la stânga Sanderson, însărcinat de afaceri englez. Afară de aceştia, încă consulul elveţian Staub, Dr. Calenderu, Beldimano, Austr[iacul] v. Mezey, Kremnitz şi contele Monts. 12 persoane. — Seara la 10 3/4 luat rămas-bun la gară de la al-de Negruzzi, care plecau la Iaşi.

Son Excellence Monsieur W. de Kotzebue
Ancien Ministre-résident,
Orrenhof (Ehstland).
Chemin de fer Baltique.
(Russie) Station Rasick
(par la poste de Risti)

Bucureşti, $\frac{23\ \text{Decemvrie } 1883}{4\ \text{Ianuarie } 1884}$

Prea onorate Domn,

În sfârşit e vorba ca d. de Giers[2] să se înapoieze la Petersburg, înainte de asta să fie la Viena la 3/15 Ianuarie.

---

[1]. Trebue să fie vorba, de bună seamă, mai ales de munca grea cu tipărirea grabnică (corecturi până la ora 3 noaptea) a poeziilor lui Eminescu, despre care ţinea, se vede, să apară de Crăciun şi Anul nou; la aceasta se adăogase în acelaşi timp munca cu corectarea traducerii şi îngrijirea tipăririi „Schiţelor din Moldova", traduse de Anna Rosetti.

[2]. Cumnat cu Kotzebue; soţiile lor, surorile Cantacuzino

Aştept anume de 2 săptămâni ştirea asta, ca să trimet la adresa din Petersburg a Excelenţei sale, pentru stimatul autor, volumaşul acum apărut, frumos tipărit „W. de Kotzebue. Schiţe din Moldova“ [1].

Mai de mult vă trimesesem la aceeaşi adresă două numere din „Convorbiri literare“ cu traducerea întâielor două schiţe. Oare le veţi fi primit? Căci în răstimp domnul de Giers devenise ministru de externe efectiv, şi cu ocupaţia sa, probabil supraîncărcată.....

În orice caz, acum e ca atare întregul volum tipărit şi, dacă nu primesc contra-ordin, trimet 4 exemplare la Petersburg, îndată ce întoarcerea ministrului D-voastră va fi telegrafiată ziarelor.

Schiţele devenite acum accesibile compatrioţilor mei găsesc un cald răsunet. Sânt cerute şi citite în toate părţile şi toţi se bucură citindu-le [2].

Traducerea, care e într'adevăr reuşită, a apărut anonim. Autorului însă nu se cuvine să i se ascundă că

Moldoveuce, de neam. Cf. articolul lui T. Maiorescu „Întru amintirea lui Wilhelm de Kotzebue“, *Critice*, vol. III.

Nicolaie de Giers (1820-1896), dintr'o familie suedeză din Finlanda, era din 1895 ajutorul ministrului de externe Prinţul Gorceacov, iar din 1882 urmaşul acestuia ca ministru de externe. Era protivnic al poftelor panslaviste de războiu. Subt el nu s'a mai reînnoit alianţa Rusiei cu Germania şi s'a încheiat alianţa cu Franţa.

[1]. De fapt, titlul volumului este „W. de Kotzebue, *Din Moldova*. Descrieri şi Schiţe (traducere din limba germană)“. Bucureşti, Ig[natz] Haimann, librar editor, 1884.

„Prefaţa traducătorului“, rămas anonim la publicarea în volum, e datată: Bucureşti, 9 Decemvrie 1883. În „Convorbiri literare“, unde apăruseră anterior, cu titlul *Schiţe din Moldova* (în numerele Iulie şi Noemvrie 1882, Iulie şi Noemvrie 1883, Ianuarie şi Fevruarie 1884), se indică traducătoarea prin iniţiala numelui său: „trad[use] de A“ (Anna Rosetti).

La publicarea în volum, s'a înlocuit titlul din „Convorbiri literare“ cu unul mai apropiat de al originalului (*Aus der Moldau. Bilder und Skizzen*).

[2]. Urma fraza următoare, pe care apoi a şters-o: Alecsandri este foarte mulţumit cu traducerea, Regina („in litteris“ îmi permit a numi pe Maiestatea Sa în al doilea rând) şi-a exprimat bucuria despre aceasta ş. a. m. d.

este făcută de d-ra Anna Rosetti, o fiică a fostului prefect de poliţie din Bucureşti Radu Rosetti[1], şi nepoată a mai cunoscutului preşedinte al Camerei Const. A. Rosetti.

Inteligenta domnişoară, în vârstă de 29 de ani, a ştiut să redea cu fineţe stilistică naturala, încă „nefranţuzita“, limbă românească a timpului Schiţelor, şi în genere a îmbrăţişat şi a împlinit cu iubire pentru obiect sarcina ce-şi luase.

Acum vine rândul lui „Laskar Viorescu“.

Şi astfel, fie ca acum, la venirea unui nou an, sunetul unor vremuri dispărute deşteptat din nou să nu pătrundă neplăcut la urechea D-voastră şi să vă aducă încă odată veste despre recunoştinţa noastră pentru amabila înfăţişare a poporului nostru.

Cu deosebită înaltă stimă,

Al D-voastră cu totul devotat

T. Maiorescu

Trimes poeziile lui Eminescu[2]:

1) Emiliei,

2) lui Chibici, 3) M-e Zoe Mandrea, 4) M-e Marian, 5) Annette, 6) M-lle Moyen, 7) Episcopului Popasu, 8) Leni Popasu[3], 9) M-e Hurmuzachi, 10) Vasile Alecsandri, 11) Jean Alecsandri[4], Paris, 12) lui Zizin Cantac[uzin].

---

[1]. Radu D. Rosetti (1820-1868), fost (între 1846-1863) prefect la Gorj, apoi la Argeş, Brăila, între 1863-66 se dedică ziaristicei, publicând, subt pseudonimele „Udar“ (anagrama numelui său) şi „Pauvre Diable“, mai ales bucăţi satirice, în proză şi în versuri. în ziare umoristice ostile Domnitorului Cuza. La 11 Fevr. 1866 e numit prefect al poliţiei Capitalei, funcţiune în care rămâne până la moartea sa. — Ca o moştenire, este gustul pentru literatură al fiicei sale Ana, şi activitatea de gazetar şi autor dramatic de comedii şi reviste a fratelui ei Dimitrie R. Rosetti („Max“).

[2]. Cf. nota de la pag. XVIII sq.

[3]. Vara sa Elena, fiica lui Constantin Popazu. Cf. pag. 13 (însemnarea din 15/27 Aprilie 1881) şi pag. 19 (rândul al 5-lea, de jos.

[4]. Iancu Alecsandri răspunde la aceasta prin scrisoarea din Martie 1884 (publicată în „Convorbiri literare“ 1 Iulie 1884), în care semnalează, cu admiraţie, înrudirea dintre pasajul *La'nceput, pe când fiinţă nu era, nici nefiinţă...*, din „Satira I“ şi un text caldean.

De trimes încă:
1. Exemplar de lux Reginei[1].
2. D-rei Mureşanu.
3. Mocioni, Pesta.
4. Societatea Acad[emică] [„România jună“] Viena[2].
5. Societatea Acad[emică] [„Junimea“] Cernăuţi.
6. Gimnas[iul român] Braşov.
7. Grisebach[2].
8. Mitei[2].

Duminecă 25 Decemvrie 1883 / 6 Ianuarie 1884. Viena[3]. Sosit cu Staatsbahn la ora 2 după timpul de aici, sau 2,48 după amiazi, al nostru. De la Bucur[eşti] — Viena, cl. I 154 ½ franci aur. În compartiment cu Dr. Capşa. Decădere ungurească, conductori mai grosolani, prea lungă aşteptare la revizia paşapoartelor la Orşova, cafea proastă la Pesta.

Telegr[amă] Majoresco, Bucarest,
strada Mercur.

Descendu Hôtel Métropole.

Titu

Am în etajul al 2-lea salonaş şi cameră de culcare mare cu 2 paturi, cu 6 ½ fiorini pe zi. — Bun dîner în hotel à 3 fl., ½ sticlă Volnay 1 fl. 40 de kr. — Foarte urîtă vreme, ninsoare cu ploaie.

Regulă pentru Viena:

De locuit în Hôtel de France, cu frumoasa vedere spre Votivkirche.

Peste drum în curmeziş, Café Scherger (sau aşa ceva), cu lumină electrică, mare.

---

1. Făcut apoi un semn că s'a trimes.
2. Şters rândul, pentru acelaşi motiv.
3. Venea la Viena pentru chestiunea de care e vorba în scrisoarea sa dela 18/30 Noemvrie şi în cea de la 26 Nov. / 8 Dec. 1883 către Etienne.

De mâncat la Breying, pe Graben, foarte bine cu 2 fl. (prea mult cu 3).
Opera Curții, lojă în etajul II 15 fl.

Tratat cu v. Cassian.
Dîner [dat] de Etienne în Hôtel Imperial.
„ „ „ Dr. Max Strauss, Schottenring 14.
Văzut acolo pe Lippmann.
Supat cu Căpitanul Oppenheimer, Nibelungengasse.

Viena, Sâmbătă 31 Dec. 1883, 10 ore seara.

Iubite vere[1],

Scuză-mă că nu pot veni la petrecerea de astă-seară. Mă văd reținut de alte obligațiuni până în ultimul moment al anului. Însă am scăpat cel puțin pentru mâine dimineață. Te rog dar să treci de dimineață (te aștept până la 12 ore) pe la mine, Hôtel Métropole, No. 95-96, ca să mergem la Eminescu. Ași dori asemenea să prânzim tot mâine împreună cu d. Brăescu. Vă rog înțelegeți-vă asupra orei și locului de întâlnire, — dacă nu ați dispus altcumva de această parte a zilei de mâine.

Petrecere bună și la revedere în anul nou!

T. Maiorescu

Petrecut cea din urmă oră a anului 1883 în camera mea de la otel, singur, aproape trist. Săptămâna aceasta trăită la Viena a fost parte muncă, parte timp de copil de școală, cu ciudată suferință.

---

1. Textul scrisorii, în românește. Vărul era Dr. Constantin Popazu, student (sau încă de atunci doctor) în medicină; în 1882 era prezidentul „României june". În timpul internării lui Eminescu în sanatoriul de la Oberdöbling, îl vizita și dedea lui Titu Maiorescu știri despre starea lui Eminescu. Cf. cele patru scrisori ale lui publicate de Gh. T. Kirileanu în anexele la articolul citat. Cf. pag. XXXI sq. și însemnarea de la 1 Ian. 1884.

[*Anul*] *1884*

Viena, 1/13 Ianuarie 1884.
Telegr[*amă*]
Cantacuzène, Gara Bucecea (Rumänien).
Prosit Neujahr! Reise morgen ab. Bin Dienstag Abend bei Ihnen.

Majoresco

Duminecă 1/13 Ianuarie 1884, am fost cu văru-meu C. Popazu afară [din Viena] la Oberdöbling, la Institutul de alienaţi Dr. Leidesdorf. Am vorbit cu Eminescu [1] şi am văzut pe gen[eralul] Cerchez [2]. Prânzul la Breying, cu Popazu şi colegul său Brăescu-Filipescu din Roman.

Luni 2/14 Ianuarie 1884. Făcut încă în pripă cumpărături, la ora 10 Carp [3] la mine, la 11 plecat cu Nordbahn, prin Cracovia, Lemberg la Iţcani, unde sosit Marţi după prânz la ora 4. (Pe drum, multă poetărie în cap [4]. Luat trăsură, prin câmpuri de neauă şi prin păduri, când noaptea începuse a se lăsa, într'o oră şi $^{1}/_{4}$ (pentru 5 — 6 fiorini), făcut drumul la Hănţeşti la Zizin Cantacuzène. ıncântător la el, lumină electrică, Schopenhauer...

Miercuri 4/16 Ianuarie 1884, la ora $3^{1}/_{2}$ plecat de la el cu sania lui..., în $^{3}/_{4}$ de oră la gara Bucecea. De la $4^{1}/_{2}$ până la 10 seara în tren spre Iaşi. La gară, Humpel şi Bodnărescu. Eu la otel Binder, dar încă la Emilia [la] ceaiu până la 12.

---

1. În registrul despre boala lui Eminescu al Doctorului Obersteiner e trecută următoarea observaţie la data *12 Ianuarie 1884:* *„Von der Isolierabteilung weg. Singt nicht mehr, eher deprimiert, giebt nicht mehr die falschen Namen, liest. Besuch Maiorescu's ohne nachhaltigen Einfluss“.* (La I. Grămadă, *op. cit.*, p. 38).
2. Miluţă Cerchez, internat tot acolo (cf. pag. 45, nota la însemnarea din 4/16 Martie 1882).
3. Petre Carp era atunci ministru al României la Viena, cf. T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, III, 31-40.
4. Viel Dichterei im Kopf.

SOCIETATEA JUNIMEA

Intră cine vrea.

Remăne cine poate.

CITAȚIUNE.

Membrii tuturor triburilor Societății *„Junimea“*: fundatori, lipoveni, caracudă. și cei nouă, sunt citați ca in zioa de 26 Octomvrie curent să se afle la scaunul societății in Iași, unde se va da cu mult chef și cu puține parale, in Otelul Binder oarele 6 sara, al *22-le praznic tradițional.* — Măncarea va fi fudulie, ear băutura temelie.

Iași, 1885 Octomvrie 15.

Noul secretar tot perpetuu
N. Gane.

P. S. Spiritul nu este de rigoare.

Iași.—Tipografia Națională.

Joi 5/17 Ianuarie 1884. M'am închis în casă de dimineață, pentru toți, și până pe la ora 7 am compus pentru *aniversara* „[Junimei]" o farsă (Monumente arheologice!), la 7 1/2 mâncat ceva, apoi seară de lectură „Junimea" la Binder. Bine. Musiv-poemul (cochon) al lui Boghian[1] din Viena, alcătuit din versuri din „Convorbiri".

Vineri 6/18, dimineața la Emilia, la prânz la al-de Negruzzi cu D-na Coralie Sevescu[2], la 6 1/2 „banchetul Junimei" la Binder. Bine. De față vre o 47, și T. Rosetti, Mandrea, Urechia, tânărul Balș, pictorul Ghica, Creangă, bolnav, Bodnărescu ș. a. m. d. Farsa mea reușită. Ceilalți [n'au adus] nimic. Foarte bune din vremea vechie poemul „Asmodeu" al lui Naum, „Direcția nouă"[3] a lui Jacques și cochonneria lui Pogor despre „Convorbiri". Cu toții până la miezul-nopții.

Sâmbătă 7/19 Ianuarie 1884. De la 10—3 trebue să iu la Emilia, iar la 4 [să plec] cu Mandrea îndărăt la București, unde ieri, precum mi s'a depeșat, s'a înapoiat de la Sinaia Livia.

Telegr. Iași 7/19 Ianuarie 1884.

M-e Maiorescu, București,

Strada Mercur, 1.

Suis demain Dimanche Bucarest, avec petit retard pour neige.

Titus

Sâmbătă 7/19 Ianuarie mâncat la prânz la Emilia, Valeria Micle, de 17 ani, mi-a cântat foarte frumos din gură, la 4 cu Mandrea și Dabija în sleeping-car, și col[onelul] Roznovanu și soția lui.

---

1. Probab l acel D. Boghean, care a publicat în „Convorbiri literare", 1 August 1886 traducerea articolului lui C. Schuchhardt „Cum se descopere un val roman".
2. Soră mai mare a d-nei Negruzzi; cf. p. 22, nota 1.
3. Titlul în românește.

Duminecă 8/20 Ianuarie 1884 după ora 5, în Bucureşti. Dimineaţa — 5° R. Livia acasă.

Bilanţ la sfârşitul [anului] 1883.

Incasat, una peste alta, în a[nul] 1883, în total 63.163 de franci. Din aceştia plătit 10.000 de franci, ultimele datorii. Plasat 15.800. Cheltuit în călătorii 6.200 de fr., deci 32.000 de fr. Rămân de cheltuit pentru casă 31.163.

Miercuri 11/23 Ianuarie 1884. Astăzi ceva moină. Seara la 6 ½ dîner la al-de Iacovachi, cu Grig. Cozadini.....

Sâmbătă 14/26 Ianuarie 1884. Moină, +1° R.. — Ieri la Cameră, mă pregătisem să propun, cu Cozadini ş. a. m. d. amendamentul inamovibilităţii, când guvernul, uluind pe soţi, retrage legea pentru salariile magistraţilor, deşì ieri la discuţia generală fusese admisă cu 56 de voturi contra 28. Ministru de justiţie Voinov. — Seara, al-de Th. Rosetti, al-de Kremnitz şi d-na Maria Constantinides cu sora ei Cleopatra Atanasiu [1].

Luni 16/28 Ianuarie 1884. Dîner la Curte. Eu am condus la masă pe d-ra Zoe Bălăceanu. Stângăcie a generalului Creţeanu (mareşal al Palatului prov[izoriu]), care pur şi simplu m'a sculat în picioare, spre a face loc lui Voinov. — Regina [a] vorbit mult cu mine. Regele rece, ca de obiceiu.

Miercuri 18/30 Ianuarie 1884. Ieri mi-a adus Chibici scrisoareà *cu totul cu minte* a lui Eminescu către el [2]. Şi-a revenit deci pe la 5/17 Ianuarie, după vre-o 6 luni şi 8 zile.

---

[1]. Cf. pag. 13.

[2]. Datată: *Döbling 12/24 Ianuarie 1884.* Publicată de Gh. T. Kirileanu, în anexele articolului citat, de unde reprodusă la T o r o u ţ i u, *op. cit.* vol. IV, p. 157-9.

Telegramă[1].

Eminesco, Wien Oberdöbling, Anstalt Leidesdorf.

Primit scrisoarea. Cea mai mare bucurie de însănătoşirea ta. Totul regulat bine pentru tine, Amănunte prin scrisoare.

Chibici

Joi 19/31 Ianuarie 84. Seara la al-de Kremnitz cu al-de Bothmer. Citit „Prinz v. Homburg" a lui Kleist. Foarte vioiu. Aseară Slavici, Vicleim la noi, cu tânărul Romalo, A. Balş, doamnele Ghica, Creţeanu, T. Rosetti, Sevescu, Iacovachi...

Ieri, Alex. Lahovari, la mine. Propunere, de a nu merge cu nici un preţ cu Brăt[ianu], de oare ce revizuirea [constituţiei] şi hoţiile sânt semne rele în contra lui. Eu să cer audienţă la rege şi să-i descriu situaţia. Vrea să ceară şi el audienţă. Făgădueşte în numele conservatorilor să susţină în mod *absolut* un minister cu George Cantac[uzino], Carp, T. Rosetti, eu, Berindei, general Arion, Kalenderu, Ştirbei, (cumva Cozadini?) şi alţii asemenea. Conservatorii, zice el, nu o pot duce astfel mai departe, şi, dacă ei s'ar retrage şi ar înceta „Timpul", grupa Vernescu-Blaremberg ar ataca fără scrupule pe rege şi s'ar uni cu elementele revoluţionare din Bucureşti, Ploeşti, Buzău, Brăila, şi aceasta, evident, ar fi rău pentru rege şi pentru ţară.

Eu am răspuns dilatoriu.

Duminecă 22 Ianuarie /3 Fevruarie 1884. Aseară, prietenoasă, jovială „Junimea" (începere din nou după Anul nou). [S'a] râs mult despre „Poezii lirice" de Sava Şoimescu. Trei poezii nouă de Olănescu. — De faţă Gane, Hasdeu, Th. Rosetti, Mandrea, tânărul Balş, Bianu, Slavici,

---

[1]. În nemţeşte.

Caragiali, G. Lahovari, Simtion, Chibici, Făgărăşanu, Jipescu, Gaster, Nica. —

Astăzi aşa zisa Duminecă a familiei la Kremnitz......

Marţi 24 Ianuarie 84. De câteva zile, timp frumos, soare, dimineaţa + 3° R. Nu mai e de loc neauă. Totuşi tot frig. — Multă advocatură, cu incasări neînsemnate.— Livia în toate Lunile şi Joile de la 1 până la 6 ½ la Curte [1]. — Politiceşte, situaţia mea e tot aşa de nehotărîtă ca şì până acum.

Vineri 27 Ianuarie 1884. Timp frumos, soare, dimineaţa + 1° R. — Poţi citi seara, la fereastră, până la 6.—

Aseară, al-de Bothmer aici şi al-de Kremnitz... Citit ultimele 3 acte din Medea a lui Grillparzer. Actul al 3-lea este una din cele mai însemnate creaţiuni dramatice. Concisa, casta, antica artă! Pe lângă asta, rafinată motivare psihologică.

Astăzi şi ieri scris consulului Grisebach [2] la Milano şi lui W. v. Kotzebue la Reval.

Ast' dimineaţă convorbire cu Brătianu la ministerul de războiu, în chestiunea D. D. S. G. [3].

Sâmbătă 28. I. 84. Convorbire cu Carp. Brătianu *de neînlocuit*, din cauza Gastein [4]-ului (de care înţelegere [5]

---

1. La Regina, făcut muzică, cântat din gură [nota d-nei Livia Dymsza].

2. Cf. *Însemnări zilnice* I, 335.

3. Donau-Dampfschifffahrts-Gesellschaft. Cf. mai sus scrisorile către Etienne şi însemnările de la 25 Dec. 1883.

4. Întrevederea lui Brătianu cu Bismarck la Gastein, 6-7 Sept. (st. n.) 1883. Cf. însemnarea de la 10/22 Noemvrie 1883 şi *Discursuri parlamentare*, III, 63.

5. E vorba de alipirea României la alianţa Austro-Ungariei cu Germania (în urma acelei întrevederi a lui Brătianu cu Bismarck la Gastein), înfăptuită prin două tractate, la care, peste cinci ani, se adaugă un altul la fel cu Italia: a) *Tractatul secret de alianţă între România şi Austro-Ungaria*, semnat la Viena la 30 Oct. 1883 (fiind Preşedinte de consiliu şi ministru de războiu Ion C. Brătianu, iar ministru de exter-

mai ştiu 2—3, Sturdza, Carp); prin urmare nu poate cădea. — Comedia C. A. Rosetti la Cameră, cu refuzul de a primi donaţia pentru casă de 150.000 de lei după arderea casei lui.

Seara, „Junimea“ la mine, *tixit* şi plicticos. Tânărul Ghica[1] citit traducerea actului al 2-lea din Shylock, Ispirescu Poveste[2], poezie Vlăhuţă ş. a. m. d.

Duminecă 29. I. 84 Convorbire cu Bothmer........

Fevruarie 1884, stil vechiu.

Miercuri 1/13. De două zile timp frumos, dar frig. Dimineaţa la 8, — 3° R. Zizin Cantac[uzène] este aici. Citit iarăşi mult Leopardi.....

Seara la operă, nespus de proasta, superficiala „Lucrezia Borgia“ de Donizetti şi frumosul act ultim al „Normei“ de Bellini.

Zizin C[antacuzino] zicea ieri că Eminescu va răsplăti ostenelile mele pentru el cu cea mai neagră ingratitudine, căci, la o minte genială, ar fi având un caracter comun.

Scrisoare îmbucurătoare a prof. Obersteiner ([de la] Döbling) despre starea lui Eminescu[3], I-am răspuns.

---

ne Dimitrie Sturdza); b) *Tractatul secret pentru accesiunea Germaniei* la Tractatul de alianţă între Austro-Ungaria şi România (semnat în aceeaşi zi); c) *Tractatul secret pentru accesiunea Italiei* la Tractatul dintre Austro-Ungaria şi România, semnat la 15 Maiu 1888 (fiind ministru-prezident Teodor Rosetti şi ministru de externe Petre Carp). Vezi F. C. Nano, *Condica tratatelor şi a altor legăminte ale României, 1354-1937*. Bucureşti, 1938, p. 371, 375. — Drumul pentru această orientare politică a României îl deschisese Titu Maiorescu, cu articolul său din *Deutsche Revue*, 1 Ianuarie 1881. (Germania şi Austro-Ungaria aveau tractat de alianţă încă din 1879; la 20 Maiu 1882 se încheie alianţa lor cu Italia, constituind *Tripla-Alianţă*, prelungită, din 5 în 5 ani, până la războiul mondial).

[1]. Scarlat Ghica, fiul lui Ion Ghica. A publicat întreaga operă: *Neguţătorul din Veneţia*. Bucureşti, 1883.

[2]. Cuvântul în româneşte în text.

[3]. Datată: *Wien-Döbling, 10 Febr. 1884;* publicată de Gh. T. Kirileanu, *loc. cit.* şi reprodusă la Torouţiu, *op. cit.* vol. IV p. 174-5. — În registrul d-rului Obersteiner sânt următoarele notări:

Joi 2. De la 3—6 $^1/_2$ la Regina. Ea cu Livia ne-a cântat duete, după aceea dânsa antrenată la Byron.

Miercuri 8/20. Frig, dar soare. — Luni, întâiul bal cu Livia la prinţul Ştirbey. Convorbire cu ministrul plenipotenţiar englez White (: v. Giers devenit nesigur la Petersburg, în curând va fi înlocuit cu prinţul Orloff, fiindcă în Rusia [este] la ordinea zilei [un curent] contra a tot ce e occidental, de aceea ură în potriva lui Petru cel mare ş. a. m. d.). Cu general Manu.

Telegr[amă] Professor Obersteiner für Eminescu,

Wien, Heilanstalt Oberdöbling.

Sonntag reist Chibici nach Wien zur Abholung Eminescus für italienische Reise.

Majorescu.

Aseară Zizin Cantacuzène plecat iarăşi îndărăt la Hănţeşti, însă nu e de loc bine cu sănătatea.

Vineri 10/22 Fevr. 84. Mereu soare. Acum, ora 4, + 8° R la umbră. Ieri la balul de la Palat, cu Clara şi Livia, ... La 1 supat... Convorbire cu contele Tornielli (: Lamarmora [a] refuzat ordinul Vulturului negru[1]; în orice caz, un om de onoare. Moltke: Italia nu are acum nici un general, fiindcă Cialdini şi Lamarmora s'au atacat unul pe altul şi au pierdut prestigiul).

„24 Iänner. Anscheinend recht gut, giebt über alles passende Antwort, erinnert sich nicht an den Beginn seiner Krankheit, teilnehmend, ernst, freundlich, wünscht Auskunft über seine Verhältnisse.

8 Februar. Recht gut, aber ziemlich verschlossen, kümmert sich sehr viel um das Essen, kann sich nicht recht beschäftigen, liest wenig.

26 Februar. Reist mit Herrn Chibici nach Florenz. Dauer des hiesigen Aufenthaltes: 2. November 1883 — 26. Februar 1884". (I. Grămadă, *op. cit.* p. 38).

[1]. Cea mai înaltă decoraţie germană.

D-lui Mih. Eminescu,
Wien, Ober-Döbling, in der
Heilanstalt Leidesdorf-Obersteiner.

Iubite Domnule Eminescu,

Şi scrisoarea D-tale către mine[1], şi scrisoarea de mai 'nainte către Chibici le-am citit, eu, familia mea şi toţi amicii D-tale, cu o nespusă bucurie. Ne-au fost dovada sigură despre deplina D-tale însănătoşare[2].

Nu te mira că-ţi vorbesc mai întâi de *bucurie,* deşi amândouă scrisorile sânt triste şi concepute sub un fel de „depresiune a moralului", cum ar zice galomanii noştri.

Căci eu cred tristeţa D-tale trecătoare şi de sigur neîntemeiată; pentru noi rămâne dar bucuria curată.

Vezi, D-le Eminescu, diagnoza stării D-tale trecute este astăzi cu putinţă şi este absolut favorabilă. Se vede că din cauza căldurilor mari, ce erau pe la noi în Iunie 1883, D-ta ai început a suferi de o meningită sau inflamare a învělitoarei creerilor, mai întâi acută, apoi chronică, din care cauză (precum se întâmplă totdeauna în asemenea cazuri, ca adese şi la typhus) ai avut un delirîu continuu de peste 5 luni, până când s'a terminat procesul inflamaţiunii. În tot timpul acestui vis îndelungat, ai fost de o veselie exuberantă, încât e păcat că nu ai păstrat nici o aducerĕ-aminte a trecutului imediat. Was nützt die Heiterkeit, wenn sie nur im erinnerungslosem Traum verläuft?

---

[1]. Cu data: Viena, 4/16 Fevruarie 1884; publicată — ca şi cea către Chibici şi altele relative la boala lui Eminescu — de G h. T. Kirileanu, *loc. cit.*. reproduse la Torouţiu, *op. cit.*, vol. IV p. 159 sq. (Popazu nu era *„nepotul"* lui Titu Maiorescu, cum zice greşit Eminescu în acea scrisoare, ci *vărul* său. El îl ţinea în cunoştinţă pe Maiorescu despre starea lui Eminescu; cf. cele 4 scrisori ale sale, în publicaţiile citate.)

Ei, acum ai eşit din vis, precum trebuia să ieşi, şi ţi-ai recâştigat conştiinţa. De aici nu poţi lua motiv pentru atâta greutate sufletească, cu tot pesimismul D-tale obicînuit.

Nici griji materiale nu trebue să ai.

În privinţa aceasta, iată cum stau lucrurile: Chibici pleacă poimâine, Duminecă, la Viena şi va fi dar Luni pe la 4 ore la D-ta în Oberdöbling, precum ţi-am telegrafiat alaltăieri.[1] El vine pentru ca, în înţelegere cu Dr. Obersteiner şi după sfatul lui, să te scoată din Institut şi să facă împreună cu D-ta o excursiune de vr'o 6 săptămâni spre sudul Alpilor, poate până la Venezia, Padua sau Florenţa. Are mijloacele băneşti pentru aceasta, precum şì — se 'nţelege — pentru împrospătarea garderobei D-tale, care va fi stat şì ea ca în vis în aceste 6—7 luni.

După aceasta, dacă nu va fi indicată vre-o cură la băi, la Hall[1] d. e., vĕ veţi întoarce împreună în ţară, unde trebue să te mai odihneşti câteva luni, pentru a te întrema fiziceşte pe deplin. Teodor Rosetti te invită să petreci aceste luni la moşia lui Soleşti, unde îţi va pregăti primirea în modul cum îl vei dori D-ta.

După aceasta, aşa dar pe la August, în urma intervenirei Reginei, care îţi poartă cel mai sincer interes, vei fi numit în vre o funcţie, care să-ţi convie, d. e. ca Bibliotecar al Universităţii Iaşi.

De aici înţelegi, că despre vre o îngrijire pentru existenţa D-tale materială în viitor nu poate fi vorba.

Dar vreai să ştii cu ce mijloace eşti susţinut deocamdată?

Bine, Domnule Eminescu, suntem noi aşa străini unii de alţii? Nu ştii D-ta iubirea şi (dacă-mi dai voie

---

[1]. Unde se dusese Slavici, în ajunul îmbolnăvirei lui Eminescu: cf. însemnarea de la 26 Iunie 1883.

să întrebuinţez cuvântul exact, deşì este mai tare) admirarea adeseori entusiastă ce o am şì eu şi tot cercul nostru literar pentru D-ta, pentru poeziile D-tale, pentru toată lucrarea D-tale literară şi politică?

Dar a fost o adevărată exploziune de iubire cu care noi toţi prietenii D-tale (şi *numai* aceştia) am contribuit pentru puţinele trebuinţe materiale ce le reclamà situaţia.

Şi n'ai fi făcut şì D-ta tot aşa, din multul-puţinul ce l-ai fi avut, când ar fi fost vorba de ori ce amic, necum de un amic de valoarea D-tale?

Acum trebue să mai ştii că volumul de poezii, ce, după îndemnul meu, ţi l-a publicat Socec în Dechemvrie anul trecut, a avut cel mai neaşteptat succes, aşa încât Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămâni de la apariţiunea lui, s'au vândut 700 de exemplare; o mie este taotă ediţia, şi de pe acum trebue să te gândeşti la ediţia a doua, care va fi reclamată pe la toamnă şi în care vei putea face toate îndreptările ce le crezi de trebuinţă.

Poeziile D-tale, până acum îngropate în „Convorbiri", sânt astăzi cetite de toate cocoanele de la Palat până în mahalà la Tirchileşti, şi la întoarcerea în Ţară te vei trezi cel mai popular scriitor al României. „Was ich mir dafor koofe?"[1] zici D-ta. Aşa cam este, dar tot nu este rău, când te simţi primit cu atâta iubire dė compatrioţii tăi.

Aşa dar, fii fără grijă, redobândeşte-ţi acea filosofie impersonală ce o aveai totdeauna, adaoge-i ceva veselie şi petrecere în excursiunea prin frumoasa Italie, şi la întoarcere mai încălzeşte-ne mintea şi inima cu o rază din geniul D-tale poetic, care pentru noi este şi va

[1]. Expresie glumeaţă în vorbirea vieneză, familiară amândurora, din timpul studiilor lor la Viena: Was ich mir dafür kaufe?

rămânea cea mai înaltă incorporare a inteligenței române.

La revedere cu bine și o caldă strâugere de mână de la toți, de la toți prietinii, și mai ales de la

al D-tale devotat

T. M.

Mai scrie-mi câte un rând din Italia, dacă ai vreme în mijlocul impresiilor de acolo[1].

Telegramă

București 15/27 Fevr. 1884.

Doamnei advocat Bennewitz

Halle (Saale), Prusia.

De astă dată mai întâi rog eu a primì cordialele mele felicitări. Maiorescu.

Miercuri 15 Fevr. 84. La ziua mea de naștere, din nenorocire cu 2 procese la tribunal, care au fost amâuate, ploaie mare, ploaie de primăvară. De la al-de Kremnitz primit 5 tablouri de Hildebrand și flori, din casă îuălțarea bibliotecei și restul de abat-jour-uri, de la Annette frumos sfeșnic de bronz. Telegramă de la Thea[2], scrisoare de la D-na Wölfel-Bennewitz[3].

Eu foarte ușoară febricitate. — Seara la masă, al-de Th. Rosetti, al-de Kremuitz, Burghele, Slavici. Citit o comedie franceză. Cam rece, dar a mers totuși.

Sâmbătă 18 Fevr./1 Martie 1884. Seara, „Junimea", multă animație. Bun articol al lui Urechia despre manuscriptele cronicarilor de la sfârșitul secolului al 17-lea.

Duminecă 19 Fevr. Ploaie. Cina la al-de Kremnitz, cu contele Monts, jucat cu el scat.

---

1. Eminescu nu i-a scris nici din Viena, nici din Italia, dar i-a scris Chibici: cf. nota la însemnarea din 20 Oct. / 1 Noem. 1883.

2. Sora Mitei Kremnitz. Vezi *Însemnări zilnice*, I, 260, 269 ș. u., 333.

3. Cf. însemnările din 8/20 Martie 1881 și 15/27 Fevr. 1882.

Luni. Ploaie cu neauă, frig. Seara la masă, d-na Cassia Rosetti cu Annette, d-ra (Natalia)[1] Ghica, tânărul Balş, Burghele şi Slavici. După masă a venit încă mama Leon Ghica (născută Balş) şi mai târziu Grigore Buiucli de la Iaşi. Slavici ne-a citit, în încordata atenţie generală noua sa novelă din vieaţa ţărănească cu Şofron, Simina şi Iorgovan. Foarte bună. Seară animată, până pe la ora 1 noaptea.

Marţi 21 Fevr. Neauă. Seara, la masă, Cleopatra Lecca, după masă încă al-de Bothmer, stat de vorbă şi ne-a citit el din „[Don] Juan" al lui Byron până la ora 12......

Miercuri 22 Fevr. Încă ceva neauă, vreme întunecată şi rece. N'am incasàt nimic toată luna asta şi nu mi-a venit nici un proces nou. — Seara, în faţa lui Burghele care sta să adoarmă, am citit copia Liviei (140 de pagine) a începutului noului roman al Reginei, controlat cu originalul. Lucru cam adormitor, obositor.

Duminecă 26 Fevr. Soare, dar încă ceva cam frig. De la 12 $^1/_2$ până aproape de 3, convorbire cu Dimitrie Sturdza la mine. Întâi, în contra ducerii lui Slavici în Transilvania (la Sibiiu) spre a lua asupră-şi redactarea unui nou ziar[2], apoi observări despre situaţia mea politică. Întâia oară auziiu de la el vorbindu-se de posibila abdicare a Regelui şi despre necesitatea unei dinastii tot *streine*, în contra candidaţilor la tron posibili şi sprijiniţi de Rusia G. Bibescu, Grigorie Sturdza şi tânărul Cuza.

Mi-a dat să înţeleg [că mi s'ar oferi] ministerul [instrucţiunii publice şi al] cultelor, de oare ce Aurelian [a devenit] imposibil. — I-am răspuns că eu văd utilitatea mea în aducerea elementelor conservatoare moderate, Dimitrie Rosetti, Constantin Suţu, Pogor, prinţul Ştirbei,

---

1. Adaos de d-na Livia Dymsza.
2. *Tribuna*. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III p. 65 şi vol. IV p. 89.

Ghermani, Triandafil, chiar Lahovari și General Manu, la o mărturisire pe față pentru politica occidentală a lui Sturdza, chiar subt conducerea lui Brătianu, și că *singur* nu pot intra în minister. — A rămas până la întoarcerea lui Carp de la Viena, îndată după revizuirea [Constituției]. Dar Sturdza vădit desamăgit.

Dîner la al-de Theodor Rosetti, a cărui zi a numelui [a fost] ieri, cu Burghele, și plăcută seară de conversație.

[Martie 1884.]

Duminecă 4/16 Martie 1884. Timp frumos, soare, dar totuși abia +4° R la umbră, acum la ora 11. Căci Lunea trecută a fost timp posomorît, Marți ploaie, Miercuri și Joi *ninsoare*, Vineri rămăsese neaua, abia azi a dispărut. Zilele babelor[1].

Joia trecută s'a jucat „Hatmanul Baltag“ [2], seara ceaiu la noi numai cu al-de Negruzzi și al-de Th. Rosetti. Actul al 2-lea și al 3-lea frumos și cu haz. Ieri cină la noi cu al-de Rosetti, Caudella, al-de Negruzzi, Misir, Flaișlen.— Ceartă între Negruzzi și Caragiali pentru modificări necesare. Caragiali violent, grosolan și inutilizabil. — Seara, „Junimea“, animată....

Marți 6 Martie. Începutul sesiunei anuale a Academiei. Ceartă a lui Sturdza cu Ureche.

Joi 8/20 Martie 84. Foarte cald. Dimineața la 8 +11° R, soare. Ieri până după ora 1 noaptea muzică la noi. Mai înainte, la masă, al-de Cozadini, al-de Negruzzi, A. Balș, Vlădoyanu, ofițerul Romalo, al-de Kremnitz, seara Lubicz și [violon]celistul Dimitrescu (abia la ora 11), al-de Mandrea, al-de [T.] Rosetti ș. a. m. d.

---

1. Expresia aceasta în românește.
2. Operă bufă în 3 acte și 5 tablouri, de Iacob Negruzzi și I. L. Caragiali, muzica de Ed. Caudella; publicată în „Convorbiri literare“, Maiu, Iunie și Iulie 1884.

Vineri 9/21 Martie 1884. Ziua de naştere a Clarei, foarte frumoasă zi, cald ca vara, dar încă nicăieri suprafeţe de iarbă verde, deşi foile arbuştilor de liliac stau gata să plesnească şi sălciile au înverzit, de muguri. — La ora 9 noi 3 la gară, bilete pentru Târgovişte (cl. I à 10 lei 80 de bani), la ora 10 [la] Titu, după 25′ pornit de acolo, la 11,10 staţiunea Nucet (herghelia Statului [1]) 10′ oprire, apoi Văcăreşti (idem), privire frumoasă asupra [mănăstirei] Dealului şi a munţilor din spate acoperiţi de neauă, la 12,15 în Târgovişte, cu frumoasă vedere, biserica mitropoliei, turnul Chindiei ş. a. m. d. Noi îndată cu trăsura (multe la gară) la hotel Bucureşti, unde găsit pe prefectul Pruncu şi col[onelul] Logadi la dejun (hanul naţional, mai interesant, se chiamă Mărinică), prânzit bine, la 1,15 cu trăsura mai departe, într'o $^1/_2$ de oră, peste lungul pod peste Ialomiţa, sus la [mânăstirea] Dealului, (şosea bună), acolo ne-a ajuns din urmă cu trăsura Vlăhuţă; noi îndată, cu un călugăr, mai departe pe jos peste vârful dealului, apoi la o casă drept la vale spre Viforîta, pe o căldură foarte mare, cu soare, sosire în satul Viforîta după $^3/_4$ de oră, iute vizitat mănăstirea, trăsurile aşteptau, de la Viforîta până la Târgovişte 20′ cu trăsura. Sus pe munte în spatele Dealului, în tufiş, găsit milioane de un fel de viorele de Alpi (?) albe foarte frumos înflorite, călugărul le zicea „măseaua ciutei“ [1]. —La 3,55 trenul a plecat cu noi îndărăt, la 5 $^1/_2$ a fost la Titu, acolo aşteptare plăcută, peste o oră, pe banca liniştită, caldă, a staţiunii, luat cafea neagră şi dulceaţă, tânărul Ghica (Guliţă-effendi) a cerut să fie prezentat familiei mele, la 6,45 mai departe, la 7,50 seara acasă.—Foarte plăcut şi [eu] întremat.

Sâmbătă 10/22 Martie 84. Soare, grozav de cald, la ora 1, la umbră, +20° R. Seara, foarte animată „Juni-

---

[1]. Expresia în româneşte.

mea". [Participanți] noi: tânărul Miclescu, ofic[ialul?] Beldiman.

Marți 13/25 Martie 1884. De Duminecă încoace, ploaie, şi azi. La ora 7 dimineaţa +6° R. — Academia şi interminabile comisiuni, la care [am] luat parte. Săptămâna viitoare e vorba să fie la Cameră revizuirea [Constituției]. Seara John Ghica şi Alecsandri la mine, în comisiunea pentru cântece populare române. Livia ne-a cântat foarte îndemânatec la piano fel de fel [de cântece] din broşurile trimese [la Academie]. Au fost de faţă şi I. Negruzzi şi al-de Theodor Rosetti.

Miercuri 14/26 Martie 84. Soare, apoi adevărată ploaie de primăvară şi multe fulgere.

Convorbire cu Alex. Lahovary: S'a făcut fuziunea tuturor conservatorilor cu Vernescanii şi cu partea esenţială a Fracţiunii[1] (Holban, Şendrea, Anghel ş. a. m. d.) Titlul: liberal-conservatori; şefi: L. Catargi şi Vernescu, un jurnal „România", un club de întrunire la conservatori. Nu [au intrat] în fuziune: Dim. Brătianu, care s'a declarat exclusiv liberal şi anti-conservator, dar vrea să-i sprijine în opoziţia în potriva lui Ion Brătianu, 2) Georges Bibescu, care ţine de Dim. Brătianu, 3) Kogălniceanu. Cu Vernescanii în grupa opoziţiei este şi N. Blaremberg.

Redactori ai „României", 10: 5 Vernescani şi 5 conservatori (în deosebi: Receanu, Meitani; Peucescu, Jean Lahovary). Dacă după revizuire [va fi] minister de alegeri cu Ion Brătianu, această opoziţie se va abţinea de la alegeri şi va agita în tot felul în potriva revizuirii ca lovitură de Stat. Numai un minister moderat, *fără* I. Brăt[ianu], cumva George Canta[cuzino], Teodor Rosetti cu noi, i-ar îndupleca să primească revizuirea ca un fapt

---

[1]. „Fracţiunea liberă şi independentă" de la Iaşi. Cf. *Însemnări zilnice,* I, p. 143, nota 3.

împlinit şi să ia parte la alegeri. Sau Georges Can[tacuzino], sau Teod. Rosetti cu roşii, dar atunci şì cu elementele lor, în toate cazurile însă fără Ion Brătianu.

Joi 15/27 Martie 1884. Soare, cald; dar încă nu iarbă cum se cade, deşì totuşi [a răsărit pe alocuri]. Convorbire cu prinţul Al. Ştirbey, la fel ca cea cu Lahovary.

Sâmbătă 17/29 Martie 84. Ieri ploaie; astăzi înnuorat şi mai rece. Dimineaţa la $7\frac{1}{2}$, $+ 6^0$ R. Seara „Junimea", Caragiali lipsit de tact[1] ca la mahalà, în discuţia cu Alecsandri......

Tel[egramă] Craiova $\frac{20 \text{ Martie}}{1 \text{ Aprilie}}$ 1884.

Domnului Ministru Voinov, Bucureşti.

M'aţi autorizat a mă adresa la D-voastră la caz de dificultăţi în chestia Filişanu-Baron Hye[2], materia fiind internaţională. — În urma adresei D-voastră No. 741, Trib[unalul] Craiova a refuzat admiterea în posesiunea imobiliară a supusului elin Caneciu. Terminul legalizării partagiului Filişanu fiind mâine, rog explicaţi Procurorului telegrafic sensul sus citatei adrese, că prin articolul 7 nu s'a abrogat dreptul Austriacilor creştini garantat prin Conv[enţia] comerc[ială] de a dobândi imobile, mai ales prin succesiune de la Romàncă. Cred că este datoria noastră a tuturor de a preveni complicaţiuni internaţionale, în cari dreptatea nu ar fi în partea noastră.

Maiorescu

Miercuri[3] *21 Martie 84.* Ministrul telegrafiat în acest sens Primului-procuror Mitescu. Totuşi Procurorul Calo-

---

1. În text: mahalà-tactios.

2. Poate cel care la 1856 (fiind şef de secţie la Ministerul de justiţie din Viena) luase cu căldură apărarea lui Ioan Maiorescu. Cf. *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 42 şi însemn. din 17, 19, 21 şi 25 Fevr. 1885.

3. Textul urmează în limba germană.

tescu vorbit violent contra, cu îndrăzneală de prost. Tribunalul amânat hotărîrea. Cu Hye şi cu advocatul din Turnu-Severin Millescu rămas [în] Craiova şi abia Miercuri noaptea la ora 4 plecat îndărăt la Bucureşti.

Pe drum, cu domnul şi doamna Săvoiu din Târgul-Jiului (invitare să vin la dânşii prin Filişani, trecătoarea Vulcan, [la] 2 ore Tismana). Foarte frig noaptea. Neauă.

Vineri 23 Martie / 4 Aprilie. Viscol. Şedinţă publică la Academie, cu Regele şi Regina[1]. Raportul meu în contra lui *ŭ* scurt sau mut. Cină la al-de Bothmer cu al-de Negruzzi şi Annette. Eu foarte obosit.

Telegr[ame] Bucureşti 24 Martie/5 Aprilie 1884.

Chibici, Wien, Poste restante.

Primit[2] scrisoarea. Dacă nu posibil altfel, veniţi[3] Bucureşti. În ori ce caż telegrafiaţi ziua şi ora sosirei, dacă Iaşi, dacă Bucureşti.

Maiorescu

Carp, Iaşi.

Dacă[4] permite starea sănătăţii în familie, rog vino îndată Bucureşti.

Juvenis[5]

Advocat Ioan Manu, Focşani.

Fiind bolnav, nu pot veni Luni Focşani. Dacă se amână, voiu veni la noul termin. Altminteri, voiu înapoia banii lui Fleischer. Rog răspuns.

Maiorescu

---

[1]. În această şedinţă a rostit Regele Carol I cuvântarea prin care a propus Academiei redactarea Dicţionarului limbei române, oferind a o sprijini printr'o sumă anuală.
[2]. În nemţeşte.
[3]. Chibici cu Eminescu.
[4]. Telegrama în româneşte.
[5]. Termin de recunoaştere şi de solidaritate între membrii „Junimei". Cf. nota la însemnarea din 29 Sept./11 Oct. 1882.

București 24 Martie 1884. Sâmbătă. Mereu frig, + 4° R. — Noaptea asta a ars o parte din clădirea Universității, întreaga colecție botanică a D-rului Brândză a ars cu totul.

Luni[1] *26 Martie 1884.* În Cameră, Brătianu își dă dimisia, fiindcă a rămas în minoritate asupra zilei când să înceapă discuția revizuirii. El voia mâine, Marți, Camera a votat Mercuri, îndemnată de C. A. Rosetti, care a fost foarte mordant contra lui Dimancea, Stolojanu etc.

Marți 27. Ploaie *rece.* — Camera, [cu] 84 voturi contra 25, votează moțiunea de încredere lui Brătianu. Noi ne-am abținut. Carp aici. La mine între 5 și 6.

Sara la 8, Eminescu reîntors cu Chibici, din Florența. Eu la gară, cu mai mulți. Mai pe urmă Cbibici la noi, cu Rosetti și nevastă-sa, Kremnitz cu Mite, Burghele, Jacques, Slavici, povestind despre Eminescu.

Mercuri 28 Martie/9 Aprilie 1884. Ziua de naștere a Liviei, ploaie torențială rece, toată ziua. Dimineața Academie; la 11 ¹/₄ convorbire cu Carp, că Brătianu primește principiile noastre de administrație; de la 11 ¹/₂ — 12 ¹/₂ [la] tribunalul de comerț (procesul Băncii contra Athanasiu), la 12 ¹/₂ prânz repede, la 1 Cameră până la 6¹/₂. Eu vorbit de 2 ori la întâia desbatere a revizuirii[2]. La cină, al-de Negruzzi, al-de Kremnitz, al-de Th. Rosetti și Slavici cu Burghele, îndată după aceea Melchisedek și apoi Vlădoyanu și Dimitrescu, la muzică bisericească și trio. Eu, în răstimp, [am] corectat stenograma până la 10 ³/₄. — Culcat la 1.

Joi 29 Martie / 10 Aprilie 84. Sculat la ora 6. Cer acoperit, + 4° R. Academie, procese, Camera. Seara, la

---

1. Însemnarea din această zi și din cea următoare, precum și data celei de-a treia, în românește. Mai departe, în limba germană.

2. Vezi Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare,* vol. III, p. 235—251.

7, dîner în onoarea lui Alecsandri la Hôtel Boulevard, dat de noi „Junimea". Alecsandri, John Ghica, D. Sturdza, Exarchu, Hasdeu, Urechia, Creţeanu, T. Rosetti, Mandrea, col[onel] Şerbănescu, col[onel] Bengescu [-Dabija], G. Lahovari, Petroni, Laurianu, Ang. Dimitrescu, Stemil, Duiliu Zamfirescu, Nica, Slavici, Gane, 2 Negruzzi, Ollănescu, A. Balş. — Foarte bine. A venit încă şì Carp, şì Ventura, la sfârşit.

Vineri. Cald, timp frumos. Audienţă academică la rege, seara, cu mine, Alecsandri şi Hasdeu, despre Dicţionar [1].

Sâmbătă. Ploaie, dar cald. Continuu Academie dimineaţa, peste zi Camera, astăzi până la 7 $^{1}/_{4}$ seara.

Aprilie 1884.

1/13. Duminecă, Floriile noastre. Călduţ, dar cerul înnuorat.

2/14 Aprilie 1884. Luni. Soare, cald, dimineaţa la 4 $^{1}/_{2}$, + 7 ^{0} R. — Astăzi Cameră de la 1 până la 8 $^{3}/_{4}$. Votare asupra revizuirii legii electorale în discuţie generală şi obţinută cu sila asupra articolului 1, cu cele 3 colegii. — Grădişteanu, răguşit şi teatral, [a] vorbit 2 ore. Apoi eu $^{3}/_{4}$ de oră şi 5 minute cuvântarea principală [2]. După aceea C. A. Rosetti, în sfârşit Brătianu. Toţi cel puţin foarte politicoşi cu mine [3]. La vot, Brătianu părăsit de C. A. Rosetti, Nacu, Nic[olae] Ionescu, D. Giani, Cantili, Grădişteanu, Ianoli, Panu, . a. m. d.

6/18 Aprilie 84. Foarte cald de 3 zile, dimineaţa la ora 8, + 17 ^{0} R. — [Sesiunea] Academiei [a fost] închisă

---

1. Hasdeu a fost însărcinat să redacteze Dicţionarul limbei române ; a publicat începutul unui *Magnum Etymologicum Romaniae.*

2. Mai ţinuse una, mai scurtă, în ajun. Vezi *op. cit.*, vol. III p. 252—287.

3. Cf. cuvântarea lui C. A. Rosetti, *ib.* p. 287—301.

abia Miercuri (alaltăieri), [am] făcut corecturile la cuvântarea de la Cameră. Acum azi, întâi să determin pe Eminescu să plece la Iaşi şi să-l însoţesc la gară. Apoi, de mâine încolo, [este] posibilă liniştea sărbătorilor. Timp de mare încordare, foarte obositor.

Telegramă

Doamnei Humpel[1]

Iassi.

Eminescu, restabilit, soseşte la Iaşi mâine, Sâmbătă, amiazi, cu trenul din Bucureşti. Înştiinţează amicii. Îngrijiţi odaia. Chibici aduce scrisoare cu amănunte.

Maiorescu

[Scris] scrisoare Emiliei, cu amănunte despre Eminescu, care are memoria întreagă, dar [este] fără voinţă, are nelinişte în privinţa existenţei sale, avariţie de bani[2].

Dumineca Paştelor 8/20 Aprilie 1884. Mâncat la al-de Kremnitz, $^1/_2$ de oră baroneasa Witzleben, apoi skat. Plicticos. Nenorocirea cu circul Sidoli......

Lunea Paştelor...... Seara, Clara şi Livia la concertul Grünfeld......

Marţi 10/22 Aprilie 84. Ploaie, dar pe la ora 6 frumos, în genere cald. Cu al-de Bothmer mâncat la Villa Regală. Foarte plăcut.

Miercuri 11/23 Apr. 84. Ploios, dar cald primăvăratec. Seara Lubicz, ne-a cântat la piano admirabil, până la ora 1 după miezul-nopţii. Mai erau şi soţia lui şi Burghele. Mandrea a venit din întâmplare......

---

1. Telegrama în româneşte. Forma d'intâi: „Eminescu soseşte mâine Sâmbătă amiazi cu trenul din Bucureşti. Înştiinţează pe [Miron] Pompilie, Misir, Melik. Îngrijiţi odaia lui proprie, cu pat bun, lângă vreun amic. Chibici aduce scrisoare cu amănunte. Titu".

2. Cf. extrem de interesanta scrisoare la T o r o u ţ i u, *op. cit.* vol. VI, p. 47—50.

Vineri 13/25 Aprilie 1884. Seara, sosirea în Bucureşti a perechei princiare moştenitoare austriace Rudolf şi Ştefania. Timp rece, aspru. Eu cu Livia [am] privit retragerea cu torţe iluminată, de la 8—9 la Piaţa Episcopiei.

Sâmbătă 14/26 Apr..Ploaie cu găleata, rece. Noi seara în baignoire No. 3 privit la bal paré. Doamnele în costum românesc. Aranjament prostesc cu dansuri sălbatece de căluşari ale lui Moceanu, ca şì când noi am fi Botocuzi. — La 9 1/2 au venit în sală jos pentru 5 minute regele şi regina cu perechea princiară moştenitoare, şi apoi până la 10 1/2 sus în loja din mijloc. Rudolf plăcut la înfăţişare şi arătând vioiu, Stefania ca o mică prăjină cu cap, roşie ca chinovarul, cu ochişori de purceluş. La miezul-nopţii, au plecat cu trenul pe la Turnul-Severin la Belgrad. Nici unul dintre noi conservatorii n'a fost prezentat cumva. General Florescu n'a primit nici măcar o invitare la teatru. Eu cel puţin o lojă baignoire, ca Lahovary şi Ştirbey.

Luni 15/27 Apr. 84. Tot frig. La ora 4, adjutantul col[onel] Candiano-Popescu aduse la mine pe Dr. Ed. Brockhaus[1] şi pe fiul său, muzicalul referendar. I-am luat de la Candiano, i-am dus cu trăsura la Cotroceni, [la] Cişmigiu, i-am oprit la masă (după masă referendarul a cântat, frumuşel, duete cu Livia), apoi la 10 1/2 seara i-am dus încă 1/4 de oră la teatru (concertul Grünfeld). — De la 8—9 1/2 seara, la mine şì Dr. Kleser, redactor la „Kölnische Zeitung“, recomandat de Engelcken[2].

Marţi 16/28 Aprilie 84. Ploaie. Brockhaus la prânz la Mite, Clara se duce cu cel mai mare [dintre cei 2 Brockhaus] să facă cumpărături, de la 3 1/4—4 1/2 sânt primiţi de regele şi regina, la 6 1/2 îi iau de la hotel Labes şi-i

1. Cf. nota la însemnarea din 24 Fevr. 1882.
2. Unchiul d-nei Maiorescu. Vezi *Însemnări zilnice*, I, 255.

duc cu trăsura la al-de N. Mandrea la masă, unde eram 14 (şi al-de Th. Rosetti, al-de Kremnitz, al-de col[onel] Gigûrtu şi Burghele). Masă neîndemânatecă, soirée de casse-casse. Seara [s'a] cântat din gură. La 11 1/4 îşi iau rămas-bun, fiindcă mâine pleacă prin Pesta acasă.

Vineri 20 Aprilie / 2 Maiu 1884. Eu acum, ora 4 1/2 dimineaţa, în Focşani, otel Triandafil. Procesul Fleischer. Ieri, în sfârşit, s'a făcut iarăşi ceva mai cald. Procesul amânat.

Sâmbătă 21 Aprilie / 3 Maiu. La ora 5 dimineaţa în Bucureşti. În sfârşit, cald, cald, încât la ora 6 seara putem fi în grădină. — Zizin Cantacuzène aici, şi Carp, vorbit [cu el] la ora 7 1/2 dimineaţa; pleacă la ora 9 la Viena îndărăt şi vine iarăşi încoace la 10 Maiu.

Telegr[amă]

Dum[inecă] 22 Apr. / 4 Maiu 1884.
Hotel Nanoescu,
Curtea Argeş.

Rog opriţi pentru mâine Luni odae bună cu 2 paturi.
Maiorescu.

Telegramă

Bucureşti 24 Aprilie / 6 Maiu 1884.
D-ra Natalia Romalo,
Sinaia.

Vă rugăm să binevoiţi a prezenta Maiestăţei Sale Reginei respectuoasele noastre omagii şi felicitări pentru sărbătoarea de astăzi. Maiorescu.

Luni, ora 9 dimineaţa, Marţi, până Miercuri ora 8 seara, 23—25 Aprilie 84, excursie cu Wilhelm[1] prin Curtea-de-Argeş, Muşcelele—Câmpulung—Nămăeşti—Pi-

[1]. Dr. Kremnitz, cumnatul său.

teşti—Bucureşti. Foarte cald şi frumos. Toţi pomii înfloriţi. Despre această [excursie], carnet de călătorie.

Joi 26 Aprilie / 8 Maiu 1884. Bucureşti. Găsit acasă multe scrisori, de la W. v. Kotzebue, Paul Dehn, Slavici ş. a. m. d.....

Maiu 1884.

1/13. Toată săptămâna trecută, cald, în unele zile căldura foarte apăsătoare, adesea vârtej de vânt care usucă tot. — Sâmbătă noaptea 28 spre 29 Aprilie, încercare de rebeliune, neizbutită, a conservator-liberalilor Vernescu, Blaremberg, Florescu, Lahovari, după eşirea de la întrunirea din sala Bossel, la încercarea de a aprinde facle în piaţa Teatrului [naţional].

2/14 Maiu. La cină, docentul-privat Kristoffer Nyrop din Copenhaga, care vrea să înveţe aici româneşte [1], Al. C. Balş, Vlăhuţă, Jacques Negruzzi şi Burghele. După aceea, Zizin, al-de T. Rosetti, al-de Kremnitz. Citit actul întâi din noua operetă a lui Jacques („Beizadea Epamînonda") [2] şi muzică. A venit şi Lubicz.—Zilele astea am avut friguri, dar nu mult; luat chinină....

Duminecă 6/18 Maiu. De la 4/16 Maiu nu mai fumez (?).

Telegr[amă] [3]

D-nei Maria Constantinide [4],

Braşov.

Vă rugăm să primiţi cele mai sincere urări pentru viitorul junilor soţi. Maiorescu

---

1. Romanist danez (1852-1931), fost profesor la Universitatea din Copenhaga (1894-1928), întemeietorul din nou al filologiei romanice în Danemarca; opere principale: „Grammaire historique de la langue française" (6 vol., Copenhaga 1899-1930) şi foarte suggestiva „Vieaţa cuvintelor" 1901, ed. nouă 1925-31, 4 volume.

2. Operă comică în 3 acte şi 4 tablouri. Muzica de E. Caudella; publicată în „Convorbiri literare" din 1 Oct. şi 1 Noem. 1885.

3. In româneşte.

4. Cf. p. 13 şi însemnarea din 14/26 Ianuarie 1884.

Marți 8/20 Maiu 84[1]. La 7 ore dimin. în soare 22 R.

Joi 10/22 Maiu 84. Cu Livia, Clara și baby[2] văzut peste drum de Universitate defilarea armatei pe bulevard. Soare, foarte cald, prăfărie; la 2 1/2 cu Camera felicitări la Palat. — Seara ploaie; la cină la al-de Kremnitz, cu baron Saurma. După masă, [jucat] cu el whist până la 11 1/2.

Sâmbătă 12/24 Maiu 1884. Din nou timp frumos, dar mai răcoare, din cauza ploii.

De 9 zile n'am mai fumat de loc. Abia acum începe a-mi fi ceva mai greu.—Seara, masă cu al-de Kremnitz la Colosseum al lui Oppler. Foarte frumos.

Duminecă 13/25 Maiu 1884. Frumos și cald. Am fost la George Cantacuzino. Opinia lui: 1) nu cu Brătianu, care acum a devenit imposibil. 2) [Să formăm] noi înșine ministerul, dacă ne e asigurat sprijinul opoziției, fără a fi priviți numai ca transiție.

Poate Beizadè Mitică, dar [acesta] transiție.

Regele însu-și dorește pe tinerii conservatori, fără L. Cat[argi] și Vernescu.

Joi 17/29 Maiu 84. Am fost ieri la Focșani, procesul Fleischer..., am sosit iarăși aici ast'dimineață la ora 5. Ceva ploaie..... De 14 zile n'am mai fumat de loc.

Sâmbătă 19/31 Maiu 1884. Seara de la 9—11 vorbit la mine cu Carp, care se întoarnă mâine iarăși la Viena. Brătianu *inevitabil,* din cauza politicei externe (care, cum se știe, constă pe 3/4 din informații bune și 1/4 combinații). România este acum factor de politică europeană, un factor important, mai important decât Italia. El [Brătianu] nu poate să se retragă, totul e îndreptat în contra Rusiei, și, negreșit, lucrurile pot rămânea așa latent încă 2—3 ani.

---

1. Însemnarea din această zi în românește.
2. Micul Kremnitz.

Poate mai repede, dacă se prăpădeşte împăratul Wilhelm. Chiar din motive interne Brătianu nu va cădea. Eu i-am răspuns că Brătianu se slăbeşte. El, Carp, socoteşte revoltă ş. a. m. d. ca [ceva] imposibil.....

Duminecă. Cu Clara, Livia, Mite, la Sinaia. Tren de plăcere. Zi admirabilă. Seara la ora 10, îndărăt la Bucureşti.

Luni 21 Maiu | 2 Iunie 1884. Timp frumos. Aseară, depeşă de la Carp, care mă chiamă pentru 24 de ore la Viena. Răspund astăzi astfel:

Ministre Carp,

Wien,

Richardgasse, 5.

Très occupé. Cependant... pourrais partir Samedi. Répond. Décision selon importance.

Titus

Miercuri 23 Maiu | 4 Iunie 84. Pe la ora 6, furtună puternică, mereu fulgere şi tunete.—Aştept scrisoare de la Carp de la Viena. De 19 zile n'am mai fumat de fel.

Joi 24 Maiu 84. De la 4—7 Garden-Party la George Philippescu. Domnii în redingotă sau în jachetă de o singură coloare, pantaloni mai deschişi, *cilindru*, baston şi mănuşi-glacé deschise sau semi-deschise. Bufet rece, vin roşu ş. a. m. d. În boschete, muzică militară. Miniştrii streini cu doamnele, d-na Oteteleşanu, Mariette Ghyca, Sevescu, Creţeanu, Pherechidi, Prinţesa Bibescu şi cu cele 2 fiice ale sale ş. a. m. d.—Blague ennuyeuse. —În acest timp, Livia a fost la Cotroceni, la regina. Seara, noi am mâncat la [hotel] Boulevard cu al-de Kremnitz...

Lunea Rusaliilor 28 Maiu 1884. Ploaie multă de 2 zile, dar totuşi din nou frumos în răstimpuri. Astăzi mâncat şi jucat popice la Oppler cu al-de Kremnitz şi Nicu Gane, şi Chibici. — Nu mai fumez de 25 de zile.

Joi 31 Mai / 12 Iunie 1884. Iarăşi frumos. Aseară muzică cu Natalia Ghica, fratele ei, mama, arhitectul Mandrea şi Burghele. — Continuu să nu fumez, de loc; mâine vor fi 4 săptămâni [de când nu mai fumez].

Iunie 1884.

Sâmbătă 2 Iunie, la ora 10 seara la ministrul Sturdza, cu familia, până la ora 12, voroavă, [făcut] cunoştinţă cu contesa Tornielli, cu ministrul plenipotenţiar grec Dragumis.

Duminecă 3 Iunie 1884. La prânz, Cozadini, Th. Rosetti, Gane. Politică. Greutăţi din cauza dotaţiei domeniilor Coroanei.

Marţi 5/17 Iunie 1884.

Telegr[amă] [1]

Iacob Negruzzi,

Iassi.

Prea târziu. Astăzi se votează dotaţiunea regală.

Juvenis.

Astăzi, cuvântarea mea în Cameră asupra domeniilor Coroanei [2]. Sărutat de Brătianu şi de alţii. Până la 12 $^1/_2$ noaptea făcut corectura stenogramei.

Bucureşti, 7/19 Iunie 1884.

S[eine]r Excellenz dem Rumän[ischen] Gesandten Herrn Carp.

Wien, Richardgasse, 5.

Iubite Carp [3],

Bine deci, să tratăm în scris despre chestia ministerială.

---

1. În româneşte.

2. Cf. *Discursuri parlamentare,* vol. III, 302-319.

3. În limba germană. — Numai adresa şi întâia frază sânt scrise de mâna lui Maiorescu; restul e transcris de altă mână, probabil de soţia sau de fiica sa.

Situaţia internă este foarte grea, ţi-am accentuat aceasta foarte mult la ultima noastră convorbire. Tu ai trecut repede peste asta. Eu însă nu; cred că deocamdată se va ajunge la o revoltă în Bucureşti, poate şi în alte părţi. O revoltă este însă incalculabilă în urmările ei. Cu aceasta se leagă şi retragerea din Cameră a lui C. A. R[osetti], [Petre] Grădişteanu şi Tache Giani şi starea la o parte la pândă a lui Kogălniceanu. Până unde e justă această prevedere, ne va arăta viitorul cel mai apropiat.

Dotaţia Coroanei a împins agitaţia la culme. Eu, fireşte, am vorbit la Cameră pentru, şi am fost îmbrăţişat şi sărutat de Brătianu, fiindcă (cum a zis el) aşi fi salvat chestiunea, dar oportun n'a fost proiectul acesta.

Studenţii universitari s'au unit cu lucrătorii, din toate părţile se aţâţă, zi cu zi, oră cu oră.

Dacă mă voiu fi înşelat în această amirosire a revoltei sau dacă revolta va fi reprimată energic (în orice caz la asta ar curge sânge), ar putea avea fiinţă atunci tratativele noastre ministeriale cu Brătianu şi cu regele. În acest caz, următoarele:

1) Un rău este mai înainte de orice strigător şi trebue uşurat, uşurat astfel, încât ţara să *simtă* asta imediat: oculta administraţie de corupţiune în prefecturi, în justiţie, în lucrările publice, chiar în administraţia şcolară. Prin urmare, noi ar trebui să obţinem în orice caz 3 ministere: al justiţiei, al internelor şi sau al cultelor, sau al domeniilor, sau al lucrărilor publice.

2) Amestecul în guvernare al deputaţilor cu protecţie (gen[eral] Pilat, Dimancea) trebue să înceteze cu desăvârşire în ramurile noastre de administraţie.

3) Câţiva prefecţi trebue să fie imediat jertfiţi: Kiriţescu, Cost. Cerchez, Pruncu, Brăiloiu; poate şi primari.

4) În genere, Moldova, în cele de căpetenie, la dispoziția noastră.

5) Să fie aleşi 30 până la 40 de deputați din gruparea noastră.

6) Inamovibilitatea Curților de apel, până în 6 luni; până atunci, liberă dispunere asupra locurilor de la tribunale, în afară de orice considerație de partid sau de protecție.

Încolo, programul nostru.

Ca ministru de interne, te văd pe tine, ca ministru de justiție pe Th. Rosetti, ca ministru de domenii sau de lucrări publice pe Ştirbey. În rândul al doilea, ca figuri ministeriale de închipuit: Triandafil, [Grigore] Buiucliu, Mandrea, Ghermani, prezidentul de la Curtea de apel din Focşani Hințescu (după Voinov, vezi-bine, e posibil totul).

Eu însu-mi aşi vrea, ca simplu deputat, să reprezent în Cameră noul guvern de principii şi să nu părăsesc advocatura mea plină de succese, în orice caz să mă întorc la locul de profesor la Universitate, la Bucureşti. Influența asupra tinerimei studioase îmi pare mereu foarte importantă.

Ce spui tu acum despre toate astea? — La 27 Iunie stil vechiu, probabil nu voiu mai fi în Bucureşti, ci în Elveția.

Al tău
J[uvenis].

Sâmbătă 9/21 Iunie 84. La noi la masă, al-de Th. Rosetti şi Lecomte du Nouy cu colegele de şcoală ale Liviei, acum măritate, domnul şi doamna Gold[1], domnul şi doamna Valerian Ursianu, domnul şi doamna Nasta..... Remarcabil de gentilă Ursianca. El, smintit.

---

[1]. Nina Haret. Cf. pag. 7, nota 2.

Miercuri 13/25 Iunie 1884. La 12 $^{3}/_{4}$, + 24⁰ R la umbră. De 2 zile, multă meditare şi scrupule despre intrarea mea în ministerul Brătianu, cu Carp şi Th. Rosetti.

Buc. 18/30 Iunie 1884.

Telegr[amă].

Advocat Badensky,

Brăila.

Veinstein împăcat, a luat banii şi a fugit fără plată. Cartea Dumitale lăsată la mine.

Maiorescu.

Duminecă 24 Iunie. De aproape 3 săptămâni nu mai fumez.

Miercuri 27 Iunie/9 Iulie 1884. Abia de Duminecă încoace, deci şi Luni şi Marţi *căldură mare de vară;* dar astăzi din nou ploaie. Luni, de la 5—10, o foarte frumoasă şi, după rătăcire în pădure, foarte veselă excursie [la] Mogoşoaia, şi, cu căruţe fără arcuri, la staţiune îndărăt, cu al-de Th. Rosetti, d-na Leon Ghica, fiica şi 2 fii, Mandrea şi Chibici.

Astăzi, Miercuri, la 9 $^{3}/_{4}$ condus pe Livia la gara Cotroceni, de unde a plecat la Sinaia cu regele, regina, d-rele Natalia Romalo, Zoe Bălăceanu şi Theodori. Mulţi domni acolo pentru [luat] rămas-bun. Toţi în cilindru, cu redingotă (eu, nu prea convenabil, cu pălărie rotundă şi cu jachetă neagră. De ţinut minte pentru altă dată).

Astăzi la ora 4 după amiazăzi plec cu Clara cu Orient-expresul la Viena, unde ajungem mâine Joi la ora 3. Biletul la vagon de dormit la trenul-expres de aici până la Viena, 37 $^{1}/_{2}$ franci de persoană; altminteri, încă biletul de clasa I 155 fr. până la Viena.

După aceea, ea pleacă mâine-seară de la Viena la Berlin (să vadă dentist şi pe papà), apoi [la] Marienbad,

apoi iarăşi [la] Berlin. Eu însă mâine seară spre Schuls-Tarasp.

Pentru cele ce au urmat mai departe in călătorie, micul caiet de călătorie negru in 8°.

Dar acum să însemnez din urmă cele politice. (Astăzi încă scris lui V. Alexandri şi d-rului Ed. Brockhaus[1]).

După cuvântarea mea la Cameră asupra dotaţiei Coroanei, şi cum Brătianu şi ceilalţi m'au felicitat pentru aceasta, am avut sentimentul precis: acum vine ceva important politiceşte.

Într'adevăr, Marţi 12/24 Iunie 1884, am primit o depeşă de la Carp : să-l aştept a doua zi, Miercuri, la Bucureşti. Fusese chiemat să vină de la Marienbad.

Miercuri 13/25 Iunie 1884, am chiemat la mine între 5 şi 6 pe Theod. Rosetti, N. Mandrea, tânărul Dem. Aug. Laurianu şi Ştef. C. Mihăileseu la o pregătire împreună a condiţiilor în care ar fi de acceptat ministerul. Am scris, ca rezultat al consfătuirii noastre următoarele[2]:

1) Trei miniştri din grupul nostru, ceilalţi colegi oneşti (nu deande [= de-al-de] Stoloj[an] şi Fleva).

2) Programul nostru publicat, în deosebi inamovibil[itatea] magistr[aturei], lege de admisibilitate, etc.

3) Independenţa în resortul nostru.

4) 30—40 deput[aţi] ai noştri.

5) Câţiva prefecţi jertfiţi: Take Anastasiu, Kiriţescu, Pruncu, Cost. Cerkez, Vidraşcu (Bacău) ş. a. m. d.

6) Câteva distr[icte] moldovene la dispoziţia noastră, în orice caz Iaşi, Vasluiu, etc.

Miercuri 13/25 Iunie — seara la ora 9, veni la mine Carp, nespălat încă [de pe drum], descinsese la Hôtel Brofft, camera No. 9, luat de la gară de Sturdza, la otel vorbit cu Brătianu, căruia i-a spus că fără mine

---

[1]. Cf. însemnările de la 15 şi 16 Aprilie 1884.
[2]. Toate aceste puncte, 1—6, scrise în româneşte.

nu intră în minister, că prin urmare trebue întâi să vorbească cu mine. Rendez-vous a doua zi între Brătianu şi mine la Carp.

Eu i-am comunicat [lui Carp] programul de mai sus, l-a acceptat, deci trebue întâi să vorbim cu Theod. Ros[etti], fără de care eu, i-am declarat la rândul meu, nu vreau să intru [în minister]. Dar eu foarte rece şi mai mult refuzând decât primind.

Carp a plecat îndărăt la otel, eu m'am dus chiar în seara aceea la Th. Rosetti, l-am sculat din pat şi ne-am dus cu trăsura la otel la Carp, unde, după miezulnopţei, am convenit să încercăm ministerul, subt condiţia acceptărei acelui program.

Marţi 14/26 Iunie 1884, la ora 7 dimineaţa, a venit la mine Rosetti, slab [de voinţă] şi ca un copil, ca de obiceiu, şi mi-a spus că el *nu* poate primi. — Atunci (i-am spus eu, foarte vesel şi bucuros), nici eu nu primesc. Că şi ai mei erau contra.

Astfel, m'am dus atunci în această Marţi, la ora 8 dimineaţa, la Carp la otel Brofft, şi am găsit pe Brătianu deja acolo, în convorbire cu Carp.

Brăt[ianu]. Te-am sărutat în Cameră şi ţi-am mulţumit pentru discursul d-tale, dar n'am venit încă la d-ta acasă să te văd, fiindcă nu primisem răspuns de la d. Carp asupra propunerii de intrarea d-v[oastră] în minister[1].

Şi începe apoi a spune (cu ciudate pauze în cugetare, în timpul cărora dintr'o dată tăcea cu totul şi după 1/2 de minut sau după un minut îl aducea iarăşi la şirul vorbei Carp) că nu mai merge cu aceşti miniştri, că ministrul cultelor Aurelian e gros de obraz, de 5 luni vrea să nu-l mai aibă şi el nu pricepe nimic, că Voinov şi procurorul general Ciru Oeconomu au declarat

[1]. Spusele lui Brătianu, în româneşte; apoi, textul continuă în limba germană.

că, după lege, sânt neputincioşi, la care Brătianu le-a spus că aceasta nu se poate şi atunci ei şi-au dat demisia.

Cu C. A. Rosetti nu mai e bine, fiul lui, Vintilă, conspiră în contra vieţei lui, fiindcă el [Brătianu] i-a refuzat să-i dea în căsătorie pe fiica sa, influenţează pe tatăl său slab ca un copil într'aceasta; Vintilă s'a exprimat la Paris, încă atunci când Pietraru[1] nu l-a nemerit: El, Vintilă, va şti să-l nemerească mai bine, dacă Pietraru e aşa de imbecil,— şi de-al de astea.

Eu. Din nenorocire, eu nu pot intra de-a binele în aceste tratative, fiindcă nu intru fără Theod[or] Rosetti, acesta însă mi-a declarat, acum o oră, că nu poate [intra].

Carp. Dar trebue, totuşi, să vorbim şi despre celelalte lucruri, pentru cazul când Theodor Rosetti se răsgândeşte.

Eu. Da, dar atunci numai academic.

I-am spus apoi [lui Brătianu], în puţine cuvinte, condiţiile noastre; [ajungând] la independenţa resorturilor noastre, i-am spus că Manof şi [Grigore] Tocilescu ar trebui [să fie] îndepărtaţi, întâiul ca hoţ, al doilea ca incapabil[2], lucru la care Brătianu a convenit. La prefecţi, a făcut rezerve în privinţa lui Kiriţescu, de Vidraşcu a spus că într'adevăr e smintit, dar că la Bacău sânt numai sminţiţi, ca Eugène Ghica şi Retezeanu, încât nici un prefect cu minte nu poate s'o ducă acolo. La Take Anast[asiu] i-am spus că acesta e pentru el ceea ce era Nicolaide pentru Lascăr Catargi. El a tăcut. Ca colegi ai noştri [în minister], ne-a numit pe Stolojanu, la care Carp a zis: în nici un caz! apoi a numit pe Fălcoianu, războiu (noi: bun!), Codrescu,

[1]. Cel care săvârşise un atentat la vieaţa lui Ioan C. Brătianu.

[2]. Funcţionari superiori în ministerul instrucţiunii şi al cultelor. Incapacitatea lui Tocilescu — cu consecvenţe grave pentru ţară — s'a arătat în anii următori în ideea nenorocită ce a avut, ca director al Muzeului de antichităţi, de a dărâma ceea ce mai rămăsese din monumentul de la *Adam-lisi* şi a-i căra pietrele la Bucureşti (căruţaşii au aruncat o parte din ele în Dunăre), spre a-l reconstitui în faţa Universităţii !!

deşì nu e sigur dacă vrea, căci de sigur se simte în locurile ce are cu plată „comme le rat dans le frommage". Noi n'am făcut nici o obiecţie contra lui Codrescu.

Spuserăm că Iaşii ar fi să ne aparţină nouă, lucru la care el nu conveni cu totul, ci spuse că partea din „Fracţiune" care s'a alăturat lui la dotaţia Coroanei, trebue să fie respectată, d. e. Vizanti (Roman), care acum la ancheta din Galaţi era aproape să fie bătut, tocmai din cauza dotaţiei Coroanei.

Astfel a mers conversaţia timp de 2 ore. Apoi el a trebuit să plece; la plecare, mi-a dat mâna, întrebând: „Domnule[1] Maiorescu, la intrare nu prea erai dispus. Cum ne despărţim acum, după 2 ore de convorbire?"

Eu. Îmi pare rău să vă spuiu: cam tot aşa. Eu văd situaţia ceva mai grea; trebue şì administraţie onestă şì o destindere momentană a situaţiei prea încordate. Fără Theodor Rosetti nu cred că am putea noi. Şi el nu vrea încă.

Brătianu. Apoì atunci vom mai vedea. Eu am pregătit pe ai mei pentru intrarea d-tale şi a d-lui Carp. Cât pentru T. Rosetti, să le vorbesc. Pentru numirea lui de Prezident la Casaţie mi-am făcut duşmani acolo pe G. Lahovary, Petrescu, Degre, până şì bietul Zamfirescu aspira la Prezidenţie. Acum noi am pierdut majoritatea la Casaţie.

Să mă mai înţeleg acum cu ai mei care sânt aici: Stolojanu, Fleva, Robescu, etc. —

Ne-am dat mâna şi s'a dus.

Apoi[2] Joi seara a venit la mine Sturdza cu Carp, spre a mă convinge să primesc[3]. Că Rusia este la spate[le agitaţiei opoziţiei]; că împăratul Austriei i-a spus

[1]. Textul acum în româneşte.
[2]. Textul continuă în nemţeşte.
[3]. Textul: „um mich zu bearbeiten".

lui (Sturdza) ce mult s'a desvoltat România şi cât de tare doreşte acest lucru Austria, şi contează acum pe România ca pe un Stat. Aceasta[1] arată progresul ce l-am făcut. Că el, Sturdza, vrea să depărteze pe Isvolski de aici (de la Legaţiunea rusească), care este „un pilier de la maison Bibescu", ceea ce i-a spus-o în faţă, zicându-i că aceasta nu se poate şi că Legaţ[iunea] rusă trebue să tracteze România, de acum înainte, precum se tractează Belgia, şi că este nepomenit să vie agenţii Puterilor streine să încurajeze demonstrări anti-dinastice şi anti-guvernamentale ca ale lui G. Bibescu[2].

Şi[3] pe ministrul plenipotenţiar fr[ancez], baronul Ring, va obţinea el, Sturdza, să-l mute din Bucureşti.

Şi soţia lui Sturdza, Zoe, a venit la nevastă-mea, ca să o decidă să mă determine să intru în minister. Şi regina încă i-a spus, în aceeaşi Joi, soţiei mele, la Cotroceni, că regele şi dânsa mă roagă să primesc; la care nevastă-mea a spus că, atunci, ar putea să mă chieme regele şi să-mi ceară însu-şi acest lucru. La aceasta regina: „O, d-ta nu cunoşti pe bărbatul meu! El n'ar cere niciodată de la nimeni o jertfă".

Astfel au mers acestea Joi, Vineri, Sâmbătă, cu Carp-Sturdza, dimineaţa şi seara la mine.

Brătianu a spus după convorbirea cu mine că eu am fost prea *raide* şi vreau să-l fac *să capituleze* prea mult.

Cu toate acestea, ei au hotărît Sâmbătă 16/28 Iunie 84 să roage şi pe Rosetti să intre [în minister]. Brătianu a plecat după aceasta la Florica, Carp la Ţibăneşti, iar Marţi dimineaţa 19 Iunie/1 Iulie s'au înapoiat amândoi la Bucureşti. În acest răstimp, Sturdza s'a dus la Th. Rosetti Duminecă dimineaţa şi a obţinut promisiunea lui

1. Textul continuă acum în româneşte.
2. Partea de la „Aceasta arată..." până aici, în româneşte.
3. Textul urmează în limba germană.

că va intra, precum mi-a comunicat îndată Duminecă dimineaţa Sturdza, încântat, şi cum mi-a confirmat-o Rosetti însu-şi, venind la mine între 1 şi 2. După asta însă a luat o baie, s'a înturnat neliniştit ca un copil la nevastă-sa, şi la ora 7 a venit la mine, găsindu-mă la masă, şi mi-a spus: „Zău, nu pot primi; te rog, du-te şi spune-i lui Sturdza."

Eu: Dacă tu nu primeşti, foarte bine, atunci nu primesc nici eu; sânt bucuros de asta, însă spune-i tu însu-ţi lui Sturdza.

Asta a şi făcut-o apoi, în aceeaşi Duminecă.

Duminecă seara, am avut o convorbire cu Pulchérie Rosetti singură. Ea e foarte hotărîtă şi energică şi are încredere în mine. Bărbatu-său o minţise că n'a zis niciodată „da". Încă atunci în Dumineca aceea, îndată după Dimitrie Sturdza, fusese la el Lascăr Catargi şi vorbise foarte violent contra intrării lui Carp şi a mele, la care Rosetti, după felul lui laş, nu i-a spus că el tocmai făgăduise, cu un minut înainte, că intră.

Pulchérie a făgăduit că va face pe bărbatu-său să fie *tare*: „pe răspunderea mea", şi a şi făcut asta, această straşnică femeie vrednică de toată încrederea, cu toate cusururile ce are încolo...

Eu informasem în acest timp, confidenţial, pe Alex. Lahovary şi pe Alex. Ştirbey despre starea lucrurilor. Ei erau indecişi, dar mai mult deconsiliau.

Grozav deconsilia, fără a şti ceva mai de aproape, Costică Boerescu, numind pe Brătianu „un cadavre pourri qu'on ne peut plus galvaniser". De asemenea deconsilia Zizine Cantacuzène în scrisoarea sa către Mite.

Între acestea, directorul general de la Banque de Roumanie v. Frank contra proastei gospodării cu biletele de bancă a lui Carada la Banca naţională. Agio

la aur între 4 şi 5 %!! Contele Monts[1] vorbind cu mine în termini foarte tari grozav contra corupţiunii „roşiilor", spunându-mi că Costinescu şi Carada, în toate afacerile, trebue să fie întâi mituiţi, că fostul ministru de război Slăniceanu a primit de la furnisorul german a 600 de şele 6 sau 8 lei de fiecare şa, şi că asta se află în acte la legaţia germană; că şì generalul Florescu a primit de fiecare piesă de spălat militară o centimă, ca mită; că Brătianu însă e cinstit.

Din potrivă, ministrul plenipotenţiar german baron Saurma m'a sfătuit să intru [în minister], fiindcă Brătianu e omul situaţiei externe şi ştie ce se pune la cale acum la Curţile streine şi inspiră acolo încredere.

Marţi 19 Iunie / 1 Iulie, Theod. Rosetti a avut apoi la Stătescu o întâlnire cu Brătianu, i-a arătat foarte energic (cum zice el) aceleaşi scrupule ca şì mine, i-a declarat însă în cele din urma că e dispus să intre, în cazul când sânt primite în întregime condiţiile noastre.

Asupra acestora multe consfătuiri ale roşiilor; Chiţu cu totul contra noastră, tot aşa Carada, dr. Romniceanu, probabil şì Câmpineanu, înapoiat repede din streinătate. Din potrivă, Stătescu, Fleva, prefectul poliţiei Radu Mihai ci-că ar fi fost pentru noi. Toate jurnalele pline de noi, ş. a. m. d.

Astfel s'au tărăgănat lucrurile Miercuri, Joi, Vineri. Vineri, în sfârşit, convorbire între Brătianu şi Carp. Brătianu plângându-se din nou că eu sânt prea *raide* şi că noi vrem să-l facem să capituleze prea mult. La aceasta, Carp: Dar de loc! doară el [Brătianu] ne-a chiemat! nu are decât să încerce cu ai săi mai departe, dacă lucrul acesta îi este greu cu noi. *Brăt[ianu]*: „Să mai vedem!" [2].

---

[1]. Consilier la legaţiunea germană.
[2]. Cuvintele lui Brătianu, în româneşte.

În sfârşit Sâmbătă 23 Iunie / 5 Iulie dimineaţa la ora 9½ vine Carp la mine şi-mi spune că fuse la el Brătianu şi i-a declarat că vrea să încerce încă alegerile cu ai săi: Fălcoianu la ministerul de războiu, el însu-şi la interne, Chiţu la culte şi Aurelian lăsat pe din afară.

În aceeaşi zi fu format şi acest minister roşu.

Carp furios, supărător de impertinent faţă de mine, abia stăpânindu-şi ciuda. Eu i-am spus că o să vadă încă revoltă la Bucureşti. El mi-a spus că în Septemvrie o să râdă de mine despre asta.

El însu-şi are concediu până la 1 Septemvrie, se va duce după aceea la Viena, ca să prezente scrisorile sale de rechiemare şi va veni apoi în ţară pentru alegeri. Căci vor intra la aceste alegeri 30 dintre ai noştri între cei aleşi. Programul nostru să rămână: Juna dreaptă[1] neamestecată, [cu o situaţie] independentă, [uzând de] critică faţă de guvern, dar în nici un caz pactând cu „opoziţia-unită".

Eu am fost, fireşte, bucuros, am constatat însă curând după aceea că eram ca şi depreciat în ochii celorlalţi. Dar să fi primit ministerul, ar fi proferat injurii.

„România"[2] ne-a injuriat ca Schopenhaueriani.

Dimitrie Sturdza (ministru de externe) a venit încă Luni 25 Iunie foarte politicos la mine: el speră că lucrul

---

1. Partidul tinerilor conservatori, „Junimiştii". Cf. Titu Maiorescu, *Însemnări zilnice*, vol. I, p. 128 şi 149, şi id., *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 7 (unde, vorbind de articolul său din *Deutsche Revue* de la 1 Ianuarie 1881, spune că era scris de autor pe a sa proprie răspundere, „nu în numele partidului conservator, pe care nu-l consultase, dar arătând comunitatea de vederi cu unii membri conducători ai „junei drepte": la 1881 nu se întrebuinţa încă numele de „junimist" în politică"); cf. şi p. 337.

2. Jurnalul oficios al partidului fuzionat liberal-conservator, de subt conducerea lui Lascăr Catargi şi Gh. Vernescu. Cf. însemnarea dela 14/26 Martie 1884. — Despre acuzări de acestea, vezi şi *Discursuri parlamentare*, vol. II p. 120-2, vol. IV p. 180-1.

încă se va face la toamnă; că e mai bine că acum toţi ştiu cum stau unii faţă de alţii ş. a. m. d.[1]

Învăţătură:

1) Carp cu prestanţă, ferm în privinţa programului, absolut vrednic de încredere, dar de o ambiţie bolnăvicioasă, şi apoi izbucnind grosolan, când e necăjit că [lucrul dorit] nu s'a realizat.

2) Pe Theodor Rosetti, ca unul care e copilăros de nedecis, a-l lăsa cumva afară din joc şi a lucra fără a ţinea seamă de el. După aceea, vine el de la sine.

3) Celor mai mulţi oameni le impune numai puterea. Înainte, critică lucrul, ca şi când ministerul ar fi ceva rău şi, Doamne fereşte, nu trebue să-l primeşti. Dar pe urmă, după ce nu-l primeşti, te preţuesc mai puţin.

Totuşi, sânt bucuros că lucrurile s'au întors aşa. Noi am devenit cu atât mai preţioşi pentru viitor.

De *Miercuri 27 Iunie / 9 Iulie 1884* până *Vineri 27 Iulie / 8 Aug.*, călătoria mea prin Elveţia ş. a. m. d., despre care [însemnări în] caietul de călătorie negru in 8⁰.

Vineri 27 Iulie / 8 Aug. 1884 la 11 ½ sosit iarăşi în Bucureşti. Foarte cald... Al-de Th[eodor] Rosetti absenţi (la Ruginoasa), al-de Kremnitz idem (la Sinaia); prânzit la Boulevard, cu al-de Nasta la Cernica, 4 ore de seară (6 — 10). — Acasă totul în regulă, citit un nesfârşit teanc de jurnale şi de scrisori, în noaptea de Vineri spre Sâmbătă.

Sâmbătă 28 Iulie..... — Foarte cald. Termometrul la umbră 24 ½⁰ R la ora 10 dimineaţa.

---

[1]. Pentru toate aceste tratative, cf. încă *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 57-58 şi 491 sq. şi vol. IV p. 235-4.

Telegr[amă]
Mad-selle Maïoresco,
Sinaia, Castel Peleş.
Suis demain Dimanche Sinaia pour partir avec toi Lundi, si possible.
Titus

La ora 5, spre Sinaia. Transbordare după Comarnic, prin tunel. D-na Athanasiu (de la Banca Zerlendi), care rămăsese în vagon, fără parale, cu copilul, şi căreia i-am cedat la Sinaia odăiţa mea. — La 10 $^{3}/_{4}$ seara în Sinaia. Mite la gară. Seara, ceaiu şi [cu] Dragumis[1]. Dorm în camera mare cu balcon în etajul al 2-lea a baronului Saurma. — Iar m'am apucat de fumat.

Duminecă, Luni şi Marţi până pe la ora 9 seara, în Sinaia. Mereu la Palat. De 2 ori la prânz acolo, o dată la cină. Dimineaţa, totdeauna cu Livia, băut cafeana la ea. Cu Dragumis, cu puţin plăcuta soţie a sa, şi cu foarte plăcuta sora lui mai mare şi cu ministrul nostru la Athena Ghica-Cartof, făcut excursie la Stâna [regală] prin faţa celor 3 cascade; de la otel la Stână 2 ore, înapoi 1 $^{1}/_{4}$. Drum frumos, în susul Peleşului.

La masa diplomaţilor, cunoscut pe secretarul ambasadei engleze la Viena Buchanan. Cinat cu Saurma, Suleyman-bey ş. a. m. d. Noul ministru plenipotenţiar al Spaniei Morales (tremurând, la prezentarea la Palat).

La Hôtel Caraiman noaptea de Luni spre Marţi, cameră mică, Nr. 32, à 4 lei, curată.....

[August 1884]

De *Marţi 31 Iulie / 12 Aug.*, ora 9 seara, până *Marţi 7/19 Aug. 1884* [în] Bucureşti cu Livia şi, ceva mai târziu, cu Ado Bardeleben[2], făcut o excursie în Carpaţi, prin

[1]. Ministrul Greciei la Bucureşti.
[2]. Fratele Mitei Kremnitz [nota doamnei Livia Dymsza].

Braşov, Sighişoara, Alba-Iulia, Orăştie, Deva, Haţeg, Grădiştea (Sarmizegetuza), Petroşani, Pasul-Jiului, schitul Lainici, Târgul-Jiului, Tismana, Filiaşi; cheltuit 700 de lei.

Miercuri-Joi cu Livia în Bucureşti. Frumos costum [naţional românesc] pentru 106 lei, trimes pe adresa baronului Saurma contesei Limburg-Styrum. Porto 3 1/2 lei. Cumpărat şi Liviei o frumoasă iie pentru 50 de lei.

Marţi 7/19 Aug. 1884, seara la ora 11, Chibici.

La plecarea din Sinaia, amical bilet al lui Sturdza, atrăgându-mi atenţia asupra călătoriei la Haţeg, din cauza interpretării politice.

Bucureşti, Vineri 10/22 Aug. 1984.

Telegr[*amă*]

Excellenz Baron Saurma-Jürtsch

Canth (Silésie, Prusse)

Costume Gräfin Limburg geht mit morgiger Post unter Adresse Eurer Excellenz. Bitte freundlichst anmelden und entschuldigen.

Majoresco.

Vineri 10/22 Aug. 1884. La 7 3/4 dimineaţa plecat cu trenul cu Livia, la 12 3/4 (încă transbordare) în Sinaia; o trăsură a Curţii ne-a dus la Palat; la prânzul regal, Lauser din Viena, om plăcut (eu, după aceea, trimes soţiei lui, Lili, Viena, Landstrasse, Strohgasse, No. 2, traducerea din Alarcon[1], fiindcă o datoresc traducerei ei germane). Regina mi-a citit până la 5 1/4. Îndată la gară, pe Livia [am lăsat-o] foarte tristă..., [sosit] abia la miezulnopţii în Bucureşti.

La Bucureşti, în fiecare zi cu Zizin. Aici răcoare. Din când în când ploaie. La prânz, cel mult 20° R, dimineaţa 13°.

---

[1]. „O bună pescuire". Cf. scrisoarea din 24 Sept. 1882 către Alarcon.

Vineri 17/29 Aug. 84. Astăzi şi am întâiul proces la Curtea de casaţie de pledat, pentru care primit 500 [de lei] (Grecul Gudi). Ieri după ploaie, la 1, timp foarte frumos. Promenadă [la] Măgurele. — Cina [la] ora 6, la Theod. Rosetti, a cărui soţie arată foarte rău cu sănătatea. Şi căp[itanul] Lambrino era acolo.—Seara, foarte răcoare...

Sâmbătă 18/30 Aug. La umbră, la ora 4 (frumoasă zi cu soare) +17° R. La ora 6 seara, mâncat la Herăstrău, cu Ado, Mite, şi Wilhelm şi baby. Lăutari.

Duminecă 19/31 Aug. 1884...

Telegr[amă]

M-e Majoresco

Marienbad, Villa Nizza.

Leider Geld und Depesche nach Marienbad expedirt vor Ankunft deiner Depesche. Also in Marienbad abwarten.

Titus

Marţi 21 Aug./2 Sept. Timp foarte frumos. La ora 11 dimineaţa, la umbră +21° R. Aseară lucrat [la] Brockhaus [1] până la ora 1. [Scris] scrisori, una lungă Liviei.

Joi 23 Aug./4 Sept. 84. Timpul frumos a avut ca urmare acum căldură mare. Excursie la Cernica, cu Ado, al-de Kremnitz, d-na Appel, şi d-ra Cony Graham[2], care se înapoiază în Anglia săptămâna viitoare.

Septemvrie 1884.

1/13, Sâmbătă. Timp foarte frumos. La ora 7 dimineaţa însă numai + 9° R. — Clara în Warmbrunn, pentru câteva zile, Livia la Sinaia, Ado încă aici. Eu cam fără vioiciune, din cauza lipsei de sforţare intelectuală.

---

[1]. Articole despre România în Enciclopedia lui Brockhaus. Cf. nota la însemnarea din 24 Fevr. 1882.

[2]. Graham, director la monopolul tutunului în Bucureşti [Nota doamnei Livia Dymsza]. Cf. însemn. din 16/28 şi 19/31 Iulie 1882,

Duminècă 2/41 Sept. Zi neagră.

Marți 4/16 Sept... De 3 zile multă politicărie cu Carp. El pleacă astăzi la Viena. Timp foarte frumos...

Luni 10/22 Sept..... Livia încă în Sinaia, Clara în Berlin, Ado încă aici. [Am] mult de lucru...

14/26 Sept. 84 Bucur[ești].

Telegr[amă].

Georges Gr. Cantacuzène
Florești, Baïcoi.

Prie télégraphiez si vous venez demain ou Dimanche Bucarest. Si non, permettez-moi venir après-demain Dimanche 11 heures matin à Floresti causer sur affaire Naschauer pétrole.

Maïoresco

Vineri 14/26 Sept. 84. Până acum, [timp] frumos; abia astăzi pe la ora 1 ploaie. Zi urîtă. Greutăți cu G. Cantacuzène, pe cari l-am întâlnit astăzi după amiazăzi în București, cu procesul Naschauer. Vorba lui Theodor Rosetti, că e un lucru nefavorabil [pentru mine] când pledez eu un proces la secția lui. Astăzi toate pe jumătate și neizbutite.

Și Sâmbătă ploaie. Tocmai zilele astea e la Sinaia prințul moștenitor al Austriei Rudolf cu Ștefania și are iarăși vreme rea, ca și la vizita precedentă.

Luni 17/29 Sept. 1884. Ieri a fost iarăși zi cu soare, astăzi înnuorat. Plină toamnă. La ora 7 dimineața $+8^0$ R.

Marți și *Miercuri*, ploaie.

Joi 20 Sept./1 Oct. Timp ploios. Astăzi la ora 8 dimineața $+8^0$ R. — Ieri la ora 4 după prânz m'am dus de am luat pe Livia de la trenul regal la gara Cotroceni. Foarte veselă.

Eodem datu.

Madem[oiselle] Nat[alie] Romalo,
demoiselle d'honneur de S. M. la Reine,
Cotroceni.

M-lle,

Je voudrais vous prier de bien vouloir intervenir auprès de S. M. la Reine et obtenir une audience en ma faveur, qui me permette d'exprimer à Sa Majesté ma profonde gratitude pour la gracieuse bonté qu'Elle a eue pour ma fille Livia pendant son séjour au château Peleş.

Mais comme Leurs Majestés vont partir dans quelques jours, il me serait extrêmement pénible d'être importun.

C'est pourquoi je prends la liberté de laisser entièrement à votre décision, s'il faut présenter maintenant ma prière pour l'audience ou bien la laisser jusqu'après le retour de l'étranger.

Veuillez me pardoner, Mademoiselle, je vous prie, et agréer l'assurance de ma haute considération.

T. M.

După o oră, primit [înştiinţarea de] audienţă pe mâine; a doua zi fost în audienţă. Regina încântătoare — ca totdeauna —, peste 1 $^1/_2$ oră (1 $^1/_4$ lăsând iarăşi pe alţii să aştepte).

Duminecă 23 Sept. / 5 Oct. 1884. Timp foarte frumos. Acum la ora 3, + 17° R la umbră, — Aseară, de la 9 $^1/_2$ până la..., complectă eclipsă de lună, care s'a văzut bine.— Seara, la noi, V. Alecsandri, Z[izin] Cantacuzène, Philippide, al-de Th. Rosetti, Burghele, Chibici. Carag[iali] ne-a citit excelenta lui nouă comedie în 4 acte[1]. Erau de faţă şi Livia şi d-na Constantinide[2].

---

[1]. *O scrisoare pierdută*; publicată apoi în „Convorbiri literare", n-rele din Fevruarie şi Martie 1885.

[2]. Cf. însemnările din 15/27 Aprilie 1881 şi 14/26 Ianuarie 1884.

Astăzi disolvarea Camerei. — E vorba să devin iarăşi profesor — [de] Logică şi Istoria filosofiei contemporane.

Miercuri 26 Sept. Ieri, ora 6 după prânz, cu trenul la Giurgiu, cu Livia şi cu Ado, 2 ½ ore, acolo stat la Hôtel d'Europe, la ora 6 dimineaţa în lungul cheiului la Smârda, acolo, la ora 7, luat de la vaporul [venind] de la Pesta pe nevastă-mea şi cu ea la 10 ½ dimineaţa sosit astăzi în Bucureşti, pe o vreme foarte frumoasă. Am mult de lucru, umplut capul inutil de prea multe griji, [mă simt] cu membrele moleşite. Poate friguri, ascunse.

Octomvrie 1884.

1. Luni. Timp foarte frumos, foarte cald. Primblare pe jos cu Livia şi Ado Bardel[eben] la Mărcuţa, Fundeasca, Colintina, 3 ore. Seara, adunare politică cu Carp, Al. Marghiloman, Lupescu, Laurianu, Stemil, Anghel Dimitrescu, Nica, Barbu Ştefănescu [1], şi Duiliu Zamfirescu.

Acum 3 zile a fost la mine ministrul-prezident Brătianu...

Miercuri 3/15 Oct. Încă de ieri a început să plouă şi astăzi plouă înainte. Aseară, domnul şi doamna D. Sturdza la mine, al-de Th. Rosetti, Hasdeu, Creţeanu, Zizin, I. Cerchez, Alecsandri ş. a. m. d. Carag[iali] a citit din nou „O scrisoare pierdută".

Sâmbătă 6/18 Oct. Aseară, ne-a citit Ventura proasta sa dramă de societate „Copila din flori", 4 acte, apoi Caragiali „Conu' Leonida" [2]. În totul, foarte plăcut. Prezenţi: al-de Mandrea, doamna Gigûrtu, al-de Sevescu, al-de Rosetti şi încântătoarea Adela Ursian Valerian, Alecsandri, Burghele, Balş ş. a. m. d. Ieri frumos, astăzi pe la ora 4 iarăşi ploaie.

---

1. Delavrancea. Scria atunci la „România liberă" (semnând „Argus"), ca şi Duiliu Zamfirescu („Don Padil").

2. Publicată apoi în „Convorbiri literare" a. XIX, nr. din 1 Maiu 1885.

Duminecă 7/19 Oct 84. Din nou timp frumos, dar răcoare. Astăzi (din cauza întârzierii, abia la ora 7 seara) a plecat cu Orient-expresul prin Viena la Berlin Ado Bardeleben. — De la 5—7 am avut la mine conferenţă cu primarul Galaţilor Robescu, Stătescu, A. Lahovary, în afacerea procesului în contra lui Iliad Cârciumărescu. Mai înainte, respinsesem prin [Mihail] Korné oferta lui Iliad de a-l reprezenta, pentru 10.000 de lei, la Curtea de casaţie, deşi el, formal, are dreptate.

Telegr[amă] [1]

Petru Carp, Vasluiu.

Imposibilă venirea la 16. Am lăsat libere ultimele şase zile din Octomvrie pentru chestii electorale. Atunci voiu veni ori unde va cere trebuinţa.

Maiorescu

Luni 8/20 Oct. 84. Soare. Dar astăzi la ora 7 dimineaţa 0°. Se pavează strada noastră cu bazalt rom[ânesc]. Ieri la cină Zizin, baroneasa Witzleben cu Robert şi Laetitia şi Davida, acestea amândouă [pleacă] chiar Miercuri la Constantinopol (post la Sultan pentru Davida, procurat prin d-na Mavrogeni [2]).

Mardi 9/21 Octombre 84.

Telegr[*amă*]

Major Casimir, Sigmaringen.

Je Vous prie, veuillez présenter à Leurs Majestés nos respectueux hommages et felicitations pour la fête d'aujourd' hui.

Majoresco.

---

1. În româneşte.

2. Soţia lui Petre Mavrogheni, atunci ministru al României la Constantinopol.

Werner, Cabinetsrath Sr. königlichen Hoheit des Fürsten von Hohenzollern. Sigmaringen.

Ich bitte, Ihren königlichen Hoheiten meine ehrfurchtsvolle Glückwünsche zum erhabenen Feste unterbreiten zu wollen.

Majoresco, gewesener Minister.

Vineri 12/24 Oct. 1884. Ieri [am] primit adresa Ministerului cultelor[1] No. 11866 din 10 Octomvrie 1884 pentru reintegrarea mea ca profesor definitiv, şi anume la Facultatea din Bucureşti, pentru Logică şi Istoria Filosofiei secolului al 19-lea. — Miercuri, avut cu Brătianu convorbire de alegeri, la Minister. — Cu o zi înainte, emoţionantă reprezentare a lui Hamlet la Teatrul naţional. Hamlet: Manolescu[2], Ofelia: Romaneasca-Manoleasca[3]. Foarte bine amândoi........

Miercuri 17/29 Oct. Astăzi vreme frumoasă, la ora 9 dimineaţa + 8⁰ R. În cele trei zile din urmă ploaie. Duminecă, baronul Hye la masă, cu al-de Th. Rosetti, al-de Mandrea, al-de Sevescu şi A. A. Balş. Mâine însă, Joi 5 — 6 ½ prelegerea de deschidere a cursului de Istoria filosofiei germane în secolul al 19-lea (Fichte, Hegel, Schelling, în special Schopenhauer). Sâmbătă, la aceeaşi oră, „Logica elementară şi metodologia" — şi astfel mai departe în aceleaşi zile şi ore.

Joi 18 Oct.

Telegr[amă[4]]

Jacques Negruzzi, Iassi.

Rugăm aniversara[5] Joi sara 25 Octomvrie.

Maiorescu

---

1. Ministru la acel departament era atunci Gheorghe Chiţu. Cf. însemnarea din 15/27 Oct. 1882 şi scrisoarea din 17/29 Iunie 1883.
2. Grigore Manolescu.
3. Aristiţa Romanescu.
4. În româneşte.
5. Aniversarea „Junimei", precum şi scrisese întâi, ştergând apoi cuvântul „Junimei". Semnase întâi „Juvenis", şters apoi şi înlocuit cu „Maiorescu".

Vineri 19/31 Oct. Timp frumos. — Ieri de la 5-6½, în sala arhiplină, întâia prelegere la Universitate, despre Istoria filosofiei germane în secolul al 19-lea (explicat Estetica transcendentală a lui Kant).

Luni 22 Oct. / 3 Noem. 84.

Telegr[*amă*]

Dimitrie Rosetti, Iassi.

Mare plăcere mergerea împreună Huşi. Dar timpul meu liber este între 26 şi 28 Octomvrie, numai 3 zile. Pornim din Iaşi 26 dimineaţa, vorbim Huşi 27, ne întoarcem Iaşi 28. Întâlnire Iaşi Joi seara.

Maiorescu

Marţi 23 Oct. 84.

Telegr[*ame*]

Iacob Negruzzi, Iassi.

Aduc la aniversară Comedia şi autorul. Sosim Joi amiazi.

Maiorescu

Dimitrie Rosetti, Iassi.

Candidatura mea pusă la Vasluiu. Nu pot merge la Huşi[1].

Maiorescu

Nicu Ciurea,

Vasluiu.

Mulţumesc pentru amabila propunere şi înştiinţare Sunt la Vasluiu Sâmbătă.

Maiorescu.

Idem Gorgos, Vasluiu.

Mercuri[2], *24 Oct. 84,* 11 sara, plecat din Bucur[eşti] cu T. Rosetti, B[arbu] Ştefănescu [-Delavrancea], Chibici

---

[1]. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, 341 şi u.

[2]. Întreaga însemnare din această zi şi telegramele următoar în româneşte.

şi Caragiali la Iaşi; la Mirceşti a venit şì Alecsandri, la Paşcani Buiucliu, şi aşa am ajuns în Iaşi Joi la 1 ora. Hôtel „Traian" (Pastia), nou, mare, serviciu rău (prea puţin pentru întinderea casei).

Joi sara, banquetul. Foarte mulţi, şì Urechie, un tânăr Cuza, Eminescu, Prof[esor] Ralet de la şcoala militară (ginere[le] Prezid. [Curţii de] ap[el] Filitti de aici), etc. Carp şi Gane lipseau. Foarte vesel. Mare efect lectura lui Carag[iali] „Scris[oarea] pierdută". Până la 1 noaptea.

Vineri 26 Octomvrie la Sf. Dim[itrie] la 9 ore dim[ineaţa] am plecat din Iaşi, sara la 5 la Vasluiu, hotel Iacob. Vreme închisă, negură la Repedea, dar nu plo[u]a. Cupè, 4 cai, 32 fr[an]ci pe zi. Donici, Dr. Hofmann, Hina, Dr. Munteanu, Constantinescu (instit[utor] sup[linitor]), Gorgos, N. Ciurea etc. Pe Bastache nu l-am putut apuca Sâmbătă am zeţuit afişul[1], sara la 8 în Primărie adunare electorală cu mare speech de $^{3}/_{4}$ [de] oră etc. Duminecă la 4 ore sara în Iaşi. La Emilia..., Luni pled[are] Darabani contra Cimara — amânat. Sara la Negruzzi, D-ra Miclescu, D-nul şi D-na Ralet, M-me Steege, Grecenele, etc. Am cetit „Scris[oarea] pierd[ută]". Marţi am plecat la 4 din Iaşi; la Paşcani Natalie Ghica încredinţată conducerii mele.

Miercuri 31 Oct. Bucureşti. Pledarea la Casaţie Marcovici (contrab[andă de] bijuterii), câştigat, sprè mulţumirea mea. Pledarea Oteteleşanu contra Şomănescu. La 4 ore la D-na Catiţa Ghica, unde curioasă întrevedere între căp[itanul] Costiescu Matila şi soţia sa în divorţ. La masă M-e Grazia Call[imaki]-Cat[argi], M-e de

1. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, 340: „Am convocat singur pe alegători la o întrunire publică şi, fiindcă la Vasluiu este numai o zeţărească, care-şi zeţueşte şi tipăreşte singură toate, am ajutat şì eu la zeţuit şi aşa am putut de-abia ajunge să public afişul pentru convocarea alegătorilor".

Bothmer (venită pe 5 săp[tămâni] pentru a desface tot şi a pleca la consulatul din Christiania), Zizin, Kremnitzii. M'am culcat în fine la 9 $^{3}/_{4}$.

Noemvrie[1] *1884.*

Joi 1/13. Soare, dar la 8 dimin. 0° R. — Astăzi iar prelecţia de Ist[oria] fil[osofiei].

Telegr[ame]

Prefect Cerkez,

Huşi.

Sunt foarte recunoscător. Regret că am aflat prea târziu, şi acum venirea mea Huşi peste putinţă. Am telegrafiat delegarea d-lui Vasile Peiu. Buletinele se trimet astăzi din Iassi.

Maiorescu

Vasile Peiu,

Huşi.

Îmi permit a Vă ruga să binevoiţi a presenta, ca alegător delegat, buletinele mele la Tribunal. Vi se vor expedia astăzi din Iassi.

Maiorescu

Dimitrie Rosetti,

Iassi.

Mulţumesc pentru scrisoare. Rog trimeteţi îndată buletinele şi plicurile mele la Vasile Peiu Huşi şi scuzaţi deranjarea.

Maiorescu

Bucureşti 2/14 Noemvrie 1884.

Tel[egrame]

Vasile Peiu,

Huşi.

Nu trebue declaraţiune legalizată. Art[icolul] 82 admite alegătorii pentru depunerea modelului la Tribunal.

---

[1]. Titlul, însemnarea din această zi şi telegramele următoare, în româneşte.

Art[icolul] 84 şi 87 admite simpla delegare scrisă pentru doi alegători la Preşedintele Biuroului. Buletinele şi plicurile sosesc din Iaşi. Am telegrafiat Domnului Costache Arg[h]ir. Vă mulţumesc pentru binevoitoarea stăruinţă.

Maiorescu

Costache Arg[h]ir,

Huşi.

Am onoare a Vĕ numì delegat împreună cu Domnul Vasile Peiu pentru îndeplinirea formalităţilor articolelor 84 şi 87 din legea electorală.

Titu Maiorescu.

Vasile Calligari, ibidem.

Sâmbătă 3/15 Nov. [La] ora 10 dimineaţa, întâia neaŭă.

Telegr[ame]

Ştefan Mihăilescu [1]

Câmpulung.

Aştept ştirea din Roman [2].

Juvenis.

Duminecă 4/16 Nov. 1884.

Telegr[amă]

Ştefan Mihăilescu

Câmpulung.

Primesc următoarea depeşă din Roman: „Sosesc Luni Tecuci, însă pentru a merge Galaţi". Eu înţeleg că ai să mergi cu el din Tecuci la Galaţi. Sau înţelegi altfel, să mergi direct Galaţi. Maiorescu.

Astăzi [3] vreme închisă, frig (0^0 R), dar neaua dispare. — La ora 2, întâiul concert popular al „Buciumului" (sim[fonie] Haydn, Mozart, chor Dimitrescu,

[1]. Cf. pag. 25, nota.
[2]. De la ministrul de externe D. Sturdza (cf. depeşa de mai jos către Sturdza). Amândouă telegramele sânt transcrise de altă mână; probabil de fiica sa.
[3]. Textul continuă acum în nemţeşte.

uvert[ura] Prometh[eu] Beethoven). Dirigent cellistul Dimitrescu. Foarte bine, ceva mai vioiu decât ceea ce se dă de obiceiu. Intrige ale lui Wachmann în contra.

Luni 5/17 Noem. 84. Soare. Dar la ora 8 dimineaţa — 2° R.

Telegr[amă]

Domnului Preşedinte Biuroului electoral

Huşi.

Conform articolului 87 Legea electorală numesc delegaţi pe domnii Vasilie Peiu şi Vasilie Caligari pentru a asista la alegerea colegiului întâi de deputaţi din Fălci[i]u, unde sunt candidat.

Titu Maiorescu

(legalizat de comisia polit[ică])

Telegr[ame]

Teodor Cerkez,

Huşi.

Scrisoarea primită astăzi. Lipseşte timpul material pentru venire. Trimis Preşedintelui Biuroului declaraţiunea telegrafică pentru numirea celor doi delegaţi. Urmează scrisoare. Cele mai călduroase mulţumiri.

Maiorescu.

Ministru Sturdza,

Tecuci.

Unde să vie persoana? Mâine Marţi dimineaţa poate fi Galaţi, dacă credeţi. Rog răspundeţi îndată.

Maiorescu.

[*Telegr.*]

Ştefan Mihăilescu,

gara Piteşti.

Am telegrafiat la Tecuci. Aştept răspunsul. Treci astăzi din gară la mine.

Maiorescu.

[*Telegrame*]

Preşedinte Biuroului electoral,

Huşi.

Numesc delegat pe domnul Vasilie Peiu pentru a asista la alegerea colegiul I de deputaţi în Huşi.

Titu Maiorescu.

Vasilie Peiu,

Huşi.

Rog reclamaţi la telegraf să ceară repetiţia depeşei mele legalizate. Eu am scris amândoi delegaţii; dacă este numai unul telegrafiat, este eroare a telegrafistului.

Maiorescu.

Mercuri[1] *7/19 Noemvrie 1884.* Vreme posomorîtă. Dimineaţa la 8 ore — 3°R.

Telegr[*ame*]

Vasilie Peiu,

Huşi.

Binevoiţi a primì asigurarea adâncilor mele mulţumiri pentru neobosita stăruinţă în favoarea alegerei mele. Rog să arătaţi şi celorlalţi domni alegători simţimintele mele de recunoştinţă.

Maiorescu.

Vasilie Caligari,

Huşi.

Vă mulţumesc din inimă pentru binevoitoarea susţinere. Rog fiţi interpretul întregei mele recunoştinţe pe lângă ceilalţi domni alegători.

Maiorescu.

Am[2] fost deci ales ieri la Cameră la colegiul I Vasluiu (84 de voturi) cu P. P. Carp (tot atâtea voturi) din 193 de alegători, şi şì la colegiul I Huşi (Fălciiu)

[1]. In româneşte.
[2]. Textul acum în nemţeşte.

(88 de voturi), cu D. Popescu (89 de voturi) din 116 alegători....

Duminecă 11/23 Noem. 1 $^{1}/_{2}$ — 3 la Regina. Seara ninge cum trebue. — Convorbire cu Carp: 1) [Să nu primim] nici o vice-prezidenție [la Cameră], nici o alegere în comisiunea Adresei. 2) deocamdată, nici o constituire de partid, afară de cazul când nu intrăm în minister; dar dacă nu intrăm, atunci îndată partid [deosebit, al „Junimiştilor"]. 3) Intrare în minister, dacă e oferită, numai după desbaterea la Adresa Tronului. 4) La Adresă, expunere a programului nostru, dar fără contra-adresă sau amendament. 5) Trei ministere, sau 2 şi Th. Rosetti guvernator al Băncii [naționale]. Etalon aur al Băncii. 6) Cei 3 miniştri stau şi cad împreună. 7) „România liberă", organul partidului nostru. 8) Să nu mai stăruim pentru nici o schimbare de prefecți, este el de părere.

Eu mă îndoesc încă.

Luni 12/24 Noem. 84. La ora 7 dimineața, complect peisaj de neauă, dar termometrul 0 ^{0} R.—De [1] la 8 — 11 seara, la Regina, cu Caragiali, care ne-a citit „Scris[oarea] pierdută".

Marți 13/25 Noemvrie 84. Prima reprezentație a [comediei] „Scrisoare pierdută" de I. L. Caragiale, în Teatrul Național. Succes mare, autorul de 2 ori chiemat, Regina presentă. Lume, de nu mai încăpeau. După representare, supè la noi, cu Carag[iale], Slavici, Balş, Bianu, Th. Rosetti şi Mandrea cu damele, Olănescu, Chibici, Nica.

Sâmbătă [2] *17/29 Noem. 84.* Dimineața — 4 ^{0} R. Altfel, frumos. Ast'dimineață d-na v. Bothmer plecat la Berlin. Noi, la gară cu coş cu fructe de la Capşa. Alaltăieri, ea

---

[1]. Fraza aceasta, împreună cu toată însemnarea din ziua următoare, în româneşte.

[2]. Textul urmează în nemțeşte.

cu baronul V. Styrcea la noi la masă. Eu în mare încordare intelectuală cu prelegerile.

Tel[egramă] [1]

Iacob Negruzzi, deputat,

Iassi.

Rog reservează 6 pagine „Convorbiri" numărul Decemvrie pentru articol General Mano contra Ghica. Detaiuri București [2].

Maiorescu.

Miercuri [3] *21 Noem./3 Decem. 1884.* După ce alaltăieri-seară și ieri dimineață vânt aspru (term[ometrul] —7° R), ast'dimineață ninsoare mare, care continuă și acum (— 5° R). Enorm de mult de lucru, acum când mai e și Camera.....

Sâmbătă [4] *24 Noemv.*

Telegr[amă]

Hôtel Theodoru,

Craiova.

Rog opriți pe mâine Dumineca 2 ore odaie caldă.

Maiorescu.

Seara, prima „Junime" la mine în această iarnă. Peste 42 persoane. A cetit Jacques pe „Beizadè Epaminonda" (text de operetă), Duiliu Zamfirescu poezii, și a fost discuție asupra unui artic[ol] al gener[alului] Mano contra John Ghica în chest[iunea] Strusberg.

---

1. În românește.

2. A fost publicat în n-rul de la 1 Ianuarie 1885, sub titlul *Un răspuns:* rectifică un șir de afirmări din scrisoarea către V. Alecsandri (a lui Ion Ghica, dar semnată X) publicată în nr. din Noemvrie 1884 al „Convorbirilor literare".
În nota ce precede răspunsul, redacția declara: „Pentru a fi deplin nepărtinitori, reproducem părțile relative la cifre din articulul d-lui Mano, dar suprimăm ori ce parte privitoare la politica militantă, care nu și-a găsit niciodată locul în foaea noastră literară".

3. Textul continuă în nemțește.

4. Data, telegrama și însemnarea din această zi, în românește.

Duminecă 25 Nov./7 Dec. 1884.

Telegr[ame]

Volkmar, Berlin, Eichhornstr. 4.

Warme Erinnerung in kalter Zeit.

Titus

*

Advocat Francisc Milescu din Severin,

Craiova.

După insistenţa locului competent de aici, procesul trebue amânat mâine. Vorbiţi cu Procurorul general. Amânaţi negreşit. Va fi uşor.

Maiorescu

*

Sevescu, la D-na Filişanu, Filiaşi.

După etc.[1] Regret deranjarea D-voastră, dar e independent de voinţa mea.

Maiorescu

*

11 $^{1}/_{2}$ noaptea. Telegr[ame]

1) urgent. Hotel Teodoru, Craiova.

Rog daţi odaia oprită pentru mine domnului Sevescu, care vine azi noapte[a].

Maiorescu

*

2) Sevescu, Craiova,

Hotel Teodoru.

Vecinul din strada Mercur[2] insistă absolut la amânarea procesului. Sunt silit să cedez şi să vă rog în numele lui să amânaţi câteva zile până după terminarea crizei.

Maiorescu

---

1. Depeşa repeta întâia propoziţie din telegrama precedentă.

2. Probabil Dimitrie Sturdza, atunci ministru de externe. „Criza": probabil, criza de guvern, de care e vorba îndată.

Una[1] din cele mai triste zile, nimic nu mi-a izbutit. Voiam, după împovărare a minții mai înainte, să-mi fac câteva ore libere, când a intervenit...; firește, stricată orice liniște; pe lângă asta, istoria de la Craiova, lăsarea pe din afară în politică a grupei noastre din partea lui Br[ătianu] la formarea de azi a Cabinetului....

Miercuri 28 Noem./10 Decem. 1884. Foarte senin timp ieri, cu soare, și azi cerul cel mai senin. Acum, la ora 7 dimineața, — 4⁰ R.

Procesul Hye[2] amânat; aseară, [a] mâncat la noi Zizin Cantac[uzène] și mi-a luat seara. Altfel însă, plăcută conversație astronomică. — Sânt în plin Fichte. În genere, necontenit lucrând pentru cursul meu, care [este] mereu arhi-plin. După fiecare oră de Istoria filosofiei, dau resumatul scris al ei, 8 până la 14 pagine in quarto. Asta va să fie lucrat.

Decemvrie 1884.

Duminecă 2/14. Timp frumos. La ora 8 $\pm 0^0$ R. — Aseară foarte animată „Junimea". Elemente nouă: Rădoiu, 2 Grant, tânărul Davila, A. Marghiloman, deputatul de Craiova Romanescu ș. a. m. d.

Sâmbătă 8/20 Dec. Mereu vreme posomorîtă, dar numai -1^0 R dimineața. De Marțea trecută 4 Dec., desbatere la Cameră asupra Adresei Tronului, la care eu am asistat zilnic până pe la ora 6 $^1/_2$. Abia astăzi se termină (5 zile!). Eu arhi-obosit. Carp a vorbit bine, și Nacu. Eu am vorbit alaltăieri Joi (ziua de Sf. Nicolae)[3]. Succes, ca de obiceiu. Atacul meu contra lui Kogălniceanu. Noaptea, corectura stenogramei, ca de obiceiu. Între acestea încordatele mele prelegeri de la Universitate, ținute regulat.

1. Textul urmează în nemțește.
2. Cf. însemnarea de la 21 Martie 1884.
3. Vezi T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare,* vol. III, 320—355.

12/24 Dec. 1884. De 4 zile, vreme posomorîtă, blândă, chiar ploaie într'o zi; + 4° R......

Tel[*egramă*]

P. Zamfirescu, advocat,

Iassi.

Procesul Balasinovici câştigat. Deciziunea casată.

Maiorescu.

La masă[1], V. Alecsandri, al-de Negruzzi, M-me Costiescu et sa soeur Natalie Ghica, Al. Balş, Zizin Cantac[uzène]. Seara încă Theod. Rosetti şi doamna (în total 12). Înainte, Alecsandri ne-a citit noua sa dramă „Ovidiu"[2]. Minunată. Mici îmbunătăţiri [necesare]. Seară frumoasă... Azi a plouat din nou.

Duminecă 16/28 Dec. 1884. La ora 7 dimineaţa + 2° R. Ceaţă, noroiu pe stradă, nu mai e de loc neauă, multe răceli, pneumonii ş. a. m. d... — Foarte înviorătoare, ba în cel mai mare grad pentru mine, prelegerile de la Universitate.

Aseară, de la 8 până la 12 $^1/_2$, a citit încă odată Alecsandri „Ovidiu" al său la noi, „Junimea" cu doamne, vre-o 80 de persoane cu totul, cred. Episcopul Melchisedek, era şì prinţul Handjér[l]y cu fiica sa şi bărbatul ei G. Philippescu, Al. Lahovary cu doamna, ministrul Sturdza cu doamna, al-de Sevescu, al-de Candiano-Popescu, al-de Petroni, al-de C. Arion, al-de Culoglu, al-de Casimir, Argetoianu, al-de Valerian-Urşanu, Me Ghica cu Natalie şi Costieasca, al-de Mandrea, al-de Th. Rosetti, Mite, advocat Misir, Pĕucescu, G. Radu, Marian, Miclescu, Vârnav, V. Brătianu, Gion, Ventura, 2 studenţi; Ghioroceanu

---

1. Aceste două cuvinte în româneşte, textul continuă apoi în nemţeşte.

2. Ovidiu, piesă în 4 acte şi în versuri, publicată în „Convorbiri literare" a IX, n-rele din Aprilie, Maiu şi Iunie 1885. Cf. scrisoarea din 13/25 Dec. 1883 către V. Alecsandri.

şi Nisipescu, Vlăhuţă, A. Balş, tânărul Davila, 2 Grant, Stemil, Chibici, Jacques Negruzzi, Poppini, Caloianu, Bianu, Gaster, Lubicz, Ollănescu, Babeş, Alduleanu, Făgărăşanu, Me Duca-Canta, Nanu, Hermes, Jean Cerkez şi doamna, preş[edintele de tribunal] Rădoiu, Alecsandri. A fost foarte animat, bufet reuşit în camera de mâncare.

Teleg[ramă] [1].

Petru Carp,

Iassi.

Se discută acum. Vino.

Juvenis.

Mercuri [2] *19/31 Dec. 1884.* Mereu timp posomorît, pe stradă noroiu. La ora 7, + 2° R. — Ieri am vorbit din nou la Cameră, contra lui Kogălniceanu şi pentru episcopi [3].

Teleg[ramă]

Consul von Bothner,
Auswärtiges Amt,
Berlin, Wilhelmstrasse.

Quod bonum felix faustumque.

Titus.

Marţi 20 Dec. 1884/1 Ianuarie 1885. Violent catar al nasului şi al gâtului, afară vânt şi — 4° R..., dar trebue să pledez, 5-6 ultima prelegere [la Universitate] în acest an, seara adunare politică, pe lângă asta friguri şi durere de cap. Dar în cele din urmă a trebuit totuşi să meargă toate.

Sâmbătă 22 Dec. Cea din urmă şedinţă a Camerei în acest an.

---

1. În româneşte.
2. Numai acest cuvânt în româneşte; textul continuă în nemţeşte.
3. Vezi *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 356—366.

Vineri 28 Dec. 1884/9 Ianuarie 1885. Afară soare. Ieri, în sfârşit, a nins, astăzi frumos drum de sanie. — Prin coryzarium, guturaiul meu a fost înfrânat în 48 de ore, dar încă multă apăsare pe piept şi de astă dată auzul izbitor de înrăutăţit şi la urechea dreaptă. Primejdios lucru. Seara de Crăciun la al-de Kremnitz, cu al-de Th. Rosetti, Zizin şi Chibici. *Plicticos*. A doua zi, aceiaşi la noi la masă. Livia cântat frumos la piano. — Ieri Natalie Ghika la noi la masă, seara mama ei şi sora. Stat de vorbă.

Eu, în tot acest timp, fără suflet.

Sâmbătă 29 Dec. 1884/10 Ianuarie 1885. La $6^1/_4$ dimineaţa, aproape — 10^0 R la fereastra camerei mele de culcare...

Duminecă 30 Dec. 1884. La ora 8 dimineaţa —10^0 $^1/_4$ R. Eu sănătos, dar cu totul fără vieaţă şi plictisit. Seara, la ora 7, cinat la Th. Rosetti, cu Zizin Cant[acuzène], al-de Mandrea şi al-de Kremnitz. Destul de anost.

Luni 31 Dec. 1884/12 Ianuarie 1885. E ora 4 dimineaţa. Nu pot dormi şi vreau să pregătesc prelegerea despre Fichte. Afară, la termometrul de la fereastra camerei mele de culcare, sânt —12^0 R. De Joi dimineaţa, n'am mai fumat de loc. Lucrat puţin. Seara, o oră, trist şi plictisit la al-de Kremnitz.

1885.

1/13 Ianuarie Marţi. Vremea s'a schimbat dintr'o dată, +4^0. R. Seara a şi plouat. Anostă, pustie zi. Zizin şi al-de Kremnitz la noi la masă.

2/14 Ianuarie, Miercuri. Toată neaua dispărută. +4^0 R. Pe stradă noroiu. Eu cu sufletul gol şi plictisit. Cină la al-de Kremnitz, cu Zizin, după masă au venit încă al-de

Th. Rosetti şi al-de Mandrea. Mite citeşte drama ei „Anna Boleyn“, eu însă m'am strecurat afară şi sânt aici acasă singur, spre a mă adâncì în Fichte pentru cursul meu de [Istoria] filosofiei. De 8 zile n'am mai fumat de fel.

(Telegramă]

Protopop Ghidiu[1],

Oravitza.

Vă mulţumim şi vă rugăm să prìmiţi şì urările noastre.

Maiorescu.

Duminecă[2] *6/18 Ianuarie.* De ieri şi alaltăieri, frig uscat. Şì azi frig, vânt şi (de oare ce toată neaua se topise de mult) praf. — 3⁰ R. Răsalaltăieri, am avut friguri, alaltăieri [am luat]... chinină, aseară însă, în mijlocul lecturei scrierii lui Romanes „Intelligence des animaux", din nou mare durere de cap, şì azi toată ziua. De la ora 4 înainte, iarăşi chinină. Continuu să nu fumez de loc, astăzi este a 11-a zi de când m'am lăsat de fumat. De astă dată, e, de sigur, pentru cea din urmă oară, definitiv. Clara cu Livia la al-de Mandrea la masă. Eu singur acasă, ceaiu şi şuncă crndă ca cină (şuncă de la regina pentru Livia).

Luni 7/19 Ianuarie 1885.

Telegr[ame][3]

Ioan Slavici, Sibiiu.

Felicitări şi succes.

*

Juvenis

Ioan Popasu[4], Bacău.

Felicitări.

Maiorescu.

---

1. Bărbatul verei sale primare Maria Popasu.
2. Textul continuă în nemţeşte.
3. În româneşte.
4. Vărul său.

În noaptea[1] de Luni spre Marți vijelie foarte violentă, apoi Marți ceva ninsoare cu vânt. —5⁰ R. Însă *astăzi* Mercuri 9/21 Ianuarie, limpede, soare, dimineața —3⁰ R, la 11 ore +2⁰ R. Eu continuu a nu fuma, am avut însă friguri și am luat și ieri chinină. Tot timpul, greu sufletește, multă lectură zadarnică din Fichte, și despre Fichte.

Sâmbătă 12/24 Ian. 1885.

Mathilde Ghyka, Iassy.

Vous avez gagné. Décision cassée. Affaire envoyée Focșani. Majoresco

Timp[2] frumos, dar — 7⁰ R. Nu fumez de fel, iată acum a 17-a zi. Dar cu greu să taiu frigurile cu chinină.

Duminecă 13/25 Ianuarie 1885......

Aseară, pe un frig strașnic, la teatrul evreesc Jignița, cu doamna Ghyka-Balș și cele 3 fiice ale sale, Mite, Burghele, Clara și Livia. — „Sulamita“ de Goldfaden, foarte interesantă reprezentație.

Eodem datu.

Mr. Georges Philippesco,

Bucarest.

Cher Monsieur Ph[ilippescu],

Voulez-vous, ainsi que Madame Ph[ilippesco], nous faire l'honneur de venir dîner chez nous après-demain, Mardi, à 7 heures, et nous permettre en même temps la liberté de vous prier de venir sans aucune cérémonie? Il fait maintenant trop froid pour l'habit. Après dîner on fera un peu de musique en petit Comité.

Votre bien dévoué,

T. M.

Miercuri 16/28 Ianuarie 85. Afară, timp foarte frumos, dar — 3⁰ R la ora 2.

---

1. Textul acum în românește.
2. Textul iarăși în nemțește.

Ieri la noi la masă Georges Philippescu şi doamna, Natalie Romalo (domnişoară de onoare la Palat), contele Wallwitz, Zizin, Natalie Ghica, Vlădoyanu şi C. C. Miclescu. Seara, încă Carp şi doamna, Kremnitzii şi d-na Ghyka. Muzică cu Lubicz[1] şi [C.] Dimitrescu[2]. Livia cântat frumos din gură. Totuşi însă cam plictisitor. Eu, întru câtva slab şi, de bună seamă, tot cu friguri. Astăzi luat iarăşi chinină. Mult de lucru.

Vineri 18/30 Ianuarie 1885. Mereu timp frumos şi frig. Eu ocupat mult, intelectual, cu cursul meu de filosofie de la Universitate. În sfârşit, priceput pe Fichte; acum însă Schelling; apoi mă aşteaptă încă, ameninţător, Hegel. În acest timp, desperat de trist.....

Dintr'o dată, pe la ora 2, s'a încălzit vremea, $+4^0$ R.

Luni 21 Ianuarie /2 Fevr. 1885. De atunci încoace, călduţ şi soare. Ieri primblare cu trăsura cu Livia spre Văcăreşti, la $+6^0$ R. Astăzi la ora 8 dimineaţa — $^1/_2{}^0$ R. Aseară, cu Clara şi Livia la opereta, jucată în româneşte, „Boccacio" a lui Franz v. Suppé. Actul al 2-lea foarte drăguţ, al 3-lea plicticos.—Continuu să nu mai fumèz, acum de 25 de zile...

Miercuri 23 Ianuarie / 4 Fevr. 85. Mereu aceeaşi vreme, La ora 8 dimineaţa $+5^0$ R.—Lucrez grozav la Schelling, pentru cursul meu; un mare şarlatan de vorbe. Eu mereu trist şi ciudat de deprimat. Friguri, sau din cauza întreruperei brusce a fumatului?

Astă-seară, lucrat până la ora 2 noaptea prelegerea despre Schelling. Afară, *plouă* acum (noaptea) cu găleata. Clara şi Livia la ministrul Sturdza, la serată.

Sâmbătă 26 Ian. / 7 Fevr. Aseară (Nanu, Fleischlen, Chibici, Burghele, Melik, la masă), eu iar friguri, astăzi

---

[1]. Pianistul Curţii regale [nota d-nei Livia Dymsza].
[2]. Violoncelistul [idem].

chinină. — Vremea tot așa, posomorît—umed. Astăzi, la ora 7 dimineața, ± 0° R.

Miercuri 29 Ian. / 10 Fevr. 1885. Timp senin, dar 0° R. Ieri, parte la masă, parte seara, d-na Call[imachi]-Catargi, Pogor, Zizin, Nat[alie] Ghyka și mama ei, al-de Rosetti, al-de Mandrea, Caragiali, Chibici. Traducerea din Schopenhauer[1].

Astăzi, grea convorbire cu Clara. Convenit între noi să ne despărțim la măritișul Liviei. În răstimp, eu [să am] serile libere și în toate vacanțele să călătoresc singur, fără imputări și greutăți, ca de la sine înțeleasă libertate și respirare pentru mine.

La $3^1/_2$ după prânz, a început să ningă...

Fevruarie 1885.

Vineri 1/13 1885. Neauă groasă afară. — 1° R. Continuu a nu mai fuma, am scăpat de friguri, sper, dar lucrând cu încordare pentru cursul de Istoria filosofiei în secolul al 19-lea. Ieri terminat Schelling. Acum Hegel!

Luni 4/16 Fevr. 85. E mereu neauă afară, —1° R. Eu, din cauza necurmatei febricități ușoare, din nou chinină. Deseară, e vorba să ne citească Edgar v. Herz traducerea sa germană a „Fântânei Blanduziei". — A făcut-o; destul de bine. De față Alecsandri (nou numit ministru al țării la Paris), d-na Cozadini, al-de Crețeanu, al-de Ghica, al-de [Th.] Rosetti, Zizin, Ventura.

---

[1]. Poate traducerea sa „Despre estetica poeziei, de Schopenhauer" publicată în „Convorbiri literare" n-rul din Aprilie 1885 (cf. însemnarea de la 16/28 Martie 1885), sau, mai probabil, traducerea în limba franceză de către I. A. Cantacuzène (Zizine) a „Lumei ca voință și resprezentare", care era și aceasta gata la acea dată (cf. însemnarea de la 27 Fevr. / 11 Martie și cea de la 6/18 Martie 1885), precum se vede și din *Nota Red.* (scrisă, negreșit, de T. Maiorescu) ce însoțește articolul „Despre estetica poeziei": „D[l] Cantacuzino a terminat și traducerea franceză a scrierii fundamentale Le monde comme volonté et comme représentation, care va apărea în decursul acestui an". — Cf. însemn. din 27 Fevr. / 11 Martie și 6/18 Martie 1885.

Marți 5 Fevr. La ora 8 dimineața — 4° R.

Vineri 8/20 Fevr. De ieri, dintr'o dată cald, astăzi neaua dispărută. La ora 7 diminața, + 4° R. Eu ieri prelegere bună. Transiție la Hegel.

Luni 11/23 Fevr. 1885. Ieri, tristă Duminecă. Timp posomorît, dintr'o dată, pe la ora 3, viscol, iar acum, astăzi la ora 6 dimineața, 4° R și totul acoperit iarăși de neauă. Sâmbătă, „Junimea". Hasdeu a citit părți din Dicționarul limbei române (ariciu, d. e.)[1]. Frumos, dar îmi face impresia că niciodată nu va fi dus la sfârșit. (El vroia, de sigur, să fie iară deputat!).

Joi 14/26 Fevr. 85. Ninge iarăși strașnic pe seară. Termo[metrul] ± 0°. — Astăzi, grea prelegere despre Hegel. Bine. — Ieri, vorbit cu Livia despre situația mea.

Vineri 15/28 Fevr. 1885. A 45-a zi aniversară a naşterei mele......

Frumos timp senin, dar — 4° R la 6 1/2 dimineața. Pe la ora 4 după prânz ninsoare puternică. La cină, doamna Call[imachi]-Catargi, Lecomte[du Nouy], Kremnițìi, Zizin Cantacuz[ène], Caragiali și Burghele. După masă, încă d-na Carp, al-de Rosetti, doamna Ghica și fiica sa d-na Costiescu. Carag[iali] a citit noua și hazlia sa farsă de concurs „D'ale Carnavalului"[2]. Eu destul de obosit, ceva cam apăsat, fiindcă am pierdut procesul Hôtel Brofft contra Elias.

Sâmbătă 16/28 Fevr. 85. Totul plin de neauă. — 3° R la ora 6 dimineața, + 2° la ora 11. De la Annette

---

1. În „Convorbiri literare" din 1 Apr. 1885, la darea-de-seamă despre sesiunea Academiei, se dau informații despre *Magnum Etymologicum*, iar în n-rul din 1 Iulie se publică un specimen din el, articolul *Așa*. Cf. și însemn. de la 8/20 Dec. 1885.

2. Publicată în „Convorbiri literare" a. XIX, nr. din 1 Maiu 1885, unde are titlul „*comedie* în 3 acte".

R[osetti] primit ieri un frumos ceas vechiu, de la Kremniţi un cufăr de călătorie, de la Livia o frumoasă farfurie japoneză cloisonné, pictată, de atârnat în părete.

Duminecă 17 Fevr./1 Martie 1885. Toată noaptea a nins, ast'dimineaţă zăpadă înaltă de $^1/_2$ de metru, cred; dar acum zi frumoasă, soare, $+ 6^0$ R, totul se topeşte şi se face noroiu. Déjeuner la baronul Hye, la Hôtel Boulevard, cu consilierul de legaţie austriac v. Eisenstein.

Marţi 19 Fevr./3 Martie 1885. Zi senină. Soare. Dar la ora 7 dimineaţa — 4^0 R, totuşi peste zi se topeşte, încet-încet, toată neaua. — Ieri, baronul Hye la noi la masă, cu Zizin şi doamna Call[imachi]-Catargi.

Joi 21 Fevr./5 Martie 1885. Astăzi la ora 5, dimineaţa, $\pm 0^0$. Întunerec cu totul, la ora 6 se crapă de ziuă, dar încă nu poţi citi.

Ţel[egramă]

Otel Teodoru,

Craiova.

Rog opriţi pentru astăzi Joi noaptea odae încălzită.

Maiorescu [1].

---

[1]. Cu aceasta se termină însemnările din partea a 2-a a caietului Nr. 5 („caietul in 4⁰ negru-verde, cu încuietoare galbenă"). Pe marginea paginei: „Fortsetzung die letzten Blätter des rothen Goldschnitt-Octavbuchs" (caietul Nr. 5).

Pe faţa interioară a scoarţei din urmă sânt următoarele date, fără alte lămuriri. (Datele din rândul al treilea ar putea fi ale logodnei şi căsătoriei sale; cele din rândul întâi şi al doilea, poate ale surorilor soţiei sale Clara — născută la 21 Martie 1839: cf. însemnarea din 9/21 Martie 1886):

geb[oren] 6 October 1843.
Schw[ester] H[elene] 4 „ früher.
verl[obt] 1 od[er] 10 Febr[uar] 1862, verheir[atet] 15 Apr. 1862.

21 Fevruarie / 5 Martie 1885[1]. Scrisoare[2] de mulţumire D-rului Kalenderu, Preşed. „Intim-Clubului", care m'a ales membru onorariu.

La 4 1/2 ore plecare la Craiova, cu Baronul Franz Hye şi cu Sevescu[3], sosire la Craiova 11 3/4 noaptea.

Vineri 22 Febr. 1885. Pledat la Curtea de apel, plecat înapoi la Bucureşti (1,55), unde [ajuns] sara 8 ore. Am câştigat procesul Hye. Deodată soare şi căldură primăvăratecă astăzi din Craiova până în Bucureşti.

Sâmbătă 23 Fevr. / 7 Martie 85. Deodată primăvara. La 4 ore d. a. la umbră + 14° R. — Academia (sess. generală începută de vre o câteva zile), prelecţie la Univ[ersitate], sara „Junimea", cu V. Alecsandri, Hasdeu, [S.] Flor. Marian etc. etc. Pe la Cameră nu mai merg azi.

Luni 25 Fevr. / 9 Martie 1885. Vreme clară, dar astăzi dimineaţa la 7 ore ± 0° R.

În timpul[4] călătoriei la Craiova cu baronul Hye (Joia trecută), mi-a spus:

1. Taafe e camarad de joc şi om de încredere al împăratului, altminteri însă un om politic cu totul indiferent la principii, mai mult un om de salon luând toate în glumă. Despre situaţia actuală, pe cât se pare, grea, a ministerului său, în care el se strecoară între partide, zice el, de vreme ce împăratul vrea să-l menţină: Se încropesc lucrurile astfel mai departe[5].

---

1. Cu aceasta, însemnările continuă în partea a doua a caietului notat „Jurn[alul] 5" (cf. *Însemnări zilnice,* vol. I, p. 225, nota 1). În această a doua parte se cuprind însemnările de la 21 Fevruarie/5 Martie 1885 până la 13/25 Noem. 1885, scrise, şi acestea, în cea mai mare parte, în limba germană. În capul întâiei pagine din această parte a caietului e indicaţia: „Fortsetzung des Tagebuchs. *Nach* dem schwarzgrünen Quartbuch mit Schloss".
2. Textul în româneşte.
3. Cf. însemnările de la 25 Sept. 1881, nota,...
4. Textul continuă acum în nemţeşte.
5. Es wird also weiter gewurstelt.

2. Împărăteasa Elisabeta ci-că ar fi stat în relaţii nu cu Andrassy, ci cu contele Huniady.

3. Ministrul de finanţe Dunajewski, cel mai inteligent dintre actualii miniştri, dar incorect în privinţa banilor; a venit la Viena, ca ministru, plin de datorii, şi acum se zice că posedă sute de mii.

4. Ministrul cultelor Conrad, mărginit şi şì plin de datorii, şi făcând *mici* afaceri.

5. Schmerling grozav de vanitos şi protejând fără scrupule, acolo unde e măgulită vanitatea lui. D. e. caută să fie totdeauna cel d'intâiu la audienţă la împăratul, unde altminterea trec înainte miniştri streini şi episcopi. Dar consilierul de Curte de serviciu îi alege o zi în care nu s'a anunţat nimic ce ar trece înaintea lui. În schimb, el protejază pe fiul acestuia care e în magistratură, asupra căreia el, ca prezident al Curţii supreme de justiţie, are influenţă.

6. Plener, de 40 de ani, fiu al fostului ministru, om al viitorului.

7. Carneri, cu cultură filosofică, independent, neambiţios, devenit opozant al actualului guvern.

8. Glaser şi Unger, Evrei botezaţi de contele Thun şi de aceea protejaţi.

9. Guvernatorul baron Klaus, Evreu, însă special om de încredere al împăratului.

10. Împărăteasa interzice fiicei ei călăria, de-oarece poate deveni uşor o pasiune, ca la dânsa.

Mercuri $\frac{27 \text{ Fevr.}}{11 \text{ Martie}}$ *1885*[1]. Ieri dim[ineaţă] cald, soare, dar pe la 11 ceva vânt, sara ploa[i]e în aparenţă primăvăratică, dar azi la 7 dim[ineaţa] nuoros, termometrul + 1 $^1/_2{}^0$ R, însă ploaea de peste noapte cam zăpăzită peste copaci şi uluce. Aseară M-e Callimaki, Negruzzeştii.

---

[1]. Textul acum în româneşte.

Zizine şi [S.] Fl. Marian din Bucoviuà la mine la masă, Şì Caragiali, căruia alaltăseară i-am dat la Comit[etul] teatral premiul de 1200 franci pentru farsa sa în 3 acte „D'ale Carnavalului".

Mai pe urmă a venit şì Socec cu Teclu la mine, şi eu i-am înduplecat să editeze trad[ucerea] lui Zizin [a] „Die Welt als Wille und Vorstellung" franţuzeşte în Bucureşti. Asemenea şì comediile lui Caragiali. Hotărîri asupra formatului „Convorb[irilor]", cari de la 1 Aprilie apar la Socec în Bucureşti[1].

Azi de la 10—4 Efor[ia] Spital[elor] pentru moşia Ghionis, două consultaţii foarte vii.

De pe la 3 înainte o crescândă durere de cap, pe la $6\,^1/_2$ migrenă doborîtoare, dar, fără a mânca, am dormit până la 9 — şi am pierdut-o. Clara şi Livia s'au dus la $9\,^1/_2$ la balul Curţii, eu am rămas acasă, şi acum scriu.

Friguri trebue să fi fost, şì Luni eram cam aşa, am luat ieri multă chinină, dar de geaba.

Joi 28 Febr. / 12 Martie 1885. [La] 7 ore dim[ineaţa] termom[etrul] — 1^0 R. Cerul întunecat, dar nicăeri zăpadă. Eu slab şi cu capul greu de frigurile sau migrena de ieri...... am să părăsesc chinina.

Martie 1885.

Vineri 1/13. La 6 ore dim[ineaţa] $\pm\ 0^0$ R. Acum, 2 ore, soare, la umbră $+\,8^0$ R. Am scris o lungă scrisoare istoricului Dr. D. Onciul (adresa Arhimandrit Călinescu, Cernăuţi) pentru a grăbi recensiunea asupra „Teoriei lui Rössler" de Xenop[ol] şi „Revoluţ[iei] lui Horia" de [Nicolae] Densuşianu la „Convorbiri", cari de la 1 Apr[ilie] vor apărea în Bucureşti.

[1]. Prin mutarea lui Iacob Negruzzi la Bucureşti.

Duminecă 3/15. Soare! Aseară ultima „Junime" în sesiunea aceasta. A cetit Caragiali comedia sa „D'ale Carnavalului". Erau şì dame (d-na Carp, Negruzzi, Sevescu, Ghicele, Creţeanele, Mandrea, Gigûrtu, Culcer, Rosetti, Cozadini, noua soţie A. Bálş, Pĕucescu-Aleccsandri, Babeş, Porţius, Vulcan, Haşdeu etc. etc., vr'o 60).

8 ½ seara primit o cartă de vizită de la D. Mavrocord[at], prin care îmi trimite numai 700 franci în loc de convenţii 2000 după câştigarea procesului la Casaţie. I-am retrimis îndată pe o cartă de vizită a mea cu cuvintele:

Ce Samedi soir.

T. Maïoresco voit que M-r D. Mavrocordato est momentanément gêné et, comme rien ne presse, il lui renvoie les 700 francs jusqu'au moment, où M-r Mavrocordato pourra payer le montant des honoraires convenus.

Şi iată[1] că astăzi la ora 12 mă pomeniiu cu bătrânul culpabil, care se scuză şi făgădui că va trimete de la Iaşi întreaga sumă.

Luni[2] 4/16 Martie 1885. Frig, la 7 ore ± 0° R. Apoi soare. Eu de ieri de odată răcit..., fără să ştiu cum şi de unde.... Frigurile au trecut, dar sunt obosit. Nu merge maşina ca mai nainte. Simt bătrâneţea începândă.

Pe la 3 ore ninsoare cu fulgi mari de zăpadă, a ţinut vr'o 2 ore. Zilele babelor!

Marţi 5/17 Martie 1885. La 6 ore dim. — 3 ½° R. Afară ceva zăpadă. Dar cerul foarte clar astăzi...

Cu câteva zile în urmă, iar am mai fumat vreo 2 sau 3 cigarete pe zi. Dar de 3 zile nu fumez de loc. Dar şì atunci [am fumat] puţin. Deprinderea pasionată de mai nainte pare tăiată.

---

1. Textul urmează în nemţeşte.
2. Numai numele zilei în nemţeşte; mai departe în româneşte.

Mercuri 6/18 Martie 1885[1]. Toată zăpada s'a dus. La 7 $^{1}/_{4}$ dimineaţa + 2° R. Pare că va fi soare... Ieri d-na Callimaki, Negruzzeştii, V. Babeş, Kremnitzii, Zizin, la masă, şi al-de [Th.] Rosetti seara. Citit mai departe traducerea lui Schopenhauer a lui Zizin.

Joi[2] *7/19 Martie 1885*. Azi dimineaţă la 6 ore + 2° R, acum, 3 ore, + 14° R la umbră. Răceala mi-a trecut. Dar am reînceput să fumez până la 4 cigarete pe zi, fiind prea peste măsură ocupat spre a nu încerca un fel de calmare de nervi.

Marţi 12/24 Martie 1885. Timp[3] răcoros, + 8° R la ora 2, desagreabil. Sânt copleşit de lucru. Iarăşi fumez, dar mai moderat decât înainte. Mereu Academie; ieri fără bună dispoziţie. Lectură a „Anna Boleyn" a Mitei, cu al-de Carp, al-de Negruzzi, al-de Rosetti, Zizin, Missir, Slavici şi cu baroneasa [Witzleben] adusă de prisos.

Miercuri 13/25 Martie 1885. La ora 5 dimineaţa + 4° R. Cerul acoperit. — Astăzi plec [la] Ploeşti (şi [voiu fi] la ora 10 seara îndărăt) în supărătoarea afacere a procesului Marcovici din cauza contrabandei Edelstein.— Câştigat procesul....

Vineri 15/27 Martie 1885. Ceva mai cald, a primăvară. Astăzi la ora 9 seara foc la Camera deputaţilor. Eu istovit de Academie, literatură şi procese.

Mâine o să plec în sfârşit într'o călătorie de vacanţă, pentru prelucrarea Logicei.

Sâmbătă 16/28 Martie. În sfârşit, vreme frumoasă, cu soare. — La 4 $^{1}/_{2}$ o să plec, dacă voiu fi revăzut mai înainte un capitol din traducerea Schopenhauer pentru

---

1. Numai data în româneşte; textul mai departe în nemţeşte.
2. Textul acum în româneşte.
3. Numai data în româneşte, textul continuă în nemţeşte.

publicarea în întâiul număr din Bucureşti al „Convorbirilor“ (anul al 19-lea) [1].

De Sâmbătă 16/28 Martie până Luni seara 1/13 Aprilie 1885, călătorie de vacanţa Paştelor la Florenţa-Pisa-Spezzia-Genua-Pegli-Milano-Bozen-München - Viena-Pressburg-Bucureşti, despre care micul meu caiet de călătorie cu scoarţele negre.

Miercuri 3/15 Aprilie 1885. Aici, în sfârşit, primăvară, mult mai înaintată decât la Viena, şi chiar decât la München; cam ca la Udine. + 10 R.

Ieri [am] fost la opereta Negruzzi-Caudella „Beizadea Epaminonda“ [2]. Foarte bun text de Jacques Negruzzi, dar muzică seacă a lui Caudella. Totuşi foarte interesantă piesa.

Mă simt foarte împrospătat prin călătoria ce am făcut. Aici, atmosferă morală mai senină, fiindcă, în răstimp, Mite [a plecat] la Berlin pentru câteva luni. Şi Wilhelm [a plecat] cu ea, el se întoarce însă peste 3 zile. El [a fost] trimes de spitalul Brâncovenesc, cu 1500 de franci, la congresul de la Berlin al chirurgilor.

Am scris astăzi vre o 10 scrisori şi am terminat totul, ca să am timp pentru prelegerea mea de mâine la Universitate despre Schopenhauer.

Marţi 9/21 Aprilie 1885. Timp frumos, dar tot răcoare încă. Totuşi, totul e înverzit şi pomii sânt în floare, piersicii şi caişii chiar au scuturat floarea, acum cireşii, dar încă nici un liliac.

Ieri, la teatru, premiera farsei în 3 acte a lui Caragiali „De-ale carnavalului“. Pe jumătate căzută, dar

---

[1]. A apărut în n-rul de la 1 Aprilie 1885.

[2] *Beizadea Epaminonda*, operă comică în 3 acte şi 4 tablouri, de Iacob Negruzzi. Muzica de E. Caudella; publicată în „Convorbiri literare“ a. XIX, n-rele din Oct. şi Noem. 1885.

din cauza unor pretenţii injuste. Este, doară, numai o simplă farsă veselă şi nu vrea să fie mai mult.

Joia trecută până Duminecă seara, Livia a fost cu Regele şi Regina la Sinaia, în seara întâi a făcut multă muzică (până după miezul-nopţii) cu regele Oscar al Suediei[1] (unul din cei mai plăcuţi, mai însemnaţi regi), ea l-a acompaniat la piano, el a cântat din gură (cu toată vârsta lui) „Asra“[2], regina noastră fericită în tot acest timp.

În noaptea de Duminecă spre Luni 8/20 Aprilie a murit C. A. Rosetti, în vârstă de 69 de ani (născut 1816).

Joi 11/23 Aprilie. Soare, foarte cald. Acum la 1 1/4 sânt 18 1/2 ° R la umbră.

Ieri la înmormântarea lui C. A. Rosetti (fără pompă militară sau religioasă, numai 1 preot, un dric cu doi cai albi, dar vreo 200 de coroane, multe steaguri — peste 30 — ş. a. m. d.) era chiar o căldură înnăbuşitoare pe la ora 2.

Marţi 16/28 Aprilie 1885. Foarte cald; *la umbră*, la ora 5, 22° R. Totuşi, [e] splendidă primăvara. De 3 zile [iau] cafeaua dimineaţa pe terasa mea. Multe procese câştigate mai ales la Curtea de casaţie, în vremea din urmă.

Miercuri 17/29 Aprilie 1885. La ora 1, + 23° R la, umbră, foarte cald, dar admirabilă exuberanta înflorire a naturei. Privighetoare. Lumină de lună!

Astăzi, înapoiat prieteneşte d-nei Maria Costiescu-Ghyka ([căreia i-am] dus până la sfârşit procesul de divorţ) cei 1000 de lei trimeşi.

La 11 1/2 noaptea încă 15° R.

Duminecă 21 Apr./3 Maiu 1885. Alaltăieri, Vineri seara, după o temperatură înnăbuşitoare, furtună straşnică,

---

1. Oscar II (1829-1907), rege al Suediei şi al Norvegiei de la 1872-1905, apoi, după despărţirea Norvegiei, rege numai al Suediei.
2. De Rubinstein [nota d-nei Livia Dymsza].

şì ieri ceva ploaie, iar acum rece. — Aseară, la noi la masă baronul Styrcea cu tânărul, interesant-palidul istoric cu un picior scurtat[1] Dr. Onciul, Dr. Lambereau (noul consul german la Bucureşti), Zizin, al-de Th. Rosetti, D-na Maria Ghyka-Costiescu, Caragiali şi Wilhelm...

Vineri 26 Aprilie/8 Maiu 85. Iarăşi foarte cald, de ieri. Astăzi la ora 5, la umbră, + 24° R.

La Sf. Gheorghe (23 Aprilie), plăcută excursie „La Tei", pe jos.

Sâmbătă 27 Aprilie/9 Maiu 1885. Foarte cald. La ora 11, 24° R la umbră. — De patru zile, salcâmii în floare. Pretutindeni mirosul lor. La 12 1/2 au fost 25° R la umbră.

Astăzi la ora 11 Livia a plecat cu Curtea, de la gara Filaret, ca, împreună cu ceilalţi ai Curţii, să ia de la Rusciuc pe regina Suediei cu doi prinţi suedezi[2] şi apoi să plece cu trenul de la Smârda direct la Sinaia. La gară, prezentată principelui Bulgariei Alex. Battenberg. Şì cei doi nepoţi mai tineri ai regelui nostru erau acolo. Şì maiorul von Schilgen, preceptorul-însoţitorul lor.

La 7 1/2 seara, violentă furtună; dar mai târziu iarăşi senin. La ora 11 1/2 seara, cu toată ploaia care fusese, încă 15° R...

Luni 29 Aprılie/11 Malu. La ora 11 seara o adevărată ploaie torenţială. Răcoare. Livia tot la Sinaia cu Curtea. Slavici astăzi la noi la masă (este aici pentru 3 zile, termen în procesul său de divorţ). Seara, a venit şi Cleopatra Lecca.

---

1. Piciorul era încovoiat de la genuchiu, ca urmare a unui accident în munti, ce Dimitrie Onciul (mai târziu profesor la Universitatea din Bucureşti) avusese ca student la Innsbruck.

2. Carol şi Oscar [nota d-nei Livia Dymsza].

Miercuri 1/13. Ast'noapte a plouat. Astăzi la ora 7 dimineaţa +8° R. — Spre ora 5 dimineaţa a murit astăzi de afânare a creerilor rectorul Universităţii I. Zalomit, în vârstă de 65 de ani....

5/17 Maiu 1885. Duminecă. Soare astăzi, dar la 6 ½ dimineaţa numai 7° R. Vânt şi praf.

8/20 Miercuri. Soare, ce-i drept, dar vânt, praf, rece. Astăzi la 5,20 luat pe Livia de la mica gară Cotroceni. Regele cu totul, sdrobit de vestea de la Sigmaringen că se aşteaptă moartea tatălui său Anton.

Vineri 10/22 Maiu 85. Zi frumoasă, călduroasă. La 10 ½ eu la Te-deum, ziua Regelui. Şi Regele, Regina, principii Ferdinand şi Karl. De la Sigmaringen, încă nici o hotărîre a soartei.

Duminecă 12/24 Maiu 1885. Dumineca Rusaliilor la noi şi la catolici în acelaşi timp. Foarte cald. La ora 12, + 22° R la umbră.

În Lunea Rusaliilor 13/25 Maiu, de dimineaţă până către ora 2 noaptea, terminat de scris critica asupra comediilor lui Caragiali[1].

Vineri seara, la ora 11 plecat la Focşani, Sâmbătă pledat acolo procesul Braicoff, Duminecă 19/31 Maiu dimineaţa iarăşi în Bucureşti. Între acestea, interesante prelegeri la Universitate, totdeauna de 2 ori pe săptămână, câte 1 ½ oră.

Lucrat din nou metodologia, cu rezumat scris dat pentru studenţi. — Estetica lui Schopenhauer mai uşor. Fac să apară traducerea în „România liberă", pentru studenţi....

---

[1]. Publicată apoi în „Convorbiri literare" a. XIX, nr. din Septemvrie 1885.

Joi 23 Maiu / 4 Iunie 1885.

Telegrame.

General Greceanu[1], Sigmaringen.

Rog binevoiţi a prezenta Maiestăţilor lor Regelui şi Reginei respectuoasa expresie de condolenţă şi din partea noastră. Maiorescu.

*

Fräulein von Lindheim, Sigmaringen.

Wir wagen zu bitten, Ihrer königlichen Hoheit der Fürstin Josefine unser ehrfurchtsvolles Beileid auszudrücken. Maiorescu.

*

Major von Schilgen, Sigmaringen.

Bitte Seiner königlichen Hoheit dem Fürsten Leopold den Ausdruck unseres ehrfurchtsvollen Beileids darbringen zu wollen. Maiorescu.

Luni 27 Maiu / 8 Iunie 1885. Cea mai călduroasă zi. La 11 $^{1}/_{2}$ la umbră 25^{0} R.

Telegr[amă].

Marţi 28 Maiu /9 Iunie 1885.

Apostoleanu, Focşani.

Neputând veni nici Missir nici eu la Focşani, rog amânaţi în înţelegere cu domnul Ciurea procesul Abdulah la 11 sau la 13 Septemvrie, când poate veni şi Missir. Maiorescu.

*

Din sara[2] 28 Maiu până Vineri 31 Maiu 5 ore dimineaţa, drum la Iassi, procesul Nanu pentru succesiunea Oprişanu....

---

[1]. Telegramă în româneşte.
[2]. De aici înainte, câtva timp, textul în româneşte.

Iunie 1885.

Sâmbătă 1/13.

Tel[egramă]

Emilia Humpel, Iassi.

S'a modificat prin „Monitorul" de astăzi. Elevele se examinează la liceul Statului, de conferința profesorilor clasei minus profesorul preparator. Titu

Astăzi de la 5—6 1/2 ultima lecție din Logică la Univ[ersitate]. Am terminat și Metodologia.

La masă (7 ore) Negruzeştii, N. Mandrea, d-na Callim[aki]-Catargi şi Diaconovici. Seara Theod. Rosetti cu nevasta şi Edmond de Herz. Vorbire cu Diaconov[ici] asupra „Römän[ische[Revue", ce vrea să o editeze el în Pesta.

Luni 3/15 Iunie 1885. Pe la 2 ore zioa, în umbră + 22° R, dar ieri seara pe la 11 1/2 numai 14° R.

Mercuri 5/17 Iunie 1885. Pe la 2 ore zioa în umbră + 25° R.

Joi 6/18 Iunie 1885. La 2 ore zioa în umbră + 26° R = 32° C. Cea mai caldă zi.

Vineri, 7/19 Iunie 85. La 11 3/4 zioa + 27° R în umbră la termometrul meu, la 2 ore în umbră + 28° R. (În soare se zice că e 39° R). Pe la ora 3 1/2 ploaie torențială, printr'asta răcorit întru câtva[1].

Sâmbătă 8/20 Iunie 85. La 11 ore 22° R în umbră. La 11 1/2 noaptea, grozavă[2] ploaie cu furtună. Strada noastră, de la un trotoar până la celălalt, înnoată în apă curgătoare. Termometrul 14° R. La 11 3/4 şi trotoarele inundate.

---

1. Fraza din urmă în nemțeşte.
2. De la acest cuvânt înainte, în nemțeşte restul acestei însemnări; după aceea textul continuă în româneşte.

Duminecă 9/21 Iunie 85. La 7 ore dim[ineața] a plo[u]at toată noaptea și plo[u]ă și acum, dar *stiller Landregen*, apele s'au scurs, ulița curată și udă. 14° R.

Marți 11/23 Iunie 85. Eri earăși foarte cald până la 5 1/2. Apoi nori, furtună, ploaie. Astăzi [la] 6 ore + 11° R. Răcoare sensibilă.

6 3/4. Togmai vine depeșa din Berlin că papà Kremnitz a avut azi-noapte un atac de apoplexie, hemiplegie.

[Telegramă].

Theoraffalovich,

Odessa.

Vous ai expedié sentence Bodarewski. Avez-vous reçue? Maioresco.

Mercuri 12/24 Iunie 85. Ploo; term. 15° R. Clara în odae cu o bronchită capilară, de aceea nu poate încă pleca la Berlin la tatăl său.

Joi 13/25 Iunie 1885. A încetat ploaia; soare. Termom. la 1 1/4 + 19° R. Și Clara e mai bine cu bronchita; și scrisoarea din Berlin mai liniștitoare asupra stării lui papà Kremnitz. Probabil scapă de astă dată.

Vineri[1] *14/26 Iunie 85.* Peste noapte iarăși ploaie liniștită. Acum, la ora 4 1/2 dimineața + 12° R și plouă într'una....

Duminecă 16/28 Iunie 1885. Alaltăieri papà Kremnitz nou atac. Clara pleacă astăzi la Berlin, deși bronchita ei nu i-a trecut de loc. — A plouat iarăși toată noaptea.

Tel[egramă]

Conducteur Sleepingcar

Verciorova.

Veuillez réserver ce Dimanche soir un lit pour Madame Majoresco, Verciorova-Budapest. Maiorescu.

---

1. Textul continuă acum în nemțește.

Teleg[ramă].

Leprêtre, Berlin.

Wallstrasse 7.

Clara heute abgereist, ist Dienstag Berlin.

Titus.

Luni 17/29 Iunie 1885.

D-lui Ministru al Cultelor şi al Instr. publice[1].

D-le Ministru,

La adresa D-voastră No. 7120 din 12 Iunie 1885 am onoare a răspunde că[2], lăsând la o parte funcţionarea mea ca director al liceului şi al şcoalei preparandale din Iassi, *la 16 Noemvrie 1862* am fost numit Profesor la Universit[atea] Iassi; şi anume întâi de Istorie, iar curând după aceea de Filosofie (adresa Ministeriului Cultelor [din] 28 Ianuarie 1863).

Numirea mea la catedra de f[iloso]fie, făcută înaintea actualei Legi a Instr[ucţiunei], a fost prin decretul domnesc No. 79 din 23/I 1863, ca profesor definitiv; căci prin Decrerul No. 318 din Oct. 1863 am fost şi confirmat Rector al Univ[ersităţei] Iassi pe anul şcolar 1863—1864[3].

Ca profesor la Universit[atea] Iassi am funcţionat efectiv până când d. Ministru Tell a decis, prin o dispoziţie proprie a D-sale singur, că Profesorii din provincie nu pot să vie ca deputaţi la Camera din Bucureşti, trebuind pentru aceasta să li se refuze congediul şi să fie consideraţi ca demisionari, dacă absentează o lună. Am

---

[1]. Ministru la acel departament era atunci Dimitrie Sturdza.

[2]. Şterse rândurile: „La 13 Noemvrie 1862 am fost numit Director al Liceului din Iassi, de unde, după dorinţa mea, am fost strămutat ca Director şi Profesor la Institutul preparandal de la Trei-erarhi, unde am stat până în primăvara 1867, când am primit demisiunea de la d. ministru Gusti".

[3]. În locul acestei fraze, scrisă pe de margine, scrisese întâi alta, ştearsă apoi: „Prin adresa No. 30343 din 22 Oct. 1863 mi s'a comunicat întărirea ca Rector al Univ[ersităţei] din Iassi pe anul şcolar 1863—1864."

aflat particular că D-sa m'a şi considerat demisionat, fiindcă am fost la Cameră timp de peste o lună, şi am văzut apoi că mi s'a pus catedra la concurs.

Când va fi luat d. Ministru Tell această decisiune, nu pot constata din actele mele, fiindcă D-sa nu mi-a făcut mie nici o comunicare directă. D. Tell a fost în acea dată Ministru al Cultelor de la Martie 1871 până pe la Fevr[uarie] 1874[1].

La 10 Octomvrie 1884, prin adresa No. 11866, Ministeriul Cultelor m'a rechiemat la Profesura de Universitate, şi anume la Universitatea din Bucureşti pentru catedra de Logică şi de Istoria F[iloso]fiei contimpurane. Din această adresă văd că fusesem considerat demisionat din a[nul] 1874.

Dacă această din urmă dată este exactă, atunci anii mei de serviciu efectiv ca Profesor de Universitate sunt de la 16 Noemvrie 1862 până la începutul [anului] 1874 (?), adecă vre-o 13 ani, şi apoi iarăşi de la 10 Oct. 1884 până astăzi, adecă vre-o 8 luni.

Dacă însă acea decisiune a D-lui Ministru Tell, pe care citata adresă ministerială din 10 Oct[omvrie] 1884 o declară „luată în afară de prescripţiunile legii şi în mod cu totul neregulat", se poate considera ca fără efect formal pentru mine (efectul material de a mă fi lipsit de cel puţin 60.000 de lei onorariu în acei 10 ani îi rămâne în ori ce caz), atunci eu nu am încetat a fi Profesor de la 16 Noemvrie 1862 până astăzi, şi atunci aşi avea astăzi o vechime de 22 de ani şi 7 luni.

Din parte-mi, Domnule Ministru, nu voi[u] ridica nici o objecţiune în contra vre unui mod de interpretare a situaţiei mele legale, pentru a cărei complicaţie nu sunt de altminteri eu vinovat, şi nu am decât a vă mulţumi

[1]. Exact: de la 14 Martie 1871—9 Ianuarie 1874.

de inițiativa ce ați binevoit a lua pentru a mi se regula dreptul meu de vechime.

Am totdeodată onoarea de a vă alătura șase adrese originale ale Ministeriului Cultelor întru sprijinirea celor arătate mai sus [1].

Primiți, etc. T. M.

Luni[2] *17/29 Iunie 1885.* Aseară, pe când scriam adresa de mai sus către Ministeriu, și acum încă [la] ora 7 dimineața, tunete, fulgere, ploaie. Adevărată furtună violentă.

[Telegramă].

Madame Majorescu
Bahnhof Gänserndorf.

Zustand derselbe, aber bewusstlos [3].

Marți 18/30 Iunie 1885. Copleșit de lucru......

Papà Kremnitz, cum aflu prin depeșa lui Ernst, decedat ieri 17/29 Iunie 1885 la amiazi, [ora] 12½. Deci zăcând la pat 8 zile...... Clara sosește în Berlin abia astăzi la ora 8,35 dimineața [4].

....Seara la ora 7, ne-am dus, Livia și cu mine, la al-de Kremnitz......

Miercuri 19 Iunie/1 Iulie 1885. La 6½ dimineața + 17° R. Timp frumos. Livia și eu plecăm la Sinaia cu trenul de $7,^{45}$ dimineața. Sosirea la Sinaia la ora 12 la prânz.

---

1. Mai jos sant însemnate numerele acelor adrese:

No. 21362	din	13	Noemvrie	1862
21910	„	16	„	„
2679	„	28	Ian[uarie]	1863
29134	„	8	Oct.	„
30345	„	[22]	„	„
11866	„	10	„	1884

2. Textul continuă în nemțește.
3. Îi depeșa, în drumul său spre Berlin, știrile ce primea de acolo despre starea tatălui său.
4. Pasajul acesta despre moartea socrului său e încadrat între patru linii, ca într'un chenar de doliu.

Teleg[ramă]

Advocat Irimescu, Iassi.

Rog răspundeți cum a eșit la tribunal procesul Oprișanu. Răspuns plătit.

Maiorescu

Joi 20 Iunie/2 Iulie 1885. Cald, soare arzător. $+24^0$ R la umbră.

Ieri la 7 $^3/_4$ dimineața cu Livia la Sinaia; din păcate, pe neașteptate, și baroana von Witzleben cu noi. La 12 în Sinaia, Livia cu baroana au plecat sus [la castel], eu la hotel, unde însă după 20 de minute o trăsură a Curții a venit să mă ia la prânz.

Numai Regele, Regina, d-ra Romalo, Greceanu, Co-l[onel] Robescu, Basset și Livia.

Regele [a] vorbit cu mine peste o oră politică externă. Față de Franța, ar trebui acum să fim mai prevenitori, fiindcă Franța e slabă.

Împăratul Austriei e el însuși foarte nemulțumit de „politica de porci" a Ungurilor, cum i-a spus regelui nostru.

Speranța noastră este că Ungurii împing spre simpla uniune personală cu împăratul Austriei, și atunci ne putem măsura cu ei, căci tăria lor este numai cât mai strânsa lor uniune cu Austria.

Regele mi-a mulțumit anume pentru telegrama noastră de condolențe.

Primejdia în care a fost Regele, în drumul de la Pesta încoace, la câțiva chilometri înainte de Tővis [azi: Teiuș], noaptea: terasamentul luat de apă, șinele încă în ființă de-asupra lui acoperite de apă. Trenul oprit la câțiva metri înainte de locul primejdios.

Regina foarte amabilă; stat de vorbă cu ea și Livia și d-ra Romalo de la 2 $^1/_4$ până la 4 $^3/_4$. În acest timp ea picta. Mi-a spus: „Când am aflat de moartea socrului d-tale, am stăruit anume ca Livia să vină la mine. Avem

împreună un timp trist, şi ea trebue să se liniştească şi să se întremeze aici".

La 4 3/4, pe o ploaie torenţială grozavă, cu Livia pe jos la gară, ea imediat înapoi, la 5,39 pleacă acum trenul de la Sinaia spre Bucureşti; de astă dată întârziat la Predeal, abia la 6 [plecat din Sinaia], totuşi însă la 10 seara în Bucureşti.

Aici suprahărţuit de treburi înaintea plecărei în călătorie, ca totdeauna....

5-6 1/2 ultima prelegere la Universitate în acest an şcolar. Discutat lucrări de examen scrise. Între ele, foarte bune de 1) Nisipeanu, 2) Colceag, 3) Cărbuneanu, 4) G. Ionescu.

Vineri 21 Iunie 1885. Timp frumos, la ora 5 dimineaţa + 13° R. Din păcate, dorm iarăşi prea puţin, vre o 4 ore. Supraoboseală. — La 12 1/2 + 26° R la umbră, căldură insuportabilă.

Sâmbătă 22 Iunie 85. Nedormit; [dormit] abia 4 ore. Iarăşi cer senin, foarte cald. La prânz 27° R la umbră. Încă o pledoarie astăzi pentru Primăria Iaşi, [luat] rămas-bun de la Zizin, o procură pentru aranjarea moştenirei Clarei la Berlin, Cutzarida-baroana, articol pentru scandalul cu biletul de tren al lui Mandrea, şi apoi la ora 5 plecat [1]!

De la 22 Iunie stil vechiu până azi Luni seara 12/24 Aug. 1885, călătorie de vacanţă prin Mainz—Colonia—Bruxelles — Calais, la Londra—Ilfracombe—Eastbourne—Dieppe — Paris — Basel — Weesen — Golling — Viena, la Bucureşti, despre care micul meu carnet de călătorie (după cel negru).

La Bucureşti, singur. Clara încă în Schlangenbad, Livia cu Regele şi Regina plecat la Königstein în Taunus.

[1]. Urmează o scrisoare către cumnatul său Dr. Wilhelm Kremnitz.

I-am dat, din Viena, consimţirea să fie domnişoară de onoare. Casa în ordine...

Marţi 13/25 Aug. 1885. La ora 7 dimineaţa, $+11^0$ R la umbră. La ora 1 (zi cu soare), $+20$ R la umbră. La $10\,^1/_2$ seara (splendidă lună) $+14^0$ R.

Sânt mai bine decât oricând, după 3 săptămâni [la] Eastbourne cu 18 sticle [apă de] Kissingen, multă primblare, şi mâncare şi vieaţă regulată.

Miercuri 14/26 Aug. 1885. Ast' noapte la ora $3\,^1/_2$ a trecut peste mine un şoarece şi m'a deşteptat......

Tel[*egramă*]. Madame Majorescu, Schlangenbad.

Trimis astăzi prin poştă o mie de mărci.

Titus

Am înapoiat[1] lui Zizin C[antacuzène] $1101\,^1/_2$ franci care-i avea depuşi la mine.

La $5\,^1/_2$ ore după amiazi 20^0 R în umbră.

Joi 15/27 Aug. 1885.

Tel[*egramă*] Maria Ghidiu, Oraviţa.

Cele mai călduroase felicitări. Maiorescu

La $6\,^1/_2$ dimineaţa 10^0 R.

Seara[2] la ora 7 cinat la Brofft cu Zízin Cantacuz[ène]......

Duminecă 18/30 August 1885. La $1\,^3/_4$ zioa, în umbră, $27\,^1/_2{}^0$ R. — Am dejunat la Th. Rosetti, amândoi foarte prietinoşi pentru mine. Ieri din Schlangenbad scrisori. Livia e acolo, pentru câteva zile, din Königstein a. Taunus, a fost însoţită pentru o zi de Natalie Romalo. Clara pare foarte bolnavă cu bronchita ei.

La 10 ore *sara*, în partea de umbră a termometrului meu, $20\,^1/_2{}^0$ R.

---

1. Textul acum în româneşte.
2. Rândul acesta în limba germană; apoi textul continuă în româneşte.

Luni[1] *19/31 August 1885.* La ora $5\ ^1/_2$ dimineața 18° R Cer fără nici un nuor.

Cinat la Brofft cu Dr. Alfred von Domaszewski (custos adjunct al colecțiilor de istoria artei din colecțiile imperiale și docent la Universitatea din Viena) și cu Dr. C. Schuchhardt. Cel d'intâiu (foarte plăcut) pleacă prin Craiova-Celei la Belgrad și prin Albania la Salonic și în Bulgaria spre a copia inscripțiile romane pentru „Corpus inscriptionum [latinarum]" al Academiei din Berlin. Om citit și deștept.

Convorbirea cu el despre *noul Seminar epigrafic la Universitatea din Viena.*

N[ota] b[ene]. De trimes acolo studenți români!

Marți 20 Aug./1 Sept. 1885. Ast' noapte furtună violentă. Astăzi la ora 8 dimineața, numai 9° R. Cer posomorît acum la ora 12, ploios.

Citesc „Familie Buchholz" (în Berlin) a lui Iulius Stinde, plină de un foarte sănătos humor.

Miercuri 21 Aug./2 Sept. 85. Plouă mereu toată ziua. Cinat la al-de Th. Rosetti...

Joi 22 Aug./3 Sept. 1885. Ploaia a încetat într'adevăr, dar cerul tot nuoros. La ora 8 dimineața, + 11° R. — Dar s'a terminat cu sentimentul meu de a fi foarte bine. [Mă simt] cam moleșit.... Oare [să am] malaria?...

Duminecă 25 Aug./6 Sept. 85. Timp frumos. La ora $7\ ^3/_4$ dimineața + 12° R. La Schlangenbad neschimbat. Eu mult mai puțin elastic, iau zilnic ceva chinină. La ora 1 la prânz, $22\ ^1/_2$° R la umbră.

Bilet (carte de vizită) de la actorul Lugosianu, care mă înștiințează că astăzi „avant les 3 heures" se va sinucide. Alergat la Ventura și la sufleorul Andronic, ca să-l facă pe om să-și vină în fire.

---

[1]. Textul urmează în limba germană.

Luni 26 Aug./7 Sept. 85. La ora 7 dimineaţa 12° R. Lungă scrisoare de azi a lui Lugosianu; doreşte să fie angajat la Teatrul naţional prin influenţa mea! Aşa dar ameninţare cu sinuciderea în scop de afacere!

Miercuri 28 Aug./9 Sept. 85. Mereu timp frumos, căldură potrivită. — Ieri şi alaltăieri luat multă chinină; am făcut bine. Ieri ameţit de clienţi, astăzi 4 procese.— Armand Lévy[1] (un bătrân emigrat, cu barba albă, cu părul mare, cu cilindru cenuşiu, Evreu) mi-a fost prezentat de [Mihail] Korné la Curtea de casaţie.

Joi. Droc-Barcianu, Mândreanu, Slavici, Dr. Max, M-me Micle, la mine. Droc-Barcianu cum se cade, energic, mărginit.

Vineri 30 Aug. / 11 Sept. 85. Ci iarăşi cu friguri...... Primit de la Socec 500 de lei acompto pentru Eminescu, a 2-a ediţie a poeziilor lui......

Sâmbătă 31 Aug. / 12 Sept. 85. La ora 12 la prânz 19° R la umbră.

La cină la Petroni. Erau acolo consilierul de la casaţie Predescu (un om cum se cade, în cele literare nătâng), Peucescu, Arion şi Vlahuţă, care ne-a citit poezii nouă. La 10 ½ eu am plecat. Plouă torenţial.

Septemvrie 1885.

Duminecă 1/13. Iarăşi timp frumos. Cu Zizin astăzi la mine [am] regulat soneria mea electrică[2] şi am învăţat să o manipulez singur. La prânz, la Broft cu prinţul A. Ştirbey, care mi-a vorbit de moartea soţiei lui (acum 2 luni) la Buftea. — Încolo, n'am eşit toată ziua, scris

---

[1]. În *România Liberă* din 26 Maiu 1883 e o dare-de-seamă despre volumul *La Roumanie et la liberté du Danube*, Paris, Librairie du Luxembourg, XXVII + 210 pag., cu o introducere de Armand Lévy.

[2]. Zizin Cantacuzène era foarte priceput în lucruri tehnice.

scrisori şi terminat de citit volumul al 4-lea din Aug. Comte......

Joi 5/17 Sept. 85. Ast'dimineaţă la ora 5 înapoiat de la Iaşi. Acolo proces Nanu (Oprişanu) iarăşi amânat. Văzut pe Pogor, Al. Balş. Eminescu încă la Liman, lângă Odesa. I-am adus şi i-am lăsat la Humpel cei 500 de lei de la Socec ca à compte pentru a 2-a ediţie a poeziilor sale.

Emilia a fost în vara asta la Viena....

Sâmbătă 7/19 Sept. 1885. Continuă vremea frumoasă. Eu ceva maï bine, totuşi însă urme de friguri încă.—Mare agitaţie în public din cauza expulsărei redactorului ziarului „Indép[endance] Roum[aine] Ciurcu (altminteri, un îndrăzneţ şi prost individ), a tatălui său, a lui Săcăşanu, Ocăşanu, şi a încă doi Români transilvăneni[1]. Despre aceasta, ziarele de ieri şi de alaltăieri.

Multă corectură de tipar [la poeziile lui] Eminescu, ediţia a 2-a. Acum vreo 4 coale de tipar zilnic. Astăzi întâia corectură a celor din urmă coale!

Seara. — Agitaţia din cauza expulsării Românilor transilvăneni scoasă de la ordinea zilei prin emoţia căşunată de unirea revoluţionară a Rumeliei cu Bulgaria.— Foarte tristă Duminecă.

Luni 9/21 Sept. 85. Timpul frumos continuă. La ora 4 după prânz 20° R la umbră; la soare, arzător de cald....

Cină la [V. A.] Urechia. Mi-a citit mie singur vulgara sa lucrare de cârpaciu, în versuri, în 3 acte „Martial“. În salon, înramate, vre o 8 diplome de onoare ce le-a primit de la societăţi spaniole şi franceze.

Joi 12/24 Sept. 1885...... Ieri pledat [la] Focşani [în procesul] Abdullah Mustafa (Ioanide), mâncat la Gâţă;

[1]. Cf. *Discursuri parlamentare,* vol. III, p. 65 şi scrisoarea sa din 22 Dec. 1885 către Al. Ciurcu.

nemulţumirea lui şi a lui Prodan cu situaţia. Noaptea (12-5) venit încoace.

Ocupat intens mai departe cu Aug. Comte.

Livia plecat din Königstein cu regele şi regina. Clara, după ultima depeşă, în Cronberg lângă Frankfurt a. M....

Vineri 13/25 Sept. 85. Supraobosit. Multă advocatură.....

Acum, ora $2^1/_2$, depeşă de la Livia din Sinaia, unde s'a înapoiat astăzi.

Tel[egramă]

Domnişoarei Maiorescu, Castel Peleş.

Sosesc mâine Sâmbătă sara Sinaia. Sunt Duminecă 8 ore dimineaţa la tine la cafea. Duminecă sara trebue să fiu Bucureşti.

Maiorescu.

...Luni 16/28 Sept. 1885. Aseară, îndărăt de la Sinaia. Regina ca totdeauna, Livia arătând bine, însă cu ceva răceală la gât şi cu o mică tuse. Este definitiv domnişoară de onoare. Regele deprimat din cauza revoltei bulgare, Brătianu cu Beldimano de Vineri seara [plecat] misterios peste graniţă, de bună seamă la Berlin. Şi Carp dispărut tot astfel, de bună seamă la Viena....

Teodor Nica[1] mi-a spus că colecta pentru „virtuţile civice" (Brăt[ianu]) a dat [suma de] 380.000 de lei, cu care au fost plătite datoriile lui Brătianu, şi anume din acestea Carada a primit 80.000 de lei, o hipotecă asupra moşiei lui Brătianu a fost anulată, poate încă şi înzestrarea fiicei măritate cu Dr. Cantacuzino........

Vineri 20 Sept./2 Oct. 1885... La Universitate 117 candidaţi la bacalaureat, pe care-i am eu de examinat la filosofie.

---

[1]. Care era director la Banca Naţională.

Tel[egramă] Constantin Popasu, Braşov

Iliescu plătit 13592 franci. Cum dispuneţi de aceşti bani?[1]

Maiorescu

Luni 23 Sept./5 Oct. 85. Timp. frumos. Iau mereu chinină...

Astăzi 4 procese, mâine 2, zilnic Auguste Comte, iar acum încă, de 6 zile, şi câte 3 ore examen de bacalaureat din filosofie.

Marţi 24 Sept./6 Oct. Astăzi mai bine. Deşteptat de la ora 5. La ora 5, $+6^0$ R. Timp frumos.

Joi 26 Sept./8 Oct. 1885. Continuu timp frumos. Iau zilnic 20 centigr[ame] de chinină......

La $6\,^1/_4$ seara la gara Cotroceni. Primirea Regelui. Şi Brătianu venise cu acelaşi tren. Plouă seara....

Vineri. După puţină ploaie astăzi, cald şi înnuorat.

[Telegramă][2]

D-ra Maiorescu, Castel Peleş.

Alexandri vine Duminecă Sinaia. Rog răspunde dacă este agreat şi unde să locuiască. Titu

Am[2] să afişez la Universitate următorul anunţiu.

Facultatea de Filosofie şi Litere

În anul şcolar 1885-1886 voi[u] propune:

I. Istoria filosofiei din secolul XIX în Franţa, în deosebi Filosofia positivă a lui Auguste Comte.

(Curs comun) Joia de la $5-6\,^1/_2$.

II. Logica (curs pentru an. II.). Sâmbătă de la $5-6\,^1/_2$.

Prelegerile vor începe *Joi în 3 Octomvrie la 5 ore.*

T. Maiorescu

---

1. Bani ai bisericei Sf. Nicolae din Braşov, probabil arenda moşiei Mateleu din jud. Buzău, proprietatea bisericei. Unchiul său C. Popasu era unul din epitropii bisericei.

2. În româneşte.

...*Duminecă*[1] *29 Sept. 85.* La 9,^{40} sara a venit Livia din Sinaia cu M-e Baicoianu, fosta dom[nişoară] de onoare. Eu am venit 2′ prea târziu la gară..., dar le-am găsit la poarta noastră....

Octomvrie 1885.

Joi 3/15 Oct. 1885. Vreme frumoasă, *foarte* cald, une-ori chiar pâclos de cald. Livia încă aici. Eu nu scap de friguri, în toate zilele chinină. Clara a plecat Luni din Berlin şi s'a urcat Marţi sara (11 ore) la Pesta pe vapor şi vine pe Dunăre la Giurgiu.

Jacques Negr[uzzi] sosit din Iassi după vacanţă, zice că Leon [Negruzzi] şi Gane sunt desperaţi de situaţia grupului nostru politic[2]. Carp plo[u]at etc.

Toamna începe sub grele auspicii. Am friguri şi mă simt slab, politiceşte anihilat, în casă situaţia sufleteşte desperată. Numai finanţiar nu sunt zdruncinat.

Astăzi de la 5-6$^1/_2$ începutul Cursului de Istoria f[iloso]fiei francese în secol[ul] XIX. Introducere Descartes. Passabel. Lume multă, foarte cald.

Sâmbătă 5/17 Oct. 85. Soare[3], timp foarte frumos, dar astăzi la ora 8 dimineaţa, după întâia negură rece de toamnă, $+7^0$ R. Astăzi de la 5-6$^1/_2$ întâia prelegere de Logică din acest an şcolar.

---

1. Textul continuă în româneşte.

2. Gane va trece în curând la liberali, cucerit de Brătianu într'o excursie a acestuia, cu familia sa, prin munţii Neamţului şi pe Bistriţa, la care Gane (care descrisese în novelele sale călătoria cu plutele pe Bistriţa) fusese rugat să-i conducă.

(Maiorescu consideră pe Gane trecut în partidul liberal încă din Iunie 1884: cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 54). Cf. însemnarea din 23 Dec. 1882/4 Ian. 1883.

3. Textul continuă acum în limba germană.

Tel[egramă] [1]

M-e Maiorescu,

Giurgiu, la otel.

Am curs Universitate. Venim la gara Filaret. Livia aici. Titu.

Sâmbătă [2] *5/17 Oct. 85*, $8^1/_2$ ore sara. Clara sosit din Berlin prin Pesta, pe Dunăre, Giurgiu-gara Filaret.

Luni 7/19 Oct. 85 .Timp [3] frumos......

Seara de la $8^1/_2$-$12^3/_4$ la Col[onelul] Bengescu[-Dabija[,... ascultat tragedia lui feniciană în 5 acte în versuri „Pygmalion“ [4], cu Jacques N[egruzzi], Caragiali, Exarcho, D. Ionescu [5], [Grigore] Manolescu, Ventura, Sfinx-Racoviță și Duiliu Zamfirescu.

Mercuri [6] *9/21 Oct. 85*. De vr'o 4 zile am scăpat de friguri, dar tot mai iau dimineața câte 20 centigr. chinin. Acum, de vr'o 3 săptămâni. Afară plouă încet, term[ometrul] azi dim. la 8 ore $+10^0$ R; acum, la 3 ore, $+13^0$. Livia tot în București și nu la Regina în Sinaia.... Ieri am fost cu judecăt[orul] de instrucție Solacolu (cumnat cu Michel Korné) la Baroneasa Witzleben vr'o $2^1/_2$ ore, pentru a-i lua declararea în afacerea Schmettau-Hechter.

Joi 10/22 Oct. 85. Ploaie [7], vânt de toamnă, termometrul astăzi la ora 6 dimineața nu deplin 5^0R .

Dentistul [8] Dr. Grohnwald din Berlin întrebuințează acum pentru operații la gingii și dinți injecțiuni sub-

1. În românește.
2. Textul continuă în românește.
3. Data în românește; textul în limba germană.
4. Publicată apoi în „Convorbiri literare“ a. XX, n-rele din Aprilie-August 1886.
5. Probabil, Tache Ionescu; cf. pag. 41 însemnarea din 25 Fevr. 1882 și nota respectivă.
6. Textul continuă acum în românește.
7. Data în românește; textul în limba germană.
8. Textul în românește.

cutane locale cu cocaină (mit Kwaztke'scher Sprize), care, pentru puţine minute, anesteziază cât mărimea unui taler şi aduncimea corespunzătoare.

Generalul B. ([în] Schlangenbad), nevestei căruia îi intrase un ac sub unghie şi se rupsese şi acum trebuia scos cu tăiere, a avut idea de a lua un magnet puternic (întărit prin curent electric), pe care apropiindu-l de deget a sărit acul şi s'a lipit de el. (N[ota] b[ene] Când sare un condeiu în ochi, nu s'ar putea scoate tot aşa ?).

Sâmbătă 12/24 Oct. 85. Timp[1] foarte frumos, soare, încă aseară splendidă lună şi timp căldicel. La ora 3, + 14° R la umbră. — Astăzi mi-am dat demisia ca Prezident al „Buciumului"......

A 2-a prelegere de Logică astăzi de la 5 — 6 ½. Mereu sala foarte plină.

Iau încă mereu zilnic 20 centigr. chinină; voiu mai lua încă 3 zile şi atunci va fi o lună [de când iau chinină]. Am scăpat de friguri. Dar oarecare apăsare în cap prin muncă peste măsură pentru cursurile mele la Universitate.

Duminecă 13/25 Oct. 1885. Timp frumos. La ora 7 dimineaţa + 5° R (încă fără soare, în curtea mea)[2]....

Marţi 15/27 Oct. 85. Ploaie caldă. De la Wilhelm primit astăzi o...... scrisoare de răspuns, de la Mite una rafinată, dar inteligent-romantică. Cu aceasta s'a sfârşit şi acest episod al vieţei [mele]......

Miercuri 16/28 Oct. 85. Din când în când, mereu uşoară ploaie caldă.

Eu, de mai multe zile, schimbat sufleteşte. Sânt până în fundul inimei nefericit şi încă şi descurajat. Bucuria

---

1. Data în româneşte; textul în limba germană.
2. Urmează o lungă scrisoare către cumnatul său Dr. Wilhelm Kremnitz, în chestiuni de familie.

de vieață s'a dus și nu văd altă eșire decât numai cea a liniștei eterne.

Joi 17/29 Oct. 85. Iar[1] soare. La 2 ore + 15° R în umbră. — Mi-a furat la Curtea de apel pălăria, și am fost silit să mă întorc cu capul gol acasă. Tot orașul plin [de svonul] că am [în]nebunit[2]. (M-me Zozo Sturdza: „Ași înțelege să fi [în]nebunit Carp, dar M[aiorescu] nu".).—Prelecții la Universitate cu succes crescând.

Duminecă[3] 20 Oct./1 Noem. 1885. Astăzi la ora 6 dimineața 0° R, dar timp frumos. La 7,[45] cu trenul la Sinaia, ca să duc pe Livia acolo. La ora 12 acolo. Îndată la prânz la regele și regina, cu G[eorge] Cantacuzino, G. Philippescu, Adina Ghyka ș. a. m. d. La 5[39], de acolo îndărăt, la ora 10 seara în București.

Dep[eșă]. Mademoiselle Natalie Romalo,
Iassy
strada Codrescu, 14.

Permettez-nous de vous exprimer la vive part que nous prenons à votre immense douleur.

Famille Majoresco.

Joi[4] 24 Oct./5 Noem. Posomorît. La ora 8 dimineața, + 7° R. Dumineca trecută, regele mi-a vorbit despre Bulgaria[5]. Părerea lui în aceasta era *cu totul pacînică.* El ar restabili *status quo ante* și printr'asta ar fi descurajată acolo, pe zece ani și mai mult, orice asemenea mișcare. A fost o greșală a lui Battenberg să întreprindă așa ceva rezemat numai pe sprijinul unei femei (regina Victoria,

---

1. Data în nemțește, textul în românește.
2. Cf. *I. A. Basarabescu*, articolul *Titu Maiorescu* și *„Gura Lumii"*, în volumul „Comemorarea „Junimei" la Iași [în] Mai[u] 1936. Iași 1937.
3. Textul acum în nemțește..
4. Textul în nemțește.
5. Unirea revoluționară a Rumeliei cu Bulgaria. Cf. mai sus însemnarea de la 7/19 Sept. 1885.

cu care Battenbergul ar fi pus la cale afacerea aceasta, cu ocazia căsătoriei fratelui său cu fiica ei), de oare ce Bismarck îi spusese la Berlin: „Vous n'êtes pas Prince de Bulgarie par la grâce de Dieu, mais par la grâce de la Russie". Dar cu împăratul Alex[andru] III al Rusiei Battenberg este personal în raporturi de neprietenie, de când i-a trimes acum 2 ani la Copenhaga o depeşă deschisă: „Je constate encore une foi que V[otre] M[ajesté] n'a pas tenu sa parole envers moi", pe care depeşă împăratul Rusiei a adus-o, fără nici o observare, la cunoştinţa tuturor marilor Puteri, ca o ofensă. Şi împăratul Austriei este acum jicnit de Battenberg, care astă-vară (după [ducerea în] Anglia) a fost oaspele său la manevre, fără să-i spună nici un cuvânt despre mişcarea în capul căreia s'a pus la 2 zile după întoarcerea lui în ţară de la acele manevre.

Apoi regele mi-a vorbit despre actualul rege al Bavariei (Ludovic II), care e să fie pus subt interdicţie; acesta, între altele, a pus să i se execute servicii de masă à la Benvenuto Cellini pentru 9 milioane de mărci, şi acum invită la masă spirite ale morţilor: Socrates ş. a. m. d. A fost incognito la Reims, spre a examina ceremonialul încoronărei regilor Franţei, şi după aceea a pus să-i facă, pentru mulţi bani, o copie exactă a trăsurei de aur franceze a încoronărei, cu picturi à la Watteau; când însă Prinţul Luitpold (unchiul sau fratele său?), la căsătoria sa în München cu fiica împăratului Austriei Gisella, avea să o conducă în această trăsură, cei 6 cai n'au putut urni nici decum de la treptele Palatului greaua comèdie, încât mirii au trebuit, în faţa lumei întregi, să se dea jos şi să se ducă la biserică într'o altă trăsură.

Telegr[*amă*] [1].

Iancu Dimitriade, advocat, Buzău.

---

[1]. În româneşte.

Sosesc Buzău mâine la amiazi pentru procesul Braşov[1].

Maiorescu.

Vineri[3] *25 Oct. 1885* la ora 8 $^1/_2$ dimineaţa plecat la Buzău, acolo la 12 $^1/_2$ pledat pentru Braşov, câştigat în parte.

Tel[*egramă*]. Hotel Traian, Iassi.

Rog opriţi odae pentru mâine Sâmbătă.

M[aiorescu].

Tel[*egramă*].

Căpitan Costiescu, Iassi.

Mâine Sâmbătă sosesc Iassi otel Traian. Rog veniţi pe la 2 ore cu sinetul Ghica pentru plata restului.

M[aiorescu]

La ora[2] 2 noaptea m'am urcat în vagonul de dormit, unde era Jacques N[egruzzi] şi

Sâmbătă 26 Oct./4 Noem. la ora 1 am sosit la Iaşi. Îndată la mine Carp, Pogor, Cost[ică] Soutzo, Nanu, Creangă, Dem. Rosetti, M[iron] Pompilie, Costiescu ş. a. m. d. La ora 5, la Emilia, care încă nu e bine, la 6 $^1/_2$ al 22-lea banchet al „Junimei", foarte cu haz. Foarte mulţi. Păpuşi de Vicleim, poezie pornografică de Pogor, bune depeşi plăsmuite. Erau acolo şi Ureche şi Olănescu.

Duminecă prânzit la Emilia, Eminescu decăzut cu fete de la Café-chantant. Foarte rece, 0° R.

Luni 28 Oct./9 Noem. 1885. [Trenul] întârziat, abia la 6 $^1/_2$ dimineaţa [am sosit] îndărăt la Bucureşti; rece-umed,

---

[1]. Procesul eforiei bisericei „Sf. Nicolae". Cf. serisoarea şi depeşa din 19/31 August 1883.

[2]. Textul în limba germană.

term[ometrul] + 1⁰ R. Pe drum, multe idei de reformă a psihologiei.

Noemvrie 1885.

Vineri 1/13. De 3-4 zile mereu vreme rece. Dimineaţa la ora 8 ½, + 2⁰ sau 3⁰ R. Eu, foarte sănătos, scăpat cu totul de friguri, lucrând mult pentru [cursul de la] Universitate, cursul foarte frecventat, financiar stând foarte bine, dar fără nici o respirare sufletească liberă.

Astăseară, pe la 10 ½, uşor cutremur.....

Marţi 5/17 Noemv. 85. Aseară vânt, astăzi ploaie cu fulgi de neauă. + 3⁰ R.

Joi 7/19 Noemv.[1] Am dat astăzi lui Nisipeanu 110, lui Colceag, Clinciu şi Brânduş câte 30 [de] franci din banii plătiţi mie de la bacalaureat. Acei 4 sunt studenţii facult[ăţii] de lit[ere], an[ul] II, care au depus bun examen din Logică.....

Luni 11/23[2] *Nov. 85.* Ceva ceaţă, dar + 8⁰ R. Şi ieri.

Miercuri 13/25 Nov. 85. Ieri în Buzău, pentru biserica din Braşov. De acolo

Tel[egramă]

C. Popasu,

Braşov.

Câştigat. Taxa pentru amend. moşiile suprimată.

Maiorescu.

Vreme frumoasă. La ora 7, + 7⁰ R[3].

---

1. Textul în româneşte.
2. Textul acum în limba germană.
3. Cu aceasta se termină însemnările din partea a doua a „jurnalului“ nr. 5 (21 Fevr./5 Martie 1885 — 13/25 Noemvrie 1885). La sfârşit, indicaţia pentru identificarea carnetului următor: „Von hier ab Tagebuch und Briefe im kleineren 8⁰ Heft, gebunden hellgrün-silber-brokat-artig, schwarze Lederecken, goldschnitt“ (numerotat „jurnal 8“).

Miercuri[1] *13/25 Noemvrie.* Lucrul cel mai important din ocupaţia mea intelectuală de acum este hipnotismul ca drum experimental pentru adevăruri psihologice.

Domnului[2] Dr. Rudolf Heidenhain[3],

Profesor la Universitate şi
Director al Institutului fiziologic
în Breslau.

Bucureşti 14/26 Noemvrie 1885.

Mult stimate domn,

Iertaţi deranjamentul ce vă căşunează această scrisoare. Numai importanţa lucrului mă poate scuza, poate.

Neputându-mă raporta, din nenorocire, la nici o cunoştinţă personală, trebue, înainte de toate, să mă legitimez către d-voastră. În ultima ediţie a Conv[ersations]-Lexiconului lui Brockhaus, şi şi în cea precedentă, a 12-a, e o notiţă biografică despre mine. Profesorul Bardeleben din Berlin mi-este cumnat. Şi colegul d-voastră de la Breslau profesorul Haeser cred că-şi va aduce aminte de mine

---

1. Cu aceasta începe caietul nr. 8. notat, la diferite date: „Tagebuch, Briefe und Telegramme, vom 13/25 November 1885 bis 31 Dec. 1886 (resp[ectiv] 3/15 Ian. 1887). Jurnal 8 (Jurnalul cu divorţul)".
Textul începe în nemţeşte şi continuă în cea mai mare parte tot astfel.

2. Se înţelege, în nemţeşte. Scrisoarea n'a fost trimeasă: textul e anulat cu 2 linii încrucişate, iar de-asupra adresei e scris „nicht abgeschickt". Ea ne dă însă informaţii aşa de preţioase despre pasiunea ştiinţifică a lui Titu Maiorescu, în genere, şi în special despre interesul emoţionant cu care se adâncise într'o problemă de psihologie experimentală care pasiona pe atunci nu numai pe oamenii de ştiinţă, ci cercuri largi din lumea contemporană, — încât ne-am crezut îndreptăţiţi a nu o lăsa nepublicată.

3. Rudolf Heidenhain (1834—1897), profesor de fiziologie şi histologie la Universitatea din Breslau; a explicat activitatea endocrinică a glandelor prin fenomene înăuntrul celulelor, a făcut cercetări asupra muncii mecanice, asupra fenomenelor chimice şi desvoltării de căldură în timpul activităţii muşchilor, şi a cercetat experimental fenomenele de hipnotism.

După ce politica mă îndepărtase câtva timp de la activitatea universitară — am fost câtva timp ministru de instrucție și apoi ministru al României la Berlin — activez acum iarăși ca profesor de filosofie la Universitatea din București.

De 22 de ani, m'am silit, cu tot dinadinsul, în continuu studiu și prelegeri de psihologie, să es din înfundătura în care de secole stă această, propriu vorbind încă neexistentă, știință, prin insuficienta așa zisa observare de sine lăuntrică. Firește, cunosc și urmăresc scrierile psiho-fizicei[1]. Și în privința localizărilor cerebrale caut să mă țin în curent, prin Ferrier, Goltz, Nothnagel ș. a. m. d. „Psychische Krankheiten“ ale excelentului Griesinger le-am studiat de aproape, de asemenea pe Maudsley[2].

Toate acestea însă au dat prea puține rezultate pentru psihologie.

Acum 5 ani însă mi-a căzut în mână broșura d-voastră despre hipnotism, „Der sog[ennante] thier[ische] Magnetismns“. Se'nțelege, am urmărit mai departe literatura chestiunei, mi-am făcut cunoscute mai întâi lucrările, lui Charcot (de întrebuințat „cum grano salis“), am și „Iconographie de la Salpêtrière“, firește Neurypnologia lui Braid și ultima disertație a acestuia din anul 1860 tradusă de Preyer ș. a. m. d.

Vin acum însă ultimele comunicări ale lui Beaunis din Nancy în numerele din Iulie și August din acest an ale revistei lui Ribot „Revue philosophique“, și ar fi acum curată lipsă de conștiențiozitate din partea unui psiholog, dacă nu s'ar servi el însu-și, prin proprie intuiție și propriu

---

[1]. De bună seamă, de la dânsul prinsese și Ștefan Mihăilescu („Stemil“) interes pentru știința aceasta, nouă și la modă atunci (a publicat o *Introducere la psihofizică*. 1892).

[2]. Cf. *Însemnări zilnice,* vol. I. p. 330,332 și însemn. din 15/27 Fevr. 1881 și 28 Oct. /9 Noem. 1883.

control, de acest important mijloc experimental, pentru clarificarea atât de multor probleme.

Trebue deci să hipnotizez eu însu-mi. Căci aici în Bucureşti nu e nici o ocazie de a asista la experimentările altora. Trebue să fac acest lucru cu seriozitatea, cu stăruinţa şi de asemenea cu toată prudenţa cerută.

Şi acum rugămintea mea către d-voastră, prea stimate domn, rugămintea de a-mi răspunde la următoarele întrebări:

I. Cum organizez în modul cel mai practic experimentele, spre a obţinea starea hipnotică la alţii? Cât de des şi la ce intervale să experimentez cu aceeaşi persoană, înainte de a părăsi experimentul cu ea ca neputând fi executat?

II. Astfel de experimente, în cazul când reuşesc, sânt, de regulă, vătămătoare pentru cel hipnotizat? Câte minute e permis să dureze? Cât de des şi la ce intervale e permis să fie repetate? Poate spera cineva să poată ajunge curând la suggestiuni? Mi-este permis să întreprind experimente cu sora mea, cu fiica mea?[1]

Este o mare libertate ce mi-o iau cu aceste întrebări faţă de d-voastră; vă rog să nu mi-o luaţi în nume de rău. Sper numai că cel puţin veţi citi din rândurile mele că nu e vorba de un joc de curiozitate, ci de toată seriozitatea chestiunii.

Nu-i vorbă, cum mi-e permis să vă răpesc timpul astfel? De unde, în genere, să luaţi acest timp? Căci eu cunosc aproape-istovitoarea muncă în împlinirea datoriei anume în Prusia.

Poate, în cazul cel mai rău, sânteţi aşa de bun să-mi indicaţi numai câteva izvoare bibliografice care conţin o îndrumare *practică* mergând până în amănunte

---

[1]. Scrisese întâi: Würden Sie sie [die Versuche] mit Ihrer Schwester, mit einer Tochter, vornehmen?

pentru deslegarea acelor întrebări. Eu nu cunosc nici unul. Cele citate de mine nu-s îndestulătoare pentru aceasta.

Adaug în sfârşit că aici cunosc mulţi medici şi pot aplica, în această direcţie, orice măsură de precauţiune ce v'ar părea necesară.

Şi acum, încă o dată şi înainte de toate, rugămintea de a mă scuza!

Cu distinsă înaltă stimă,

Al d-voastră cu totul devotat

T. Maiorescu.

Adresa: T. Maiorescu, Bucureşti,

strada Mercur, 1.

Joi 14/26 Nov. 1885. Vreme posomorîtă. La ora 8 dimineaţa, + 5° R.

Vineri 15/27 Nov. 1885. Tedeum şi deschiderea Camerei. Am fost la ele. Localul Camerei bine renovat după parţialul incendiu (dar proastă acustică).

La $3\,^3/_4$ [m'am] dus la gara de Nord să iau pe Livia, care venea în sfârşit definitiv de la Sinaia, cu Regina încă bolnavă (laringită)......

Sâmbătă 16/28 Nov. 85. La ora 8 dimineaţa, + 7° R. Eu ciudat de indispus, fără vieaţă. Sănătos sânt, neobicinuit de frugal în mâncare, în băutură şi în orice fel de plăcere materială. Din punct de vedere higienic fac numai greşala că nu merg pe jos aproape de loc — din lipsă de timp şi de curaj de vieaţă. Din punct de vedere financiar sânt solid aşezat. Politiceşte deprimat, sufleteşte cu totul apăsat. Fără raza de lumină a bucuriei, fără orice [rază]. Aşa nu poate merge mai departe. Cursul meu la Universitate îl menţin vioiu din necesitatea datoriei, dincolo de asta îmi lipseşte curajul şi bucuria vieţei. Sânt zero acum.....

Marți 19 Nov./1 Dec. 1885. Alaltăieri-seară întrunire politică la mine, Carp, Th. Rosetti, J. Negruzzi, A. Marghiloman, Laurianu, Nica, Iamandi, Ianov, Crupenski. Articolele mele politice „Precedentele constituționale create de Ministeriul Brătianu“, dintre care pe cel dintâiu l-am scris Duminecă.

...... Aerul foarte limpede, acum la ora 8 foarte frumos soare. La ora 7 dimineața, + 7 ° R (înainte de răsăritul soarelui).

Joi 21 Nov./3 Dec. 85. Timp foarte frumos. La ora 12, + 8° R la umbră...... Multă politică, comisiunea [de răspuns] la Adresă, etc. Din nenorocire, ieri la Curtea de casație pierdut procesul D-nei Callimaki.

Vineri 22 Nov./4 Dec. 85. La ora 8 dimineața — 3° R. Dar aerul foarte limpede, frumos răsărit de soare.

Sâmbătă 23 Nov. 85. Importantă, grea prelegere de Logică despre baza fiziologică a noțiunilor. Seara, până la 12, animată „Junimea“ la mine.

Duminecă 24 Nov. De la ora 3—4 1/2 : conferența publică în folosul clădirei Ateneului „Despre spiritul public la noi“. Nu prea multă lume, dar expunere animată.

Luni 25 Nov. Ieri și astăzi scris al 2-lea articol „Precedente constituționale“. Seara, întrunire politică la mine până la ora 12.

Marți 26 Nov. Transcris articolul pentru ziarul de mâine („Rom[ânia] lib[eră]“). Două pledări la [Curtea de] Casație.

Miercuri 27 Nov./9 Dec. 1885, de la 4 1/2—5 1/2 cuvântare la Cameră la desbaterea la Adresă, cu o violentă convingere în contra corupțiunii și pentru inamovibilitatea

judecătorilor[1]. Acum însă e ora 2 noaptea spre Joi, am isprăvit cu corectura stenogramelor, care pornesc la tipografia *Monitorului.*

Mâine sau mai bine zis astăzi Joi [am] încă [de ținut] prelegere la Universitate.

Important, că al meu cap a susținut bine și vioiu această acută muncă.

Încă n'a nins de loc până acum, la ora 8 dimineața + 4° R.

Joi 28 Nov./10 Dec. 1885. M'am deșteptat la ora 7. Acum la ora 8 1/2 dimineața plouă, însă, de mirare, la — 1° R.

Vineri 29 Nov. / 11 Dec. 1885. Astăzi pe la ora 3 după prânz ninge, acum seara la ora 11 neauă înaltă, din plin. Eu mereu între tribunal și Cameră, unde continuă încă desbaterea la Adresă. Cuvântare puternică a lui Carp ieri în contra corupțiunei majorității lui Brătianu. Astăseară jurnalele pline de cuvântarea mea de alaltăieri.

Duminecă 1/13 Dec. 1885. Neauă înaltă, dar astăzi soare, timp foarte frumos. La ora 8 dimineața, — 7° R. În „Voința națională" de astăzi întâia scrisoare deschisă a lui Stătescu către mine, plină de insulte, întruuire la mine cu P. Carp, Al. Balș, V. Pogor, Al. Lahovari, J. Negruzzi, I. A. Cantacuzène și A. Marghiloman. Lahovari și Pogor de părere să-l provoc la duel. Am făcut asta, prin Carp și Al. Marghiloman. — El a trimes seara la Marghiloman pe general Budișteanu și Emil Costinescu. Eu de la 10—12 seara la Marghiloman. N'am acceptat nici un fel de transacție.

Luni 2/14 Dec. 1885. — 12° R la soare și splendidă scânteiare de neauă. La 10 1/2 dimineața, Marghiloman a

---

[1]. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, 367—391.

venit de m'a luat în coupé la hipodrom. Acolo, la ora 11, eu şi martorii mei (cu Dr. Kremnitz) şi Stătescu cu ai lui. 1 foc de pistol la comandă între 1 şi 3, la distanţă de 20 de paşi. Eu nu l-am nemerit, pistolul lui n'a luat foc. După asta ne-am dat mâna, iar a doua zi eu am depus cărţi de vizită la toţi secundanţii.

Luni 2/14 Dec. 1885. Ora 6 seara.

Iubite Wilhelm,

Acum trebue să primeşti şi tu mulţumirile mele pentru prietenescul tău drum de ast' dimineaţă şi pentru amabila ta strângere de mână. Noi amândoi ştim bine că, subt toate straturile care s'au aşezat peste noi, se află un substrat care ne ţine şi ne va ţinea ferm împreună.

Încă o dată cele mai calde mulţumiri de la vechiul

Titus.

In *tot timpul* acestei afaceri, cu deosebire şi pe teren, [am fost] aşa de complet liniştit şi *indiferent,* dar cu desăvârşire, încât îmi pot explica acest lucru numai prin profundul desgust de vieaţă.

Miercuri 4/16 Dec. 1885. Ora 8 seara. Ninge de ieri şi ninge necurmat. Pe strade [neauă] de $^1/_2$ de metru, pe unele locuri 1-2 metri. Trenurile întrerupte. —3° R. —Chestiunea duelului meu [a] făcut pretutindeni cea mai bună impresie, întreaga atitudine politică întărită şi clarificată printr'aceasta.

Theodor Rosetti înapoiat aseară din Dresda (frate-său Costache mort [acolo]). Acum încă depunerea la Soleşti a urnei cu cenuşa.

Aseară şi la masă Zizin Cant[acuzène] şi pianistul Buiucliu. Convorbiri cu Zizin....

Vineri 6/18 Dec. 85. Ieri [a] continuat să ningă. Astăzi soare. De s'ar topi uriaşele troiane!. Dar la ora 8 dimineaţa, — 3° R, spre seară totuşi $\pm$ 0°.

Duminecă 8/20 Dec. 85. Timp foarte senin. Astăzi la ora 8 dimineața, — 7° R. Aseară „Junimea" la mine, totdeauna cam obositoare, fiindcă vine îndată după cursul meu la Universitate. Ieri [sala la] Universitate arhiplină. Am terminat biografia lui Auguste Comte; Sâmbăta viitoare, începutul sistemului său al pozitivismului. La [ședințele] „Junimei" [ne] citește mereu Hașdeu câteva articole din Dicționarul său[1]; pe lângă asta multe poezii, puține de importanță.

Acum încă [trebue să scriu] articolul meu la jurnal[2]. Sânt copleșit de lucru.

Astăzi scris multe scrisori, și la Brașov (Popasu).

Luni 9/21 Dec. 1885. La ora 9 dimineața, când soarele bătea în termometrul meu, — 12° R. Așa dar, fără soare poate — 16° R. Ieri la noi la cină al-de Negruzzi, al-de Urșanu și N. Nanu.

Marți 10/22 Dec. 85. La ora 8 dimineața — 8° R..... Până târziu noaptea [am] lucrat la articolul politic și la rezumatul biografiei lui Comte....

Miercuri 11/23 Dec. 85. La ora 8 dim., — 11° R. Timp senin. Aseară la noi a cântat din gură cu Livia tânăra doamnă care schioapătă Al. A. Balș. [Erau] încă tânărul Balș cu sora lui, d-na Pulch[eria] Rosetti și Zizin.

Joi[3] 12/24 Dec. 1885. Negură. Termom[etrul] — 2° R. Enorme cantități de zăpadă. În curtea noastră până la înălțimea zidului vecin, adunată de pe acoperiș. Lucraiu ieri iarăși până pe la 3 ore noaptea la articolul III din „Precedentele constituționale".

Sâmbătă 14/26 Dec. 1885. La 8 dim. — 8 ½° R. Aceeași cantitate de zăpadă pretutindeni. Astăzi de la 5

---

1. Cf. însemn. de la 11/23 Fer. 1885.
2. Al treilea din seria „Precedente constituționale", cf. însemnările de la 19, 25 și 26 Noemvrie 1885.
3. De aici înainte, textul în românește.

(fotografie de prin 1888—1890).

— 6 1/2 prima lecţiune asupra chiar f[iloso]fiei lui Auguste Comte. Cele 3 faze (teol[ogică], metaf[izică]; pozit[ivă]). Lume foarte multă şi un interes (periculos de mare) pentru pozitivism. — Sara „Junimea“ la Jacques.

Duminecă. Iar nu mai pot dormi bine. Sânt prea ostenit. M'am deşteptat azi la 6 (5 ore somn) şi m'am sculat la 7 1/2. Atunci termometrul — 3 1/2 ° R.

Luni 16/28 Dec. 1885. La 9 ore dim. (soare), termom. — 11 ° R. — Baronul Waldberg la mine, [stat] peste o oră. Aprobă pe Carp în discuţia finanţiară. — Vrea să mă facă să merg la Baronul Meyer[1], cum a înduplecat pe Kogălniceanu. Dar eu nu merg.

Marţi 17/29 Dec. 85. La ora 8, — 10° R. La dejun Lecomte du Nouy. Noi sara la A. Balş.

Mercuri 18/30 Dec. 85. — 8° R. Noi la masă la J. Negruzzi. — Ado Bardeleben a fost pe la noi fără a ne găsi acasă.

Vineri 20 Dec. 85 /1 Ian. 86. — 1° R. Cu Ado şi cu Al[exandru] Balş în sanie (ningea puţin) afară după Cotroceni, am vizitat cupolele (experim[ent al] Generalului Brialmont). Ieri seară la noi Lecomte du Nouy ne-a explicat cu picturi restauraţia Curţii-de-Argeş. Prezente familiile Al. A. Balş, Cretzeanu, Mandrea, Negruzzi, apoi G. Racoviţă, Nanu, Miclescu.

Sâmbătă 21 Dec. 85 /2 Ian. 86. Sânt 7 ore dim. Dar nu se poate ceti în odae, nici la fereastră, decât literele mari (ziua e în genere posomorîtă). + 1 ° R. Fac lecţia Aug[uste] Comte pentru astăzi cu lumânările aprinse.

Duminecă 22 Dec. 85/3 Ian. [86]. Ear + 1° R. Ieri a plo[u]at-burat câtva timp. Se topeşte zăpada în şiroaie.

---

[1]. Ministrul Austro-Ungariei; probabil, pentru convenţia comercială cu Austro-Ungaria, care era în discuţia Camerei.

— Ieri, prânz[1] la Rege, după lecția mea de la Universitate. Apoi „Junimea“ la mine până la 1 noaptea. Și George Cantacuzino, pentru prima oară. —Nu mai pot dormi decât abia 5 ore, prea obosit.

Azi aforisme pentru numărul literar al „Epocei“ și corectura rezumatului conferinței mele de la Ateneu asupra „Spiritului public“.

Luni $\frac{23\ \text{Dec.}\ 1885}{4\ \text{Ian.}\ 1886}$. La $8\,^1/_2$ dim[ineața] [plecat] din București, la $9\,^1/_4$ din Chitila, la 12 ore Marți în Viena. De la Orșova la Viena cl. I 46 fl. hârtie.

Tel[egramă]

Marți 24 Dec./5 Ian. 1886, la ora 1.

Majorescu, Bucarest.

Bien arrivé. Oesterreichischer Hof. Titus.

Aici am odaia No. 5 în etaj. I. Mai bine No. 6 altă dată.

Marți sara in Theater an der Wien opereta „Zigeuner-Baron“ (3 acte), de Strauss. Slabă și reminisențe din „Bettelstudent“.

Mercuri $\frac{26\ \text{Dec.}\ 85}{6\ \text{Ian.}\ 86}$. *Viena.* Augustiner Kirche, Excelsior, la 2 ore la operă, Ed. Strauss în vesela Musikvereinssaal la 5 ore (Ouv[erture] Oberon, finale. Tristan, walzuri etc.). Aici intrarea numai 50 Kr[eutzer]. În fund, bere, cafea, etc., dar nu se fumează. Sânt și loje (plăcute, à 2 fl. 50 loja și deosebit apoi intrarea persoanei).

Sara plixis, cetire de jurnale în Café d'Europe. $+6^0$ R.

Joi $\frac{26\ \text{Dec.}\ 85}{7\ \text{Ian.}\ 86}$. *Viena.* [La] „Danubiana“. Vorbit cu Cassian[2] ca din inițiativa lui să se concentreze toate afacerile juridice la mine și eu să am 6000 fr. pe an, în

---

[1]. Aici „prânz“ e în accepțiunea (falsă în românește) ce i se dă în așa zisa „societate înaltă“ de la noi, traducând pe francezul „dîner“.

[2]. Cf. scrisorile din 18 și 26 Noem. 1883 către Etienne și însemnările din 30 Noem. și 25 Dec. 1883.

loc de 4000. Apoi [la] „Belvedere". Sara [la] Karltheater „Das lachende Wien", cu viul comic Schweighofer şi Tewele, neplăcuta subretă. (Parquet primele 3 rânduri à 3 fl.) Fremdenloge parquet strimte, dar bune, de 2 persoane. + 1° R.

Vineri $\frac{27 \text{ Dec. } 85}{8 \text{ Ian } 86}$. Plătit otelul, odaia a 3 Fl., 25 cr. Paturile cele mai bune. — 2° R. Plecat la 11,[10] dim[ineaţa] cu Nordbahn, la Breslau, unde [am] ajuns la 10,[10] sara. La Oderberg $^3/_4$ ore. Biletul 34 mărci. Ningea tare spre Breslau. La Breslau zăpadă multă şi frig. Hôtel du Nord, lângă Centralbahnhof.

Sâmbătă $\frac{28 \text{ Dec. } 85}{9 \text{ Ian. } 86}$. Odaia No. 6 şi 7, 8 mărci pe zi cu serv[iciul]. salonaş (atlas albastru cu aur) şi apoi iatac, în et[ajul] I, cu vedere spre gară.

Rud[olf] Heidenhain, Geheimrat, Ohlauerstadtgraben, 16. I (Universitäts-Frauenklinik). Sprechst[unde] 8 $^1/_2$ Vormitt[ags]. Dar aflu că Haeser a murit.

Sânt trist şi obosit de viaţă. — La $^1/_2$ 4 ore am fost la Heidenhain. Vorbit cu el. S'a lăsat de hipnotism, dar mă trimite la Hering în Praga. Pe frate-său l-a hipnotizat de sute de ori fără efect neplăcut, dar la un student [s'a produs un] tic nervos, care s'a pierdut după vre'o câteva săptăm[âni]. Altul [a avut] halucinări, d. e. leul la menagerie, i-a zis H[eidenhain] că a eşit din colivie (deşi nu era), student[ul] s'a speriat groaznic, tremura, asudare locală numai a părţii de jos a degetului al 4-lea. Ca să-l liniştească, H[eidenhain] i-a zis că iată l-au împuşcat. A mai avut stud[entul] de 2 ori aceeaşi halucinaţie, cu aceleaşi efecte de asudare locală noaptea, apoi i-a trecut. Bucătăreasa lui H[eidenhain] la hipnotizare a căpătat regula. După o scrisoare primită de H[eidenhain] din Zürich (sau Würzburg?), pe care mi-a cetit-o, hipnotizatul a căpătat un acces trecător de nebunie. — Lui H[eidenhain] din 20 pers[oane] de abia

1 i-a succes a o hipnotiza, cu fixare asupra unei sticle strălucitoare (mi-a dat un exemplar).

Teoria lui, că în celulele gangliare cenuşii sânt „Hemmungsapparate“ pentru impresii (ca şi la urechie; la ochi crede că pigmentul negru este acest aparat. Altfel impresiile ar rămânea mai mult timp.) O parte a histeriei consistă în slăbiciunea lui Hemmungsapparat, aşa încât impresiile [sânt] prea tari.

La hipnotism [e] paralizarea lui, aşa încât impresia [e] excesiv de mare.

Prânz la Hansen, Schweidnitzerstr[asse] (nu aşa de bine). Sara la Victoria-Café-Chant[ant], lângă gară. Logeneintritt 2 Mark. Grog. Bine, deşi cam trivial, dar viu. Schnellzeichner und dressierte Gänse. — Migräne, schwach.

Duminecă $\frac{\text{29 Dec. 85}}{\text{10 Ian. 86}}$. La 6,50 plecat cu trenul Breslau-Mittelwalde-Prag, bilet direct cl. II 21 [de] mărci. La 10,35 Mittelwalde, granița austr[iacă], reviz[uirea] bagajelor, un şniţel şi cafea neagră, restaurant prea mic, de-abia 4 călători, viscol de zăpadă foarte mare. 40 de minute Aufenthalt. La 11,9 [am] plecat, trenul întârziat.

Viscolul aşa de mare, încât nu se vedea nimic din munţi. La Gross-Wossek am scăpat trenul Praga. Am stat acolo 3 ore, aşteptând trenul accel[erat] din Viena, care în fine la 8 ore seara (în loc de 5,24) ne-a adus în Praga. Frig şi zăpadă, dar eu mă aflu bine. În Praga, *hôtel Schwarzes Ross*, pe Graben. Eu o odaie bună şi comodă No. 34 în etaj[ul] II (două paturi). Vedere spre frumosul Graben. Praga surprinzător de frumoasă. Altă dată „Hôtel Blauer Stern“ alături (după Bädeker).

Luni $\frac{\text{30 Dec. 85}}{\text{11 Ian. 86}}$ Praga. M'am sculat la 6 ore, scriu, am să mă duc după Hering şi Jarnik.

Tel[egramă]
Majoresco, Bucarest,
strada Mercur.

Arrivé Prag Hôtel Schwarzes Ross pour meilleures expériences [1].

Prof[essor] Dr. Ewald Hering ord[entlicher] Prof[essor] der Physiol[ogie] und Vorstand des physiolog[ischen] Institutes an der deutschen Carl-Ferdinands-Universität in Prag (Wenzelsgasse 27-29, [lângă] Wenzellsbad). M'a primit şi între 4-5 $^1/_2$ am asistat la 3 cazuri de hipnotism uşor (2 cu simple „pasuri" [2], mâni calde! de vr'o 30 [de] secunde, cu fixare şi pasuri) făcute cu 1) Dr. Wilhelm Biedermann, ausserordentl[icher] Prof[essor] der Physiologie, cu locuinţa tot acolo, 2) [cu] Dr. Moritz Löwit, Privatdocent für allgem[eine] Pathologie (Prag, Salmgasse), 3) [cu] Dr. Reinl, doctor din Franzensbad, iarna lucrând la un institut al Univers[ităţii]. — Augenzwinkern, la ultimul, şi început de suggestiuni („Legen Sie sich schlafen!" Ich thue es ja, etc.) Dar la fiecare numai 1 minut, la Dr. Löwit deştept şi Starrkrampf al braţului drept prin pasuri, dacă însă îl întindea mai întâi cu voinţă (dacă nu, adecă în sprijin comod, nu).

De [3] la 8-11, cină la Prof[esorul] Hering. Soţia lui, din Leipzig de neam, fiica lui (nu frumoasă, uitându-se puţin cruciş, născută tot în Leipzig), fiul său (născut în Viena, în anul acesta venit la Facultatea de medicină din Praga), Prof[esor] Sigmund Mayer, directorul Institutului de histologie (Wassergasse, 17) şi soţia lui (el din regiunea Rinului, ea o Berlineză), un drăguţ tânăr medic englez, Prof[esorul] Biedermann şi Dr. Löwit.

---

1. Experimente de hipnotism.
2. Plural de la francezul „passe": mişcări cu mâna ce le fac magnetizorii spre a adormi pe cei pe care-i hipnotizează.
3. De aici înainte, textul iarăşi în limba germană.

Multă conversatie despre nemulțumirea Germanilor în Praga, din cauza felului insuportabil al Cehilor. Și orașul e nesănătos, din cauza proastei ape de băut, tifos!

În camera aparatelor, la [ora] $3^1/_2$, Hering mi-a făcut un frumos experiment cu foarte frumoasă coloare complementară verde, la lumină roșie căzând în aparat, alături o mai mică lumină albă și între ele o riglă ținută vertical făcând umbră.

Marți[1] $\frac{31\ Dec.\ 85}{12\ Ian.\ 86}$ Sculat la 8 ore, după prima noapte bine dormită. Afară ninge și [e] vânt, viscol de iarnă 3^0 R.

Între $9^3/_4$ și $10^1/_2$, iar la Hering. Al 4-lea experim[ent cu Dr. Fleischmann. Hipnotizat prin apăsarea ochiului stâng. Cu ochiul drept vedea regulat mai la dreapta. Hering i-a desinat o linie așa ruptă:

¦ el a întregit-o cu creion roșu așa: ¦ |

Recomandat de Hering: Neurolog[isches] Centralblatt von Prof[essor] Mendel, Leipzig, Vogt (seit 4 Jahren), Jährl[ich 16 Mk.

Goltz, Verricht[ung] der Grosshirnrinde, 1881. Aus Pflüger's Archiv. $8^1/_2$ Mark.

Munk, id[em], Hirschwald, 1881, 3 M.

Seara[2] la Variété-Theater (Café-chant. Karolinenthal), intrarea à 80 de crăițari, la parquet. Poți mânca acolo. Muzică bună, cuviincioasă café-chantant, dar în public bleoatele figuri fanatice urîte ale Cehilor.

---

1. Textul acum în românește.
2. Textul urmează acum în limba germană.

[Anul] 1886.

Mercuri 1/13 Ianuarie. Praga[1]

Maiorescu, Bucarest,
strada Mercur.

Mulţumesc. Sâmbătă Bucureşti.

Maiorescu.

Din Praga, după moderată socoteală a otelului (13 1/2 fl.), plecat la 11 1/2 cu trăsura otelului la gara căiei ferate a Statului spre Viena, unde am sosit punct 7,10 seara, cu toate uriaşele mase de neauă pretutindene.

Clasa II tren accelerat de la Praga până la Viena 14 1/2 fiorini (De la Pesta la Praga şi înapoi cl. II 34 fl. cu valabilitate 35 de zile).

Lăsat bagajul la garderoba gărei şi cu noua geantă galbenă în mână pe jos spre oraş. Enormă [cantitate de] neauă peste tot. Trotoarele pretutindeni curăţate [de neauă], dar troiane de neauă de 1 metru, adesea de 2 metri între trotoar şi partea carosabilă a stradei. În acestea, în dreptul fiecări porţi de intrare la case, făcut drum de trecere[2]. Unele strade pline încă de neauă pe partea carosabilă.

Luat trăsură cu un cal şi căutat zadarnic papetăria Schellenberg în Kirchgasse din [cartierul] Mariahilf; prăvălia desfiinţată; pierdut 1 1/2 oră; în sfârşit, pe [strada] Wieden [la] „Hotel Stadt Oedenburg", o cameră la stradă laterală No. 4 (2 fl., cu utilizarea amândoror paturilor 2 1/2 fl.). Într'adevăr frumos, cu vedere spre Naschmarkt, dar prea rece, din cauza gangurilor deschise, iar vara, de bună seamă, prea cald din cauza curţii acoperite cu geamuri.

Seara, cinat în hotelul de alături al lui Zillinger, la [reprezentaţia] cântăreţilor populari L. Montag şi Guschl-

---

1. Data în româneşte; textul în limba germană.
2. Arătat aceasta prin desen.

bauer (intrarea 40 de crăiţari). Sala mereu plăcută şi cuviincioasă, dar trupa mai puţin bună decât Novak, neplăcute 2 femei, dar Guschlbauer un minunat [actor] comic local à la Scholz.

Marţi 2/14 Ianuarie 86. Viena. Citit în pat până la 9 1/2 foarte buna „Leute von Seldwyla" a lui Gottfried Keller. — Afară, frig şi posomorît. Încep al IV-lea şi cel din urmă articol pentru „Rom[ânia] lib[eră]". Din cauza frigului, n'am scris mai departe. Cumpărat la Graben 3 susţinătoare de menu, de metal, à 1 1/2 fl., mâncat la Breying, plătit otelul la 3 1/2, plecat cu trenul la 4 1/2, la 10 1/2 (cu ceva întârziere din cauza zăpezei) la Budapesta, cl[asa] a 2-a Viena-Pesta 13 1/2 fl., Pesta-Orşova cl[asa] I 31 fl. 5 cr[ăiţari], vagon de dormit Pesta-Vârciorova 18 fr.

Vineri 3/15 Ianuarie 1886 [la] ora 8 seara [în] Bucureşti şi Sâmbătă 4/16 Ianuarie la 5 1/2 dimineaţa intrat acasă. Temperatura + 1° R.

Duminecă 5/17 Ianuarie 1886. Desgheţ, stradele, în parte, de netrecut, din cauza băltoacelor şi iarăşi a grămezilor de neauă şi ghiaţă. + 3° R.....

Luni 6/18 Ianuarie 1886. Ploaie+4° R. Dr. Schuchhardt la mine la prânz. Se duce la Pergamon ca consilier arheologic la săpăturile germane de acolo.

Marţi 7/19 Ianuarie 1886. Mereu timp posomorît, a ploaie, neaua descreşte. + 2° R.[1].

---

[1]. Urmează 14 telegrame, mai toate răspuns la felicitări de Anul nou, dintre care 10 în româneşte (cu textul: „Mulţumesc şi vă doresc asemenea, Maiorescu", sau „Felicitări şi mulţumiri") — către Burlă, Iaşi, Ion Manoliu Herţa, Barbescu profesor Galaţi, Radu profesor Galaţi, Ioan Popazu (vărul său) Bacău, [Doctor Octaviu] Blasian, Călăraşi (fost membru al „României June" la Viena). Superiorul mănăstirei Tismana, [Ion] Bănescu [institutor] Cernavoda, Gheorghe Drăghici Roman, Ion Ianov deputat Iaşi; una în franţuzeşte către Nicolas Boldur Botoşani. Alte două privind afaceri ale Bisericei Sf. Nicolae de la Braşov (probabil, pentru moşia Meteleu din judeţul

Mercuri 8/20 Ian. 86[1]. Aceeaşi vreme, + 3° R. Am făcut vizite. La masă Carp, Negruzzeştii, M-e Cat. Ghica şi Marie Ghica, Chibici. Sara încă Bălşeştii şi d-nul şi d-na Urşan şi D. R. Rosetti. S'a cetit revista pe 1885 în 4 acte „Nazat" (de Negruzzi şi Rosetti)[2], şi Livia cântase muzica pentru multele cuplete. Livia foarte inteligentă şi splendidă de „entrain".

Joi 9/21 Ian. 86. Raze de soare. + 6° R. A fost peste noapte vânt cald din sud. — La 5 ore am reînceput Logica la Universitate. Pe la 5½ *fulgere* (Gewitter am Himmel). Deja pe la 3 ore ploaie tare, ca primăvara.

Vineri 10/22 Ian. 86. Deşì cerul clar (se vede la stânga mea cum apare soarele), la 7½ ore dim[ineaţa] tot trebue să am încă pentru câteva minute lampa pe birou, ca să scriu. — [La] 7 ore dim[ineaţa] + 1° R. (Astăzi ca în toate Marţele şi Vinerile dimineaţa vine Alex[andru] Balş la mine, ca să facă practica advocaturei).
Proces Marinescu [la] Casaţie, [secţiunea] II, câştigat.
Proces Guilloux [la] Casaţie, [secţiunea] I, câştigat.

Sâmbătă 11/23 Ian. 86. Soare. Cerul minunat. La ora 1, + 6° R în umbră. De ieri am reînceput a lua 20 cgr. chinină pe fiecare zi, din cauza desgheţului. 3 săptămâni.

Marţi 14/26 Ian. 1886. Ceaţă, de pe strade şi acoperişuri zăpada dispărută.... Afară la 8½ ore + 1° R.

Buzău) : „David Almăşanu, Braşov. Sfătuesc împăcarea, dând Popeştilor 950 şi păstrând Biserica 1060. Rog chemaţi telegrafic pe Gheorghescu [la] Braşov şi telegrafiaţi-mi rezultatul definitiv. 10 Ianuarie ultimul termin apel." „Nicu Gheorghescu, Buzău. Primit scrisoare de la Almăşanu cu depeşa d-tale. Rog mergeţi îndată Braşov pentru împăcare". Cea din urmă, către unchiul său : „Episcopul Popazu, Caransebeş. Vă rugăm să primiţi sincerele noastre felicitări pentru sărbătoarea de astăzi" [Sf. Ioan, ziua numelui episcopului]. Familia Maiorescu".

[1]. De aci înainte, textul în româneşte.

[2]. Publicată în „Convorbiri literare" a. XX, Sept. şi Oct. 1886.

Ieri seară adunare politică la mine cu D. G Rosetti, Rădulescu (Piteşti), Cămărăşescu, Cozadini, Marghil[oman], Carp, I. Negruzzi, I. Ianov, Laurianu, Nica, Mandrea, B. Bossy. Un foarte bun mic tratat a[l] lui Nica asupra banului şi agiului [1].

Joi 16/28 Ian. 1886. Posomorât [2], ieri, alaltăieri; astăzi umed foarte ceţos. Termom[etrul] + 1° R. Aseară, „Junimea" la mine. Împrumutat lui Hasdeu I-ul volum din Lexiconul ital[ian] dialect[al] şi *Organul luminărei* [3].

Sâmbătă 18/30 Ian. 86. Întunecos, ceţos, din când în când câte un fulg de neauă. + ½° R.

Luni 20 Ian./1 Fevr. 86. De ieri dimineaţă, iarăşi un subţire înveliş de neauă peste tot, astăzi întunecos, — ½° R. Sâmbătă grea prelegere de geometrie despre Comte la Universitate. Eu supraocupat cu Comte, dar o importantă muncă intelectuală.

Miercuri 22 Ianuarie/3 Fevruarie 1886. Ploaie, la ora 8 dimineaţa + 6° R, la ora 1 + 8° R.—Seara, adunare politică la mine, continuare a bunului articol al lui Nica despre bani. (Cămărăşescu, T[eodor] şi Dim[itrie] Rosetti, Mandrea, Nica, Carp, Iamandi, Leon şi J[acques] Negruzzi, G. Racoviţă, Bossi, Marghiloman, Laurianu). Terminat articolul meu de încheiere din „Preced[ente] constituţionale".

Vineri 24 Ianuarie/5 Fevr. 86. Aseară, crivăţ tăios, rece. Astăzi la ora 9 dimineaţa—4 ½° R, uscat, vântos. Am încetat chinina; în total, am luat-o iaraşi 14 zile.

---

1. *Agiul şi politica noastră monetară,* publicat în „Convorbiri literare", Aprilie 1886.

2. De aici înainte, textul în limba germană.

3. *„Organulu Luminarei.* Gazeta besericeasca, politica e literaria", înfiinţat de Timoteiu Cipariu la începutul anului 1847, cu deviza: „Pacea, unirea minţilor şi a inimilor, bunul înţeles [=buna înţelegere] între fraţii de un sânge şi o limbă". În anul I a apărut în fiecare Sâmbătă, în anul II în fiecare Miercuri. După adunarea naţională de la 3/15 Maiu 1848, îşi schimbă titlul în *Organu natiunale,* şi încetează la izbucnirea revoluţiei. În el se află descrisă de chiar T. Cipariu adunarea de la 3/15 Maiu.

Sâmbătă 25 Ianuarie 86. Ninge destul de tare, vânt, — 4° R. Astăzi de la 5—6½ terminat I-ul volum din Comte în prelegerea la Universitate....

Marți 28 Ianuarie/9 Fevr. 1886. Aseară, întâia reprezentare [a revistei] „Nazat", revistă asupra [anului] 1885, de Jacques Negruzzi și D. R. Rosetti, plină de aluzii spirituale în contra guvernului. Sala arhiplină. Actul al 3-lea slab; celelalte foarte vioaie. Mare succes. Muzica aranjată de Livia foarte drăguță. După reprezentație, la cofetăria Brofft, cu Leon Negruzzi, Chibici, G. Racoviță, Urșanu.

[Telegrame]

Misir, advocat, Iassi.
Astăzi prin poștă expediat banii adresa Humpel.
Maiorescu.

Emilia Humpel, Iași.
Astăzi expediat prin poștă douăzeci mii franci banc-note, adresa ta. Maiorescu.

De la 12½—1½ experimente de hipnotizare ale D-rului Steiner (cu Clara și Livia; de față consulul general Suzzara). Fără însemnătate. La spitalul „Caritatea", [în] Dudești.

Marți 30 Ian./11 Fevr. 86. Timp frumos, soare, și ieri; la soare, la ora 9 dimineața, + 2° R. Desgheț general, neaua dispărută de pe acoperișuri.

Alaltăieri seară, animată „Junimea" la mine....

[Fevruarie 1886.]

Sâmbătă 1/13 Fevruarie 1886. Zăpadă [1] afară pe coperișuri și stradă; la 9 ore — 3° R..... Sara la mine adun[are] pol[itică]; și deput[atul] Stroici; s'a discutat noul proiect de Instrucție publică al lui Sturdza. Noi pentru, în princip.

[1]. Textul acum în românește.

Duminică 2/14 Fevr. 1886. La 8 ore dim. — $2^1/_2{}^0$ R. Muzică.

D-sale D-lui
General Greceanu,
Prefect al Palatului.

D-le Prefect,

Am onoare a vă ruga să binevoiţi a interveni pe lângă M. S. R[egele] pentru a solicita în favoarea mea o audienţă, în care să pot prezinta M. Sale respectuoasele mele omagii.

Primiţi, vă rog, d-le P[refect], încredinţarea înaltei mele stime.

T. M.
deputat
strada Mercur, 1.

Marţi 4/16 Fevr...... Astăzi[1] la ora 5 audienţă la Rege. Ieri a doua reprezentaţie „Nazat", arhiplin, acelaşi succes. Noi, cu Natalie Ghica după reprezentaţie, la cofetăria Brofft,.....

Astăzi de la 5—7 audienţă la Rege, în care i-am arătat cât de neliniştitoare e situaţia. El: „Numai Brătianu este destul de tare spre a face să treacă convenţia de comerţ cu Austro[-Ungaria]". Eu i-am spus că aceasta va mări şi mai mult îndârjirea în contra lui — terreur blanche.

Miercuri 5/17 Fevr. 86. În urma ridicării generalului Lecca, prezidentul Camerei, în contra proiectului de lege în privinţa Băncii [naţionale], Brătianu şi-a dat demisia.

Joi 6/18 Fevr. 86. Brătianu rămâne, după consultarea Regelui şi la rugămintea majorităţei. Totuşi, Lecca se retrage de la prezidenţia [Camerei]. Aceleaşi forme de disoluţie ca la 1876 la căderea lui [Lascăr] Catargi.

Timpul mereu — 1^0,—2^0 R. Astăzi ninge niţel.

---

[1]. Textul începe iarăşi în nemţeşte.

Luni 10/22 Fevr. 86. Tipărit în broşură articolele mele „Preced[ente] constitu[ţionale]". Convorbire cu Al. Lahovary: Conservatorii vor susţinea îndată ministeriul nostru prin declaraţie publică, chiar cu ruptura lui Vernescu. Zice că aceasta este şi declaraţia lui L. Catargi.

Marţi 11/23 Fevr. 1886...... Ast' noapte furtună. Ieri la 3 $^1/_2$ după prânz, cutremur, nu prea mare. — Răspuns vizita ministrului german Busch.

Miercuri 12/24 Fevr. 86. Soare, dar uscat şi frig.

Joi 13/25 Fevr. 1886. Soare, dar la 7$^1/_2$ dimineaţa — 7^0 R!...... La ora 2$^1/_2$, + 1^0 R la umbră.

Vineri 14/26 Fevr. 1886. Timp senin. La ora 8 dimineaţ — 5^0 R. Generalul Lecca se întoarce la Cameră ca prezident, după ce cu 8 zile înainte declarase în scris că-şi dă demisia *irevocabil.*

De la 5—6 experimente de hipnotism la spitalul D-rului Steiner cu G. Racoviţă, J. Negruzzi, soţia lui, şi Annette. Studentului în medicină Bernhard Bergmann i se suggerează că se numeşte Anton Rubinstein, şi la deşteptare îşi spune şi se iscăleşte astfel. E nevoie să fie din nou hipnotizat, ca să vină la numele său adevărat.

Sâmbătă 15/27 Fevr. 86. Ziua mea de naştere. Soare. Totuşi, la ora 3 după amiazăzi, numai + 3$^1/_2$^{0} R.

De la 10$^1/_2$—12, cu Clara, Livia, Natalia Romalo şi fratele ei doctor, Gavarry (secretar de legaţie al legaţiei franceze) şi A. Balş, asistat din nou la experimentele de hipnotizm în spitalul D-rului Steiner. Seara D-na Ghica, Natalie [fiica sa], Cleopatra Lecca. ([Citit din] Labiche).

Luni 17 Fevr./1 Martie 86. Ieri peste zi soare cald, către seară vânt rece, noaptea spulber de neauă, ast 'dimineaţă la ora 8 ninsoare şi — 5^0 R...... Seara la ora 11 (pe ninsoare şi ceva vânt) în trăsură deschisă m'am dus la

Tornielli[1], unde curând după aceea sosi Livia singură în trăsură a Curții. Am condus-o sus, am salutat pe contele și contesa Tornielli, am fost prezentat nepoatei [lor], am vorbit cu Busch[2], cu soția lui, am dat mâna cu ministrul austro-ungar baron Mayer, și la 12 am venit acasă. Livia a rămas până dimineața pe la ora 7, foarte sărbătorită.

Joi 20 Fevr. /4 Martie 86. La ora 12 la prânz. Plouă, toată zăpada se topește, firește, + 5° R.

Ast' noapte, lucrat până la ora 2 la echivalentul căldurei[3], luat ast' dimineață 40 de centigrame chinină. Am dispoziție spre friguri. De la 5—6 1/2, cursul de Logică, — La ora 10 1/4 balul Curții, Livia încă în negru (doliul Curții).

Noaptea vânt aspru, uscat. — 4° R.

Vineri 21 Fevr./5 Martie 86. Soare, cerul foarte senin, dimineața frig, dar soarele încălzește așa de tare, încât la ora 2 1/2 sânt + 5° R la umbră. Trimetere a broșurei mele („Preced[ente] constituț[ionale]").

Luni 24 Fevr. /8 Martie 86. Ploaie + 4° R. Toată neaua dusă. Iau mereu puțină chinină. Aseară, al-de Ghica la noi. Discuție despre nevasta lui Carlyle. Pasagiu din Montaigne.

La 6 1/2 dineu la al-de Negruzzi în onoarea Liviei, pentru [muzica de la] „Nazat". După aceea, declamație de salon a lui Sander Brăiloiu[4] și a frumușelului obraznic Lilli Florescu[5].

Marți 25 Fevr. 86. Ninsoare, strat subțire, la ora 10 dimineața — 1° R. Seara, interesantă „Junimea" la

---

1. Ministrul Italiei.
2. Ministrul Germaniei.
3. Pentru cursul de la Universitate (la Logică, sau la expunerea filosofiei lui Auguste Comte).
4. Alexandru Brăiloiu († 1929), văr cu d-na Negruzzi; căsătorit cu Maria Boerescu, fiica lui Vasile Boerescu, întemeietoarea societății „Tibișoiu".
5. A. D. Florescu, mai târziu ministru plenipotențiar, nepot de soră al lui A. Brăiloiu.

mine: Brote[1] de la Sibiiu, Gavarry (secretar de legație), Carp, Th. Rosetti, Balș, Hașdeu, Urechie, Jacques, Vlahuță, Peucescu, Nica etc.

Miercuri 26 Fevr./10 Martie 86. Ninge mereu, — 1° R, zăpadă înaltă de două palme pretutindeni. (În Moldova atât de înaltă, încât s'au întrerupt trenurile).

Vineri 26 Fevr./12 Martie 1886. Ieri soare, astăzi timp senin; dar neauă înaltă pretutindeni. La ora 7 dimineața — 3 1/2° R. Ieri al-de Kremnitz la noi la masă cu D-na Callimaki-Catargi și profesorul Wille.......

Întreaga lună Fevruarie una din cele mai triste din vieața mea.

Martie 1886.

Sâmbătă 1/13 Martie. La ora 9 dimineața, — 4° R. Dar la prânz soare tare, topire generală a zăpezei. — Anunțat la Cameră interpelarea mea în contra ministrului de războiu Alex. Anghelescu, din cauza ordinului său de zi către armată, în care vorbește de încrederea Regelui *și a primului-ministru....*

Luni. La ora 8 1/2 dimineața + 3° R. (Agitare în lumea politică din cauza interpelărei mele despre ministrul de războiu). Dar încă neauă pe acoperișuri și în petece pe câmp.

Miercuri 5/17 Martie 1886. Ieri și ast'noapte până acum necurmat ploaie. La ora 7 1/2 dimineața + 2° R. Neaua de pe acoperișuri dusă. — Ieri desbătut interpelarea mea în contra ministrului de războiu gen[eral] Anghelescu.

---

1. Eugen Brote, vice-prezident al Partidului național român, mai târziu condamnat la închisoare de Unguri, în procesul „memorandului", refugiat în România, unde, în 1895, a tipărit volumul „*Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn*", tradusă în urmă în românește și premiată de Academia Română.

Amuzant, dar neînsemnată[1]. Seara „Junimea" la Jacques. Bună aniversară.

Generalul Anghelescu mi-a mulţumit astăzi la Cameră că ieri nu i-am citit în Cameră punerea sa în neactivitate[2].

Votul în privinţa Curţei de apel de la Focşani. Deputaţii Focşanilor (Voinov, Ţoni, Cernat ş. a. m. d., 7) îşi dau demisia[3].

Viscol puternic.

Vineri 7/19 Martie 1886. Ceva mai cald. La ora 9 dimineaţa, + 2° R. Seara la ora 7 ninge însă din nou, uşor. Seara la A. Balş, cu Gavarry.

Sâmbătă 8/20 Martie 86. Ninge iarăşi. Neauă mare pretutindeni, din nou întrerupere a circulaţiei trenurilor între Tecuci-Mărăşeşti, Buzău-Brăila.

Duminecă 9/21 Martie 86. A 47-a zi de naştere a Clarei. *Ninge* mereu, la ora 8 dimineaţa + 2° R. Livia la dineul Curţii pentru plecarea membrilor conferenţei de pace turco-serbo-bulgare (Madjid-Paşa, Mijatovici, Gheşoff. Livia găseşte numai pe acesta serios şi important, de Mijatovici zice că e un inteligent, uşuratec homme du monde).

---

1. Cf. *Discursuri parlamentare*, vol. III, p. 392-406.

2. În 1872, fiind „colonel comandant al regimentului 1 de artilerie, fusese pus în neactivitate prin retragerea funcţiei, fiindcă — lucru ne mai pomenit pentru un militar — îşi permisese să şteargă din livret le individuale ale soldaţilor cuvintele „jur credinţă Domnitorului Carol I!". Reprimit, fireşte, de guvernul liberal de la 1876 în armata activă, el ajunge pe timpul războiului să comande divizia a 4-a dinaintea Griviţei, însă la 7 Octomvrie 1877 conduce noul atac în contra redut i a doua cu atâta nechibzuinţă, încât sub ministerul de războiu al lui însuşi I. Brătianu este înlăturat de la comanda acelei divizii... Nici aceasta nu împedică înaintarea sa la gradul de general şi apoi numirea sa în capul ministerului de războiu, la 1886.... Administraţia sa ministerială se sfârşeşte prin condamnarea lui la închisoare pentru delict de mituire" [pentru furnituri militare]. T. Maiorescu *op. cit.*, vol. III, p. 392-3.

3. Din cauza mutării Curţii de apel de la Focşani la Galaţi.

Luni 10/22 Martie. În sfârşit soare cald. La prânz 8^0 la umbră.

Marţi 11/23 Martie 86. Deschiderea sesiunei anuale a Academiei. John Ghica venit de la Londra pentru asta, de asemenea şi G. Bariţ de la Sibiiu, chimistul Teclu de la Viena. Şi [Alexandru] Roman şi Babeş.

Seara, „Junimea" la mine; foarte mulţi, şi tânărul critic Bogdan, I. Cerchez, chimistul Teclu, Carp, Creţeanu, Hasdeu, Urechie, Mandrea, Mândreanu, Chebapce, Dr. Max, Dr. Neagoe, Negruzzi, Balş, Peucescu, Dr. Romalo, Vlăhuţă, Nisipeanu, Ghioroceanu, Chibici, Racoviţă-Sphinx, pianistul Buiucliu.

Citit articolul meu „Poeţi şi critici", pe care l-am scris Duminică şi în noaptea de Luni spre Marţi. Supraobosit de lucru.

Miercuri 12/22 Martie. Timp cam întunecat. La 7 $^1/_2$ dimineaţa + $2^1/_2{}^0$ R. Neaua dusă, numai în curte încă, pe lângă zid.

Joi 13/25 Martie 1886. La ora 8 dimineaţa numai + 2^0 R totuşi. Dar acum ese din nori cel mai limpede şi mai cald soare. Ieri încă neauă afară spre Băneasa pe unele petece, iar pe şoseaua de la bariera Herăstrăului spre rond-point noroiu de $^1/_4$ de metru. Şoseaua cea mare, din contra, bine, toate drumurile laterale însă impracticabile.

12 ore[1]. S'a ascuns iar soarele. E destul de frig. De-abia + 5^0 R.

5 ore. Ear ninge cu fulgi rari. + $2\,^1/_2{}^0$ R.

Vineri[2] 14/26 Martie 1886. La ora 7, — 1^0 R. La ora 9, + $2\,^1/_2{}^0$. Ninge. Toate acoperişurile iarăşi acoperite de neauă ! !

---

[1]. Textul acum în româneşte.
[2]. Textul din nou în nemţeşte.

Sâmbătă 15/27 Martie 1886. Astăzi, în sfârşit, soare arzător, foarte limpede. Toată neaua dispărută ca prin farmec! La ora 2, $+ 10^{0}$ R la umbră. Întâia zi de primăvară adevărată.

Miercuri 19/31 Martie 86. Timpul cald de primăvară s'a menţinut. Astăzi la ora 7 dimineaţa $+ 4\,^{1}/_{2}$ R. La ora 12, $+ 11^{0}$ R la umbră.

Peste măsură de ocupat. Academie, Cameră, curs, advocatură, literatură, scrisori.

Tel[egramă]

Arghirie Cuza, Iassi.

Vă voiu apăra cu plăcere în procesul electoral la Casaţie. Maiorescu.

Joi 20 Martie/1 Aprilie 1886. La $12\,^{1}/_{2}$ la prânz, $+ 12\,^{1}/_{2}{}^{0}$ R la umbră.

Vineri 21 Martie dimineaţa, A. Lahovary la mine (în prezenţa lui A. Balş), pentru fuziune politică [a „Junimiştilor" cu „opoziţia-unită"].

Sâmbătă 22 Martie. Seara, Carp mi-a încredinţat, pe cuvântul de onoare, secretul politic cu Gastein[1]; după aceea cu el la Negruzzi, unde ne-a citit Gane „2 zile la Slănic".

Marţi 25 Martie/6 Aprilie 1886.

Tel[egramă]

Pitiş, birjar, Târgovişte.

Rog veniţi mâine Miercuri amiazi la sosirea trenului la gară cu patru trăsuri bune, spre a merge la Dealu şi Viforîta şi înapoi la gară pentru plecarea trenului la 4 ore. Cât cereţi? Răspuns 10 cuvinte plătit. Maiorescu.

---

[1]. Alăturarea României la Tripla-Alianţă, după întrevederea lui Brătianu cu Bismarck la Gastein (6—7 Sept. st. n. 1883). Cf. pag. 226 (însemnarea din 28 Ianuarie 1884 şi notele 4 şi 5).

Pitiş, birjar, Târgovişte.

Bine. Aşteaptă-ne mâine cu 4 trăsuri la gară.
Maiorescu.

Miercuri[1] *26 Martie/7 Aprilie 1886.* La ora 9 dimineaţa plecat cu trenul prin Titu la Târgovişte (pe un soare foarte frumos), cu ministrul plenipotenţiar german C. A. Busch şi soţia lui. Theodor Rosetti şi soţia, Al. A. Balş şi sora [lui] Elena, Natalie Ghica, Claria, Livia, şi eu (10 persoane; Carp n'a putut veni, din cauza desbaterei bugetului, Al. Marghiloman din cauza frigurilor, Gavarry din alte motive). La 9,51 la Titu cumpărat multe buchete de viorele pe lemn de la nu prea frumoşii copii de ţărani, la 11,45 sosit la Târgovişte. Patru trăsuri (ale birjarului Pitiş) cu câte 4 cai înhămaţi, întâia „de-a lungul" 2 şi 2, ne aşteptau. (Clasa I de la Bucureşti până la Târgovişte à 10 lei 90 b.; fiecare trăsură 16 lei., + 2 lei fiecărui vizitiu, de la mine). În întâia trăsură D-na Busch, D-na Pulcheria Rosetti, eu; într'a doua Busch şi Clara; într'a treia Theodor Rosetti şi d-ra Elena Balş; în cea din urmă A. Balş, Nat. Ghica şi Livia. Servitorul meu Ion era cu coşul de mâncare pe capră. Am trecut prin faţa ruinelor mitropoliei, prin faţa ruinelor de la Curtea Domnească, şi apoi în sus spre Dealul, cei mai mulţi pe jos, multe viorele printre bălării, spre încântarea D-nei Busch; sus la [mânăstirea] Dealul la ora 1, am campat pe terasa dintre cele două clădiri şi am prânzit până la 2 1/4. (Eu luasem totul cu mine şi am plătit şi trăsurile ş. a. m. d., afară de trenul invitaţilor). La 2 1/4 pe jos, peste deal, la Viforîta, unde am ajuns la 3 1/4, bună primire, cafea, dulceaţă. Stariţa gentilă. (Jos, pe ceailaltă parte a dealului, încă ciclamen în floare(?); sus, lângă mănăstirea Dealul erau toate trecute) şi multe anemone.

---

[1]. Textul continuă în limba germană.

Dat stariței 20 de lei și arhondăresei 6. — Cu 5 minute înainte de ora 4 am plecat cu trăsurile, faci însă $^1/_2$ de oră până la gara Târgoviște, astfel încât numai cu mare greutate am mai putut apuca trenul de 4,15 (ne așteptase 5 minute). Așteptare 1 oră și $^1/_4$ în stația Titu. Iarăși cumpărat flori. La ora 8 seara la mine acasă simplu dineu, dar elegant și abundant, vinuri streine, etc. Carp a venit la masă. Seara, din întâmplare, și Alex. Lahovary, pe care a trebuit, întâi, să-l prezint Buschilor. La $10^1/_2$ au plecat Buschii, la 11 ceilalți.

Zi plăcută.

Joi 27 Martie. Ploaie! Ce bine ieri!

Luni 31 Martie/12 Aprilie 1886. Zi ploioasă; răcoare; dimineața numai $+ 6^0$ R.

Aprilie 1886.

1/13 Marți. Întunecat, dimineața la ora 8, $+ 9^0$ R. După prânz, ploaie mare, rece. Seara, ultima „Junime" la mine. Articolul meu contra lui Densușanu[1], „Trubadurul" lui Barbu Ștefănescu. Supraîncordat.

3/15 Aprilie Joi.... Azi la ora 7 dimineața $+ 7^0$ R. Cer turbure. Peste zi ploaie, dar totuși 12^0. Seara, după ce am terminat și prelegerile mele înainte de Paște, la A. Balș, cu Georges Philip[escu] și doamna, Mișel B[alș ?] ș. a. m. d. Citit Aeschylos, „Prometeu înlănțuit", în traducerea franceză a lui Leconte de Lisle.

Tel[egramă]

Constantin Popasu,

Brașov.

Ce să fac cu banii Meteleu?[2]

Maiorescu.

---

1. „În lături!"; v. *Critice*, vol. III.
2. Cf. pag. 332, nota la însemnarea din 7/19 Ianuarie 1886.

Vineri[1] *4/16 Aprilie.* La ora 7 dimineaţa + 7° R, timp posomorît. Eu cu capul obosit, încât abia mai pot, de supraîncordare. Academia e încă până Luni, mâine încă pledoaria pentru baroneasa d'Atzel contra d-rei Boerescu la Curtea de apel (eu cu Blaremberg şi Fleva).

Sâmbătă 5/17 Aprilie 1886. În sfârşit, terminat cu lucrările. Încă ast' dimineaţă făcut un raport la Academie despre culegerea de melodii româneşti a lui Vulpian (a primit [premiul de] 5000 de lei); apoi la Curtea de apel până la 5. Zizin adus flori pentru terminarea tipăririi traducerii sale a „Lumei ca voinţă" a lui Schopenhauer la Socec şi Teclu în Bucureşti.

Afară acum, la $6^1/_2$ seara, încă $13\,^1/_2{}^0$ R, fireşte la umbră. — În grădina noastră abia de alaltăieri cele dintâi frunzişoare de liliac.

Duminecă 6/18 Aprilie 1886. La ora 5 dimineaţa lumină de poţi citi la fereastră, dar numai 3° R. Plec astăzi la ora 9 dimineaţa în călătorie de vacanţă, spre Budapesta, ameţit de cap, foarte obosit, dormind prea puţin. Academia ţine şedinţă încă mâine, Camera până la 9 Aprilie încă.

De Duminecă 6/18 Aprilie 1886 până Miercuri 23 Aprilie/5 Maiu călătorie de Paşte la Pesta, Abbazia, Pola, Adelsberg, Graz, Mehadia, despre care micul carnet de călătorie albastru-negru. Aici, ploaie, vânt, frig.

Joi 24 Aprilie/6 Maiu 1886. Foarte mari şi frumoase mi-au părut camerele acasă. Au şi fost făcute schimbări plăcute în lipsa mea. Terasa s'a mărit, asemenea camera de baie, în camera mea de culcare covor şi draperii verzi, camera cea mică pompeiană zugrăvită cum trebue, şi volumele mele Auguste Comte legate.

---

[1]. Textul continuă în limba germană.

Astăzi la ora 6 dimineaţa numai + 1 ⁰ R. Dar soare şi cer senin.

Vineri 25 Aprilie/7 Maiu 1886. Încă mereu foarte răcoare. Astăzi pe la ora 4 după prânz, câteva minute uşoară grindină. Astăzi din nou continuarea Camerei.

Sâmbătă 26 Aprilie/8 Maiu. În sfârşit soare simţitor de cald dimineaţa. Zizin mi-a adus ieri cele 2 volume gata Schopenhauer „Lumea ca voinţă" în traducerea franceză a lui, în exemplare frumos broşate, à 25 de franci.

Duminecă 27 Aprilie/9 Maiu 1886..... Ieri început din nou cursul meu la Universitate. Întâia prelegere despre sociologia lui Comte.

...*Miercuri 30 Aprilie/12 Maiu 86.* În sfârşit, marea zi caldă de vară, îndată 20⁰ R. Seara la ora 8 *cald* încă pe terasa mea, încât am putut şedea fără pardesiu, să citesc. — Seara, la al-de K. Ghica.

Maiu 1886.

1/13 Joi. Căldură de vară. La 3 ½, 21 ⁰ R la umbră. Dineu la ministrul german Busch, cu contesa Tornielli, d-nul şi d-na de Coutoully (ministrul francez), Kennelly (însărcinatul cu afaceri englez), v. Willamov, contele Wallwitz şi al-de Kremnitz......

4/16 Maiu Duminecă. Foarte cald mereu. Astăzi la 5 ½ după prânz, Livia înturnat de la Sinaia, cu Curtea.

5/17 Maiu. Ploaie, + 12⁰ R. Generalul Mano la mine o oră, spanac politic.

7/19 Maiu Mercuri[1]. Ieri am terminat cu copiarea şi remaniarea articolului „În lături!" contra lui Aron Densuşanu şi l-am dat lui Negruzzi pentru „Convorbiri". Astăzi pleacă Zizin Cantacuz[ène] la Viena, Berlin, Stuttgart, Paris. Afară nouri; la 7 ore dimineaţa + 12⁰ R.

---

[1]. Textul acum în româneşte.

Luni 12/24 Maiu 1886[1]. Alaltăieri sărbătoarea Regelui, pe soare frumos, prea cald. Eu la Te-deum la 10 1/2, la defilarea armatei pe bulevard, şi la 2 1/2 la Palat, pentru felicitările Camerei [aduse] Regelui. — Livia avea înfăţişare foarte elegantă, chiar alături de Regina şi de Natalie Romalo.....

Ieri Duminecă, prânz la Mogoşoaia, cu Pogor şi cu Al. Balş, Creţeanu, Ventura, al-de Ghica ş. a. m. d. D-na Zoe A. Balş adusese în trăsură de ale mâncărei....

Marţi 13/25 Maiu 86. Mereu foarte cald. La ora 2, + 26° R la umbră.

Seară literară. Jean Cerchez ne-a citit un articol slab, despre teatrul românesc; Gane o scurtă Poveste. Era de faţă predicatorul Procopovici de la Cernăuţi, d-nul şi d-na Balş, idem Mandrea, idem Negruzzi, 3 dame Ghica, Chibici, Buiucliu.

Miercuri 14/26 Maiu 1886. Între 3 şi 4 1/4 la Dr. Steiner acasă (strada Ştirbei-Vodă) asistat la alte experimente de hipnotism, cu Clara, Livia, Frédéric Damé şi soţia lui (născută Zane). Subiecţi 3: d-ra Markwarth (a litografului), d-ra Halberstadt (amândouă prea groase, cam buhăite) şi un student în medicină român de la spitalul doctorului Fialla. D-ra Halberstadt halucinează *trează* orice-i spune d-rul Steiner, vede o ţigaretă ca pasăre ş. a. m. d., pe lângă asta însă, îndată ce el se ocupă cu ceilalţi, ea cade în somn şi trebue să fie trezită. Încă ceva : vedea (între mai multe spate la fel de cărţi de joc) pe faţa opusă a unei cărţi de joc orice fotografie-portret ce-i spunea Dr. Steiner că ar fi acolo, şi *recunoştea mai târziu* (după amestecarea cărţilor) cartea cu fotografia halucinată, deşi spatele tuturor cărţilor erau la fel. C-ei drept, la început greşind încă, mai târziu sigur şi precis.

---

[1]. Textul iarăşi în limba germană.

Sâmbătă 17/29 Maiu 1886. Mereu excesiva căldură uscată. Până la 26° R la umbră. — Astăzi de la 5—6 1/2 penultima mea prelegere despre Comte. La ora 7, dineu de gală la mine cu contele Wallwitz, v. Willamov, Em. Lahovary, C. Miclescu, Joni Creţeanu şi N. Nano, şi d-rele Ol[impia] Borănescu, Nat. Ghica, Esmeralda Creţeanu. După aceea s'a cântat.... Dar cam plicticos numai cu oameni tineri. Eşti prea prosteşte rezervat cu tinerele fete aici, respiri mai liber abia cu femeile măritate.

Marţi 20 Maiu/1 Iunie. Mereu peste măsură de cald. Toată recolta uscată. — Duminecă dineu la Negruzzeşti cu Eliza Opran ş a. m. d. Experimente de hipnotism.

[Telegrame][1] Doamna Humpel

Iassi

strada Carp.

Nu pot pleca astăzi. Viu Duminecă amiazi.

Titu.

Petru Misir, advocat

Iassi.

Sosesc Iaşi Duminecă amiazi.

Maiorescu.

Miercuri 21 Maiu/2 Iunie 1886. Cea mai caldă zi. La ora 2, + 27° R la umbră = exact 34° Celsius....

Ieri întrunire a deputaţilor şi senatorilor [majorităţei] convocată de Brătianu din cauza mişcărilor periculoase ale opoziţiei. Regele trebue să le fi luat în seamă. Un simpton al căderei după altul.

Dep[eşă]. Kirchner, noul hotel

Sinaia.

Rog mâine Joi după 11 amiazi trimeteţi trăsura la gară spre mergere la Palat. Maiorescu.

---

1. Amândouă în româneşte.

Vineri 23 Maiu/4 Iunie 1886. Astăzi pâclă, puţin nouros. La ora 9, termometrul 21° R.

Ieri în Sinaia, cu străbunica d-nei Balş (din Stuttgart), cu bunica Catitza Ghica, cu copiii ei Marie, Natalie şi Leon Ghica, cu micul nepot Coca Ghica (a 4-a generaţie), cu Marie si Jacques Negruzzi, Clara, Livia şi eu. Puternică ploaie torenţială. Prânzul în coridorul Castelului Peleş.... Eu însă nu mai am nici o plăcere adevărată la astfel de excursii cu alţii care sunt prea puţin răsplătitoare pentru mine, şi cerând mai mult jertfă.

Sâmbătă. De la 5—6 1/2, ultima prelegere de Istoria filosofiei. Seara la ora 11 spre Iaşi, pentru Emilia, pe o căldură înnăbuşitoare în vagonul de dormit, dar dimineaţa în Moldova ploaie. În Iaşi Duminecă şi Luni până la ora 4.

Marţi 27 Maiu/8 Iunie, ora 5 dimineaţa înapoi în Bucureşti. Mai răcoare, a plouat şi aici ieri. Fierbere politică din cauza întrunirilor din provincie pline de succes ale opoziţiei coalizate L. Catargi, Dim. Brătianu, Vernescu, A. Lahovary, P. Grădişteanu, Palladi, Nicu Filipescu ş. a. m. d.

La Iaşi, am discutat afacerea Emiliei, de cumpărarea casei, cu advocatul ei P. Misir. Am văzut şi pe Eminescu, care devine din nou direct alienat.

Joi 29 Maiu/10 Iunie 1886. Ieri, de la ora 4 1/2—6, furtună, grindină, câţiva arburi scoşi din rădăcină. Fireşte, s'a răcorit. Seara, ministrul german Busch cu soţia lui [venit] spre convorbire familiară numai cu noi, rămas până la 11 1/2....

Astăzi ploaie, 14° R. Ultima prelegere de Logică, de la 5—6 1/2. Seara, nu m'am dus la al-de Negruzzi pentru lectura novelei Elizei Opran, s'a dus numai Livia.

Camera continuă, e vorba să fie prorogată din nou până la 10/22 Iunie. M-ie foarte antipatică acum toată politica.

Vineri 30 Maiu/11 Iunie 86..... Scrisoare (foarte caldă) de la Bothmer, din Christiania, spre a mă invita la Capul Nord. Totul, în 20 de zile, de la Bucureşti şi înapoi.

Consul von Bothmer
Christiania.
Mulţumiri din inimă, din nenorocire însă imposibil. Scrisoare pe drum. Maiorescu.

Sâmbătă 31 Maiu/12 Iunie 1886. În două rânduri furtună azi; seara, între orele 9 şi 10 ploaie puternică cu inundarea stradelor şi continue fulgere.

Iunie 1886.

Dumineca Rusaliilor 1/13.... Eu ocupat mult cu aranjamentul Bellio, în schimb liberat de cursul de la Universitate.
Seara, al-de Valerian Ursianu, Marie şi Natalie Ghica. Hipnotism, lectură a „Au pied du mur". Natalie capricioasă.

Lunea Rusaliilor 2/14 Iunie. Timp frumos. Aer limpede, proaspăt. + 17° R. Apoi totuşi ceva ploaie.

Joi 5/17 Iunie. Astăzi 2 mici cuvântări ale mele la Cameră despre închiderea discuţiei şi apropierea de conservatori[1]. — Seara ploaie mare.....
v. Domaszewsky, custode din Viena, aici pentru inscripţii, din însărcinarea a „Corpus inscriptionum latinarum" din Berlin.

Vineri 6/18 Iunie 1886. Făcut corectura stenogramelor şi pus să le copieze pentru „România liberă"....
La ora 7 dimineaţa, Costică Sutzu băut cafeaua la mine, apoi „baronul" Waldberg şi A. A. Balş.

Duminecă 8/20 Iunie 1886. Ieri v. Domaszewsky la mine la masă şi al-de Negruzzi......

---

[1]. Vezi *Discursuri parlamentare* vol. III, p. 407-423.

Marți 10/22 Iunie. Foarte cald. La ora 11, 25° R la umbră. — Agitație politică din cauza convenției consulare cu Germania.....

Miercuri 11/23 Iunie 86....

Tel[egramă].

Etienne, Agenția vapoarelor,

Galați.

Familia mea călătorește poimâine Vineri cu vaporul Giurgiu-Budapesta. Rog politicos să puneți să se rezerve o cabină Giurgiu-București pe vaporul care pleacă mâine din Galați în sus. Maiorescu.

Telegramă de la Cameră[1].

Carp, deputat, Iassi.

Prezența ta necesară la desbaterea conv[enției] cons [ulare] [cu] Germ[ania]. Mare sensațiune. Spune [lui] Pogor. M[aiorescu].

Vineri 13/25 Iunie 1886,... Plecarea Clarei și a Liviei la 7,10 dimineața de la gara Filaret, prin Giurgiu cu vaporul la Pesta, apoi cu trenul la München spre a consulta pe Dr. Oertel.

Ieri agitată întrunire [publică] a opoziției coalizate (Lahov[ari], L. Cat[argi], Vernescu, Dim[itrie] Brăt[ianu]), spre a protesta în contra convenției consulare cu Germania. Au vorbit A. Lahovari, Petre Grădișteanu („pericolul e Neamțul"). Ci-că ar fi vrând să vie astăzi la Cameră.

Dar Al. A. Balș a plecat [din București] aseară. Nu putea și el să amâne plecarea? !

Duminecă 15/27 Iunie 1886. Astăzi [s'a] închis sesiunea Camerei. Alaltăieri [s'a] *amânat* convenția cu Germania. Eșec al lui Brătianu. Ieri am prânzit cu Busch la al-de

---

[1]. În românește.

Kremnitz. Busch supărat pe România. Ieri la cină la al-de Negruzzi....

Miercuri 18/30 Iunie 1886..... Ieri am mâncat la al-de Negruzzi cu Nicol[aus] Racoviță și soția lui Pepita (Racoviță aproape ramolit, după atacul lui de apoplexie).....

De câteva săptămâni, observat întâia oară că a început să-mi slăbească vederea. Seara, în pat, nu mai pot citi bine la o singură lumânare și trebue să țin și cartea mai departe. Bătrânețe!

Joi 19 Iunie/1 Iulie 1886. Ieri cu al-de Negruzzi și cu Zizin care s'a înapoiat [din streinătate] mâncat la coloseul Oppler. Ploaie, dar totuși plăcut....

Astăzi iarăși a ploaie, la 6 $^1/_2$ astăzi încheiat cu totul cursul meu la Universitate, cu discutarea lucrărilor în scris [ale studenților], dintre care unele foarte bune.

Vineri 20 Iunie/2 Iulie 86..... După prâuz depeșă din München: Clara și Livia rămân acolo încă 8 zile, de oare ce e necesară la Clara „operație la gât"......

Duminecă 22 Iunie 86. Ieri 3 ore și $^1/_2$ lucrat la tribunal la partajul Ghica......

Luni 23 Iunie/5 Iulie 1886. Când vreme turbure, când soare. La ora 6 dimineața, + 14° R la umbră, la ora 5 după prânz + 18 $^1/_2$ R la umbră.

Am mult de lucru, mă scol foarte de dimineață, [iau] ceva Kissingen cu primblare, dorm puțin, dar ceva mai bine dispus. Multă bătaie de cap cu moștenirea Ghica-Plagino.

Seara la al-de Ghica, care s'au bucurat foarte mult de vizita mea...... La ora 11, când am plecat, ploaie cu găleata.....

Marți 24 Iunie/6 Iulie... Astăzi procesul Hagianoff contra Dr. Atanasovicî pentru vânzarea otelului Gabroveni din faimosul testament Vasiliad....

Joi 26 Iunie /8 Iulie 1886. Soare, cald. Ierì, până la [ora] 6$^{3}/_{4}$ la Curtea de casație, procesul Steriu....

Tel[egramă].

Pensionat Humpel, Iassi, strada Carp.

Aştept astăzi răspunsul tău telegrafic. Plec mâine sară străinătate. Maiorescu.

Vineri 27 Iunie/9 Iulie 1886. Astăzi cu homologarea partajului Ghica la tribunal.

Tel[egramă].

Madame Majorescu,

München.

Hôtel Jahreszeiten.

Ieri [prin] poştă trimes vouă 65 de napoleoni.

Titu.

Ast' dimineață multă alergătură pentru Emilia.... Astăzi încă homologarea partajului Ghica la tribunal, apoi la ora 8 seara cu trenul accelerat gândesc să plec la Pesta şi de acolo, prin Oderberg-Breslau, la Salzbrunnn.

Telegramă.

D-nei Humpel, Iassi, casele Ghica.

Expediat astăzi prin poştă suma cerută.

Maiorescu.

Tel[egramă].

M-me Filippesco, pour Madame Ghica,

Făurei.

Gagné. Faut pas être toujours pessimiste.

Maiorescu.

Despre călătorie, caietul meu de călătorie.

La 11$^{1}/_{2}$ dimineața sună *foarte tare* soneria şi apare iarăşi alienatul Canilli liberat din casa de nebuni şi-mi

spune: „M'am însănătoşit". L-am concediat cu vorbele să fie bun să vină mâine, când eu voi fi plecat. Vrednic de ţinut minte, că eu a treia oară am de a face cu nebuni în ziua plecării mele în călătorie (Eminescu, Hella Clement).

August [*1886*].

Joi 21 Aug./2 Sept. 1886, la ora 11 $^{1}/_{4}$ dimineaţa sosit iarăşi în Bucureşti, cu o întârziere de două ore a trenului. Acasă ordine. Timpul destul de rece, cu tot soarele. La ora 1, la umbră, 19° R, seara la ora 9, 12° R.

Tel[egramă].

M-e Majoresco, Reichenhall,
villa Eisenrieth.
Arrivé Bucarest.
Titu.

M-lle Majoresco,
Castel Peleş.
Sosit Bucureşti,
Papà.

Despre călătoria mea Budapesta, Breslau, Salzbrunn, Praga, Nürnberg, Friedrichshafen, Romanshorn, Weissenstein, Chaumont, Macolin, Thun, Kandersteg, Gemmi, Visp, Zermatt, Villeneuve, Aarau, Zell am See, Graz, Viena, Reichenhall, Semmering, Bucureşti, vezi carnetul de călătorie.

Luni 25 Aug. /6 Sept. 1886. De la înapoierea mea, căldură în creştere... Astăzi, acum, la ora 3, $+23^{1}/_{4}$ R = 29° Celsius, la umbră...

Cu Zizin (nu [e] sănătos, cu friguri, slab) mâncat la Bulevard, astăzi prânzit la Th. Rosetti cu Principesa Cuza, care mi-a spus amănunte despre căsătoria săvârşită acum câteva zile la Franzensbad a tânărului Rosetti-Solescu

(nepotul [său şi al] lui Theodor) cu d-ra de Giers, de 27 de ani („pas belle, mais très aimable et très bien élevée, sans fortune; comme mariage d'ambition c'est superbe").

Răspuns la scrisori, lucrat la afacerea Poumay ş. a. m. d.....

Marţi 26 Aug. /7 Sept. 86. Astăzi la ora $6^1/_2$ dimineaţa, + 12° R. La ora 1 la prânz, + 24° R, la umbră, cerul acoperit, pâclă.

La prânz, Dr. Neusser din Viena, asistent al Prof. Bamberger, care călătoreşte la noi pentru pelagră, Miron Pompiliu şi Paul de la Caransebeş, mai târziu Chibici. Dimineaţa, trăsurărit la Azil şi [la] Barbu Constantinescu după o institutoare română pentru Emilia, cu 60 de lei pe lună.

Mercuri 27 Aug. /8 Sept. 86[1]. La $6^1/_2$ ore dimineaţa + 12° R.

Hôtel Kirchner, Sinaia.

Rog opriţi odae astăzi Mercuri sara.

Maiorescu,

D-ra Maiorescu, Castel Peleş.

Viu deseară Sinaia, Hôtel Kirchner. Te aştept mâine Joi dimineaţa. Titu.

Am fost la Sinaia, sosit Mercuri sara la 8 $^1/_2$, trăsura lui Kirchner m'a dus sus (în waggon cu mine Dr. Young dentistul, care se suise de la Kals pe Gross-Glockner)....

Joi 28 Aug. /9 Sept. dimin. Livia la 7 $^1/_4$ la mine, am beut cafeaua împreună; la 11, sus la Palat, la 1 dejun la Rege, cu Contele Tornielli, V. Alecsandri, Vârnav-Liteanu, D. Sturdza, D-na Maurogeny, D-ra Dussot, cu o fiică „adoptivă" (eu cred: naturală) a ei, o D-ră Bălăceanu (Alixe), cu musteţe, D-na Frosa Băicoianu, soru-sa D-na Toplicescu, Zoe Bengescu etc.

---

[1], Textul acum în româneşte.

După dejun, lectura Reginei pentru mine („Aus Carmen Sylva's Königreich, Band II). La 4 $^3/_4$ plecare de acolo, la 5 $^1/_2$ la gară, cu D-na Băicoianu, Bengescu, etc. şi junele ofiţer Văleanu şi locot[enentul] Toplicescu. M'au hotărît să stau la Câmpina, unde am făcut a doua zi o partidă la „Crucea lui Carol" peste Doftana, Telega vechie cu temuiţa, etc. Două trăsuri: 4 de la D-na Băicoianu şi 4 noi (Zoe B[engescu], fiică-sa Ella, Annette şi eu). Trăsura până [la] $^1/_2$ oră sub dealul Crucei. Din Câmpina la Cruce peste tot 3 ore, înapoi 2.

La Câmpina la „Iohann", curat, în odaia cea mare, patul curat, bere bună pe ghiaţă.... Vineri sara la 9,40 în Bucureşti.

Sâmbătă 30 Aug./11 Sept. 86. Tot cald în Bucureşti. Acum [la] 9 $^1/_2$ dim. 20° R.

Am angajat pentru Emilia pe d-ra Maria Urechie de la Asil.

Tel[egramă], D-nei Humpel, Iassi.

Domnişoara Asil soseşte Luni amiazi Iassi. Amănunte scrisoare. Titu.

Septemvrie 1886.

Luni 1/13. Tot vreme uscată, soare, peste zi până la + 23° R în umbră, sara pe la 11 ore + 12°, dimineaţa la 6 chiar numai + 10°. Dar astăzi Luni *sara* pe la 11$^3/_4$ pe o lună superbă e termometrul + 15° R—o încântătoare sară de vară, dacă n'ar fi căldurile nebune mâine.

Azi dim[ineaţă] Caragiali pe la mine, după vre'o 10 luni de abstinenţă de vizite.

Dejun cu Pandelie Popasu.

Marţi 2/14 Sept. Soare, căldură mare. La 12$^1/_2$ de amiazi 24 $^1/_4$° R = 30 $^1/_2$° Celsius, în umbră ! !

Mercuri 3/15 Sept. Tot aşa [de] cald. La dejun Carp cu Laurianu, mai pe urmă A. Marghiloman, mai nainte Costică Suţu şi Al. Beldimano bătrânul — politikasterei. Sunt foarte silitor, nesfârşite scrisori de afaceri, de literatură, de condoleanţă, articole politice, Brockhaus etc.

Joi 4/16 Sept. Dimin. la $6^1/_2$ la umbră numai $+12^0$ R. La $2^1/_2$ ore, $+23^0$ R. Pe la 4 ore *ploaie.* La 11 sara $+12^0$.

Vineri 5/17 Sept. Ploaie. În fine! A continuat de ieri. Dar şi termometrul azi dimineaţă la 8 ore numai $+7^1/_2$ R. Ieri Joi pe la 6 ore sara atentat asupra Ministrului-Prezident Ioan Brătianu. A tras unul (de la Râmnicul-sărat) cu pistolul asupra lui, pe stradă, fără a-l atinge.

Azi dimin[eaţă], între 9 şi 10 oameni (bătăuşii politici: Tobocul, Ulmeanu etc.) au spart ferestrele la redacţia „Epocei" pe piaţa Episcopiei (casele N. Blaremberg), au rupt hârtiile, au dărâmat dulapurile.

Am fost de am depus 2 carte la Brătianu (str. Colţei), şi apoi am fost în localul devastat al redacţiei „Epocei". Era Mitică Rosetti acolo şi lume; el mi-a spus numele de mai sus al[e] bătăuşilor şi că el de-abia a scăpat fugind pe dinapoi, pe când pe administratorul „Epocei" l-au bătut de au trebuit să'l ducă acum la spital; şi că tot aşa s'ar fi devastat redacţia „României" conservatoare.

Sâmbătă 6/18 Sept. 1886.... Desează plec la Viena pentru a vorbi prealabil cu Cassian (directorul societăţii Danub[iane]) asupra convenţiei comer[ciale] cu Austria.

Duminecă 7/19 Sept. sara [la] $8^1/_2$ ore ajuns în Viena Staatsbahn. — La telegraf şi la hotel „König von Ungarn" în Schulerstrasse, foarte bine, casă vechie, dar solidă....

Luni 8/20 Sept. De la 11 ½—12 ½ la Danubiana cu Cassian, apoi Hegyeres, Riemergasse No. 2 la Hofmann... Sara Byron Don Juan citit.

Marți 9/21 Sept. [La] 12 ½ ore la Baron Kalchberg în Minist[eriul] comerțului, cu Cassian:

1)[1] [Aranjament] provizoriu, reciproc denunțabil cu 6 sau 3 luni [înainte].

2) Formal: în formă de conversație Maurog[eni][2] să aducă vorba la Kalnoky despre relații de comerț.

3) Să se ia ca model pentru amândouă părțile un tratat cu o mare putere (d. e. Austro-Ungaria ne va trata după tratatul său de comerț cu Germania și noi tratăm Austro-Ungaria după tratatul nostru cu Germania). Totuși, poate, în răstimp, fiecare parte pentru sine să obțină modificări în acest tratat cu Germania, și partea a 3-a trebue să accepte și înrăutățirile. (Kalchberg a mărturisit că Austro-Un[garia] tratează acum în acest sens cu Germania. Era de părere să facem și noi așa).

Sau [să luăm ca model], poate, Italia, dar fără clauza favorabilă în ce privește animalele, fiindcă Austro-Ungaria are cu Italia o convenție a parte în privința epizootiilor, și cu noi nu.

Nu însă Serbia, fiindcă aceasta este un stat cu deosebire împrietenit cu Austro-[Ungaria], unde sânt mari favorizări reciproce.

Toate acestea numai *cu caracter privat*, totuși aceasta este și părerea ministrului Baquehem. Mai greu cu Ungaria; totuși el crede că, dacă împăratul vrea acest lucru, Tisza cedează.

Votul Parlamentului, din amândouă părțile necesar și pentru [aranjamentul] provizoriu.

---

[1]. Textul urmează acum în nemțește.
[2]. Petre Mavrogheni, atunci ministrul României la Viena. Cf. pag. 119, nota 1.

Am făgăduit să comunic acestea Regelui şi lui Brătianu. La ora 4 cu[1] la Kammer *(minunat* hot[el] Kammer, vedere spre lac, d. e. camera 12 cu balcon ş. a. m. d.). ieftin. (La Kammersee, elegant şi frumos situat Weissenbach, mai ţărănesc Unterach).

Mercuri[2] *10/22 Sept.* La $2^1/_2$ după amiazi din Unterach pe drumul nou, destul de comod, în 4 ore la Schafberg (durch die Himmelspforte). Guide $6^1/_2$ fl....

Joi 11/23 Sept. În $2^1/_2$ ore la St. Wolfgang, (dimineaţa Dachstein Ausicht und bis Chiemsee), apoi în o trăsură (8 fl.) la Ischl, Gmunden (Hôtel Austria) Abendgegessen, die Nacht durch nach Wien.

Vineri 12/24 Sept. La 6^{10} dim. în Viena, telegraf, cafea, la 8.25 Staatsbahn (Sleeping numai până la Vârciorova din cauza holerei la Pesta].

Sâmbătă 13/25 Sept. la 10 dimineaţa în Bucureşti. Clara acasă.

Duminecă 14/26 Sept. La $6^1/_2$ dimineaţa cu tren de plăcere la Sinaia, [la] $10^1/_2$ acolo. La 1 dejun la Rege, cu d-na Galeron şi d-ra Galeron (oarbă şi surdo-mută, patologic repulsivă — se zice că e poetă), Zoe Costaforu, General Radovici etc. De la $2^1/_4$—4 convorbire cu Regele. Intâi relatarea convorbirii cu Baronul Kalchberg din Viena. Apoi Regele [trecând] la [cele] interne. Felicitările lui pentru Scharfsinn des Carp în apreţiarea situaţiei externe, da er (König) le dessous des cartes kennt. Am avut simţimântul, că Regele a înţeles acum că nu mai merge cu Brătianu. La părăsire: Na, jedenfalls kann ich in diesem Monat nichts thun. Ich muss den Zusammentritt der Kammern abwarten.

---

1. Nume indescifrabil.
2. Textul acum în româneşte.

Pentru prima oară amical şi intim cu mine. Wir seien die politisch bewährten Männer u. s. w.

Plecare la $5\,^1/_2$ din Sinaia, sosire întârziată la Bucureşti, după 10 ore sara. Frig.

Luni 15/27 Sept. 1886. Eu în fine obosit de toate aceste drumuri...

Marţi 16/28 Sept. 1886. La $8\,^3/_4$ dimineaţa convorbire cu ministrul-prezident Ioan Brăt[ianu] la ministeriul de Interne asupra celor vorbite de Kalchberg în Viena. Să vorbesc şi cu Sturdza; dar în ori ce caz el nu zice *ba*.

Multe scrisori....

Soare, vreme frumoasă. La 7 dimineaţa $+ 6^0$ R, la 2 de amiazi $+ 15^0$ R....

Vineri 19 Sept. /1 Oct. Soare, foarte cald. Acum la amiazi 21^0 R. la umbră. Clara la Sinaia.

.....*Mercuri 24 Sept. /6 Oct.* Soare. Pe la 3 ore, $+ 17^0$ R în umbră. Eu tot cam slab, cu friguri larvate. Chinină şi astăzi, 25 centigr. Foarte ocupat cu afacerea Primăria-Poumay rezumat de concluziuni, şi cu Naschauer-Cantacuzino....

Octomvrie 1886.

Mercuri[1] *1/13.* Cald, soare. La 5 ore sara $+ 14^0$ R în umbră. Astăzi ultimul $^1/_4$ gram chinină luat. Tot ceva friguri.

Vineri 3/15. Cerul[2] întunecat, vânt, frunzele încep să cadă, dar nu [e] frig. La ora 6 dimineaţa, $+ 9^1/_2{}^0$ R. La prânz, ploaie generală, $+ 10^0$ R.

Tel[egrame][3].

Nanoescu, Curtea Argeş

Rog răspundeţi pot avea cu ori ce preţ odae în otel

. Textul în româneşte.
1. Textul în nemţeşte.
3. In româneşte.

pentru Sâmbătă şi Duminecă[1] sau, dacă imposibil, numai un pat la D-voastră. Răspuns plătit.

Maiorescu.

Şef Staţiei c. f. Piteşti.

Rog angajaţi pentru mâine Sâmbătă 11 ore dimineaţa cu ori ce preţ trăsură din Piteşti la Curtea-Argeş. Răspuns plătit.

Maiorescu.

Sâmbătă 4/16 Oct. Vreme[2] foarte frumoasă. Soare. Cu toate astea, ieri seara târziu a fost amânată, dintr'o dată, serbarea sfinţirei catedralei de la Curtea-de-Argeş „din cauza ploii" (?)

Tel[egramă].

Dudescu, şef staţiei, Piteşti.

Mulţumesc foarte mult. Trăsura angajată rămâne pentru data viitoare. Voiu achita atunci tot.

Maiorescu

*

Nanoescu, Curtea-Argeş.

Mulţumesc pentru amabila îngrijire. Serbarea fiind amânată, rămâne odaia pentru data viitoare.

Maiorescu

*

---

[1]. Pentru când era hotărîtă sfinţirea catedralei restaurate de Lecomte du Nouy. Restaurarea fiind angajată şi începută subt ministeriatul său, Titu Maiorescu ţinea să asiste. Se temea că va fi lume multă; de aceea telegrafia să-i rezerve „cu ori ce preţ" odaie sau măcar un pat.

Volumul oficial despre restaurarea şi sfinţirea catedralei nu pomeneşte însă numele lui Titu Maiorescu, nici pe al lui Alexandru Odobescu, cel care redactase în 1874, ca membru al comisiunei numite de ministrul Maiorescu, raportul care stabilea toate bazele restaurării. Cf. articolul lui Odobescu din *Epoca,* 13 Sept. 1887, reprodus în T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare,* vol. I, p. 265—275.

[2]. Data în româneşte, textul în nemţeşte.

Mercuri[1] *8/20 Oct. 86.* Foarte cald, şi seara. Acum, la ora 12 la amiazi, + 20° R la umbră. Am încă mereu ceva friguri şi sânt hărţuit de lucrări. Pe lângă asta încă membru în 2 comisiuni de examen cu nesfârşitele mărunţişuri ale revoltătoarelor formalităţi.

Joi[2] *9/21 Oct. 1886.* Prima lecţiune de Logică în noul an şcolar la Universitate, tot de la 5-6 $^1/_2$.

Pâclă, cald. Eu tot ceva friguri.

Vineri 10/22 86. Pâclă, cald. Spre sară ploaie caldă.

Telegr[ame]

Advocat Nanu, Iaşi.

Rog vorbiţi cu soru-mea în chestia caselor.

Maiorescu.

*

Nanoescu, Curtea Argeş.

Contez, după amabila promisiune, pe rezervarea odăii cu 2 paturi la otel pentru mâine Sâmbătă. Viu cu soţia. Maiorescu.

*

Dudescu, şef staţiei, Piteşti.

Cu binevoitoarea D-stră stăruinţă, sper mâine Sâmbătă 11 ore dimineaţa trăsură pentru Curtea-Argeş.

Maiorescu.

Sâmbătă 11/23 Oct. 1886.

Telegr[amă]

Ianov, deputat, Iaşi.

Te rog prieteneşte mergi la soru-mea şi contribue a descurca chestia cumpărării caselor Ghica.

Maiorescu.

---

1. Data în româneşte, dar textul mai departe în nemţeşte.
2. Textul continuă acum în româneşte.

Sâmbătă[1] *11/23 Oct.* la ora 8 dimineaţa cu trenul, cu Clara, la ora 11 în Piteşti, bună trăsură No. 32, cu patru cai, a birjarului Marcu din Piteşti, *în 3 ore* în Curtea-de-Argeş, otel Nanoescu, camera No. 1, foarte curată, cu 2 paturi. La ora $4^1/_2$ la Biserică, Regele şi Regina, Livia, încă 3 domnişoare [de onoare], toţi miniştrii, afară de Brătianu (şeful poliţiei secrete Ştefan Bellio, desgustător), Busch, Tornielli, Hooricks, v. Eggereg, Coutouly cu soţia cu noi, direct, cu trăsura cu care călătorisem, la Biserică.

Duminecă 12/24 Oct. Pe un soare splendid, strălucită târnosire a Bisericei, puternic răsunătoare cuvântare a Regelui, în faţa uşei Bisericei, ca la 10.000 de ţărani împrejur, Regina frumoasă în costum naţional, după aceea prânz, în picioare, la Seminar, şi noi acolo, seara dineu la Rege şi recepţie până la ora 10 seara în casa primarului, am fost şi noi.

După prânz, Clara, Livia şi eu, plimbându-ne pe jos spre pod, ne-am întâlnit cu Regele şi Regina în trăsura lor de gală, în urma lor ministrul Radu Mihai, Prefectul şi mai multe trăsuri. Regele a spus să oprească trăsura şi a vorbit cu noi în plină stradă câteva minute şi ne-a invitat el însu-şi la masă pentru astăzi. Curajoasă distincţie ostensibilă. — Timp foarte frumos.

Luni 13/25 Oct. pe o uşoară ploaie de toamnă, la ora 9 dimineaţa, punerea pietrei fundamentale de către Rege pentru palatul episcopal lângă Biserică, mică liturghie afară, toate personalităţile oficiale de faţă, de acolo îndată înapoiare cu trăsura la gara Piteşti.

Noi am rămas încă până la $12^3/_4$; am făcut cu trăsura 2 ore şi $^3/_4$ până la Piteşti, vreme rece, dar fără ploaie, şi apoi am plecat din Piteşti cu trenul de $5\,^1/_4$, la $7\,^1/_2$ seara în Bucureşti.

---

[1] Textul acum în limba germană.

Lecomte excelent, Regina (din îndemnul Liviei) i-a dat portretul ei cu un cadru pictat de dânsa, Regele i-a înmânat el însu-şi crucea de comandor al Coroanei României, ajutorul lui, Gabrielescu, cavaler al Coroanei României.

Trăsura noastră a costat 120 de lei, bacşiş 10 lei.

Seara, la sosirea în Bucureşti, A. Lahovari cu bilet stăruitor, ca gruparea noastră să lase să se pună 2 membri (eu, Jacques [Negruzzi] sau Marghiloman) pe lista opoziţiei-unite pentru alegerile comunale. Eu am refuzat.

Marţi 14/26 Oct. 1886. A toamnă. La ora 7 dimineaţa, numai + 5° R. Toate frunzele îngălbenite şi căzând de la sine.

Miercuri 15/27 Oct. 1886.... În sfârşit terminat concursul pentru profesura de filosofie şi pedagogie la externatul de fete. Recomandată d-ra Smaranda Grecescu.

Sâmbă ă 18/30 Oct. 1886.... Astăzi, de la 5—6½ seara, întâia prelegere despre Istoria filosofiei *engleze* în secolul al 19-lea (la Universitate). Multe greutăţi cu cumpărarea casei Emiliei.

Luni 20 Oct./1 Nov. 1886. Foarte frumoase zile de toamnă, soare, peste zi călduţ, dar dimineaţa la ora 7, — 2° R.

Sâmbătă 25 Oct./6 Nov. 1886.... [Am] răcit Joi seara după cursul de la Universitate.... Sâmbătă seara la ora 11 plecat cu trenul la Iaşi, vagonul de dormit supraîncălzit. De la ora 1 înainte durere de dinţi, gingia umflată, noaptea nedormită.

Duminecă, Luni până Marţi 28 Oct./9 Nov. în Iaşi, otel Traian, la pat, obrazul stâng umflat foarte mult, încă o noapte nedormită, 2 zile n'am mâncat aproape nimic, friguri puternice, intervenţie fără folos a dentistei..., apoi Luni o dublă inciziune a îndemânatecului Dr. Filipescu

înăuntrul obrazului, după care îndată a încetat durerea şi a început desumflarea.

La Iaşi primit vizite peste vizite, desbătut chestiunea casei Emiliei cu Misir, Ianov, Enacovici, Carp, Nanu.

Nefiresc timp cald la Iaşi şi şì acum aici în Bucureşti.

Miercuri 29 Oct./10 Nov., unde am sosit la ora 5 dimineaţa, aproape sănătos....

Acum, la ora $10^{1}/_{2}$ dimineaţa, $+ 14^{0}$ R la umbră.

Noemvrie 1886.

Luni 3/15. Peste noapte, ploaie caldă. Acum soare. La ora 8 dimineaţa $+ 9^{0}$ R la umbră.

Telegr[amă].

M-elle Natalie Romalo,
Castel Peleş.

Nous vous prions de bien vouloir présenter à Leurs Majestés et à Son Altesse Royale le Prince Léopold nos hommages et respectueuses félicitations pour la double fête.

Majorescu.

...Joi 6/18 Nov. 1886.

Slavici, Sibiiu.

Felicitările cele mai călduroase pentru noii părinţi.

Maiorescu.

Joi[1] sara plecat la Iaşi, aniversare[a a] 23-a a „Junimei", reîntors Luni la 5 dimineaţa în 10/22 Noemvrie. Astăzi Luni ploa[i]e, termometrul $+ 3^{0}$ R. Articolele mele din „Rom[ânia] lib[eră]" *Contraziceri??* şi *Regretabil.*

Livia de ieri acasă, Curtea s'a întors din Sinaia. Este acum aici şì Prinţul Leopold şi fiul său mijlociu Ferdinand.

---

[1]. Textul urmează acum în româneşte.

Marți 11/23 Noemv. 86... La Iași am vorbit cu Grig[ore] Buiucliu, mult cu soru-mea. Amândoi sfătuesc și aprobă ca singura cale cu minte divorțul.

Joi 13/25 Nov. 86... Ieri închiriat casă cu 3600 fr. și mobile togmite pentru iatac de 1000 fr. (pentru mine singur, [în] Calea Victoriei).

Luni 17/29 Noemv. 86. Azi la $7^1/_2$ dimineața, — $2^1/_2{}^0$ R. Brumă înghețată, dar timp frumos. Alaltăieri deschiderea Camerelor, cu Prințul Leopold și fiul său mijlociu Ferdinand, prezumtivul moștenitor al Tronului Român.

Sânt[1] foarte apăsat sufletește de 5-6 zile, ca un somnambul, din cauza ideii mutatului și a divorțului.

Mercuri[2] *19 Noemv. /1 Dec. 1886.* Ieri în Brăila, 2 nopți pe drum. În Brăila pledat pentru „Danubiana“ și apoi 5 ore scris articol de răspuns lui A. Xenopol la *Voința Națională...*

Sâmbătă[3] *22 No. /4 Dec. 1886.* Aseară și ast' noapte *ploaie caldă,* acum la ora 8 dimineața întunecat și încă a ploaie, + 8 ⁰ R. !!!

Tel[egramă][4].

Emilia Humpel, Iași.

Odaie caldă rezervată la otel Bulevard pentru mâine dimineață 5 ore. Omnibusul otelului la gară, dacă mă întârziiu eu. Titu.

Duminecă[5] *23 Nov. /5 Dec. 1886.* La $6^1/_4$ dimineața la Emilia, otel Bulevard. Vizite, întrunire la C. Boerescu din cauza coacuzatului deputat Iosif Oroveanu ca com-

---

1. Textul acum în limba germană.
2. Acum în românește.
3. Data în românește, dar textul în nemțește.
4. În românește.
5. Textul continuă în nemțește.

plice ([acuzat] fals) la atentatul contra lui Brătianu la 4 Septemvrie.

În acest timp Emilia a vorbit cu Clara.

De Duminecă spre Luni cea mai grea noapte pentru mine, dormit puţin, nelinişte cu friguri.

Luni şi Marţi 25 Nov. /7 Dec. *1886*, mutatul meu în Calea Victoriei 55 bis, etajul I.

Marţi seara, bal în sala băilor Eforiei pentru Prinţii Leopold şi Ferdinand. Supărător de puţină lume. Eu acolo cu Clara.

Seara (după miezul nopţei) în noua mea locuinţă. Desperare.

Printre acestea, ziua, Pogor (in contra pasului meu), Emilia a vorbit cu [Teodor] Rosetti, cu Mite, cu Adela Urşanu şi s'a înturnat Marţi seara la Iaşi.

A. Balş, N. Filipescu, Boldur, I. Miclescu, Gane (Botoşani), ruptură politică în „Epoca" cu Peucescu şi apropiere de noi.

Mercuri[1] *26 Noemvrie /8 Dec. 1886.* Timp frumos. La 4 d. a. cu Orient-Expres plecarea Prinţilor Leopold şi Ferdinand înapoi. Eu la gară... — Greutate sufletească permanentă. Dejunat la Cameră, prânzit la Frascati.

Sara, aranjare de lucruri prin dulapuri. — Odăile mele cele nouă plăcute. Încep a respira în ele.

Joi 27 Noemv. /9 Dec. 1886.

M-lle Natalie Romalo,
Demoiselle d'honneur de S M. la Reine.

M-lle, Veuillez avoir l'obligeance, je vous prie, d'intervenir auprès de S. M. la R[eine] pour solliciter une audience en ma faveur.

Je ne sais si je puis me permettre de vous dire que les journées d'aujourd'hui, de Vendredi et de Samedi

[1]. Acum în româneşte.

sont occupées par mes cours à l'Université et par les débats à la Chambre pour la réponse au Message Royal. A moins que Sa Majesté ne soit disposée à accorder une audience le soir, j'ose La prier, si Elle me fait l'honneur de me recevoir, de disposer de moi à partir de Dimanche.

Voudriez-vous avoir l'amabilité de me faire parvenir la réponse par ma fille Livia?

En vous remerciant à l'avance de votre gracieuse intervention, je vous présente, Mademoiselle, mes respectueux hommages. T. M[aiorescu]

Livia[1] mi-a ajutat, dimineaţa de la 9-10 ½, să-mi aranjez cărţile.

Dejunat la Jacques Negruzzi şi i-am explicat lui şi soţiei lui mutatul meu. — La 1, [la] Cameră.

La ora 4, T[eodor] Rosetti, că Livia şi Clara nu trebue să vină la cursul meu, ca, deocamdată, să nu se întâlnească cu Annette..., că Aurelian i-a spus (cu privire la mine) „foarte regretabil" şi Rosetti bănueşte că voiu fi atacat în presă.

Totuşi, de la 5—6 ½ prelegerea mea la Logică strălucită, de şi la început pentru mine foarte greu.

De oare ce astăzi n'am văzut pe Clara, mi-a fost ziua ceva mai uşoară. Între cei patru pereţi noi ai mei mă simt liber şi mai uşor şi am sentimentul de copil: Numai de aş putea! Numai de m'ar lăsa lumea!

Ca şi când ei ar avea să-mi poruncească mie ceva!

Seara, după curs, la 8 ½, am vorbit cu d-na Cassia Rosetti şi i-am spus pasul ce am făcut, fără a pomeni numele Annettei.

Apoi întrunire la Ioan Marghiloman (noi 11 şi [ei?] 12: Fleva, Cozadini, Take Ionescu, Djuvara, Nicorescu, Butculescu, Brăiloiu, Palade, Voinov, etc.). Înţelegere

---

1. Textul în nemţeşte.

pentru vot comun mâine contra adresei guvernului către Tron.

Vineri 28 Noev./10 Dec. 1886. Discuţia la Adresă în absenţa lui I. Brătianu. Am vorbit (chiemat neaşteptat de repede) cam vre o $^1/_2$ de oră, nu rău[1]. Seara, corectura stenogramei şi dimineaţa următoare

Sâmbătă 29 Nov./11 Dec. corectura stenogramei. Timp frumos mereu, dar seara rece. — Mare efect al cuvântărei mele în Cameră. Cursul la Universitate.

Duminecă 30 Nov./12 Dec. 1886. Am vorbit cu Regina de la $10^1/_2$ până la $12^1/_4$. La început era ţeapănă şi rece, i-am povestit însă *totul* — şi s'a încălzit. „Vă mulţumesc pentru încrederea ce mi-aţi dăruit"....

Miercuri 3/15 Dec. 1886. La Cameră ieri vorbit din nou la închiderea desbaterei Adresei despre primejdia Dinastiei[2]. Obosit.

Livia mi-a scris[3]....

Joi 4/14 Dec. 1886. Când[4] preparam cursul de Logică pentru astăzi, o lungă scrisore a Liviei.

După curs, sara, îi răspund[5].

......Aşa[6] zişii mei „prieteni" sânt cei mai neînviorători pesimişti, aceia care mă judecă cât mai puţin sus. După părerea lui Th. Rosetti şi a lui Carp, eu, în urma acestui pas, 1) voiu suferi pentru tot timpul vieţii mele o capitis diminutio şi voiu pierde din autoritate, fără putinţa de a o câştiga din nou; 2) voiu fi nefericit în a doua a mea căsătorie; 3) voiu face imposibilă po-

---

1. Cf. *Discursuri parlamentare* vol. III, p. 424-440.
2. Cf. *ibidem*, p. 441—450.
3. Urmează o scrisoare către fiica sa, în nemţeşte.
4. Textul în româneşte.
5. Urmează răspunsul său, în nemţeşte.
6. Textul acum în limba germană.

ziția Liviei în lume; 4) voiu fi pus, cu noua mea soție, într'un fel de excomunicare socială.

Toate absurdități. Cel dintâi punct, cea mai mare; despre al doilea, n'au nici o judecată. Vom controla iarăşi lucrul în doi ani....

Sâmbătă 6/18 Decemvrie 1886. Toată săptămâna asta timp frumos: nu subt zero. Încă deloc neauă; mai repede, din când în când, soare de primăvară. Şì acum, 8 $^1/_4$ dimineața, soare, aer limpede, încălzindu-se. La ora 4 după prânz + 10° R....

De la 12 $^1/_4$ până la 1 $^1/_2$ convorbire cu Clara, curând după aceea şì cu Livia împreună, în strada Mercur, 1..... La înapoiere, am plâns spasmodic. Este un pas greu, care mă sgudue până în ultima fibră, dar hotărîrea este fermă şi n'a ajuns în nici un minut în cumpănă. Livia drăguță şi foarte înțelegătoare în aceasta.

Duminecă 7/19 Dec. 1886....

...Astăzi am mâncat singur şi seara am petrecut-o la mine, foarte obosit, ceva durere de cap, turburat — efect al întrevederii de ieri sau friguri?

Scris petiția pentru divorț, în 2 exemplare, spre a o înainta mâine [1].

Luni 8/20 Dec. 1886. Livia dimineața aici, prânzit cu mine. Foarte drăguță... — Întrodus petiția de divorț; a căzut la secția a 4-a.

Seara [de la] 8-8 $^1/_4$ vorbit cu d-na Cassia Rosetti despre căsătoria [mea] cu Annette.

Marți 9/21 Dec. în Galați, pledat [proces] Ioanide pierdut, indiferent.

Miercuri dimineața la ora 5 iarăşi în Bucureşti. Seara întrunire politică la Ioan Marghiloman, şì Caton Lecca acolo.

---

[1]. Urmează copia petiției către Prim-Prezidentul tribunalului Ilfov.

Joi 11/23 Dec. 86... Stare sufletească turbure, întru câtva dureroasă. Totuşi, mă duc îndată la prelegerea de Logică. Lumea lăuntrică a noţiunilor.

Vineri 12/24 Dec. 86... Aseară iarăşi întrunire la clubul „Unirea", cu Vernescu, Dim. Brătianu, C. Boerescu, Pallade, Alex şi Ioan Lahovary, Peucescu, Chrysenghi, Anast. Botez din Botoşani, pentru discutarea apărărei deputatului Oroveanu.

Sâmbătă 13/25 Dec. 86... Am anunţat în Cameră interpelarea mea în chestiunea bătăii jurnaliştilor la 5/17 Septemvrie...

Scenă violentă la Cameră, la anunţarea pensiunei de 500 lei pe lună pentru Serurie, de către Andr[eiu] Ionescu (Muscă).

Duminecă 14/26 Dec. 1886. Întunecat, dar + 4° R. Până acuma n'a nins de loc. Dar pe la ora 6 seara vânt rece.

Depeşă din Braşov, că unchiul Constantin Popazu a murit.

[Telegramă]

D-rei Elena Popazu, Braşov, strada Scheilor.

Sânt adânc mişcat de trista şi neaşteptata ştire. Rog să primiţi încredinţarea celei mai sincere compătimiri. Nu uitaţi la trebuinţă că vă sânt văr şi amic.

Maiorescu.

Luni 15/27 Dec. 1886. Întâia neauă! Vântul rece de ieri a căşunat peste noapte ninsoare. Ninge mereu. La ora 8 dimineaţa, + 1° R. Neaua înaltă de-o palmă aproape.

Miercuri 17/29 Dec. 1886. Ninge. Azi la ora 8 dimineaţa, în sfârşit frig adevărat, — 3° R. Ieri câştigat la Curtea de Casaţie procesul Grazia Callimaki-Catargi (cu Fleva şi Tache Ionescu contra Korné)...,

La Cameră, interpelarea mea în chestiunea devastărei localurilor presei [opoziţioniste] amânată, cu călcarea regulamentului. Scurtul meu protest în potriva acestei procederi. Seara, adunare politică la Tache Ionescu, la care şì Arion şi Carabatescu, noi [veniţi]. Eu plecat la $10^1/_2$ la gară, pentru Brăila [1].......

Joi 18/30 Dec. 1886. La Brăila, pledat pentru D[onau-] D[ampfschiffs]-G[esellschaft]". Neaua se topeşte. Soare. Sânt însă arhihărţuit.

Vineri 19/30 Dec. 86, dimineaţa la ora 5 din nou în Bucureşti..... Pledat la Curtea de Casaţie, Cameră...

Seara, Marghiloman, consultare, o ciudată zi energică de somnambul. *Luat totul asupra mea, Clara pleacă [din ţară],... [din cauza] cererii mele de divorţ, şi Livia demisionează [de la Palat], spre a o însoţi* [2].......

Pe mâine [3], Sâmbătă, şì plecarea lor, şì procesul pulberilor la tribunal, şì cursul meu la Universitate, şì interpelarea mea la Cameră. Va venì şì sara de mâine! Timpul curge, numai consumă prea mult din puteri!

Sâmbătă 20 Dec. 1886/1 Ian. 1887. Astăzi dejunat la Clara, mult mai liniştită şi sigură. Ele pleacă mâine. Regina trimis Liviei *astăzi* portretul ei cu inscripţia „Mai tare ca soarta", adus de Natalie Romalo.

Apoi amânat procesul pulberelor la tribunal, vorbit la Cameră pentru amânarea interpelării, ţinut curs la Universitate (Mill, subjugarea femeilor), sara mare adunare politică la Marghiloman. Mă întorc acum, [la] miezul nopţii, numai nervi fără muşchì.

---

1. Urmează copia unui „legământ" („Verpflichtung") trimes soţiei sale: îi lasă în folosinţă, cât timp dânsa şi fiica sa vor locui în Bucureşti, casa sa din strada Mercur, 1; le va da lunar o însemnată sumă; alte dispoziţii pentru cazul măritişului fiicei sale.

2. Urmează o telegramă către sora sa, d-na Humpel, şi o scrisoare către Teodor Rosetti.

3. Textul acum în româneşte.

Duminecă 21 Dec. 1886/2 Ian. 1887. La[1] ora 11 Nic[olae] Mandrea la mine.... [Clara şi Livia] au plecat *astăzi* cu trenul Orient-Fulger (întârziat ca 2 ore) pe la ora 6, prin Viena, la Berlin...

Je suis extenué de fatigue physique et morale.....

Luni 22 Dec. 1886 /3 Ian. 1887..... Desearā[2] plec (8 ore) la Pesta, Venezia.

Am plecat la 8 ore sara (şi Pogor în tren), Marţi 3,25 Pesta, zăpadă mare, ningea, mâncat la Jägerhorn, la 6,5 sara din Buda bilet la Venezia direct (cl. I: 111 1/2 franci aur).

Mercuri 24 Dec. la Triest — Miramare-Meran, sara Görz.

Joi 25 Venezia, Hotel Bauer-Grünwald, apoi Cità di Monaco; negură, ninsoare.

3 telegrame de sosiri Anetei.

Telegr[*amă*].

Venezia 26 Dec. 1886.

Deputat Oroveanu. Râmnicul-sărat.

Felicitările cele mai sincere pentru dreptatea făcută.

Maiorescu

Duminică 28 Dec., la 3,5 plecat din Venezia (bun sleeping); ningea.

Luni 29 Dec. 1886, la 10 ore dim. în Viena.... Din Venezia scris lui Wilhelm Kremnitz mulţumiri. Din Viena, lui Bothmer la Christiania... Tot timpul, eu trist şi ameţit...

Vineri 2/14 Ian. 87 la 8,25 dimin[eaţa] plecat din Viena, Sâmbătă la 9 1/2 dim. în Bucureşti. Frig. Am găsit casa mea mutată de la Calea Victorei 55 bis iarăşi la Str. Mercur, 1, de Max[3] şi tapiţerul Bossel.

---

1. Textul continuă în nemţeşte.
2. Textul acum în româneşte.
3. D. R. Rosetti.

D-sale D-lui Alexandru Ciurcu
Rusciuc [1].

București, 22 Dec., 1885.

Domnul meu,

Vă rog să scuzați întârzierea răspunsului la prea interesanta D-voastră scrisoare. Voiam să aștept rezultatul interpelării D-lui Kogălniceanu. Însă interpelarea s'a amânat, Camera și-a luat ieri vacanță până la 8 Ianuarie inclusiv, și nu mai pot întârzia aceste câteva rânduri, care să vă aducă cel puțin mulțumirile mele pentru cele ce mi-ați scris, și un cuvânt de sinceră compătimire pentru soarta ce v'a lovit pe D-voastră și pe tatăl D-voastră.

În multe priviri cred că aveți dreptate în scrisoarea D-voastră. Am constatat în deosebi și eu că de la plecarea D-voastră atitudinea luată de „Indép[endence] Roum[aine]" este mai hostilă Regelui. Și în privința expulsării ar fi multe de zis. Abstrăgând de interpretarea cuvântului „străin" din faimoasa Lege de la 1881, care este în adevăr controversată, tot modul aplicării Legii mi-a părut periculos pentru guvernul unui Stat mic. Ar fi fost mai prudent să se creeze precedentul primei aplicări prin o intervenire a tribunalelor provocată de guvern, spre a constata cel puțin *faptele*, pe care să se poată apoi întemeia expulsarea administrativă. Aceasta ar fi dat pentru viitor guvernului putința de a mai tergiversa în cazuri de insistență incomodă a vre unei puteri străine prea importante pentru a fi simplu refuzată (Franța și Rusia în afacerea Hartmann).

---

[1]. Scrisoarea e copiată în caiet de o mână feminină (probabil de fiica sa). În spațiul liber dintre adresă și textul scrisorii, e nota: „Copia unui răspuns al meu la o scrisoare a expulsatului Al. Ciurcu". — Despre această expulsare, cf. însemnarea de la 7/19 Sept. 1885 și *Discursuri parlamentare* vol. III, p. 65.

Dar cunoaşteţi procederile Cabinetului Brătianu, care este în fond mai mult despotic decât liberal. Acum lucrul, bun sau rău, este făcut, şi nu cred că se va mai desface sub guvernul actual, cu toate interpelările.

Este cu atât mai de regretat, cu cât pentru D-voastră şi pentru tatăl D-voastră măsura violentă ce vi s'a aplicat are aerul de a fi provenită din relaţii personale, şi nu dintr'o adevărată necesitate politică.

Dar aceasta este o apreţiare individuală a mea, şi încă făcută fără o deplină cunoştinţă de cauză. Dacă şi până unde va fi indicată o intervenire a grupului nostru în desbaterea Camerei asupra acestei chestiuni, aceasta atârnă de la alte împrejurări ale întregei situaţii politice, pe care nu le pot preciza acum.

Ori cât de puţin ar răspunde scrisoarea de faţă la aşteptările D-voastră, vă rog să o primiţi ca un semn de aducere aminte ce, împreună cu mulţi alţii, o păstrez şi eu pentru cei loviţi de o prea mare asprime administrativă.

T. Maiorescu [1].

---

[1]. Cu aceasta se termină caietul Nr. 8. (Urmau încă mai multe foi, care au fost tăiate).

1881. Fortsetzung

Tagebuch-Notizen.

Sonntag 8/20 März 1881.

Începutul caietului nr. 6 bis

Din partea a doua a caietului nr. 3:
însemnarea din 28 Iunie/10 Iulie 1883 despre Eminescu

Din caietul nr. 7.

Din partea a doua a caietului nr. 3: pagina cu începutul scrisorii către Kotzebue și cu însemnarea din *21 Dec. 1883*

Din partea a doua a caietului nr. 3: lista persoanelor cărora le-a trimes întâiele exemplare din *Poeziile* lui Eminescu

D-lui Mih. Eminescu

Nain, Ober-Döbling, la dr. Heilanstalt Leidesdorf [illegible]

Iubite domnule Eminescu

Am scrisoarea D-tale către mine și scrisoarea de mai nainte către Chibici; le-am citit și eu și toți amicii cu o negrăită bucurie. Căci au fost dovada sigură despre deplina D-tale însănătoșare.

Nu te mira dar, că-ți vorbesc mai întâi de bucurie, deși amândouă scrisorile sunt triste și concepute într-un fel de „depresiune a moralului" cum ar zice „Galenii" noștri.

Căci eu cred tristeța D-tale trecătoare și de sigur neîntemeiată; pentru noi rămâne dar bucuria curată.

Vezi, D-le Eminescu, diagnosa boalei D-tale este astăzi cu progresul și atât de favorabilă [illegible] din cauza căldurilor mari din iunie 1883, D-ta ai [illegible] a suferit de o meningită sau inflamație a învelișului creierilor, mai întâi ușoară, [illegible]

Din partea a doua a caietului nr. 3: începutul scrisorii către Eminescu

Din mijlocul aceleiaşi scrisori către Eminescu

Din partea a doua a caietului nr. 3: stăruințe ca Maiorescu să primească a intra în ministerul Brătianu

Din partea a doua a caietului nr. 3: plecarea la Iași la aniversarea „Junimei", unde Caragiale a citit „Scrisoarea pierdută"

CUPRINSUL

GREŞELI DE TIPAR

La	pag.	IX	rândul	al 15-lea	de	sus	trebue	lebendig,	în	loc	de	lebedig
„	„	24	„	„ 17-lea	„	„	„	numeroşi	„	„	„	numenroşi
„	„	28	„	„ 12-lea	„	jos	„	satelor	„	„	„	statelor
„	„	182	„	1	„	„	„	Schloss	„	„	„	Schoss
„	„	214	„	„ 24-lea	„	sus	„	faţă	„	„	„	tată
„	„	224	„	„ 13-lea	„	„	„	toţi	„	„	„	soţi

Atelierele Grafice SOCEC & Co. S. A., Bucureşti

De același autor, în editura librăriei SOCEC & Co., S. A.

---

1. CRITICE (1866—1907)
   3 volume.

2. ISTORIA CONTEMPORANĂ A ROMÂNIEI
   (1866—1900) 1 volum.
